

PEŁNOMOCNIK RZĄDU
DO SPRAW RÓWNEGO TRAKTOWANIA

**RAPORT Z REALIZACJI
KRAJOWEGO
PROGRAMU DZIAŁAŃ NA
RZECZ RÓWNEGO
TRAKTOWANIA
ZA 2014 r.**

Warszawa, 5 czerwca 2015 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
OBSZARY I CELE KPDRT	6
I. Obszar: Polityka antydyskryminacyjna	6
Cel główny 1. Podniesienie standardów prowadzenia polityki antydyskryminacyjnej	6
II. Obszar: Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego	25
Cel główny 1. Poprawa sytuacji w zakresie równości kobiet i mężczyzn na rynku pracy	25
Cel główny 2. Równe traktowanie na rynku pracy grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientacje seksualną oraz migrantek i migrantów	46
III. Obszar: Przeciwdziałanie przemocy, w tym przemocy w rodzinie, i zwiększenie ochrony osób doświadczających przemocy	65
Cel główny 1. Doskonalenie prawa i jego stosowania w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy wobec kobiet oraz przemocy w rodzinie	65
Cel główny 2. Podniesienie jakości działań w obszarze prewencji, reagowania i ewaluacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, w tym przemocy w rodzinie	79
Cel główny 3. Przeciwdziałanie przemocy fizycznej i psychicznej oraz mowie nienawiści wobec osób z grup narażonych na dyskryminację	84
IV. Obszar: Równe traktowanie w systemie edukacji	91
Cel główny 1. Eliminowanie przejawów nierówności i dyskryminacji występujących w procesie edukacji	91
V. Obszar: Równe traktowanie w systemie ochrony zdrowia	116
Cel główny 1. Zapewnienie realizacji przepisów obowiązującej ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży	116
Cel główny 2. Doskonalenie prawa w zakresie ochrony praw człowieka w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny	117
Cel główny 3. Przeciwdziałanie nierównościom w dostępie osób starszych do usług medycznych	119
Cel główny 5. Podniesienie standardów opieki medycznej skierowanej do kobiet, uwzględniających różnorodność kulturową	123
Cel główny 7. Poprawa dostępu do świadczeń medycznych osób dotkniętych przestępstwem seksualnym	126
VI. Obszar: Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług	129
Cel główny 1. Poprawa dostępu do dóbr i usług dla osób z niepełnosprawnością oraz osób starszych	129
Cel główny 3. Poprawa w zakresie rozwiązań wspomagających osoby wymagające pomocy w uzyskaniu mieszkania, a także osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej ze względu na wiek, niepełnosprawność, chorobę oraz osoby posiadające status uchodźcy	146
Cel główny 4. Poprawa jakości usług instytucji obsługujących cudzoziemców	149
Cel główny 5. Zapewnienie równych szans w dostępie do dóbr i usług dzieciom, których rodzice pracują poza granicami Polski	158
Cel główny 6. Zwiększenie udziału kobiet w procesie podejmowania decyzji	159
Cel główny 7. Równe traktowanie kobiet i mężczyzn oraz osób starszych i osób z niepełnosprawnością w sporcie	161

Cel główny 8. Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w systemie sądownictwa rodzinnego.....	167
Cel główny 9. Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, pochodzenie narodowe i etniczne, niepełnosprawność oraz orientację seksualną w mediach.....	169

DZIAŁANIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W 2013 ROKU, WYMAGAJĄCE KONTYNUACJI W 2014 ROKU.....	171
--	------------

PODSUMOWANIE.....	179
--------------------------	------------

REKOMENDACJE.....	182
--------------------------	------------

WSTĘP

Niniejszy Raport stanowi podsumowanie działań realizowanych w ramach Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016 (KPRDT)¹ za okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. Raport z realizacji Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania został opracowywany i jest przedkładany Radzie Ministrów przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na podstawie art. 23 ust. 3 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700, z późn. zm.).

Raport jest opracowywany w oparciu o informacje zawarte w częściowych sprawozdaniach, przygotowywanych przez podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań w ramach Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania. W Raporcie przedstawiono działania, które miały być zrealizowane w 2014 r. oraz działania przewidziane do realizacji od 2013 r. lub od 2014 r. Te ostatnie, tj. działania określone w harmonogramie Programu jako rozpoczynające się od danego roku, są działaniami ciągłymi, co zostało wprost zaznaczone w Raporcie. Działania, które zostały przewidziane do realizacji na 2013 r., a nie zostały w tym terminie podjęte lub ich nie zakończono, zostały opisane w rozdziale pt. *Działania przewidziane do realizacji w 2013 roku, wymagające kontynuacji w 2014 roku.*

Konstrukcja Raportu odzwierciedla schemat zastosowany w KPDRT. Każdorazowo wskazano obszar, cele główne, cele szczegółowe oraz działania prowadzące do ich realizacji. Przy każdym działaniu wskazano podmiot odpowiedzialny za jego realizację, a następnie opisano sposób realizacji działania przez dany podmiot. W niektórych przypadkach za realizację danego działania odpowiedzialnych jest kilka podmiotów. W takiej sytuacji sposób realizacji działania przez każdy z podmiotów został przedstawiony odrębnie. Ponadto w Raporcie ujęto działania podmiotów, które nie będąc odpowiedzialne za realizację działań w ramach KPDRT, podejmowały aktywności na rzecz realizacji danego działania. W takim przypadku zostały one określone jako podmioty współpracujące i ujęte w końcowej części opisującej sposób realizacji danego działania. Tym samym sformułowanie „podmioty współpracujące” nie zawsze oznacza podmioty wymienione w harmonogramie działań KPDRT. Zgodnie bowiem z założeniem Programu podmioty współpracujące to te, które są sugerowane do podjęcia z nimi współpracy. Jednak to podmiot odpowiedzialny za realizację działania podejmuje, w ramach swoich kompetencji, decyzję, z jaką instytucją nawiązuje współpracę.

Następnie, po opisie sposobu przeprowadzenia danego działania, w Raporcie zawarto informację na temat terminu realizacji działania. W przypadku podmiotów odpowiedzialnych w KPDRT za działanie wskazano, czy było ono realizowane zgodnie z harmonogramem. Jeżeli działanie nie zostało zrealizowane lub, w przypadku działań ciągłych realizowanych od 2013 r., jeżeli nie było kontynuowane, wyraźnie zaznaczano konieczność podjęcia lub

---

¹Krajowy Program Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 grudnia 2013 roku.

kontynuacji działania w 2015 roku. W odniesieniu do podmiotów współpracujących, które z własnej inicjatywy podejmowały aktywności na rzecz realizacji danych działań, w terminie realizacji działania podano 2014 rok bez odniesienia do harmonogramu.

W przypadku, gdy w Raporcie przywoływane są ustawy, pełne ich tytuły oraz ich adresy publikacyjne podawane są wtedy, gdy dana ustawa przywoływana jest w tekście po raz pierwszy. Przy kolejnym odwołaniu do ustawy podano tytuł ustawy jedynie z ogólnym określeniem przedmiotu ustawy bez jej daty oraz adresu publikacyjnego.

Na zakończenie Raportu zawarto podsumowanie oraz rekomendacje wynikające z analizy częściowych sprawozdań przekazanych przez podmioty odpowiedzialne oraz opracowanego na ich podstawie Raportu.

I. Obszar: Polityka antydyskryminacyjna

Cele i kluczowe działania w obszarze Polityka antydyskryminacyjna

Cel główny 1. Podniesienie standardów prowadzenia polityki antydyskryminacyjnej

Cel szczegółowy 1.1

Monitorowanie wdrażania rozwiązań prawnych zgodnych z prawem wtórnym Unii Europejskiej oraz orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zapewniających pełną i równą ochronę wszystkim grupom narażonym na dyskryminację.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 1

Analiza i monitoring dotychczasowego wykonania ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700 z późn. zm.), (str. 44 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania w 2014 r. prowadziła analizę i monitoring dotychczasowego wykonania ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. W grudniu 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości o przekazanie informacji w zakresie liczby spraw, które w 2013 oraz 2014 r. zostały rozpatrzone przez sądy powszechne w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Jednocześnie Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania, w celu dokonania analizy ustawy na przykładzie wydanych wyroków, zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o przekazanie zanonimizowanej treści wyroków, które zapadły w sprawie naruszenia zasady równego traktowania w latach 2013-2014 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Konsultacje eksperckie na temat obecnego kształtu ustawy (str. 44 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania monitoruje publiczny dyskurs prowadzony na temat ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania. Ponadto, w związku z obecnie trwającymi pracami w Sejmie w zakresie nowelizacji ww. ustawy, Pełnomocniczka wstrzymała się od przeprowadzenia konsultacji eksperckich do czasu zakończenia procesu legislacyjnego. Jednocześnie monitoruje prowadzone w Sejmie prace.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.2

Uruchomienie systemu ewaluacji i monitoringu polityki równego traktowania.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.2

Działanie nr 1

Powołanie zespołu analityczno-doradczego przy Pełnomocniku Rządu do Spraw Równego Traktowania (str. 44 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Działanie będzie prowadzone w ramach powołania Międzyresortowego Zespołu do spraw monitorowania realizacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania. Trwa procedura powołania Zespołu.

Ponadto Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania organizuje spotkania grup i zespołów, do których zapraszani są przedstawiciele i przedstawicielki organizacji pozarządowych działających w obszarze praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji (opis Działania nr 3, Cel szczegółowy 1.2, Cel główny 1, Obszar I).

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Działanie nr 2

Wpisanie do „Wytycznych oceny skutków regulacji” zasad oceny dokumentu pod kątem przestrzegania zasady równego traktowania (str. 44 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Gospodarki, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Gospodarki**
- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W 2014 roku w Ministerstwie Gospodarki trwały prace nad przygotowaniem nowych *Wytycznych do przeprowadzania Oceny Wpływu oraz konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego*, które zastąpią *Wytyczne do Oceny Skutków Regulacji* z 2006 r. *Wytyczne* będą miały na celu przedstawienie, w sposób zwięzły i prosty – „krok po kroku” - kolejnych etapów dokonywania oceny skutków regulacji w oparciu o zasady proporcjonalności, obiektywizmu i przejrzystości. W projekcie *Wytycznych* zostały m.in. zawarte – na wniosek Pełnomocniczki Rządu do Spraw Równego Traktowania - zasady oceny dokumentu pod kątem przestrzegania zasady równego traktowania. W IV kwartale 2014 roku projekt nowych *Wytycznych* był przedmiotem konsultacji publicznych i uzgodnień międzyresortowych. Obecnie trwa analiza zgłoszonych uwag pod kątem odpowiedniej modyfikacji projektu i przekazania go do kolejnych etapów prac.

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Działanie nr 3

Współpraca administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi w zakresie monitoringu polityki równościowej (str. 44 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: wszystkie resorty, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Realizując politykę równego traktowania resort spraw wewnętrznych podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi. Jednym z obszarów takiej współpracy jest udział przedstawicieli takich podmiotów w realizowanych szkoleniach. Szkolenia realizowane są m.in. w ramach *Programu zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego (LEOP)*, którego MSW jest koordynatorem.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju**

W 2014 roku Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju prowadziło współpracę z organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi organizując spotkania, jak również uczestnicząc w różnych gremiach decyzyjnych związanych z polityką równości szans.

Od III kwartału 2013 r. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju nawiązało ścisłą współpracę z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Biurem Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacjami pozarządowymi zrzeszonymi w ramach grupy ON Inclusion 14-20, skupiającej pozarządowych i akademickich ekspertów działających na rzecz osób z niepełnosprawnością. Z inicjatywy MIR odbyło się kilka spotkań roboczych poświęconych wypracowaniu rozwiązań systemowych gwarantujących dostępność europejskich funduszy strukturalnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Efektem konsultacji było włączenie przez MiR do projektu nowego programu operacyjnego finansowanego ze środków EFS w latach 2014-2020 działań na rzecz przygotowania polityk publicznych do pełnej implementacji postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych a także opracowanie dokumentu pn. Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020. Dokument ten precyzuje sposób wdrażania ww. zasad w ramach wszystkich funduszy unijnych na lata 2014-2020. W dniu 23 grudnia 2014 roku Wytyczne zostały skierowane do konsultacji zewnętrznych w tym z przedstawicielami partnerów społecznych i organizacji pozarządowych.

W 2014 roku odbyło się posiedzenie Grupy roboczej ds. równości szans płci PO KL w skład której wchodzi przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 (wojewódzkie urzędy pracy, urzędy marszałkowskie i wybrane ministerstwa), jak również partnerzy społeczno-gospodarczy. Tematem spotkania była prezentacja i omówienie działań podejmowanych na rzecz wdrażania polityki horyzontalnej dotyczącej równości szans w nowym okresie programowania, w kontekście rynku pracy.

Ponadto Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju aktywnie uczestniczyło w spotkaniach takich gremiów jak: Rada do Spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z Nimi Nietolerancji, Zespół ds. rozwiązań systemowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Rada Działalności Pożytku Publicznego.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Obrony Narodowej**

Głównymi podmiotami w resorcie obrony narodowej sprawującymi monitoring nad realizacją polityki równego traktowania są: Koordynator ds. Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej oraz - w zakresie równości płci – Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej ds. Wojskowej Służby Kobiet.

Podstawową metodą monitorowania polityki równego traktowania jest analizowanie projektowanych i wdrażanych aktów prawnych oraz innych dokumentów normatywnych, pod kątem ich zgodności z zasadą równego traktowania.

Elementem monitorowania oraz ewaluacji polityki równego traktowania jest również gromadzenie i analizowanie danych dotyczących:

- realizacji zadań zawartych w Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania przez komórki organizacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej, właściwe dla poszczególnych działań przypisanych resortowi obrony narodowej,
- badań społecznych uwzględniających problematykę równego traktowania realizowanych na potrzeby resortu obrony narodowej przez Wojskowe Biuro Badań Społecznych. W 2014 r. przeprowadzono badanie opinii żołnierzy nt. „*Problemy w relacjach międzyludzkich i służbowych w środowisku żołnierzy WP*”, obejmujące, między innymi, kwestie dyskryminacji. Raport z badań zostanie opublikowany w styczniu 2015 r. ,
- liczby z przedmiotowego zakresu skarg i wniosków żołnierzy oraz pracowników wojska w sprawach dotyczących dyskryminacji i nierównego traktowania,
- problemów w zakresie równego traktowania, zwłaszcza w kontekście równości płci, zgłaszanych w ramach spotkań środowiskowych organizowanych w jednostkach wojskowych przez Pełnomocnika Ministra ds. Wojskowej Służby Kobiet. W 2014 r. odbyły się 4 spotkania.

Aktualnie ewaluacja Programu dokonywana jest raz w roku, w ramach opracowania sprawozdania dla Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z realizacji Programu w resorcie obrony narodowej. Wraz z wyznaczeniem osoby na stanowisko etatowego Koordynatora ds. Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej, planuje się podjęcie prac nad utworzeniem Zespołu Monitorującego realizację Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej w skład którego weszliby przedstawiciele właściwych komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej. Zespół dokonywałby okresowej ewaluacji Programu oraz określiłby możliwości współpracy w powyższym zakresie z organizacjami pozarządowymi.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Gospodarki**

Ministerstwo Gospodarki traktuje zagadnienia przedsiębiorczości horyzontalnie, uwzględniając przy tym prawa ekonomiczne, zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Działania wpisujące się w zakres realizacji celów wskazanych w Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania w obszarze *Polityka antydyskryminacyjna* polegają na uwzględnianiu kwestii równości płci oraz polityki równościowej w działaniach prowadzonych przez Ministerstwo, w szczególności zaś w ramach działań prowadzonych w obszarze społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (*corporate social responsibility*, CSR). Przykładem aktywnej współpracy administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi w tym zakresie może być udział przedstawiciela Ministerstwa w spotkaniu Dolnośląskiej Łoży Kobiet Biznesu pt. „*Praktyczny wymiar etyki i społecznej odpowiedzialności firm*”, które odbyło się w dniu 3 listopada 2014 r. we Wrocławiu. Celem spotkania było zainicjowanie dyskusji wokół możliwości kreacji przez przedstawicielki

biznesu działań, mających wspierać rozwiązywanie kwestii społecznych przy współpracy z regionalnymi władzami oraz organizacjami pozarządowymi.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

Umożliwienie odbycia staży rehabilitacyjnych przez osoby z niepełnosprawnością w MSZ. W 2014 r. na staż rehabilitacyjny do MSZ przyjęto 3 osoby. Działanie było realizowane we współpracy z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego, Maltańskim Ośrodkiem Pomocy.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania kontynuowała cykl spotkań z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze praw człowieka, równego traktowania i niedyskryminacji.

12 lutego 2014 r. – spotkanie poświęcone problematyce seksualizacji dzieci i młodzieży

W spotkaniu oprócz przedstawicieli organizacji pozarządowych uczestniczyli przedstawiciele/ki Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Rzecznika Praw Obywatelskich. Podczas spotkania poruszano kwestie dotyczące m.in. edukacji seksualnej w profilaktyce seksualizacji dzieci i młodzieży, przemocy rówieśniczej ze względu na płeć, wpływu środowiska na rozwój tożsamości płciowej, roli środowiska rodzinnego w przygotowaniu dziecka do edukacji seksualnej oraz seksualizacji młodzieży w kulturze popularnej.

Wśród głównych wniosków spotkania znalazła się konieczność prowadzenia działań edukacyjnych pozwalających uchronić dzieci i młodzież przed negatywnym wpływem treści pornograficznych.

15 września 2014 r. – spotkanie z przedstawicielkami organizacji pozarządowych i środowiska naukowego zajmującymi się tematyką równości płci

W spotkaniu udział wzięli liczni przedstawiciele/ki organizacji pozarządowych oraz środowiska naukowego i Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Podczas spotkania poruszono szereg kwestii dotyczących priorytetów Pełnomocniczki na najbliższy okres oraz kwestie modelu współpracy urzędu z innymi resortami, a także form współpracy z organizacjami społecznymi oraz środowiskiem eksperckim. Za jedno z najważniejszych działań na najbliższy czas uznano próbę wspólnego wypracowania koncepcji urzędu Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. Zwrócono również uwagę na problem braku wydzielonych środków budżetowych przeznaczonych dla Pełnomocnika, co uniemożliwia realizację wielu działań na rzecz równego traktowania. Poruszono również m.in. kwestie dotyczące przemocy wobec kobiet, zjawiska luki płacowej, edukacji seksualnej oraz sytuacji kobiet opiekujących się osobami z niepełnosprawnością. Wskazano również na problematykę dyskryminacji interseksyjnej m.in. w odniesieniu do kobiet z mniejszości etnicznych i religijnych oraz kobiet z niepełnosprawnością.

20 listopada 2014 r. – spotkanie z przedstawicielami organizacji LGBTQ

Głównym celem spotkania były konsultacje z przedstawicielami i przedstawicielkami organizacji pozarządowych na temat rozwiązań prawnych, edukacyjnych i świadomościowych zapobiegających dyskryminacji osób LGBT. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele/ki Kampanii Przeciw Homofobii, Lambdy Warszawa, Stowarzyszenia Miłość Nie Wyklucza, Fundacji Trans-Fuzja, Stowarzyszenia Pracownia Różnorodności, dwumiesięcznika „Replika” oraz nieformalnej Grupy Polskich Chrześcijan LGBTQ „Wiara i Tęcza”, a także Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Polskiego Towarzystwa Prawa Antydyskryminacyjnego, Stowarzyszenia Rodzin i Przyjaciół Osób Homoseksualnych Biseksualnych i Transpłciowych „Akceptacja” oraz Nieformalnej grupy rodziców dzieci LGBT. Ponadto obecni byli przedstawiciele Krajowej Rady Radców Prawnych oraz British Council. Środowisko naukowe reprezentowali przedstawiciele Polskiej Akademii Nauk oraz Wydział Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Podczas spotkania przedstawione zostały kwestie prawne związane z funkcjonowaniem związków nieformalnych takie jak:

- prawo do wspólnego opodatkowania się z partnerem/rką,
- prawo do ustawowego dziedziczenia oraz zaliczenie partnera/rki do I grupy spadkowej,
- prawo do pochowania zmarłego,
- prawo do renty rodzinnej lub emerytury po zmarłym partnerze/rce,
- prawo do ubiegania się o członkostwo w spółdzielni i ustanowienie spółdzielczego, lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego po zmarłym partnerze/ce,
- prawo do bycia pełnomocnikiem procesowym,
- prawo do odmowy składania zeznań w procesie karnym oraz w postępowaniu podatkowym, administracyjnym, sądowo-administracyjnym i cywilnym,
- prawo do ubiegania się przez partnera/rkę obywatela RP, niebędącego/ą obywatelem/ką RP o prawo pobytu na terytorium RP oraz o obywatelstwo RP,
- problemy związane z korzystaniem ze służby zdrowia. Problemy z odwiedzaniem partnera/rki w szpitalu poza czasem przeznaczonym na wizyty osób niespokrewnionych. Problemy z informacją na temat zdrowia partnera/rki szczególnie podczas utraty przytomności partnera/rki. Brak możliwości decydowania o zdrowiu partnera/rki,
- problemy z odbiorem korespondencji partnera/rki na pocztę.

15 października 2014 r. (Międzynarodowy Dzień Kobiet Wiejskich) – spotkanie poświęcone sytuacji kobiet z obszarów wiejskich

W spotkaniu uczestniczyły kobiety z obszarów wiejskich kandydujące do władz samorządowych, przedstawicielki i przedstawiciele wybranych resortów, posłanka na Sejm RP oraz przedstawicielki Fundacji Przestrzenie Dialogu i Fundacji im. Friedricha Eberta w Polsce. Wydarzenie to stanowiło jeden z elementów projektu „Polka powiatowa i zielona modernizacja” realizowanego przez Fundację Przestrzenie Dialogu oraz Fundację im. Friedricha Eberta w Polsce. Celem projektu było wsparcie rozwoju zielonej gospodarki i szans kobiet oraz poprawa jakości życia w lokalnych społecznościach.

W trakcie spotkania wskazane zostały główne bariery stojące na przeszkodzie swobodnego rozwoju idei zielonej modernizacji i wzmocnieniu szans kobiet zamieszkujących obszary wiejskie. Liderki działające na rzecz swoich społeczności podnosiły m.in. problem braku uregulowań prawnych umożliwiających legalną sprzedaż przetworzonych produktów lokalnych oraz omawiały trudności związane z tworzeniem zielonych miejsc pracy. Wskazywały na niedofinansowanie przedsięwzięć zmierzających do społecznej rewitalizacji wsi. Podnosiły także problem braku dostępu do dóbr kulturalnych i niskiej świadomości obywatelskiej mieszkanek i mieszkańców obszarów wiejskich.

Uczestniczki i uczestnicy spotkania wielokrotnie wymieniali wśród problemów przemoc wobec kobiet oraz brak dostępu do opieki zdrowotnej, jako zjawiska hamujące zrównoważony rozwój wiejskich społeczności lokalnych.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania podkreśliła wagę działań służących wspieraniu aktywności kobiet, włączaniu ich w strukturę władz samorządowych i przełamywaniu stereotypów związanych z płcią. Jednocześnie zadeklarowała chęć współpracy na rzecz zielonej modernizacji.

17 listopada 2014 r. – spotkanie okrągłego stołu poświęcone dyskryminacji interseksyjnej ze względu na płeć oraz narodowość, pochodzenie etniczne, religię i wyznanie

W spotkaniu uczestniczył Minister Administracji i Cyfryzacji oraz przedstawicielki mniejszości narodowych i etnicznych, cudzoziemki, przedstawicielki kościołów i związków wyznaniowych, a także przedstawicielki organizacji pozarządowych, instytucji nauki i instytucji badawczych, przedstawiciele i przedstawicielki administracji publicznej. Celem spotkania była wymiana informacji i sformułowanie priorytetów dla działań rządu oraz możliwości współpracy pomiędzy różnymi instytucjami i środowiskami w tym zakresie. Wśród poruszanych zagadnień znalazły się między innymi: problematyka sytuacji kobiet należących do mniejszości, efektywność prawa antidyskryminacyjnego, edukacja antidyskryminacyjna i edukacja dla różnorodności, wizerunek mniejszości w mediach, incydenty i wydarzenia o charakterze dyskryminacyjnym. Przedstawiono też działania i projekty realizowane przez instytucje reprezentowane na spotkaniu.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizowała również szereg konferencji pozyskując do współpracy organizacje pozarządowe. Jako przykład można wymienić:

- konferencja *Czy gminy będą bezradne? Udział kobiet w wyborach samorządowych w 2014,*
- konferencja *Równe traktowanie w reklamie,*
- konferencja dotycząca innowacji społecznych w polityce rodzinnej,
- konferencja dotycząca luki płacowej *Luka płacowa, czyli co zrobić, żeby kobiety nie zarabiałły mniej?,*
- konferencja *Superwoman na rynku pracy. Równowaga, Satysfakcja, Sukces.*

Pełnomocniczka koordynowała także szereg działań w ramach kampanii „16 Dni Przeciwno Przemocy wobec Kobiet”. Kampania organizowana jest od 1991 r. na całym świecie. Odbywa się w dniach od 25 listopada (Międzynarodowy Dzień Eliminacji Przemocy wobec Kobiet) do 10 grudnia (Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka). Celem kampanii jest podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy ze względu na płeć. W ramach kampanii

Pełnomocniczka podejmowała współpracę z licznymi organizacjami pozarządowymi działającymi w całym kraju na rzecz zwalczania przemocy.

Ponadto Pełnomocniczka systematycznie udziela patronatów inicjatywom na rzecz równego traktowania i niedyskryminacji, podejmowanym przez organizacje pozarządowe.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 1.3

Opracowanie w oparciu o dane gromadzone w ramach statystyki publicznej zestawu kluczowych wskaźników służących monitorowaniu sytuacji grup narażonych na dyskryminację.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.3

Działanie nr 1

Analiza ekspercka zakresu gromadzenia danych statystycznych statystyki publicznej dotyczących sytuacji grup narażonych na dyskryminację (str. 45 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Główny Urząd Statystyczny, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Główny Urząd Statystyczny**

Analiza luk w zakresie zbierania danych statystycznych istotnych z punktu widzenia monitorowania sytuacji grup narażonych na dyskryminację była prowadzona w ramach poszczególnych obszarów tematycznych.

Jednym z ważniejszych badań z punktu widzenia monitorowania grup narażonych na dyskryminację zrealizowanych w 2014 r. było *Europejskie Ankietowe Badanie Zdrowia*, które obejmowało m.in. dane na temat samooceny stanu zdrowia oraz niepełnosprawności, występowania poważnych problemów zdrowotnych, korzystania z usług medycznych, zażywania leków oraz wybrane elementy stylu życia. Uzyskane dane zostaną opracowane według cech społeczno-demograficznych, tj.: płeć, wiek, wykształcenie, stan cywilny, status na rynku pracy, a następnie upublicznione w planowanej na 2016 r. publikacji *Stan zdrowia ludności Polski w 2014 r.*

Innym przykładem jest zrealizowane po raz pierwszy badanie dotyczące działalności związków zawodowych, w ramach którego zostały zebrane dane o członkach oraz pracujących społecznie na rzecz związków według płci. Tablice wynikowe z ww. badania zostaną opublikowane w 2015 r.

Przygotowane zostało też do realizacji w 2015 r. Badanie Spójności Społecznej, którego celem jest zebranie informacji pozwalających na dokonanie wszechstronnych ocen jakości życia. W badaniu tym ujęte zostały trzy pytania odnoszące się wprost do problemu dyskryminacji. Pytania te dotyczyć będą zarówno subiektywnego postrzegania dyskryminacji (poprzez

wskazanie przez respondenta grup, które uważa za dyskryminowane w Polsce), jak również doświadczeń respondenta związanych z dyskryminacją jego osoby oraz innych osób.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania uczestniczyli w czerwcu 2014 r. w międzynarodowym spotkaniu eksperckim zorganizowanym przez Radę Europy w Paryżu, poświęconym metodologii zbierania danych w zakresie dostępu kobiet do sprawiedliwości i przemocy ze względu na płeć. W trakcie spotkania zaprezentowane zostały najlepsze praktyki wypracowane w państwach członkowskich Rady Europy w zakresie gromadzenia danych statystycznych umożliwiających dokonanie oceny różnych aspektów ograniczeń w dostępie kobiet do sprawiedliwości.

Ponadto, w ramach monitorowania sytuacji grup narażonych na dyskryminację, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na bieżąco i regularnie analizuje dokumenty będące przedmiotem uzgodnień międzyresortowych w zakresie statystyki publicznej, przygotowywane przez GUS.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Opracowanie zestawu kluczowych wskaźników umożliwiających monitorowanie sytuacji grup narażonych na dyskryminację (str. 45 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Główny Urząd Statystyczny

Sposób realizacji działania:

- **Główny Urząd Statystyczny**

Główny Urząd Statystyczny kontynuował działania rozpoczęte w 2013 r.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem, wymagana kontynuacja w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.5.

Podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie równego traktowania wśród pracowników i wśród pracownic instytucji publicznych (w tym sędziów, urzędników/urzędniczek czy funkcjonariuszy/funkcjonariuszek służb porządku publicznego).

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.5

Działanie nr 1

Wprowadzenie do zakresu tematycznego wymogów egzaminów kwalifikacyjnych na urzędnika służby cywilnej oraz do programu służby przygotowawczej członków korpusu służby cywilnej problematyki równego traktowania (str. 46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Szef Służby Cywilnej

Sposób realizacji działania:

- **Szef Służby Cywilnej**

W myśl art. 43 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1111, z późn. zm.) postępowanie kwalifikacyjne dla pracowników służby cywilnej ubiegających się o mianowanie w służbie cywilnej prowadzi, z zastrzeżeniem art. 42 ust. 2 ustawy, Krajowa Szkoła Administracji Publicznej. Z kolei w świetle § 10 ust. 3 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie sposobu przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego w służbie cywilnej (Dz. U. Nr 218, poz. 1695) Dyrektor KSAP przekazuje przewodniczącemu powołanego przez siebie zespołu sprawdzającego (zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia) materiały służące przeprowadzeniu sprawdzianu, zawierające w szczególności testy lub zadania oraz arkusze odpowiedzi i klucze ich oceny. Uwzględniając powyższe, Szef Służby Cywilnej wystosował w styczniu 2014 r. pismo do Dyrektora KSAP z prośbą o uwzględnienie tematyki dotyczącej równego traktowania w zakresie tematycznym postępowania kwalifikacyjnego.

Natomiast zgodnie z art. 36 ust. 3 ustawy o służbie cywilnej, kierując pracownika do odbycia służby przygotowawczej, dyrektor generalny urzędu określa jej zakres i czas trwania na podstawie opinii osoby kierującej komórką organizacyjną, w której pracownik jest zatrudniony. Opinia ta dotyczy poziomu przygotowania pracownika do wykonywania obowiązków wynikających z opisu zajmowanego stanowiska pracy. Służbę przygotowawczą organizuje więc dyrektor generalny urzędu, przy czym program służby przygotowawczej i tematyka zajęć w jej ramach powinny mieć charakter indywidualny dla członków korpusu służby cywilnej. Uwzględniając powyższe, Szef Służby Cywilnej wystosował w styczniu 2014 r. pismo do dyrektorów generalnych ministerstw, urzędów centralnych oraz urzędów wojewódzkich (66 adresatów) z prośbą o wprowadzenie tematyki dotyczącej równego traktowania do zakresu tematycznego służby przygotowawczej, powiadomienie podległych urzędów oraz o przesłanie informacji o sposobie wdrożenia ww. zalecenia. Do Szefa Służby Cywilnej wpłynęły odpowiedzi od wszystkich dyrektorów generalnych urzędów zawierające informacje o wprowadzeniu tematyki dotyczącej równego traktowania do zakresu tematycznego służby przygotowawczej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania przygotowało zbiór podstawowych pojęć oraz definicji dotyczących problematyki równego traktowania. Informacje zostały umieszczone w informatorze „Podstawowe informacje o równym traktowaniu” wydanym przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów. Publikacja wykorzystywana jest między innymi podczas zajęć prowadzonych w ramach służby przygotowawczej.

Elektroniczna wersja Informatora dostępna jest na stronie Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 2

Wprowadzenie do programu szkolenia Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury problematyki równego traktowania (str. 46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sprawiedliwości

Polscy sędziowie i prokuratorzy są regularnie szkoleni w zakresie problematyki równego traktowania w ramach działalności Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

W 2014 roku wzięli udział w następujących seminariach dotyczących tematyki praw kobiet, a także innych szkoleniach, w tym przedmiocie, organizowanych przez Akademię Prawa Europejskiego:

- Prawo antydyskryminacyjne UE (ERA) - 25 osób z Polski,
- Prawo równouprawnienia kobiet i mężczyzn (ERA) - 7 osób z Polski,
- Seminarium z zakresu antydyskryminacji we współpracy z Muzeum Historii Żydów Polskich - 19 osób,
- Szkolenie e-learningowe nt. *Standardy Rady Europy w zakresie prawa antydyskryminacyjnego* współorganizowane z Radą Europy na przełomie roku 2013-2014 - 36 osób.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Szkolenia dla przedstawicieli instytucji publicznych z zakresu problematyki równego traktowania(str. 46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: wszystkie resorty, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

• Ministerstwo Finansów

Ministerstwo Finansów w 2014 r. przeprowadziło szkolenia wśród pracowników Izb i Urzędów Skarbowych w formie e-learningowej o temacie: *Działania na rzecz równego traktowania*. W ramach Służby Celnej w 2014 r. były kontynuowane działania związane z wdrożonym *Programem zapobiegania zjawiskom niepożądanym w Służbie Celnej* oraz *Programem zarządzania potencjałem funkcjonariuszy celnych w grupie wiekowej 50+ m.in.:*

- do programu służby przygotowawczej wprowadzono szkolenia z etyki zawodowej i normatywnej,
- do części ogólnej programu zasadniczego kursu zawodowego wprowadzono tematykę *Kultura zachowania* oraz *Przeciwdziałanie zjawiskom wpływającym niekorzystnie na kulturę organizacji*,
- na kursach do mianowania na I stopień w korpusie oficerów młodszych SC realizowano tematykę z etyki i m.in. omawiano zagadnienia związane z równym traktowaniem,
- w Izbach Celnych realizowano tematykę *Kultura zachowania w służbie jako element obsługi klienta*. Zgodnie z poleceniem Szefa Służby Celnej szkolenia te mają być realizowane cyklicznie co 2 lata dla wszystkich funkcjonariuszy celnych i pracowników cywilnych zatrudnionych w Służbie Celnej,
- w ramach Systemu Zdalnego Nauczania Atena 2 wprowadzono szkolenie *Zjawiska niepożądane w Służbie Celnej*,
- kontynuowano szkolenia interpersonalne dotyczące zarządzania wiekiem, rozwiązywania konfliktów, motywowania, asertywności i zwalczania stresu.

W Urzędach Kontroli Skarbowej w roku 2014 podejmowano działania w zakresie:

- szkolenia dla pracowników Urzędu nt.: *Mobbing i stres w pracy. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom zagrożeń psychospołecznych*, którego celem było dostarczenie wiedzy m.in. na temat dyskryminacji i równego traktowania,
- szkolenia dla nowo przyjętych pracowników nt. *Równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji*,
- szkolenia dla kadry kierowniczej Urzędu nt. *Równe traktowanie w zatrudnieniu*,
- w ramach Systemu Zdalnego Nauczania Atena 2 w trakcie szkoleń z przeciwdziałania mobbingowi zapoznano uczestników z problematyką dyskryminacji i równości.

Termin realizacji działania: działanie ciągle realizowane zgodnie z harmonogramem.

• Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2014 roku wszystkie osoby, które dokonują oceny wniosków o dofinansowanie (pracownicy instytucji wdrażających PO KL i eksperci zewnętrzni) zobowiązani są do wzięcia udziału w szkoleniu e-learningowym obejmującym różne aspekty tematyczne realizowanego programu. Jeden z modułów szkolenia

został poświęcony politykom horyzontalnym, w tym zasadzie równości szans i niedyskryminacji m.in. ze względu na płeć, niepełnosprawność itd.

W ramach nowego okresu programowania polityki spójności ww. obowiązek szkolenia zostanie podtrzymany w stosunku do osób oceniających wnioski o dofinansowanie w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Ponadto, zgodnie z zapisami Agendy działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020 planowane jest przeprowadzenie w 2015 roku ogólnych szkoleń z zakresu równości szans skierowanych do pracowników wdrażających fundusze unijne.

Termin realizacji działania: działanie ciągle realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Zorganizowano szkolenie zamknięte pt. *Zarządzanie różnorodnością - równe traktowanie w miejscu pracy* przeznaczone dla osób kierujących pracownikami (26 września 2014 r., 30 września 2014 r., łącznie 34 uczestników).

Termin realizacji działania: działanie ciągle realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Obrony Narodowej**

W 2014 r. w resorcie obrony narodowej zrealizowano przedsięwzięcia edukacyjno – szkoleniowe, uwzględniające problematykę równego traktowania i przeciwdziałania różnym formom dyskryminacji:

- w dniu 21.10.2014 r. odbyła się narada służbowa nt. *Zadania resortu obrony narodowej w zakresie przestrzegania praw człowieka, przeciwdziałania dyskryminacji i mobbingowi*. Uczestnikami przedsięwzięcia było 60 osób, w tym: dowódcy, oficerowie wychowawcy oraz psychologowie. Naradę zrealizowano z udziałem przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania oraz Biura Rzecznika Praw Obywatelskich,
- w dniach 18-19.11.2014 r. przeprowadzono warsztaty szkoleniowe nt. *Równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji*. Uczestniczyły w nich 30 żołnierzy i pracowników wojska odpowiedzialnych za planowanie i realizację zajęć profilaktycznych w jednostkach wojskowych. W przedsięwzięciu udział wzięli przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania,
- od kwietnia do listopada 2014 r. w jednostkach organizacyjnych resortu obrony narodowej prowadzono warsztaty szkoleniowe dla dowódców pododdziałów dotyczące kompetencji społecznych w dowodzeniu, diagnozowaniu zjawisk patologicznych w relacjach międzyludzkich oraz przeciwdziałaniu i reagowaniu w przypadku ich wystąpienia. Zakres tematyczny warsztatów, zrealizowanych w siedmiu grupach szkoleniowych liczących po 25 osób, obejmował problematykę mobbingu, molestowania seksualnego i dyskryminacji,
- równolegle do przywołanych wcześniej warsztatów realizowano szkolenia żołnierzy i pracowników wojska jednostek wojskowych dotyczące przeciwdziałania agresji, konfliktom, przemocy oraz dyskryminacji. Przeszkolono siedem grup po dwadzieścia pięć osób.

Ponadto, w ramach opisywanego działania:

- wśród uczestników szkoleń i warsztatów kolportowano pakiety edukacyjne pt. *Pamiętaj! Masz prawo do równego traktowania!* pozyskane z Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania,
- wydano i rozkolportowano w jednostkach wojskowych ulotkę informacyjną (5000 egz.) *Równe prawa. Równe szanse* dotyczącą zagadnień równego traktowania w kontekście płci.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Zdrowia**

Ministerstwo Zdrowia zorganizowało trzy jednodniowe szkolenia zamknięte dla dwóch grup swoich pracowników na temat: *Równe traktowanie i działania antymobbingowe*. Jedna grupa obejmowała 50 pracowników nie pełniących funkcji koordynujących, druga grupa obejmowała 36 osób kadry kierowniczej (w 2 grupach szkoleniowych).

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

W 2014 r. żaden z pracowników Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie uczestniczył w szkoleniu z zakresu problematyki równego traktowania.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane, wymaga realizacji w 2015 roku.

- **Ministerstwo Środowiska**

W 2014 roku Ministerstwo Środowiska zrealizowało szkolenie z zakresu równego traktowania dla swych pracowników. Wykonawcą zadania była organizacja pozarządowa Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego. Zadanie podzielone zostało na dwie osobne czterogodzinne sesje. 18 listopada 2014 r. odbyła się edycja skierowana do kadry zarządzającej – udział w niej wzięli Dyrektor Generalny MŚ, Dyrektorzy i Naczelnicy z poszczególnych komórek organizacyjnych urzędu. W dniu 26 listopada 2014 r. odbyła się edycja dla pozostałych zainteresowanych pracowników. Szkolenie objęło swym zakresem następujące zagadnienia:

- pojęcie dyskryminacji,
- uwarunkowanie prawne zakazu dyskryminacji – prawo międzynarodowe, prawo Unii Europejskiej, prawo krajowe – ustawę z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy
- zapobieganie mobbingowi.

Szkolenie dla kadry zarządzającej było wzbogacone o elementy projektowania uniwersalnego oraz rolę zamówień publicznych w przeciwdziałaniu dyskryminacji.

W sumie w szkoleniu udział wzięło 36 osób. Szkolenie zostało bardzo dobrze przyjęte i ocenione jako porządkujące wiedzę, uwrażliwiające na różnorodność, otwierające drogę do dalszego doskonalenia postaw. Wielu uczestników odbyło następnie indywidualne rozmowy z koordynatorem. Rozważana jest kontynuacja zadania podnoszenia wiedzy na temat równego traktowania poprzez realizację pogłębionych szkoleń także w 2015 roku.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie prowadzi szkoleń dla przedstawicieli instytucji publicznych z zakresu problematyki równego traktowania. Pracownicy MSZ brali udział w szkoleniach organizowanych przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów z zakresu problematyki równego traktowania. W 2014 r. problematyka równego traktowania została dołączona do bloku szkoleń w ramach służby przygotowawczej. Rozpoczęto również prace nad szkoleniem e-learningowym z ww. zakresu dla wszystkich pracowników resortu – szkolenie zostanie uruchomione w 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Gospodarki**

W okresie od 13 października 2014 r. do 12 listopada 2014 r. Ministerstwo Gospodarki zorganizowało szkolenie pn. *Równe traktowanie standardem dobrego rządzenia*, w którym uczestniczyło 127 pracowników.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych jest koordynatorem realizacji *Programu zwalczania przestępstw na tle nienawiści dla funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego* (LEOP). Program LEOP jest nakierowany na zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim osobom, które mogą potencjalnie stać się ofiarami przestępstw motywowanych nienawiścią. Jego celem jest podniesienie kompetencji funkcjonariuszy Policji w zakresie prowadzenia czynności w przypadku zaistnienia zdarzeń, które mogą mieć charakter przestępstwa z nienawiści, a także przekazanie im umiejętności postępowania z ofiarami tego rodzaju przestępstw oraz uwrażliwienie funkcjonariuszy na kwestię dyskryminacji – również tej, której sprawcami mogą być sami policjanci. Należy podkreślić, że w realizację szkoleń, obok wykładowców z Policji, zaangażowani są również przedstawiciele organizacji pozarządowych, działających w sferze zwalczania rasizmu i neofaszystów oraz reprezentujących różne grupy mniejszościowe zagrożone przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami. Do połowy 2014 r. przeszkolono w ramach Programu w sumie ponad 72 000 funkcjonariuszy Policji.

Ponadto absolwentom szkoleń LEOP rozdawana jest publikacja pod redakcją przedstawicieli Policji i MSW oraz we współpracy z ODIHR OBWE, przedstawicielami prokuratury i Stowarzyszenia Nigdy Więcej pt. *Przestępstwa z nienawiści. Materiał pomocniczy dla trenera oraz ulotki dla funkcjonariuszy Policji*, zawierające najważniejsze definicje i zasady postępowania związane z problematyką przestępstw z nienawiści, a także katalog najczęściej spotykanych w Polsce symboli nienawiści.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Pracownicy Ministerstwa Edukacji Narodowej uczestniczyli w szkoleniach:

- *Co robić w przypadku dyskryminacji – ochrona prawna i instytucjonalna* – szkolenie zrealizowane w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,
- dwóch szkoleniach pn. *Zarządzanie niepełnosprawnością w miejscu pracy* zorganizowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W ramach projektu *Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia w Regionach*, realizowanego przez Biuro Pełnomocnika, współfinansowanego w ramach programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej Progress (2007-2013), w czerwcu 2014 roku w pięciu miastach wojewódzkich (Warszawa, Gdańsk, Poznań, Kraków i Białystok) zorganizowano dwudniowe szkolenia antydyskryminacyjne dla urzędników pracujących w urzędach na szczeblu wojewódzkim. Celem szkoleń było wyposażenie ich uczestników w wiedzę i umiejętności pozwalające sprawnie tworzyć i wdrażać strategie na rzecz równego traktowania na szczeblu regionalnym oraz właściwie reagować w przypadku wystąpienia problemów w tym zakresie w ich codziennej pracy. Przeszkolono 183 osoby (129 kobiet i 54 mężczyzn). Wszyscy uczestnicy szkoleń otrzymali pakiety edukacyjne opracowane w ramach projektu. W skład pakietu wchodziły dwa podręczniki (*Równe traktowanie w administracji publicznej* oraz *Równe traktowanie w administracji publicznej. Wymiar regionalny i lokalny*), a także broszura, ulotka i zakładka do książki pod wspólnym hasłem *Pamiętaj! Masz Prawo do równego traktowania!*

Przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania przeprowadzili również szkolenie dla żołnierzy zawodowych odpowiedzialnych za planowanie i realizację zajęć profilaktycznych w Siłach Zbrojnych RP, w tym psychologów, którzy prowadzą w jednostkach wojskowych zajęcia.

Ponadto pracownicy Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania uczestniczyli w szkoleniach organizowanych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (opis poniżej przy szkoleniach organizowanych przez Kancelarię Prezesa rady Ministrów).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Główny Urząd Statystyczny** (jako podmiot współpracujący przy realizacji zadania)

W 2014 r. zostały zrealizowane dwie edycje szkolenia nt. *Równe traktowanie*. W szkoleniach wzięło udział 13 pracowników urzędów statystycznych oraz 11 pracowników GUS. W kolejnych latach planowana jest kontynuacja szkoleń. Na rok 2015 zaplanowano 2 edycje szkolenia po 16 osób każda. Planowany termin szkoleń: kwiecień, maj.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Kancelaria Prezesa Rady Ministrów** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W 2014 roku Kancelaria Prezesa Rady Ministrów zorganizowała dla swoich pracowników 3 szkolenia związane z problematyką równego traktowania:

- *Język równościowy ze szczególnym uwzględnieniem języka wrażliwego na płęć,*
- *Przeciwdziałanie mobbingowi,*
- szkolenia świadomościowe na temat niepełnosprawności i funkcjonowania osób niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane.

Działanie nr 4

Upowszechnianie wśród osób kierujących urzędami administracji rządowej oraz podległych im służb dokumentów międzynarodowych, opracowań i analiz dotyczących zasady równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji (str. 46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Wszystkie materiały opracowane i wydane w ramach projektu *Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia w Regionach* realizowanego przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, współfinansowanego w ramach programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej Progress (2007-2013) przekazano ministrom i szefom wybranych urzędów centralnych i wojewodom, a także koordynatorom do spraw równego traktowania w urzędach centralnych i pełnomocnikom wojewodów do spraw równego traktowania.

W listopadzie 2014 r. Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet ONZ sformułował dla Polski rekomendacje będące wynikiem rozpatrzenia podczas 59. Sesji (20 października-7 listopada 2014 r.) połączonego VII i VIII Sprawozdania okresowego z wykonania przez Polskę postanowień Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (Dz. U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71). W związku z powyższym Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania podjęła działania rozpowszechniające rekomendacje. Rekomendacje zostały zamieszczone na stronie internetowej Pełnomocnika, a także przesłane m.in. do Sejmu, resortów oraz innych urzędów centralnych, wojewodów, pełnomocników wojewodów do spraw równego traktowania, organizacji pracodawców i związków zawodowych, organizacji pozarządowych oraz uczelni prowadzących Gender Studies. Wszystkie podmioty zostały poproszone o rozpowszechnianie rekomendacji oraz uwzględnianie ich w podejmowanych działaniach.

Ponadto Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania prowadzi stronę internetową, na której regularnie zamieszczane są dokumenty międzynarodowe oraz

opracowania i analizy dotyczące zasady równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji. Powyższe zestawienie dokumentów jest na bieżąco aktualizowane.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący przy realizacji zadania)

Ministerstwo upowszechniało, poprzez zamieszczanie w wewnętrznej bazie wiedzy, dostępnej dla wszystkich pracowników MPiPS, materiały dotyczące zasad równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji, w tym z zakresu przeciwdziałania różnicy w wynagrodzeniu dla kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej, a także podręcznik *Równe traktowanie w administracji publicznej* oraz praktyczny podręcznik *Działania antydyskryminacyjne w jednostkach policji*.

Termin realizacji działania: działanie było realizowane w 2014 r.

- **Ministerstwo Środowiska** (jako podmiot współpracujący przy realizacji zadania)

W roku 2014 w Ministerstwie Środowiska zdecydowano się także na, inne niż szkolenia, formy służące podniesieniu wiedzy na temat równego traktowania. W miarę możliwości czasowych, kolejni Koordynatorzy do Spraw Równego Traktowania organizowali spotkania z zainteresowanymi pracownikami MŚ w celu wspólnego wypracowywania priorytetów dla działań i wymiany doświadczeń. Dzięki takiej otwartej formie współpracy, angażującej możliwie dużą liczbę pracowników urzędu, powstały m.in.: rozpowszechniona poprzez intranet ulotka antydyskryminacyjna, wskazująca na podstawowe pojęcia i uwrażliwiająca na różnorodność, a także materiał dla osób biorących udział w procedurach naboru nowych pracowników, mający na celu wyeliminowanie niewłaściwych pytań, zachowań i postaw, które mogą mieć miejsce w procesie rekrutacji. Praca na rzecz działania polegająca na zaangażowaniu przez Koordynatora możliwie dużej liczby pracowników jest rozumiana jako zadanie ciągłe mające na celu wypracowywanie nowych rozwiązań w dążeniu do poprawy wiedzy i zmiany postaw. Jako priorytety na rok 2015 przyjęto działania w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek oraz szerzenie informacji nt. różnorodności i jej roli w miejscu pracy.

Termin realizacji działania: działanie było realizowane w 2014 r.

II. Obszar: Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego

Cele i kluczowe działania w obszarze Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego

Cel główny 1. Poprawa sytuacji w zakresie równości kobiet i mężczyzn na rynku pracy

Cel szczegółowy 1.1

Promowanie rozwiązań przewidzianych w prawie pracy w zakresie możliwości dzielenia się uprawnieniami rodzicielskimi przysługującymi obojgu rodzicom w związku z opieką nad małym dzieckiem oraz w zakresie uprawnień przysługujących kobietom z tytułu macierzyństwa.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 1

Upowszechnianie wiedzy o przepisach prawnych umożliwiających ojcom aktywne włączenie się w proces wychowania i opieki nad dzieckiem (str. 75 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej prowadzi działania informacyjne poprzez telefonicznie i pisemnie udzielanie odpowiedzi na pytania zadawane przez pracodawców i pracowników na temat obowiązujących przepisów prawa, jak również, w razie potrzeby, przygotowuje odpowiednie informacje do umieszczenia na stronie internetowej. Informacje odnoszące się do systemu urlopów przysługujących pracującym rodzicom, a także powiązanych uprawnień znajdują się na stronie internetowej: <http://www.rodzicielski.gov.pl/>. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 28 maja 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 675) została uruchomiona specjalna strona internetowa pod adresem: www.rodzina.gov.pl zawierająca kompendium wiedzy na temat uprawnień rodzicielskich i związanych z wychowywaniem dzieci.

Wykorzystując media społecznościowe (np. Twitter), MPiPS prowadziło działania promocyjne mające na celu zwalczanie stereotypów dotyczących rodzicielstwa i promujące aktywne ojcostwo. Ponadto, z okazji Dnia Ojca eksperci MPiPS, na specjalnym czacie oraz infolinii, odpowiadali na pytania internautów dotyczące urlopów. MPiPS realizowało kampanię promującą aktywne ojcostwo – na stronie głównej resortu zamieszczane były historie ojców, którzy aktywnie włączali się w wychowanie dzieci.

Przedstawiciele MPiPS, w tym kierownictwo resortu, brali ponadto udział w wielu konferencjach i seminariach, których celem było promowanie rozwiązań umożliwiających dzielenie się uprawnieniami rodzicielskimi przysługującymi rodzicom. Przykładowymi spotkaniami w tym obszarze, w których uczestniczyli przedstawiciele MPiPS są: sejmowa

konferencja *Rodzina, a nie instytucja* (21 maja 2014 r.), spotkania w Kancelarii Prezydenta RP (22 maja 2014 r. oraz 27 czerwca 2014 r.), spotkanie organizowane przez Instytut Spraw Publicznych poświęcone zrównoważonemu modelowi polityki rodzinnej (16 grudnia 2014 r.). Ponadto MPiPS promowało aktywne ojcostwo podczas pikniku z okazji Dnia Dziecka w ogrodach KPRM (1 czerwca 2014 r.).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako instytucja współpracująca na rzecz realizacji działania)

W 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania rozpoczęła realizację dwuletniej kampanii świadomościowo-informacyjnej pt. *Tato Polski*. Liczba ojców korzystających z urlopu rodzicielskiego oraz ojcowskiego wciąż jest niska, co wynika m.in. ze stereotypów oraz braku wiedzy nt. możliwości skorzystania z takiego urlopu. Kampania świadomościowa pt. *Tato Polski* ma na celu zachęcić ojców, by korzystali z tej możliwości i spędzali więcej czasu ze swoimi dziećmi.

W roku 2014 zostały zorganizowane sesje zdjęciowe ojców i wywiady z ojcami opiekującymi się swoim dziećmi. Zebrane materiały wraz z informacją na temat możliwości skorzystania przez ojców z urlopów rodzicielskich, macierzyńskich oraz ojcowskich zamieszczono w publikacji rozpowszechnionej w 16 miastach wojewódzkich, m. in. w szpitalach ginekologiczno-położniczych. W roku 2015 działania informacyjno-promocyjne będą kontynuowane.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 2

Promowanie rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie w pracy kobiet będących w okresie karmienia piersią.

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Zdrowia**

W Ministerstwie Zdrowia, w 2013 r., zostały opracowane i zamieszczone na stronie internetowej ministerstwa wytyczne dotyczące higieny procesu odciągania, przechowywania i podawania dziecku pokarmu jego matki. Wytyczne są wskazówką jak w bezpieczny sposób odciągnąć pokarm i przechować go, aby nie tracił swoich wartości i był bezpieczny dla dziecka.

Termin realizacji działania: działanie nie było w sposób odrębny realizowane w 2014 r.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Działanie nie było realizowane w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.2

Promowanie praw osób zatrudnionych i samozatrudnionych związanych z urlopami wychowawczymi.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.2

Działanie nr 1

Promowanie rozwiązań wynikających z ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 z późn. zm.²) w zakresie wskazanym w celu szczegółowym 1.2 (str. 75 KPDR).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 983) wprowadziła od dnia 1 września 2013 r. do ustawy nowe grupy ubezpieczonych objętych obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi oraz ubezpieczeniem emerytalnym w związku ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem.

Dotychczas obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi objęte były osoby przebywające na urlopach wychowawczych, natomiast od dnia 1 września 2013 r. obowiązkowi temu podlegają osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem, które przez okres co najmniej 6 miesięcy przed rozpoczęciem sprawowania tej opieki prowadziły pozarolniczą działalność, wykonywały pracę na podstawie umowy zlecenia lub współpracowały przy tej działalności/zleceniu, a następnie zaprzestały jej prowadzenia lub wykonywania.

W związku z wejściem w życie przedmiotowej ustawy, w 2014 r. przeprowadzone zostały przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (wykonawcę ustawy) następujące działania informacyjne:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych przygotował a następnie aktualizował (ostatnio 12 maja 2014 r.) specjalnie utworzoną podzakładkę *OSOBY SPRAWUJĄCE OSOBISTĄ*

---

² Brzmienie niniejszego adresu publikacyjnego wynika z treści działania nr 1, zawartego w KPRT. Aktualny adres publikacyjny to Dz. U. z 2015 r. poz. 121.

OPIEKĘ NAD DZIECKIEM - NOWE TYTUŁY DO UBEZPIECZEŃ OD 1 WRZEŚNIA 2013 R. w zakładce „ubezpieczenia” na stronie głównej serwisu www.zus.pl;

- w dniu 27 maja 2014 r. w Programie 1 Polskiego Radia wyemitowano rozmowę z ekspertem ZUS poświęconą zagadnieniu ubezpieczenia osób przebywających na urloпах wychowawczych,
- w sierpniu 2014 r. ZUS opublikował broszurę *Jesteś lub będziesz na urlopie wychowawczym – przeczytaj koniecznie* - dostępną na stronie internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 1.3

Rozwijanie opieki nad dziećmi oraz osobami zależnymi/niesamodzielnymi, jako wsparcie aktywności kobiet i mężczyzn na rynku pracy.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.3

Działanie nr 1

Upowszechnienie opieki instytucjonalnej nad dziećmi (żłobki, przedszkola), (str. 76 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

W okresie sprawozdawczym nastąpił dalszy wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi do lat 3 oraz liczby miejsc w tych instytucjach. W 2014 r. (stan na 8 grudnia 2014 r.) funkcjonowało ok. 2,3 tys. takich instytucji (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie), które oferowały ok. 70,7 tys. miejsc. Oznacza to, że opieką (łącznie z dziećmi znajdującymi się pod opieką niani) objętych było 7,2% dzieci wieku do lat 3. MPiPS realizowało następujące działania, których celem było upowszechnianie opieki instytucjonalnej nad dziećmi:

1. W dniu 27 lutego 2014 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 stycznia 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów elektronicznych o wpis, zmianę oraz wykreślenie w rejestrze żłobków i klubów dziecięcych (Dz. U. poz. 19), które umożliwiło przeprowadzenie procedury rejestracji żłobka, klubu dziecięcego przez platformę ePUAP.
2. Z dniem 14 lipca 2014 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 lipca 2014 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzony żłobek lub klub dziecięcy (Dz. U. poz.

925), które doprecyzowuje przepisy w zakresie bezpieczeństwa dzieci w instytucjach opieki nad dzieckiem do lat 3.

3. W 2014 r. kontynuowany był Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 "Maluch", na którego realizację przyznano dotację w wysokości 101 mln zł. Przewiduje on dofinansowanie ze środków budżetu państwa - w drodze otwartego konkursu ofert - inicjatyw dotyczących tworzenia nowych miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennego opiekuna, a także dofinansowanie funkcjonowania miejsc już istniejących. W ramach 3 modułów, o dofinansowanie ubiegać się mogły gminy, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej:

- moduł 1 (dla gmin): utworzenie w 2014 r. nowych miejsc w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz zapewnienie ich funkcjonowania,
- moduł 2 (dla gmin): zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, tworzonych przez gminy do dnia 31 grudnia 2013 r. z udziałem programu „Maluch”,
- moduł 3 (dla podmiotów niegminnych): zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, działających na podstawie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3.

4. Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego MPiPS, jako Instytucja Pośrednicząca (IP) dla Działania 1.5 *Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL), w 2014 r. kontynuował realizację projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach dwóch konkursów ogłoszonych w 2012 r.

Jednocześnie, w ramach Działania 1.5 PO KL, środki były przeznaczone na bieżące funkcjonowanie nowo powstałych placówek. Grupę docelową projektów składanych w odpowiedzi na przedmiotowy konkurs stanowili pracodawcy oraz osoby powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i/lub wychowaniem dzieci.

W sumie podpisano 239 umów o dofinansowanie projektów na kwotę niemal 222 mln PLN.

Do dnia 31 grudnia 2014 r. działalność rozpoczęło:

- 299 żłobków,
- 30 klubów dziecięcych,
- 49 instytucji dziennego opiekuna,
- 7303 osoby powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i/lub wychowywaniem dzieci.

5. W ramach Poddziałania 1.3.2 *Projekty na rzecz promocji równych szans kobiet i mężczyzn oraz godzenia życia zawodowego i rodzinnego*, DWF w 2014 roku kontynuował realizację projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach czterech konkursów ogłoszonych w latach 2008-2011. Podpisano łącznie 37 umów o dofinansowanie realizacji projektów na łączną kwotę ponad 55 mln zł. Spośród realizowanych 30 projektów utworzono następujące ośrodki opieki nad dziećmi (w tym 19 placówek przyzakładowych):

- 18 punktów przedszkolnych (w tym 8 przyzakładowych),
- 10 klubów maluszka (w tym 4 przyzakładowe),
- 5 żłobków (w tym 2 przyzakładowe),

- 6 przedszkoli (w tym 5 przyzakładowych),
  - 20 instytucji dziennego opiekuna
- 3 projekty mają charakter informacyjno – promocyjny.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

• **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Działania służące upowszechnieniu wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3–5 lat Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje konsekwentnie od 2007 roku. Wprowadzane zmiany mają na celu systematyczne zwiększanie dostępności wychowania przedszkolnego, tak, aby 1 września 2017 r. wszystkie dzieci w wieku od 3-5 lat miały zapewnione miejsca realizacji wychowania przedszkolnego w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego. Ponadto, ustawowo została ograniczona wysokość opłat pobieranych od rodziców za korzystanie przez ich dzieci z wychowania przedszkolnego. Równocześnie nałożony został na gminy obowiązek zapewnienia od dnia 1 września 2015 r. każdemu dziecku czteroletniemu, a od dnia 1 września 2017 r. także każdemu dziecku trzyletniemu miejsca realizacji wychowania przedszkolnego.

Ze wstępnych danych Systemu Informacji Oświatowej (według danych z dnia 30 września 2014 r.) wynika, że obecnie funkcjonują:

- 2 073 publiczne i niepubliczne punkty przedszkolne oraz zespoły wychowania przedszkolnego (w tym na wsi 1 303). W roku szkolnym 2013/2014 było ich 2 131 (w tym na wsi 1 338),
- 10 918 publiczne i niepubliczne przedszkola (w tym na wsi 3 624). W roku szkolnym 2013/2014 ich liczba wynosiła ogółem 10 434 (w tym na wsi 3 448),
- 13787 oddziały przedszkolne w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych (w tym na wsi – 9 199). W roku szkolnym 2013/2014 było ich ogółem 15 422 (w tym na wsi 9 803). Nie zmieniła się natomiast liczba szkół, w których znajdują się oddziały przedszkolne – nadal jest ich 8 607. Taki stan rzeczy może wynikać z przeznaczenia części sal wykorzystywanych dotychczas dla potrzeb wychowania przedszkolnego, na potrzeby dzieci 6-letnich rozpoczynających edukację szkolną.

Jednocześnie należy podkreślić, że systematycznie wzrasta wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego.

Upowszechnienie wychowania przedszkolnego

Rok szkolny	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tys.)			Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
2012/2013	1 216,5	772,2	444,3	69,7	78,6	57,7
2013/2014	1 297,2	808,9	488,3	74,1	81,8	63,6

2014/2015*	1 235,6	831,0	404,6	79,2	86,2	69,5
------------	---------	-------	-------	------	------	------

Dane z Systemu Informacji Oświatowej. Według danych wstępnych z dnia 30.09.2014 r. v1.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Rozwijanie usług wspierających osoby z niepełnosprawnością i osoby starsze, świadczonych w domu oraz w społeczności lokalnej (str. 76 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. poz. 567):

- przywróciła wsparcie dla osób, które od 1 lipca 2013 r. utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego poprzez wprowadzenie zasiłku dla opiekuna (w wyniku realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt K 27/13),
- zmieniła zasady przyznawania specjalnego zasiłku opiekuńczego – od 1 stycznia 2015 r. także osoby nie podejmujące zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną będą mogły ubiegać się o to świadczenie (do 31 grudnia 2014 r. tylko osoby, które zrezygnowały z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej mogą ubiegać się o specjalny zasiłek opiekuńczy); ponadto doprecyzowano, że prawo do specjalnego zasiłku opiekuńczego przysługuje także małżonkom.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. poz. 559) podniosła wysokość świadczenia pielęgnacyjnego - od 1 maja 2014 r. do dnia 31 grudnia 2014 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosiło 800 zł miesięcznie, co w połączeniu z realizowanym w 2014 r. rządowym programem w wysokości 200 zł miesięcznie, dało łączną wysokość wypłacanego świadczenia na poziomie 1000 zł miesięcznie; od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosi 1200 zł miesięcznie, natomiast od 1 stycznia 2016 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosić będzie 1300 zł miesięcznie. Od 1 stycznia 2017 r. wysokość świadczenia pielęgnacyjnego będzie podlegać corocznej waloryzacji polegającej na corocznym wzroście wysokości tego świadczenia o procentowy wskaźnik, o jaki zwiększać się będzie minimalne wynagrodzenie za pracę.

Zarządzeniem Nr 32 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 grudnia 2012 r. powołany został Zespół do spraw rozwiązań systemowych na rzecz osób niepełnosprawnych (Dz. Urz. MPiPS poz. 35). Głównym celem działania Zespołu jest stworzenie odpowiednich warunków systemowych zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności, sprzyjających włączaniu osób z niepełnosprawnością w nurt życia społecznego i zawodowego, poprzez opracowanie propozycji rozwiązań prawnych w aspekcie mieszkalnictwa, opieki całodobowej

oraz rehabilitacji społeczno-zawodowej i integracji osób z niepełnosprawnością o szczególnych potrzebach powodujących ograniczenie samodzielności. Członkami Zespołu są przedstawiciele Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Zdrowia oraz Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, a także przedstawiciele Parlamentarnego Zespołu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i Parlamentarnej Grupy do Spraw Autyzmu oraz przedstawiciele następujących organizacji pozarządowych:

- Koalicja na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością,
- Fundacja SYNOPSIS,
- Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym,
- Stowarzyszenie Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej razem”,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym,
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom z Ukrytymi Niepełnosprawnościami im. Hansa Aspergera „NIE-GRZECZNE DZIECI”

W 2014 r. prace Zespołu koncentrowały się na opracowaniu narzędzia, które pozwoli jak najskuteczniej zidentyfikować grupę osób z niepełnosprawnością wymagających szczególnego, specjalistycznego wsparcia. Opracowany został *Formularz oceny stopnia niesamodzielności*, kwalifikujący do specjalistycznego wsparcia. Obecnie trwają prace legislacyjne mające na celu ujęcie wyników prac Zespołu w przepisach dotyczących orzekania o niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnością mogą korzystać z usługi tłumacza języka migowego bądź innego sposobu komunikowania się – w zależności od potrzeby. Osobom z niepełnosprawnością zapewniono korzystanie z prawa wstępu wraz z psem asystującym do obiektów użyteczności publicznej, w szczególności: budynków i ich otoczenia przeznaczonych na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, świadczenia usług pocztowych lub telekomunikacyjnych oraz innych ogólnodostępnych, budynków przeznaczonych do wykonywania podobnych funkcji, w tym także budynków biurowych i socjalnych; do parków narodowych i rezerwatów przyrody; na plaże i kąpieliska.

W 2014 r. Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych przygotowało opracowanie, które przedstawia rozwiązania na temat funkcjonowania usługi osobistego asystenta osób z niepełnosprawnością w dziesięciu państwach Unii Europejskiej. Opracowanie zostało wydane w postaci broszury *Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej* oraz udostępnione na stronie www.niepełnosprawni.gov.pl w zakładce *Publikacje. Wsparcie Osób Niepełnosprawnych*.

Departament Pożytku Publicznego MPiPS, w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO), realizuje konkursy mające na celu wsparcie osób z niepełnosprawnością i osób starszych.

Przykładowy projekt: *W rodzinie siła* realizowany przez Fundację Myślę, Czuję, Jestem skierowany jest do grupy dorosłych kobiet z lekką, umiarkowaną lub sprzężoną niepełnosprawnością intelektualną, do ich dzieci w wieku od 3 do 10 lat oraz do współmałżonków, partnerów lub rodziców kobiet (łącznie do 34 beneficjentów). Celem

głównym projektu jest zminimalizowanie zagrożenia marginalizacją i wykluczeniem społecznym rodzin, w skład, których wchodzi wskazana grupa docelowa, a pośrednio także ich dalszej rodziny, oraz zminimalizowanie zagrożenia przekazywania syndromu dziedziczenia rodzinnej niezaradności życiowej.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Zdrowia**

Nie prowadzono działań w powyższym zakresie.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Ministerstwo Edukacji Narodowej nie realizowało działania w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 3

Zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu i prowadzeniu opieki nad dziećmi oraz osobami zależnymi/niesamodzielnymi (str. 76 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2013 r. poz. 1457) żłobki i kluby dziecięce mogą tworzyć i prowadzić gminy, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Dziennych opiekunów poza gminami mogą zatrudniać również osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Ponadto, o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki mogą ubiegać się podmioty niepubliczne, tj. poza gminami również osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne.

Departament Pożytku Publicznego w MPiPS od 2005 r. realizuje, w różnych formułach, konkurs pod nazwą Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO). Od 2014 r. podstawą konkursu FIO jest Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020. W ramach konkursu ogłoszonego w 2014 r. przewidziane zostały działania mające na celu rozwój opieki nad dziećmi oraz osobami zależnymi/niesamodzielnymi, jako wsparcie aktywności kobiet i mężczyzn na rynku pracy. W 2014 r. w FIO, w ramach Priorytetu 2., Kierunku działania 5.

Wspieranie aktywnych form integracji społecznej wspierane były między innymi projekty dotyczące osób starszych, podmiotowości społecznej osób starszych w środowisku lokalnym oraz integracji i solidarności międzypokoleniowej. Dofinansowane w ramach ww. Priorytetu otrzymało 21 ofert na łączną kwotę 1 318 005,46 zł (wartość środków przyznanych na realizację działań w 2014 r.). Ponadto, w ramach ww. Priorytetu i Kierunku działania, wspierane były również m.in. projekty dotyczące pomocy osobom z niepełnosprawnością przez ograniczanie wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnością. Dofinansowanych w ramach ww. Priorytetu zostało 40 ofert na łączną kwotę 2 394 289,01 zł (wartość środków przyznanych na realizację działań w 2014 r.). W/w kierunki działań w ramach Programu FIO będą realizowane do 2020 r. Środki na ich wdrażanie będą przekazywane organizacjom pozarządowym i podmiotom z nimi zrównanym (wskazanym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.) na podstawie otwartych konkursów ofert ogłaszanych na podstawie Rozdziału 2.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Zdrowia**

Nie prowadzono działań w powyższym zakresie.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Ministerstwo Edukacji Narodowej nie realizowało działania w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.4

Promowanie równego udziału kobiet i mężczyzn na stanowiskach decyzyjnych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.4

Działanie nr 1

Dążenie w spółkach z udziałem Skarbu Państwa do zapewnienia przynajmniej 30% średniego udziału dla niedoreprezentowanej płci wśród wszystkich członków rad nadzorczych wybieranych i powoływanych przez Ministra Skarbu Państwa, przy czym w spółkach giełdowych oraz kluczowych zakłada się osiągnięcie tego wskaźnika do roku 2015 (str. 76 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Skarbu Państwa

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Skarbu Państwa

Ministerstwo Skarbu Państwa kontynuowało prace podjęte na rzecz realizacji działania w 2013 roku.

Zgodnie ze stanem na dzień 31 grudnia 2014 r. udział kobiet w radach nadzorczych w spółkach z udziałem Skarbu Państwa wśród przedstawicieli Skarbu Państwa wzrósł i wynosi 47,4% (dla porównania - koniec stycznia 2014 r. 44,4%). Z kolei udział kobiet wśród przedstawicieli Skarbu Państwa w radach nadzorczych 22 podmiotów o strategicznym znaczeniu dla gospodarki państwa w nadzorze MSP wymienionych w dokumencie *Priorytety zarządzania portfelem podmiotów nadzorowanych przez MSP do roku 2015* wynosi 30,2% (dla porównania - koniec stycznia 2014 r. 27,1%), natomiast w spółkach publicznych jest to 30,0% (por. koniec stycznia 2014 r. 27,0%).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Promowanie udziału kobiet w gospodarczym procesie podejmowania decyzji:

- upowszechnianie wśród przedsiębiorstw, instytucji, uczelni, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych Karty Różnorodności,
- mentoring,
- budowanie sieci kontaktów w celu wsparcia i wzajemnej pomocy (networking),
- system szkoleń (str. 76 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Skarbu Państwa, Ministerstwo Gospodarki, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania.

Sposób realizacji działania:

• Ministerstwo Skarbu Państwa

Ministerstwo Skarbu Państwa kontynuowało działanie poprzez prezentację oczekiwań w zakresie zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w organach spółek z udziałem Skarbu Państwa na konferencjach, spotkaniach i w innych wystąpieniach członków Kierownictwa MSP.

Ponadto Ministerstwo Skarbu Państwa podjęło rozmowy z Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, Giełdą Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. oraz organizacjami pozarządowymi, dotyczące sposobu promowania udziału kobiet w gospodarczym procesie podejmowania decyzji poprzez m.in. organizację szkoleń, warsztatów, konferencji.

Zorganizowano również spotkanie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z dyrektorami personalnymi 16 spółek strategicznych z udziałem Skarbu Państwa, na którym

przedstawicielki MPiPS zaprezentowały informacje na temat korzyści płynących dla spółek z większego uczestnictwa kobiet w zarządzaniu.

Wprowadzono także do programu szkoleń pn. *Program profesjonalizacji organów nadzorczych spółek Skarbu Państwa*, realizowanych we współpracy z GPW i Polskim Instytutem Dyrektorów, temat korzyści płynących z różnorodności w biznesie, w tym udziału kobiet w gremiach decyzyjnych.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Gospodarki**

W dniach 9-10 maja 2014 Ministerstwo Gospodarki zorganizowało seminarium na temat *zwiększania udziału kobiet w życiu społecznym i gospodarczym Polski*. Celem seminarium była promocja udziału kobiet w gospodarczym procesie podejmowania decyzji oraz wskazanie potrzeby upowszechniania wśród przedsiębiorstw, instytucji, uczelni, jednostek samorządu terytorialnego, administracji publicznej oraz organizacji pozarządowych nowoczesnych narzędzi służących społecznej odpowiedzialności, jak np.: Karta Różnorodności, inicjatywy biznesu na rzecz zrównoważonego rozwoju, społeczne raportowanie oraz potrzeby budowania sieci kontaktów w celu wsparcia i wzajemnej pomocy. Seminarium odbyło się w ramach VI Kongresu Kobiet w Warszawie i obejmowało cztery panele dyskusyjne, które dotyczyły następujących zagadnień:

1. Inteligentna gospodarka i kobiety. Ekonomia równych szans.
2. Potencjał różnorodności oraz zarządzanie różnorodnością.
3. Kobieta jako rodzinny przedsiębiorca.
4. Prawo, gospodarka, język, władza i samorządność.

Wnioski i rekomendacje z dyskusji podczas ww. paneli można przedstawić następująco:

Inteligentna gospodarka i kobiety. Ekonomia równych szans

Kobiety w całej Europie mają niewielki udział w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych. Sukces krajów i firm w globalnej gospodarce opiera się na różnorodności perspektyw w tworzeniu nowych dóbr, usług i sposobów zarządzania. Konieczne staje się więc wykorzystanie talentów i kreatywności kobiet.

Włączenie kobiet wymaga szerszego spojrzenia na to, czym jest inteligentna gospodarka oraz uznania, że jej budowa to nie tylko innowacyjność w sensie technicznym, ale też społecznym i kulturowym.

Dyskusja wykazała, że sektor prywatny, zwłaszcza duże firmy o globalnym zasięgu, szybciej dostrzegły korzyści z równości szans aniżeli strategie i programy rządowe.

Liderami zmian w tym obszarze są firmy informatyczne, gdzie interdyscyplinarny charakter branży zwiększa zapotrzebowanie na takie cechy jak: zdolności komunikacyjne czy łączenie informatyki z biznesem.

Kluczowe znaczenie dla awansu kobiet ma promowanie edukacji kobiet na kierunkach technicznych, gdzie ich udział jest wciąż niewielki. Jest to niezbędny warunek, aby mogły one realizować się w innowacyjnej gospodarce, która jest ściśle związana z technologią i uzależniona od jej rozwoju.

Potencjał różnorodności oraz zarządzanie różnorodnością

W Polsce istnieją bezpłatne programy i narzędzia wspierające pracodawców, zarówno dużych, jak i mniejszych, w zarządzaniu różnorodnością. Przykładami są: Diversity Index – narzędzie do samodzielnej diagnozy dla firm małych, średnich i dużych, które pozwala sprawdzić bieżącą sytuację firmy czy instytucji, ale także zawiera rekomendacje działań koniecznych do podjęcia i dobre praktyki z innych firm oraz Karta Różnorodności – deklaracja, podpisywana przez organizacje, firmy i instytucje, które zobowiązują się do wprowadzenia zakazu dyskryminacji w miejscu pracy i podejmowania działań na rzecz tworzenia i promocji różnorodności.

Kobieta jako rodzinny przedsiębiorca

- *Moja rodzina, moja firma. Kobieta jako rodzinny przedsiębiorca* – taki temat do dyskusji postawiono uczestnikom podczas seminarium. Poszukiwano odpowiedzi na pytania: czy kobiety uświadamiają sobie, że należą do grona przedsiębiorców, oraz to jak ważne role pełnią w swoich firmach i rodzinach? Czy prowadzona wspólnie działalność to firma rodzinna?
- Zwrócono także uwagę na fakt, że wprowadzanie zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (*corporate social responsibility*, CSR) w małych i średnich firmach (większość z nich to firmy rodzinne) to duże wyzwanie dla pracodawców.

Prawo, gospodarka, język, władza i samorządność

Szukając odpowiedzi na pytanie, czy dekomunizacja oznaczała dla kobiet deemocypację, uczestniczki stwierdziły, że pomimo, iż w komunizmie system patriarchalny był bardzo silny, to równocześnie kobiety miały prawo do samostanowienia i decydowania o sobie, miały prawo do aborcji i do decydowania o swojej płodności. Państwo zapewniało przedszkola i żłobki, istniał dobrze rozwinięty system opieki socjalnej.

Współcześnie pozostało jeszcze wiele rzeczy do zrobienia: pomimo obecności w Polsce silnego ruchu feministycznego i mimo formalnej równości płci, kobiety dalej muszą walczyć o rzeczywistą równość i równouprawnienie, o edukację seksualną w szkołach, o oświatę, edukację i kulturę na wysokim poziomie. W opinii uczestniczek spotkania nadal ważnymi zagadnieniami pozostają: wprowadzenie europejskiej karty praw podstawowych, podpisanie i wdrożenie europejskiej konwencji o przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet oraz równe traktowanie dla osób o odmiennej orientacji seksualnej.

W seminarium łącznie udział wzięło ok. 800 osób, wśród nich przedstawiciele administracji rządowej, pracodawców, związków zawodowych, eksperci ekonomiczni i rynku pracy, przedstawiciele instytucji rynku pracy i organizacji pozarządowych.

Minister Gospodarki objął honorowym patronatem m.in. następujące wydarzenia:

- Konferencja pt. *Innowacyjność i kreatywność kobiet. Design szansą dla MŚP i regionów* (20-21 marca 2014 r.),
- Konferencja Sieci Przedsiębiorczych Kobiet pt. *Jak z sukcesem rozwijać swoją własną firmę* (21 maja 2014 r.),
- Gala Przedsiębiorczości i Innowacji Polskiej Sieci Ambasadorów Przedsiębiorczości Kobiet (19 września 2014 r.),

- Konferencja Sieci Przedsiębiorczych Kobiet pt. *Jak porażkę przekuć w sukces* (22 października 2014 r.).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W listopadzie 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zorganizowała konferencję pt. *Zrównoważony udział kobiet i mężczyzn na stanowiskach kierowniczych w biznesie*. W konferencji wzięło udział ok. 60 osób, w tym Ambasador Królestwa Norwegii, Ambasador Szwecji, podsekretarz stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, a także przedstawiciele i przedstawicielki biznesu, świata nauki, administracji publicznej, mediów oraz organizacji pozarządowych.

W konferencji wzięła również udział ekspertka z Norwegii, która podzieliła się norweskimi doświadczeniami w zakresie zastosowania kwot w radach nadzorczych norweskich spółek.

Organizacja konferencji przyczyniła się do poszerzenia wiedzy i wymiany doświadczeń ekspertów z Norwegii i Polski nt. promowania zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn na stanowiskach kierowniczych w biznesie. Podczas konferencji rozpowszechniano materiały informacyjno-promocyjne nt. korzyści z obecności kobiet w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych.

Ponadto Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania jest partnerem merytorycznym w projekcie *Równość kobiet i mężczyzn w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych – narzędziem zmiany społecznej*, realizowanym przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

W ramach projektu 29 września 2014 r. w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyło się spotkanie z przedstawicielami i przedstawicielkami mediów i organizacji pozarządowych zajmujących się zagadnieniami udziału kobiet w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych w biznesie. Spotkanie było współorganizowane z MPiPS.

Punktem wyjścia do dyskusji stał się raport *Więcej równości - więcej korzyści w gospodarce*, opracowany w ramach ww. projektu. Raport jest pierwszym w Polsce tak kompleksowym opracowaniem poddającym analizie wyzwania i problemy dotyczące równouprawnienia w procesach decyzyjnych. Podczas spotkania dyskutowano na temat sposobu wspierania równości kobiet i mężczyzn w gremiach decyzyjnych oraz w jaki sposób różne grupy interesariuszy mogłyby wesprzeć takie działania.

Ponadto Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania wzięła aktywny udział w VI Kongresie Kobiet, który odbył się w maju 2014 r. W ramach Kongresu odbył się Okrągły Stół Ministrów UE ds. Równości Płci zorganizowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. Inicjatywa miała na celu wymianę doświadczeń poszczególnych krajów oraz przegląd dobrych praktyk stosowanych w zakresie równości kobiet i mężczyzn w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych. Zorganizowano również panel dyskusyjny poświęcony m.in. business networking w zakresie upowszechniania równości kobiet i mężczyzn w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych. Obydwa wydarzenia odbyły się w ramach projektu *Równość kobiet i mężczyzn w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych – narzędziem*

zmiany społecznej.

Szersze informacje na temat projektu znajdują się w poniższym opisie działań podejmowanych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Ponadto przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania podjęli współpracę z Ministerstwem Skarbu Państwa dotyczącą sposobów promowania udziału kobiet w gospodarczym procesie podejmowania decyzji.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W okresie sprawozdawczym Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej kontynuowało realizację projektu *Równość kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych – narzędziem zmiany społecznej*, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Wspólnotowego Progress. Podjęto następujące działania:

- zorganizowanie IV Okrągłego Stołu Ministrów UE do Spraw Równości Płci, którego tematem były działania na rzecz wspierania awansów kobiet na stanowiska decyzyjne w krajach UE. W spotkaniu udział wzięło 13 delegacji z krajów UE oraz eksperci, przedstawiciele biznesu i organizacji pozarządowych. Ponadto, zorganizowano panel pt. *Wymiary równości: rodzina, dom, kariera, praca*, poświęcony tematowi barier w realizacji kobiecych aspiracji oraz sposobów ich pokonywania (działanie zrealizowane w maju 2014 r.),
- przygotowanie raportu pt. *Więcej równości - więcej korzyści w gospodarce*, którego autorami są ekspertki i eksperci Konfederacji Lewiatan. Publikacja stanowi kompleksowe studium, analizujące sytuację kobiet w biznesowych gremiach decyzyjnych na przestrzeni ostatnich kilku lat i porównuje ją z sytuacją w innych krajach. Raport pokazuje także praktyczne aspekty nierówności płci w procesach podejmowania decyzji ekonomicznych i stanowi podstawę do podejmowania dalszych działań na rzecz zwiększenia udziału kobiet na stanowiskach, gdzie zapadają kluczowe decyzje (publikacja raportu - czerwiec 2014 r.). W związku z promocją publikacji, zorganizowano także, we współpracy z Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, spotkanie z udziałem przedstawicieli mediów oraz organizacji pozarządowych, zaangażowanych w działalność na rzecz awansów kobiet (wrzesień 2014 r.),
- opracowanie głównego produktu projektu pt. *Więcej kobiet w zarządzaniu – to się oplaca. Przewodnik dla firm*. Publikacja stanowi narzędzie dla działów personalnych dużych firm, pomagające w podejmowaniu działań na rzecz zwiększania równości szans kobiet i mężczyzn w miejscu pracy oraz w inicjowaniu procesów wspierania awansów kobiet na stanowiska decyzyjne. Narzędzie jest przeznaczone dla menagerów HR i składa się z praktycznego przewodnika po zagadnieniach związanych z równością płci w miejscu pracy, a także z „pakietu wdrożeniowego”, stanowiącego zbiór wskazówek i scenariuszy działań. W ramach prac nad publikacją przeprowadzono także testowane narzędzia na grupie kilkunastu firm, które

umożliwiło jego optymalizację do potrzeb grupy docelowej (realizacja całości działania: lipiec-grudzień 2014 r.).

Ponadto kierownictwo i pracownicy MPiPS brali udział w licznych krajowych spotkaniach, konferencjach i seminariach, poświęconych ww. tematyce m.in. debacie *Kobiety w biznesie i polityce – siła napędowa czy zbędny parytet?* podczas Forum Ekonomicznego w Krynicy (3 września 2014 r.), konferencji *Kobiety na stanowiskach kierowniczych w sferze publicznej. Drogi do kariery* (Warszawa, 7 października 2014 r.), konferencji *Zrównoważony udział kobiet na stanowiskach kierowniczych w biznesie* (Warszawa, 19 listopada 2014 r.), konferencji *Kobiety w zarządach – Wyzwania i Perspektywy* (Warszawa, 25 listopada 2014 r.).

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel szczegółowy 1.5

Niwelowanie różnic w zarobkach kobiet i mężczyzn za pracę na tych samych stanowiskach i pracę o jednakowej wartości i jakości (ograniczanie luki płacowej).

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.5

Działanie nr 3

Analiza międzynarodowego prawa w zakresie monitorowania luki płacowej (str. 77 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Ministerstwo rozpoczęło prace analityczne nad raportem porównującym międzynarodowe rozwiązania prawne i mechanizmy stosowane w celu monitorowania luki płacowej.

Termin realizacji działania: Zadanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem, planowany termin zakończenia 2015 r.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

W 2013 r., przed terminem wskazanym w harmonogramie, Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się do Biura Analiz Sejmowych o przygotowanie informacji dotyczącej metod obliczania luki płacowej w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz na temat działań zmierzających do zmniejszenia nierówności wynagrodzeń kobiet i mężczyzn. Biuro Analiz Sejmowych przygotowało *Informację na temat metodologii obliczania luki płacowej w państwach członkowskich UE* oraz *Informację na temat działań zmierzających do zmniejszenia nierówności wynagrodzeń kobiet i mężczyzn*.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane w 2013 r., przed terminem wskazanym w harmonogramie.

Działanie nr 4

Promowanie zagadnienia równości płac kobiet i mężczyzn za pracę na tych samych stanowiskach i pracę o jednakowej wartości (str. 77 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Przedstawiciele Ministerstwa czynnie uczestniczyli w licznych konferencjach, debatach i seminariach poświęconych tematyce nierówności w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn (m.in. konferencja zorganizowana przez Pełnomocniczkę Rządu do Spraw Równego Traktowania *Luka płacowa, czyli co zrobić, żeby kobiety nie zarabiały mniej?* (26.03.2014 r.), seminarium Fundacji Naukowej Instytut Badań Strukturalnych *Zróżnicowanie płac kobiet i mężczyzn w Polsce* (25.06.2014 r.).

Ponadto promowano problematykę luki płacowej poprzez m.in. publikowanie na stronach projektów realizowanych przez Ministerstwo raportów, analiz, dobrych praktyk oraz materiałów poświęconych tematyce luki płacowej (np. <http://rownoscwbiznesie.mpips.gov.pl/materialy-do-pobrania/viewcategory/5-luka-placowa.html>).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania).

W Kancelarii Prezesa Rady Ministrów odbyła się konferencja *Luka płacowa, czyli co zrobić, żeby kobiety nie zarabiały mniej?*, zorganizowana przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania. W wydarzeniu tym wzięli udział między innymi: Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli, Wiceprezes Głównego Urzędu Statystycznego, Zastępujący Szefa Służby Cywilnej, Przewodnicząca Parlamentarnej Grupy Kobiet, Dyrektor Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce, przedstawiciele/ki Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz przedstawiciele środowiska naukowego. W konferencji wzięli udział również przedstawiciele/ki organizacji pozarządowych, związków zawodowych oraz resortów i urzędów centralnych.

Podczas spotkania zostały poruszone kwestie różnic w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn oraz przyczyny ich występowania. Dyskutowano nad możliwymi sposobami rozwiązania tego stale utrzymującego się, niekorzystnego zjawiska. Przedstawione zostały najnowsze wyniki badań dotyczące wynagrodzeń w Polsce, według których przeciętne wynagrodzenie mężczyzn było w 2012 roku o 20% wyższe niż wynagrodzenie kobiet. Wskazano na główne przyczyny niższych płac kobiet, między innymi: wysoki udział kobiet w zawodach nisko płatnych, mniejszy dostęp do awansów, krótszy okres uczestnictwa w rynku pracy ze względu

na pełnienie funkcji rodzicielskich i wychowawczych. Zwrócono uwagę na konieczność wypracowania skutecznego narzędzia umożliwiającego ocenę luki płacowej w przedsiębiorstwach oraz przedstawiono plany Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w tym zakresie. Poruszono również temat ustanowienia przez Sejm Dnia Równych Płac Kobiet i Mężczyzn; taka inicjatywa została podjęta przez polskie parlamentarzystki. Podkreślono również wagę działań świadomościowych na rzecz niwelowania luki płacowej. Podczas konferencji rozpowszechniano broszurę Komisji Europejskiej dotyczącą równości płac kobiet i mężczyzn w UE. Na stronie Pełnomocnika zamieszczone były również informacje dotyczące Europejskiego Dnia Równości Płac.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel szczegółowy 1.6

Wspieranie kobiet przy wyborze ścieżki kariery zawodowej oraz wspieranie młodych kobiet i dziewcząt w rozwijaniu talentów przywódczych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.6

Działanie nr 1

Promowanie zwiększenia udziału kobiet na kierunkach ścisłych uczelni (str. 77 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

W 2014 r. zadanie kontynuowano, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego objęła patronat nad kolejną edycją programu stypendialnego *L'Oréal Polska dla Kobiet i Nauki*.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania w 2014 r, tak jak w latach ubiegłych objęła patronatem akcje *Dziewczyny na politechniki!* i *Dziewczyny do ścisłych*, projekty promujące kierunki techniczne i ścisłe wśród młodych kobiet - uczennic szkół ponadgimnazjalnych.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 2

Eliminowanie stereotypów dotyczących wyborów zawodowych kobiet i mężczyzn z treści podręczników szkolnych (str. 77 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Ministerstwo Edukacji Narodowej, dostrzegając potrzebę doskonalenia treści podręczników szkolnych pod kątem równego traktowania, w latach 2011-2012 organizowało we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji szkolenia dla rzeczoznawców podręczników do kształcenia ogólnego. Omawiana tematyka dotyczyła m.in. stereotypów płci w podręcznikach szkolnych, sposobów zapobiegania stereotypizowaniu oraz roli rzeczoznawcy w tym zakresie.

Rzeczoznawcy są uwrażliwieni na konieczność analizy treści znajdujących się w podręcznikach szkolnych pod kątem równego traktowania oraz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na: płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub wyznanie, poglądy polityczne, wiek, orientację seksualną, stan cywilny i rodzinny. W związku z powyższym takie działania nie były podejmowane w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 3

Objęcie programem szkoleniowym i mentoringowym młodych kobiet i dziewcząt w celu rozwijania ich talentów przywódczych (str. 77 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

W roku 2014 Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania we współpracy z Ministrem Edukacji Narodowej oraz w partnerstwie z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Polsce zorganizowała piątą edycję konkursu *Jestem szefową*. W Kapitulę konkursu zasiedli: Minister Pracy i Polityki Społecznej, Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, posłanki i posłowie na Sejm RP, posłanki i posłowie do Parlamentu Europejskiego, Szef Służby Cywilnej, Dyrektor Krajowej Szkoły Administracji Publicznej oraz Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy, a także przedstawicielki/le organizacji pozarządowych oraz biznesu.

Celem konkursu jest przełamywanie stereotypów dotyczących kobiet i władzy oraz promowanie pozytywnego wizerunku kobiet-liderek wśród młodzieży. Konkurs ma zachęcać uczennice szkół ponadgimnazjalnych do rozwijania ich talentów przywódczych

i w przyszłości podjęcia walki o najwyższe stanowiska w świecie biznesu, nauki i polityki. Podczas dwudniowej wizyty w Warszawie w czerwcu 2014 roku 20 finalistek konkursu oraz ich rodzice/opiekunowie i nauczyciele/ki (razem 60 osób) uczestniczyło m.in. w spotkaniach z kobietami pełniącymi najwyższe funkcje kierownicze w świecie biznesu, mediów i polityki, które podzieliły się swoimi doświadczeniami, jak to jest być kobietą na wysokim stanowisku. Zorganizowano także spotkanie z Prezydentową Anną Komorowską oraz wizytę w Sejmie RP. Finalistki konkursu uczestniczyły również w specjalnie dla nich przygotowanym programie szkoleniowym. Ponadto, 3 laureatki konkursu wzięły udział w programie mentoringowym przygotowanym we współpracy z partnerami konkursu.

W roku 2015 odbędzie się szósta edycja konkursu. Planowane są dalsze programy szkoleniowe dla finalistek wszystkich edycji konkursu w ramach projektu współfinansowanego ze środków Mechanizmu Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014 i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Minister Pracy i Polityki Społecznej zasiadał w Kapitulie V edycji konkursu *Jestem Szefową*, konkursu organizowanego przez Pełnomocniczkę Rządu do Spraw Równego Traktowania we współpracy z Ministrem Edukacji Narodowej oraz w partnerstwie z Przedstawicielstwem Komisji Europejskiej w Polsce. Ponadto, przyznano wyróżnienia specjalne Ministra Pracy i Polityki Społecznej trzem finalistkom konkursu.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel szczegółowy 1.7

Promowanie zasady równego traktowania obojga rodziców w zakresie pełnienia funkcji opiekuńczych i wychowawczych oraz partnerskiego modelu rodziny.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.7

Działanie nr 1

Promowanie idei równych szans kobiet i mężczyzn oraz mechanizmów pozwalających na godzenie życia zawodowego i rodzinnego (str. 78 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ministerstwo zrealizowało coroczną edycję *Konkursu inicjatyw organizacji pozarządowych*

na najlepsze projekty z obszaru wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy. W roku 2014, podobnie jak w 2013 r., za priorytetowe działanie uznano *wsparcie aktywizacji zawodowej kobiet powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich/wychowawczych lub po okresie opieki nad osobami zależnymi*. Na konkurs przeznaczono kwotę 300 000 zł.

MPiPS prowadził również kampanię medialną, której celem jest promocja ojcostwa, sprawiedliwego podziału obowiązków wynikających z opieki nad dzieckiem oraz rozwiązań ułatwiających rodzicom godzenie ról zawodowych i prywatnych. Na stronach MPiPS oraz na Twitterze regularnie zamieszczane były przykładowe historie ojców i matek, którzy zdecydowali się na wykorzystanie urlopów związanych z opieką nad dzieckiem, jak również szczegółowe informacje dotyczące urlopów i zasiłków przysługujących z tytułu opieki nad dzieckiem. W kampanii medialnej rozpowszechniana była strona internetowa www.rodzina.gov.pl, która w przystępny i kompleksowy sposób informuje o urlopach oraz formach świadczeń przysługujących rodzicom.

W wydanych w 2014 r. publikacjach, w ramach projektu *Równość kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji ekonomicznych – narzędziem zmiany społecznej (Więcej równości - więcej korzyści w gospodarce oraz Więcej kobiet w zarządzaniu – to się oplaca. Przewodnik dla firm)* zostały poruszone kwestie wpływu mechanizmów pozwalających na godzenie życia zawodowego i rodzinnego na możliwości rozwoju karier zawodowych kobiet. Ponadto, w ramach ww. projektu, podczas VI Kongresu Kobiet (9-10 maja 2014 r.) zorganizowano panel pt. *Wymiary równości: rodzina, dom, kariera, praca*, poświęcony tematyce godzenia ról rodzinnych i zawodowych. W dyskusji udział wzięły przedstawicielki rządu, a także biznesu i organizacji pozarządowych.

Ponadto kierownictwo i pracownicy MPiPS brali udział w licznych krajowych oraz międzynarodowych spotkaniach, konferencjach i seminariach, poświęconych ww. tematyce m.in. konferencji *Kobieta - zawodowiec* (Kraków, 19.12.2014 r.), *Women's socio-economic empowerment: projects for progress* (organizowana przez Unię dla Regionu Morza Śródziemnego, 26-27.03.2014 r.), wizyta studyjna przedstawicielek organizacji kobiecych z Albanii (AWEN - *Albanian Women Empowering Network*) (19.05.2014 r.), spotkanie poświęcone regionalnemu przeglądowi implementacji Deklaracji Pekinńskiej i Platformy Działania pt. *Równość płci i wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt na rzecz Zrównoważonego Rozwoju w regionie EKG* (zorganizowana przez ONZ, 6-7.11.2014 r.), spotkanie eksperckie państw Grupy Wyszehradzkiej dotyczące instytucjonalnych ram promocji równości płci w dostępie do zatrudnienia, awansu zawodowego, luki płacowej i godzenia ról (organizowane przez Przewodnictwo Grupy Wyszehradzkiej, 25.11.2014 r.).

Minister Pracy i Polityki Społecznej udziela patronatów honorowych inicjatywom związanym z upowszechnianiem wiedzy i promowaniem zagadnienia równych szans kobiet i mężczyzn oraz mechanizmów pozwalających na godzenie życia zawodowego i rodzinnego. W bieżącym okresie sprawozdawczym patronat honorowy otrzymały m.in.: *Europejski Festiwal Kobiet Aktywnych* (Ambasada Przedsiębiorczości Kobiet „Centrum”, Klub Ona Łódź), Piknik rodzinny *Radość dla pokoleń* (Świętokrzyskie Stowarzyszenie Niepełnosprawnym RADOŚĆ), Piknik Rodzinny *Mama, tata i ja* (Parafia Rzymsko Katolicka p.w. ŚW. Jana Chrzciciela w Janowie Lubelskim), VI Konferencja Sieci Przedsiębiorczych Kobiet *Jak z sukcesem rozwijać swoją firmę* (Fundacja Przedsiębiorczości Kobiet), VII edycja

ogólnopolskiej akcji *Dziewczyny na politechniki* oraz V edycja ogólnopolskiej akcji *Dziewczyny do ścisłych* (Fundacja Edukacyjna Perspektywy w Warszawie), Ogólnopolski Konkurs *Firma Przyjazna Rodzicom* (Next.pl Sp. z o.o.).

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako instytucja współpracująca na rzecz realizacji działania)

Opis jak w Działaniu nr 1, cel szczegółowy 1.1

Cel główny 2. Równe traktowanie na rynku pracy grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów

Cel szczegółowy 2.1

Wspieranie grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów na rynku pracy.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.1

Działanie nr 3

Przygotowanie programu Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji (str. 78 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W dniu 12 sierpnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, przedłożoną przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej (uchwała Nr 165, ogłoszona 16 września br. MP poz. 787). Program jest dokumentem operacyjno-wdrożeniowym. Ustanowiono go w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.

Finansowanie działań programu planowane jest zarówno ze środków budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, środków prywatnych oraz środków funduszy europejskich, zwłaszcza Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach krajowego programu operacyjnego oraz regionalnych programów operacyjnych.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

Działanie nr 4

Dążenie poprzez realizację działań ujętych w Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013-2016 do osiągnięcia poziomu 10% społecznych zamówień publicznych udzielanych przez polskie instytucje zamawiające, mierzonego w oparciu o metodologię Urzędu Zamówień Publicznych (postulowany poziom do osiągnięcia w perspektywie do końca 2016 r.), (str. 79 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Urząd Zamówień Publicznych, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, wszystkie resorty

Sposób realizacji działania:

- **Urząd Zamówień Publicznych**

Realizacja przez Urząd Zamówień Publicznych dokumentu planistycznego Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013 – 2016

Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych 2013-2016 jest już trzecim z kolei dokumentem strategicznym przygotowanym przez Urząd Zamówień Publicznych, którego celem jest popularyzacja uwzględniania aspektów środowiskowych oraz społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Został on przyjęty przez Komitet ds. Europejskich w dniu 3 kwietnia 2013 roku.

Oprócz działań wymienionych w Raporcie z realizacji Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania za 2013 rok, w czteroletniej perspektywie Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych 2013-2016, Urząd Zamówień Publicznych zaplanował także realizację następujących działań na rzecz popularyzacji społecznych zamówień publicznych:

- współpraca przy realizacji zadania dotyczącego klauzul społecznych w zamówieniach publicznych w ramach projektu systemowego *Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej*,
- popularyzacja publikacji dotyczącej najlepszych europejskich przykładów Partnerstwa Publiczno- Społecznego oraz społecznych zamówień publicznych zidentyfikowanych w ramach projektu *Lepsza przyszłość ekonomii społecznej*,
- promowanie ogólnopolskich portali poświęconych zagadnieniom ekonomii społecznej, w tym portalu Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych promującego podmioty ekonomii społecznej www.ekonomiaspoleczna.pl/ oraz elektronicznej bazy grupującej przedsiębiorstwa społeczne i ułatwiającej prezentację ich działalności za pomocą filtrów branżowych i społecznych <http://mapa.ekonomiaspoleczna.pl/>.

W roku 2014 Urząd Zamówień Publicznych zrealizował następujące działania określone w Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych 2013-2016:

- Szkolenia w zakresie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych ze szczególnym uwzględnieniem klauzul społecznych.

Zostały przeprowadzone dwa szkolenia z zakresu społecznych zamówień publicznych.

W dniu 10 października 2014 roku w siedzibie Urzędu Zamówień Publicznych odbyło się szkolenie dotyczące uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego skierowane do instytucji zaangażowanych w kontrolę prawidłowego wydatkowania środków publicznych w ramach procedur udzielania zamówień publicznych. W szkoleniu wzięło udział około 40 uczestników reprezentujących Najwyższą Izbę Kontroli oraz Regionalne Izby Obrachunkowe. W trakcie szkolenia przedstawiciele Urzędu Zamówień Publicznych omówili prawne regulacje ustawodawstwa unijnego i krajowego umożliwiające uwzględnianie aspektów społecznych w tym tzw. klauzul społecznych na poszczególnych etapach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Zasygnalizowane zostały również zmiany prawne sprzyjające rozwojowi społecznych zamówień publicznych, które wprowadzają nowe dyrektywy w zakresie zamówień publicznych opublikowane 28 marca br. W dalszej części szkolenia omówione zostały przykłady uwzględniania aspektów społecznych w dokumentacji przetargowej oraz najczęściej pojawiające się pytania i wątpliwości związane z praktycznym stosowaniem klauzul społecznych. W szkoleniu poruszono również stan stosowania aspektów społecznych w Polsce wraz z omówieniem przydatnych źródeł informacji oraz dobrych przykładów polskich instytucji zamawiających w przedmiotowym zakresie.

W dniu 24 października 2014 roku w siedzibie Urzędu Zamówień Publicznych odbyło się szkolenie dotyczące uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego skierowane do instytucji wydających środki publiczne w ramach procedur udzielania zamówień publicznych. W szkoleniu wzięło udział około 30 uczestników reprezentujących polskie instytucje zamawiające różnego typu. W trakcie szkolenia przedstawiciele Urzędu Zamówień Publicznych omówili prawne regulacje ustawodawstwa unijnego i krajowego umożliwiające uwzględnianie aspektów społecznych w tym tzw. klauzul społecznych na poszczególnych etapach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Zaprezentowane też zostały zmiany prawne sprzyjające rozwojowi społecznych zamówień publicznych, które wprowadzają nowe dyrektywy w zakresie zamówień publicznych oraz zmiany, które weszły w życie 19 października 2014 r. w związku ze zmianą ustawy Prawo zamówień publicznych ustawą z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. poz. 1232). W szkoleniu poruszono również stan stosowania aspektów społecznych w Polsce wraz z omówieniem przydatnych źródeł informacji oraz dobrych przykładów polskich instytucji zamawiających w przedmiotowym zakresie. W dalszej części szkolenia omówione zostały przykłady uwzględniania aspektów społecznych w dokumentacji przetargowej oraz najczęściej pojawiające się pytania i wątpliwości związane z praktycznym stosowaniem klauzul społecznych. Uczestnicy mieli także okazję w ramach ćwiczeń praktycznych samodzielnie przygotowywać zapisy w ogłoszeniu o zamówieniu, Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia oraz istotnych postanowieniach umownych w oparciu o podane przykładowe założenia dotyczące opisu przedmiotu zamówienia.

- Ogólnopolska konferencja na temat klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.

W dniu 13 czerwca 2014 roku w Warszawie odbyła się ogólnopolska konferencja *Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych – podejście oparte na korzyściach*. Celem konferencji

było upowszechnienie rozwiązań przewidzianych w przepisie artykułu 22 ustęp 2 oraz przepisie artykułu 29 ustęp 4 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, powszechnie określanych w Polsce mianem tzw. klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Zaprezentowano znaczenie tego instrumentu z punktu widzenia instytucji kontrolujących instytucje publiczne oraz przedstawienie korzyści z ich zastosowania za pomocą praktycznych przykładów z poziomu instytucji zamawiających różnego szczebla, jak i podmiotów ekonomii społecznej występujących w roli wykonawców. W konferencji wzięło udział około 100 przedstawicieli organów administracji publicznej odpowiedzialnych za zamówienia publiczne w macierzystych jednostkach.

- Opracowanie podręcznika zawierającego przykłady skutecznego stosowania instrumentów umożliwiających uwzględnienie aspektów społecznych w organizowanych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego

W drugim kwartale 2014 roku Urząd Zamówień Publicznych w ramach realizacji Krajowego Planu Działań przygotował podręcznik *Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych*. Podręcznik zawiera kompleksowe omówienie unijnych i polskich regulacji prawnych dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, przykładowe zapisy w zakresie formułowania kwestii społecznych w dokumentacji zamówienia oraz przykłady dobrych praktyk zidentyfikowane w zamówieniach publicznych udzielanych przez polskie instytucje zamawiające. Celem podręcznika jest także odpowiedź na najczęściej pojawiające się pytania i wątpliwości związane z praktycznym stosowaniem klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Podręcznik w wersji papierowej został rozesłany do centralnych instytucji administracji rządowej, instytucji kontrolnych oraz był rozdysponowywany wszystkim zainteresowanym podmiotom podczas szkoleń i konferencji organizowanych przez Urząd Zamówień Publicznych. Podręcznik w wersji elektronicznej jest dostępny w zakładce *Społeczne zamówienia publiczne* na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych.

- Opracowanie podręcznika dotyczącego zmian prawnych wynikających z nowych dyrektyw unijnych w zakresie zamówień publicznych pod kątem regulacji związanych ze społecznymi zamówieniami publicznymi

W trzecim kwartale 2014 roku Urząd Zamówień Publicznych przygotował publikację pt. *Zamówienia publiczne w Unii Europejskiej po modernizacji - nowe unijne dyrektywy koordynujące procedury udzielania zamówień publicznych*. W publikacji omówione zostały regulacje prawne trzech nowych dyrektyw w zakresie zamówień publicznych, które opublikowano w dniu 28 marca 2014 r. w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, tj.: Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylającej dyrektywę 2004/18/WE, Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylającej dyrektywę 2004/17/WE oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/23/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania koncesji. W ramach

przedmiotowej publikacji został przygotowany rozdział dotyczący zmian prawnych wynikających z nowych dyrektyw unijnych w zakresie rozwiązań na rzecz szerszego uwzględniania celów społecznych w procesie udzielania zamówień publicznych. W przedmiotowym rozdziale zmiany prawne dotyczące społecznych zamówień publicznych zostały omówione w podziale na instrumenty wspierające integrację społeczną i zawodową, horyzontalną klauzulę społeczną mającą na celu zapewnienie przestrzegania przepisów prawa socjalnego oraz prawa pracy, instrumenty wspomagające włączenie do procedury udzielenia zamówienia publicznego potrzeb osób niepełnosprawnych oraz etykiet społecznych. Publikacja w wersji papierowej jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych podmiotów oraz rozdawana podczas szkoleń i konferencji organizowanych przez Urząd Zamówień Publicznych. Ponadto, przedmiotowa publikacja w wersji elektronicznej jest dostępna w zakładce *Społeczne zamówienia publiczne* na stronie internetowej Urzędu Zamówień Publicznych.

- Aktualizacja zakładki *Społeczne zamówienia publiczne* na stronie Urzędu Zamówień Publicznych

Urząd Zamówień Publicznych na bieżąco dokonuje aktualizacji zakładki *Społeczne zamówienia publiczne* na swojej stronie internetowej. Warto jednak podkreślić, iż w czwartym kwartale 2014 roku Urząd Zamówień Publicznych dokonał kompleksowej jej aktualizacji, która obejmowała, między innymi, uzupełnienie działu dotyczącego przepisów prawnych w zakresie społecznych zamówień publicznych o regulacje wynikające z przyjęcia nowych dyrektyw unijnych oraz nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych, która weszła w życie 19 października 2014 roku, rozbudowę działu dotyczącego orzecznictwa o nowe wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE oraz Krajowej Izby Odwoławczej dotyczące kwestii społecznych w zamówieniach publicznych, rozbudowę działów z przydatnymi dokumentami, publikacjami na temat społecznych zamówień publicznych w innych krajach UE oraz linkami do portali popularyzujących idee społecznych zamówień publicznych takich jak portal Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych oraz Ogólnopolskiej Bazy Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, jak też utworzenie nowych działów zawierających opinie prawne UZP oraz Podręcznik *Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych*, przykładowe zapisy w dokumentacji zamówienia zidentyfikowane przez UZP jako dobre praktyki polskich instytucji zamawiających w zakresie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych.

- Monitoring społecznych zamówień publicznych

Urząd Zamówień Publicznych prowadzi roczne analizy stopnia uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach w oparciu o 4% próbę ogłoszeń o zamówieniu zamieszczanych w krajowym publikatorze - Biuletynie Zamówień Publicznych oraz publikowanych w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Zdecentralizowany system zamówień publicznych uniemożliwia natomiast uzyskanie bardziej kompleksowych informacji w tym zakresie.

Należy podkreślić, iż w prowadzonej przez Urząd analizie ogłoszeń uwzględniane są wszelkie aspekty społeczne występujące w weryfikowanej próbie losowej ogłoszeń o zamówieniu. Obejmują one zarówno zamówienia zastrzeżone w świetle art. 22 ust. 2 oraz klauzule społeczne z art. 29 ust.4 bez rozróżnienia grup defaworyzowanych. Ponadto, uwzględniany jest społeczny charakter zamówienia (np. przebudowa budynków użyteczności publicznej, montaż ramp dla os. niepełnosprawnych). Przeprowadzona w 2014 r. wewnętrzna analiza Urzędu wykazała, iż uśredniony poziom społecznych zamówień wyniósł 3,1 %.

Należy ponadto podkreślić, iż na podstawie wzoru ogłoszenia o zamówieniu o wartości poniżej progów unijnych, który w pkt. 7 sekcji III pozwala zamawiającym na ograniczenie możliwości ubiegania się o zamówienie publiczne tylko dla wykonawców, u których ponad 50% pracowników stanowią osoby niepełnosprawne, a także dzięki rozbudowanym funkcjonalnościom wyszukiwarki Biuletynu Zamówień Publicznych umożliwiającym selekcję ogłoszeń o zamówieniu z zastosowaniem art. 22 ust. 2 Pzp, Urząd Zamówień Publicznych prowadzi dodatkowo analizy w zakresie stopnia stosowania zamówień zastrzeżonych przez polskich zamawiających w odniesieniu do zamówień o wartości poniżej progów unijnych.

W 2014 roku w BZP ogłoszono 183 takich postępowań, co stanowiło 0,13% ogólnej liczby opublikowanych w BZP zamówień publicznych. Najwięcej ogłoszeń dotyczyło usług – 125 ogłoszeń, następnie dostaw – 34 ogłoszeń oraz robót budowlanych – 24 ogłoszeń. Szczegółowe informacje na temat zamówień zastrzeżonych ogłoszonych przez instytucje zamawiające w 2014 r. wraz z podziałem na rodzaj zamówienia prezentuje poniższa tabela.

Postępowania, w których zamawiający zastrzegł, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, u których ponad 50% zatrudnionych stanowią osoby niepełnosprawne (zamówienia powyżej wartości określonych w art. 4 pkt 8, 8a – 8c ustawy Pzp, ale poniżej progów UE)

Rodzaj zamówienia	Liczba postępowań	Odsetek
Roboty budowlane	24	0,05%
Dostawy	34	0,06%
Usługi	125	0,27%
Razem	183	0,13%

- Współpraca przy realizacji zadania dotyczącego klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, w ramach projektu systemowego *Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej*.

W 2014 roku Urząd Zamówień Publicznych aktywnie współpracował przy realizacji komponentu dotyczącego promocji klauzul społecznych w zamówieniach publicznych realizowanego przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Instytut Spraw Publicznych w ramach projektu systemowego *Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej*

współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Urząd Zamówień Publicznych wspierał merytorycznie Fundację Fundusz Współpracy podczas prowadzenia regionalnych seminariów na temat klauzul społecznych dla jednostek samorządowych w całej Polsce, konsultował przygotowywane materiały promocyjne, przekazywał wszelkie dostępne materiały na temat społecznych zamówień publicznych oraz współpracował przy organizacji konferencji podsumowującej realizację komponentu pt. *Przyszłość społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych*, która odbyła się w dniach 3 i 4 grudnia 2014 roku zarówno na etapie przygotowania i konsultacji koncepcji konferencji jak też poprzez udział Wiceprezesa UZP w sesji otwierającej oraz udział pozostałych przedstawicieli UZP w panelach dyskusyjnych. Urząd Zamówień Publicznych był również zaangażowany w konsultacje podręcznika na temat stosowania klauzul społecznych przygotowywanego w ramach realizacji przedmiotowego komponentu przez Instytut Spraw Publicznych.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, kontynuowane zgodnie z harmonogramem Programu.

- **Kancelaria Prezesa Rady Ministrów**

W 2014 r. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów - jako zamawiający- prowadziła postępowania z klauzulami społecznymi, tj. wykonawcy wybierani w trybach i procedurach ustawy Prawo zamówień publicznych zobowiązani zostali do zatrudnienia osób bezrobotnych lub z niepełnosprawnością w oparciu o art. 29 ust. 4 ustawy Prawo zamówień publicznych. Rekomendowany w działaniu wskaźnik został osiągnięty tak ilościowo, jak i wartościowo:

- ilościowo wyniósł on 17,64%, gdyż ww. klauzule zastosowano w 6 z 34 procedur,
- wartościowo wyniósł on 79,75%, gdyż ww. klauzule zastosowano w postępowaniach o wartości netto 22 897 909,52 zł.

Wartość netto wszystkich prowadzonych zamówień w 2014 roku wyniosła 28 708 808,37 zł. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów nie prowadziła w 2014 roku postępowań, w których zastrzeżono w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, u których ponad 50% zatrudnionych pracowników stanowią osoby z niepełnosprawnością (art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych).

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

W 2014 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego nie zastosowało klauzul społecznych ze względu na specyfikę i rodzaj zamawianych usług oraz robót budowlanych. Mając na uwadze zasady udzielania zamówień publicznych, w tym zasadę równego traktowania wykonawców i uczciwej konkurencji, właściwe byłoby wprowadzenie, jak się wydaje, klauzul społecznych do tych postępowań, w których ww. zasada nie byłaby przez to naruszona.

Należy jednocześnie zasygnalizować, że specyfika niektórych kategorii zamówień realizowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych może nie pozwalać na wykorzystanie klauzul społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

Z tego względu możliwość zastosowania takich klauzul wymaga skrupulatnej weryfikacji na etapie przygotowywania zamówienia publicznego. Mając powyższe na uwadze w 2015 roku MSW będzie analizował możliwość wprowadzenia klauzul społecznych do planowanych postępowań.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane, planowane do realizacji w 2015 r.

- **Ministerstwo Finansów**

W toku prac nad opracowaniem planu zamówień i zakupów finansowanych ze środków publicznych, wszystkie komórki organizacyjne Ministerstwa Finansów zostały poinstruowane w 2014 r. o konieczności przeanalizowania definiowanych przez siebie zamówień i zakupów pod kątem możliwości zastosowania w nich klauzul społecznych. Ponadto szczegółowo zostały zaprezentowane i scharakteryzowane poszczególne rodzaje klauzul dopuszczonych przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych oraz przykładowe rozwiązania, które mogą zostać wykorzystane w postępowaniach o zamówienia publiczne, w tym zakresie. Ponadto w oparciu o zgłoszenia przedłożone do planu zamówień i zakupów finansowanych ze środków publicznych wyselekcjonowana została grupa zamówień, w których zastosowanie klauzul społecznych wydaje się być możliwe do zastosowania. W uzgodnieniach prowadzonych z komórkami merytorycznie odpowiedzialnymi za poszczególne zadania przyjęto wstępne założenia dotyczące warunków zastosowania klauzul.

W wyniku zastosowania powyższych działań w roku 2014, w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych, w tym zamówień wyłączonych ze stosowania ustawy – Prawo zamówień publicznych, wskaźnik wartości brutto zamówień publicznych planowanych do udzielenia z zastosowaniem klauzul społecznych w stosunku do wartości brutto zawartych umów wyniósł w Ministerstwie Finansów: 18,44%.

W Urzędach Kontroli Skarbowej stosuje się od 2014r. w procedurach zamówień publicznych wymogów zatrudniania osób z niepełnosprawnością przez wykonawców świadczących usługi (z zakresu ochrony fizycznej budynku- UKS Rzeszów oraz sprzątania pomieszczeń- UKS Kielce).

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju**

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, w prowadzonych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, stosuje – jako podstawową – zasadę równego traktowania wykonawców, wyrażoną w art. 7 ustawy Prawo zamówień publicznych. Większość postępowań jest prowadzona w trybie przetargu nieograniczonego, który w najpełniejszym stopniu zapewnia dostęp potencjalnych wykonawców do uzyskania zamówienia oraz stwarza optymalne warunki do uczciwej konkurencji pomiędzy wykonawcami. Możliwość udziału w postępowaniu mają na równych zasadach wszyscy zainteresowani wykonawcy. Warunki udziału w postępowaniu stawiane wykonawcom dotyczą wyłącznie aspektów merytorycznych takich jak wiedza, doświadczenie, kwalifikacje niezbędne do wykonania zamówienia, nie tworzą barier i nie zamykają żadnemu z wykonawców drogi do ubiegania się o zamówienie publiczne.

Idea społecznych zamówień publicznych może być realizowana poprzez odpowiednie sformułowanie warunków udziału w postępowaniu lub/i kryteriów oceny ofert lub/i opisu przedmiotu zamówienia, a także poprzez właściwą oceną złożonych ofert, np. poprzez odrzucanie ofert zawierających rażąco niskie ceny.

Ministerstwo wykorzystuje, o ile jest to możliwe i uzasadnione charakterem zamówienia, aspekty społeczne w opisie przedmiotu zamówienia oraz przy ocenie złożonych ofert.

W postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego na kompleksową organizację oraz przeprowadzenie czterech jednodniowych, plenerowych eventów (imprez) pn. *Ze szwajcarską precyzją rozwijamy Polskę* w czterech miastach (Kielce, Rzeszów, Lublin, Kraków) oraz przeprowadzenie w każdym z w/w miast akcji informacyjno-promocyjnych. Zamawiający m.in. wymagał dostosowania terenu eventu na potrzeby dostępności eventu dla osób z niepełnosprawnością (wykonawca musiał zagwarantować "udogodnienia zapewniające dostępność pawilonu dla osób niepełnosprawnych: pochylnia (podjazd/trap) oraz przeświet drzwi wejściowych i wyjściowych wynoszący co najmniej 110 cm. Udogodnienia dla niepełnosprawnych zgodne z odpowiednimi normami, przepisami szczegółowymi oraz praktyką w tym zakresie").

W postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego na opracowanie koncepcji kreatywnej kampanii produkcję elementów kampanii poświęconej promocji źródeł informacji o Funduszach Europejskich Ministerstwo zobowiązało wykonawcę do przygotowania wersji spotów dla osób niesłyszących (elementem zamówienia było m.in. „przygotowanie i realizacja wersji spotów telewizyjnych o długości 30” i 15” z tłumaczeniem na język migowy”).

W postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego na dostawę i wymianę trzech dźwigów: dwóch osobowych i jednego towarowo-osobowego w siedzibie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w budynku przy ulicy Wspólnej 2/4 w Warszawie, Zamawiający opisał przedmiot zamówienia uwzględniając wymagania dot. możliwości korzystania z dźwigów windowych przez osoby z niepełnosprawnością (np. poprzez określenie odpowiedniej szerokości drzwi windy, likwidacje podjazdów, oznaczenie przycisków windy alfabetem Brailla).

Ponadto Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju w każdym postępowaniu zwraca szczególną uwagę, aby składane oferty nie zawierały rażąco niskiej ceny lub nie naruszały innych przepisów prawa zwłaszcza związanego z ochroną uczciwej konkurencji (np. poprzez użycie cen dumpingowych w cenach jednostkowych). W trakcie ww. badań zamawiający dokonuje również analizy zgodności oferty z obowiązującymi przepisami dotyczącymi ochrony zatrudnienia i warunków pracy.

Ministerstwo będzie konsekwentnie stosować w postępowaniach o zamówienie publiczne klauzule społeczne przewidziane ustawą Prawo zamówień publicznych, po każdorazowej ocenie zasadności ich zastosowania do określonych rodzajowo postępowań przetargowych. Przygotowując postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego, prowadzona jest analiza możliwości uwzględnienia aspektów społecznych biorąc pod uwagę specyfikę przedmiotu zamówienia, wartość zamówienia, czas realizacji oraz warunki wykonania zamówienia.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

W 2014 r. w trybach i procedurach ustawy prawo zamówień publicznych (z wyłączeniem zamówień wykonawczych do umowy ramowej) wszczęto 73 postępowania, w tym w dwóch postępowaniach zastosowano klauzule społeczne zgodnie z art. 29 ust. 4 ustawy prawo zamówień publicznych, co w ujęciu ilościowym daje wskaźnik 2,74 %, natomiast w ujęciu wartościowym wskaźnik 8,79 %.

Postępowania, w których zastosowano klauzule społeczne:

- postępowanie nr 56/MAC/DK/2014 - Opracowanie koncepcji kreatywnej kampanii społecznej oraz produkcja i realizacja elementów kampanii społecznej mającej na celu propagowanie idei korzystania z Internetu w życiu codziennym;
- postępowanie nr 79/MAC/PN/2014 - Usługa sprzątnia pomieszczeń oraz odśnieżenia dachu, mycia okien i prania wykładzin w budynku biurowym MAC.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

W 2014 r. klauzulę społeczną zastosowano w jednym ze 144 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, co stanowi 0,69 % wszystkich postępowań wszczętych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Postępowanie to dotyczy wykonywania prac remontowych w budynku Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a Wykonawca jest zobowiązany do zapewnienia udziału w wykonywaniu prac co najmniej jednej osoby bezrobotnej, zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę. Przez osobę bezrobotną należy rozumieć osobę spełniającą przesłanki art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2015 r. poz. 149).

Termin realizacji działania: działania ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

W postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego przeprowadzonych w 2014 roku Ministerstwo Spraw Zagranicznych nie skorzystało z możliwości zastosowania klauzul społecznych w rozumieniu art. 22 ust. 2 ustawy o zamówieniach publicznych. Jednocześnie, klauzule społeczne w szerokim rozumieniu tego pojęcia tj. jako wymogi stawiane przed wykonawcami w ramach realizacji umowy zawartej w wyniku rozstrzygniętego postępowania, zastosowano w następujących postępowaniach:

- Remont inwestycyjny, aranżacja i wyposażenie wejść „B” i „C” w budynku MSZ przy Al. Szucha 23, które zostało zaprojektowane z obowiązkowym uwzględnieniem dostępu dla osób niepełnosprawnych. Stosowne zapisy w tym zakresie zostały umieszczone w dokumentacji projektowej, będącej załącznikiem do opisu przedmiotu zamówienia. Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością to w szczególności sygnał dźwiękowy przed wejściem, podwójne drzwi, bramki uchylne podwójne, brak różnicy poziomów posadzki. W instrukcji ruchu wejścia B również znalazł się stosowny zapis w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnością.

- Zamówienia na tzw. outsourcing wizowy w Moskwie, w Ankarze oraz w Kaliningradzie, w których jednym z obowiązków wykonawców było wyposażenie prowadzonych przez nich Punktów Przyjmowania Wniosków Wizowych w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością. W opisie przedmiotu zamówienia zastosowano wymóg dotyczący jakości Punktów Przyjmowania Wniosków Wizowych na terenie Republiki Tureckiej, polegający na obowiązku zapewnienia warunków do obsługi osób z niepełnosprawnością i z ograniczeniami ruchowymi, tj. posiadanie podjazdu dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz dla rodziców z wózkami z dziećmi, odpowiednio zaadaptowanej windy dla takich osób w przypadku PPWW usytuowanych na piętrach budynku oraz stanowisk przystosowanych do obsługi ww. osób oraz odpowiednio przystosowanej toalety.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

W postępowaniu przetargowym na ochronę fizyczną obiektów Ministerstwa Sprawiedliwości, ogłoszonym w dniu 30 grudnia 2014 r., zastosowano po raz pierwszy zapis dotyczący obowiązku zatrudnienia przez wykonawcę pracowników na umowę o pracę przez cały okres realizacji umowy. Ponadto zapisami umowy Ministerstwo Sprawiedliwości zagwarantowało sobie możliwość kontroli oraz naliczania kar umownych wykonawcy w powyższym zakresie. Skorzystano więc z zapisu art. 29 ust. 4 pkt 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych, który został uchwalony w ostatniej nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych (ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo zamówień publicznych, Dz. U. poz. 1232). Zgodnie z nim zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia dotyczące zatrudniania na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących czynności w trakcie realizacji zamówienia na roboty budowlane lub usługi, jeżeli jest to uzasadnione przedmiotem zamówienia. Przepis ten wszedł w życie w dniu 19 października 2014 r. Należy więc przypuszczać, że obecnie znajdzie on szersze i częstsze zastosowanie.

Jeszcze przed wejściem w życie ww. nowelizacji ustawy Prawo zamówień publicznych podjęto w resorcie starania dotyczące zastosowania klauzul społecznych w postępowaniu na kompleksowe sprzątanie pomieszczeń biurowych wraz z praniem wykładzin w obiektach Ministerstwa Sprawiedliwości oraz wykonywanie usług sprzątania terenu zewnętrznego wokół budynków Ministerstwa Sprawiedliwości.

Niezależnie od powyższego planuje się upowszechnianie poprzez zalecanie komórkom organizacyjnym Ministerstwa Sprawiedliwości, współpracującym i wnioskującym wszczęcie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Główny Urząd Statystyczny** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W roku 2014 w Głównym Urzędzie Statystycznym zostały ogłoszone 2 postępowania o udzielenie zamówienia publicznego z zastosowaniem klauzuli społecznej. Społeczne zamówienia publiczne stanowiły 3,92 % wszystkich ogłoszonych w GUS postępowań o udzielenie zamówień publicznych. Główny Urząd Statystyczny wdrożył system monitorowania zasadności stosowania klauzul społecznych w przeprowadzanych postępowaniach i planuje udzielanie, w perspektywie 2013-2016, zrównoważonych zamówień publicznych na poziomie 10%.

Dokonanie przeglądu w zakresie stosowanych klauzul społecznych pod kątem możliwości rozszerzenia katalogu osób objętych stosowaniem art. 29 ust. 4 ustawy Prawo zamówień publicznych o inne grupy defaworyzowane.

Po dokonaniu przeglądu w zakresie stosowanych klauzul społecznych w GUS pod kątem możliwości rozszerzenia katalogu osób objętych stosowaniem art. 29 ust. 4 ustawy Prawo zamówień publicznych, planuje się wprowadzenie klauzul społecznych polegających na uzależnieniu wykonania zamówienia od spełnienia dodatkowych warunków dotyczących: zatrudnienia przy realizacji zamówienia wskazanych w Ustawie kategorii osób, utworzenia funduszu szkoleniowego przeznaczonego na finansowanie lub współfinansowanie kosztów kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców, którego finansowanie ze strony pracodawcy będzie stanowić co najmniej 1% funduszu płac, zwiększenia wpłat pracodawcy na fundusz szkoleniowy do wysokości 1%.

W zakresie prozatrudnieniowym klauzula społeczna będzie dotyczyła:

- bezrobotnych,
- młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz osób, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 13 czerwca 2003 roku zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm.),
- długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 5

Dokonanie przeglądu w zakresie stosowanych klauzul społecznych pod kątem możliwości rozszerzenia katalogu osób objętych stosowaniem art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 907, z późn. zm.) o inne grupy defaworyzowane (str. 79 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W następstwie działań podjętych w 2013 r. polegających na wymianie korespondencji oraz spotkaniach z Urzędem Zamówień Publicznych, w drodze których Urząd informował o specyfice klauzul społecznych zawartych w art. 29 ust. 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych, w 2014 r. ww. kwestia była przedmiotem dyskusji na spotkaniach *Grupy ds. Prawnych* funkcjonującej w ramach *Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej*. W ramach dyskusji, za właściwe uznano rozważenie przedmiotowej kwestii w kontekście przepisów nowych dyrektyw unijnych przyjętych w lutym 2014 r. dotyczących zamówień publicznych (2014/24/UE oraz 2014/25/UE), które wprowadzają wiele zmian w dotychczasowych warunkach realizacji zamówień publicznych m.in. w zakresie możliwości uwzględniania kwestii społecznych przy udzielaniu zamówień. Mając na uwadze powyższe, określenie możliwości w zakresie dokonania rozszerzenia katalogu osób objętych stosowaniem art. 29 ust. 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych będą poddawane dalszej analizie m.in. podczas spotkań tematycznej grupy roboczej ds. prawnych funkcjonującej w ramach *Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej*, który zastąpi Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej i będzie kontynuował jego działalność.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem

Działanie nr 8

Intensyfikacja edukacji dorosłych Romów w celu zwiększenia ich szans na rynku pracy (str. 79 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Aktywizacja zawodowa dorosłych Romów była kontynuowana w postaci projektów tzw. komponentu romskiego PO KL.

Kryterium dostępu, warunkującym otrzymanie wsparcia z ww. środków, jest - w odniesieniu do minimum 15% członków społeczności romskiej w wieku produkcyjnym, biorących udział w projekcie - indywidualne, kompleksowe wsparcie dla każdego z uczestników, obejmujące równocześnie pośrednictwo pracy lub poradnictwo zawodowe (poprzez zastosowanie Indywidualnych Planów Działania) oraz staże/praktyki zawodowe lub subsydiowane zatrudnienie, co umożliwi aktywizację zawodową tej grupy.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Ministerstwo Edukacji Narodowej nie realizowało działania w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 9

Wykorzystanie dobrych praktyk dla prowadzenia polityki sprzyjającej zarządzaniu różnorodnością na rynku pracy (str. 79 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W okresie sprawozdawczym ministerstwo kontynuowało działania na rzecz promowania tematyki różnorodności w miejscu pracy m.in. poprzez:

- przeprowadzenie przeglądu projektów nadzorowanych lub prowadzonych przez Wojewódzkie Urzędy Pracy, których celem była aktywizacja zawodowa osób z tzw. „grup defaworyzowanych” na rynku pracy tj. kobiet, osób 50+, osób z niepełnosprawnością oraz obcokrajowców. Zdiagnozowane w ten sposób dobre praktyki w obszarze zarządzania różnorodnością, stanowiły materiał prezentowany przy okazji spotkań i konferencji poświęconych tej tematyce,
- udział przedstawicieli MPiPS w debatach regionalnych projektu *Diversity Index*, realizowanego przez Konfederację Lewiatan. Spotkania pt. *Głos biznesu: różnorodność inwestycją w rozwój* odbyły się w Poznaniu, Wrocławiu, Łodzi oraz Toruniu (marzec) i skierowane były przede wszystkim do przedsiębiorców,
- czynny udział w pracach *Rady Różnorodności* – niezależnego ciała eksperckiego, zajmującego się problematyką zarządzania różnorodnością (koordynowanej przez Konfederację Lewiatan w ramach projektu *Diversity Index*). W bieżącym okresie sprawozdawczym odbyły się trzy spotkania Rady (w lutym, kwietniu i maju),
- objęcie patronatem honorowym inicjatyw, promujących zagadnienia związane z zarządzaniem różnorodnością m.in. Kartę Różnorodności,
- uczestniczenie oraz prowadzenie lub współprowadzenie przez przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w MPiPS szkoleń, spotkań i konferencji z zakresu tematyki zatrudnienia osób z niepełnosprawnością. Celem tych działań była promocja dobrych praktyk, wymiana doświadczeń oraz przybliżanie idei zarządzania różnorodnością i rozwiązań prawnych funkcjonujących w obszarze zatrudnienia osób z niepełnosprawnością,
- przeprowadzenie przez pracowników Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Departamentu Służby Cywilnej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów cyklu szkoleń pn. *Zarządzanie niepełnosprawnością w miejscu pracy* dla przedstawicieli jednostek administracji publicznej szczebla rządowego, centralnego

i wojewódzkiego (maj 2014 r.). Szkolenia dotyczyły zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w administracji publicznej w świetle obowiązujących przepisów prawa. Szkolenia prowadzili pracownicy. W jedenastu szkoleniach udział wzięło ponad 900 pracowników urzędów administracji publicznej. Uczestnicy zapoznali się z przepisami regulującymi kwestie rekrutacji i zatrudniania oraz z instrumentami wsparcia zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, zasadami postępowania wobec osób z niepełnosprawnością i dobrymi praktykami MPiPS w tym zakresie,

- wprowadzenie ustawą z dnia 8 listopada 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. poz. 1645) zrównania pomocy w formie subsydiów płacowych dla pracodawców zatrudniających pracowników z niepełnosprawnością uniezależniając je od rynku na jakim funkcjonuje pracodawca (pracodawcy prowadzący zakład pracy chronionej i pracodawcy działający na otwartym rynku pracy). Od 1 kwietnia 2014 r. wszyscy pracodawcy uprawnieni do otrzymywania dofinansowania do wynagrodzenia pracowników z niepełnosprawnością otrzymują wsparcie w jednakowej wysokości, uzależnionej wyłącznie od stopnia i rodzaju niepełnosprawności zatrudnianego pracownika, a nie statusu pracodawcy,
- udział przedstawicieli MPiPS w konferencjach, seminariach i szkoleniach dotyczących różnorodności w zatrudnieniu (np. udział w spotkaniu w KSAP dotyczącym rozwiązań w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnością, 14.10.2014 r.).

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 10

Promowanie zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (str. 79 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych promuje realizację prawa osób z niepełnosprawnością do pracy, o którym mowa w art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, m.in. poprzez umieszczanie na swojej stronie internetowej www.niepełnosprawni.gov.pl informacji o uprawnieniach pracowników z niepełnosprawnością, osób z niepełnosprawnością podejmujących i prowadzących działalność gospodarczą i rolniczą oraz pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnością. W zakładce „Zespół ds. Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych” udostępniono tekst Konwencji, także w wersji audio, która została przygotowana przez Główną Bibliotekę Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, protokoły i materiały z posiedzeń zespołu oraz teksty wystąpień Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w sprawie realizacji zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Informacje na temat zapisów Konwencji upowszechniane są w administracji publicznej w ramach prac Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, powołanego zarządzeniem nr 26 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2013 r. (Dz. Urz. MPiPS z 2013 r. poz.27). Zespół jest organem pomocniczym Ministra i pełni funkcję mechanizmu koordynacji prac Rady Ministrów nad wdrażaniem Konwencji, o którym mowa w z art. 33 ust. 1. W skład zespołu wchodzi przedstawiciele wszystkich ministerstw, a pracom przewodniczy Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Zespół jest odpowiedzialny za wymianę informacji w sprawie działań związanych z wdrażaniem postanowień Konwencji, planowanych zmian rozwiązań prawnych dotyczących osób z niepełnosprawnością lub mogących mieć wpływ na ich sytuację. W 2014 r. zorganizowano 4 posiedzenia Zespołu, na których omówiono zagadnienia związane z korzystaniem ze zdolności prawnej. Omówiono trwające prace nad zmianami przepisów mającymi na celu ograniczenie stosowania instytucji podejmowania decyzji w zastępstwie, czyli ubezwłasnowolnienia, a także nt. zmian prawnych planowanych w celu uznania prawa osób z niepełnosprawnością do zawierania małżeństw. Kolejne tematy omawiane na posiedzeniu zespołu to zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej w kontekście planowania przestrzennego oraz polityki miejskiej, przepisów budowlanych, transportu drogowego i kolejowego oraz praw pasażerów, dostępności do informacji oraz dostępności do opieki zdrowotnej i rehabilitacji. Kolejne posiedzenie, zaplanowane na początek 2015 r., dotyczyć będzie tematyki edukacji osób z niepełnosprawnością. Ponadto, Zespół współdziałał w przygotowaniu sprawozdania Rady Ministrów, o którym mowa w art. 35 Konwencji, dotyczącego realizacji wynikających z niej zobowiązań. Pierwsze sprawozdanie z realizacji postanowień Konwencji zostało przekazane do komitetu ds. osób niepełnosprawnych w ONZ we wrześniu 2014 r.

Ponadto zgodnie z opisem działania nr 9 pracownicy Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Departamentu Służby Cywilnej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów przeprowadzili cykl szkoleń pn. *Zarządzanie niepełnosprawnością w miejscu pracy* dla przedstawicieli jednostek administracji publicznej szczebla rządowego, centralnego i wojewódzkiego (maj 2014 r.).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 11

Upowszechnianie informacji na temat funkcjonowania na rynku pracy osób nieheteroseksualnych (str. 79 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania wystąpiła do Głównego Inspektora Pracy w sprawie sytuacji osób nieheteroseksualnych na rynku pracy. W wystąpieniu

podkreśliła, że grupą pozostającą w szczególnej sytuacji na rynku pracy są osoby nieheteroseksualne – geje, lesbijki, osoby biseksualne. Jak wynika z badań opinii społecznej wobec tej grupy osób występuje największy dystans społeczny. Osoby te mogą ze względu na nieheteroseksualność doświadczać dyskryminacji w pracy przejawiającej się na różne sposoby. Może to być wyszydzanie, ostracyzm a nawet przemoc. Szczególną grupą są osoby transpłciowe. Doświadczają one dyskryminacji już na etapie rekrutacji. Jak wskazuje Fundacja Trans-Fuzja, zajmująca się przeciwdziałaniem dyskryminacji osób transpłciowych, sytuacja tej grupy na rynku pracy w czasie korekty płci wiąże się z wieloma problemami, a niektóre z nich, zgodnie z prawem polskim, należy uznać za przejaw dyskryminacji.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się w wystąpieniu z prośbą o informację dotyczącą realizowanych lub planowanych działań Państwowej Inspekcji Pracy wpisujących się swoim charakterem w założenia Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania 2013 - 2016 w obszarze dotyczącym osób nieheteroseksualnych na rynku pracy. Ponadto poddała pod rozważenie możliwość wydania przez Państwową Inspekcję Pracy materiału informacyjnego lub publikacji dotyczącej funkcjonowania osób nieheteroseksualnych na rynku pracy, zawierającej informacje dla pracowników i pracodawców, które pozwolą uniknąć wielu trudnych sytuacji o charakterze dyskryminacyjnym.

W odpowiedzi na powyższe wystąpienie - już w roku 2015 - Główny Inspektor Pracy poinformował, że kwestie związane z równym traktowaniem i niedyskryminacją włączone są zarówno do działań prewencyjnych, doradczych oraz kontrolnych realizowanych przez Głównego Inspektora Pracy. Poinformował, że Państwowa Inspekcja Pracy stoi na straży praw wszystkich pracujących, w tym także osób doświadczających nierównego traktowania i dyskryminacji uwagi na wszelkie kryteria. W ocenie Państwowej Inspekcji Pracy nie istnieje konieczność wyodrębniania z tej grupy pracobiorców osób nieheteroseksualnych lub transpłciowych i podejmowania działań skierowanych wyłącznie do tej kategorii osób.

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Cel szczegółowy 2.2

Wdrażanie zapisów Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych ratyfikowanej w dniu 6 września 2012 r poprzez przygotowanie spójnych i efektywnych regulacji prawnych z zakresu wspierania opieki nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.2

Działanie nr 1

Konsultacje z rodzinami sprawującymi opiekę nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej (str. 80 KPDRD).

Działanie nr 2

Konsultacje eksperckie dotyczące możliwych rozwiązań w zakresie wspierania rodzin sprawujących opiekę nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej (str. 80 KPDRT).³

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

W resorcie pracy trwają prace koncepcyjno-analityczne, których celem jest wypracowanie nowych, systemowych rozwiązań w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. W ramach tych prac przedstawiciele środowisk osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów, organizacji pozarządowych, rządu i klubów parlamentarnych spotkali się 30 kwietnia 2014 r. przy okrągłym stole, by rozmawiać o tym, jak wspierać osoby z niepełnosprawnością. W debacie w ramach Okrągłego Stołu wzięło udział ponad 100 osób: przedstawiciele środowisk osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunów, przedstawiciele rządu i administracji. W dyskusji uczestniczyli również przedstawiciele klubów parlamentarnych oraz organizacji pozarządowych. Uczestnicy spotkania dyskutowali m.in. na temat orzecznictwa lekarskiego, wsparcia finansowego, pomocy psychologicznej, specjalistycznej opieki, integracji w szkołach oraz roli rodziny i organizacji pozarządowych. Grupy robocze pracują wokół 5 tematów: dzieci i młodzież, dorośli niepełnosprawni, zdrowie i rehabilitacja, orzecznictwo lekarskie, aktywizacja społeczno-zawodowa. Członkowie ww. zespołów kontynuują spotkania

Obecnie trwają prace nad projektem ustawy realizującej postulaty ww. grup roboczych. Biorąc pod uwagę, że jest to wstępny etap prac, w chwili obecnej nie można przesądzać o ostatecznym kształcie ewentualnych rozwiązań.⁴

Termin realizacji działania: Działanie nr 1 realizowane zgodnie z harmonogramem. Działanie nr 2 realizowane w 2014 r.

Działanie nr 4

Przygotowanie założeń projektu ustawy „o wspieraniu opieki nad osobami z ciężką niepełnosprawnością, wymagającymi opieki ciągłej” (str. 80 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

---

³ Działanie było przewidziane do realizacji w 2013 r. Ze względu na złożoność problematyki konsultacje eksperckie były realizowane również w 2014 r.

⁴ W KPDRT jako podmiot realizujący działania wskazany jest również Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania jednak działania realizowane są w całości przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, zgodnie z właściwością działową.

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W związku z pracami nad projektem ustawy o pomocy osobom niesamodzielnym, przygotowywanym przez grupę parlamentarzystów, ekspertów, członków koalicji *Na pomoc niesamodzielnym* i przedstawicieli resortów pracy i polityki społecznej oraz zdrowia pod kierownictwem Senatora Mieczysława Augustyna, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zaangażowane było w opracowanie części, która wiąże się z orzekaniem o niepełnosprawności. Merytoryczne prace z udziałem przedstawicieli MPiPS nad projektem ustawy zakończono w maju 2014 r. Następnie, projekt ustawy został przekazany do dalszych prac do Biura Legislacji Senatu.

W projekcie zaproponowano stworzenie nowego systemu wsparcia dla osób wymagających długotrwałej opieki, kompleksowego i komplementarnego z funkcjonującymi obecnie systemami opieki zdrowotnej i społecznej. Opracowany projekt ustawy zakłada m.in. powstanie nowego zawodu asystenta osoby niesamodzielnej i wprowadzenie czeku na świadczenie profesjonalnych usług opiekuńczych, którego wartość byłaby zależna od orzeczonego stopnia niesamodzielności. Czekaem opłacane byłyby usługi opiekuńczo-pielęgniacyjne, sprzęt i środki potrzebne do zapewnienia godnych warunków życia. Zakłada się, że system byłby adresowany do wszystkich osób niesamodzielnych, niezależnie od ich wieku i byłby wprowadzany stopniowo.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

III. Obszar: Przeciwdziałanie przemocy, w tym przemocy w rodzinie, i zwiększenie ochrony osób doświadczających przemocy

Cele i kluczowe działania w obszarze Przeciwdziałanie przemocy, w tym przemocy w rodzinie, i zwiększenie ochrony osób doświadczających przemocy

Cel główny 1. Doskonalenie prawa i jego stosowania w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy wobec kobiet oraz przemocy w rodzinie

Cel szczegółowy 1.1

Przygotowanie wniosku o ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz wdrożenie postanowień Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 roku ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzje ramową Rady 2001/220/WSiSW.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 3

Przedłożenie do ratyfikacji Konwencji Prezydentowi RP, po uprzednim wyrażeniu zgody przez Sejm RP (str. 88 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Minister Spraw Zagranicznych przedstawił Sekretarzowi Rady Ministrów wniosek Pełnomocniczki Rządu do Spraw Równego Traktowania dotyczący ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej do Sekretarza Rady Ministrów w dniu 29 listopada 2013 r. W dniu 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę nr 69/2014 w sprawie przedłożenia Konwencji do ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie. W dniu 11 czerwca 2014 r. Prezes Rady Ministrów przedstawił Marszałkowi Sejmu RP projekt ustawy o ratyfikacji Konwencji. Na 86. posiedzeniu Sejmu, w dniu 6 lutego 2015 r., Sejm uchwalił ustawę o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. Senat nie zgłosił poprawek, ustawę przekazano do Prezydenta RP. W trakcie procedowania Raportu z realizacji KPDRT Prezydent Bronisław Komorowski ratyfikował w dniu 13 kwietnia 2015 r. Konwencję Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane.

Działanie nr 4

Koordinacja wykonywania Konwencji (str. 88 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Z uwagi na datę ratyfikacji Konwencji działanie zostanie rozpoczęte w 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie do realizacji w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.2

Przeciwdziałanie przemocy seksualnej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.2

Działanie nr 1

Zmiana ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) w zakresie trybu ścigania przestępstw określonych w Rozdziale XXV tj. art. 197, art. 198 i art. 199 §1 oraz art. 185a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.) w zakresie trybu przesłuchań osób doświadczających przemocy seksualnej na etapie postępowania przygotowawczego i podczas rozprawy (str. 89 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

W dniu 27 stycznia 2014 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego, którą odstąpiono od wnioskowego trybu ścigania przestępstwa zgwałcenia. Po nowelizacji wszystkie przestępstwa przeciwko wolności seksualnej ścigane są z urzędu. Dotyczy to przestępstw: zgwałcenia (art. 197 Kodeksu karnego), nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia (art. 199 § 1 Kodeksu karnego) oraz wykorzystania bezradności innej osoby lub upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej w celu doprowadzenia do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności (art. 198 Kodeksu karnego). Głównym celem zmiany jest zapobieganie sytuacjom, w których na osoby pokrzywdzone przestępstwem wywierane są naciski dotyczące odstąpienia od złożenia wniosku. Ponadto ustawa wprowadziła nowe rozwiązania dotyczące prowadzenia przesłuchań ofiar przestępstw przeciwko wolności seksualnej, mające na celu zminimalizowanie negatywnych przeżyć oraz dostosowanie systemu prawnego do międzynarodowych standardów ochrony małoletniej ofiary przestępstwa (przesłuchania te

odbywają się w całym postępowaniu tylko raz w specjalnie przystosowanych pomieszczeniach w obecności psychologa).

Z dniem wejścia w życie wskazanej nowelizacji Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego weszło także w życie Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz. U. poz. 1642) wydane na mocy dodanego tą nowelizacją art.185d § 2 Kodeksu postępowania karnego. Powyższe przepisy Kodeksu postępowania karnego i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości są wypełnieniem Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 roku ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady z 2001/220/WSiSW (Dz.U. UE L 315/57), a w szczególności przepisów art. 23 (Prawo do ochrony ofiar o szczególnych potrzebach w zakresie ochrony podczas postępowania karnego) i 24 (Prawo do ochrony dzieci będących ofiarami podczas postępowania karnego).

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania aktywnie uczestniczyła w rozpoczętym w 2013 r. procesie legislacyjnym mającym na celu zmianę ustawy Kodeks karny. W efekcie prowadzonych przez rząd, a następnie Sejm i Senat prac, w dniu 27 stycznia 2014 r. weszła w życie ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 849). Ustawa ta wprowadziła m.in. ściganie z urzędu przestępstw seksualnych określonych w art. 197, 198, 199 ustawy Kodeks karny. Nowelizacja wprowadziła szereg środków ochrony ofiar przed wtórną wiktymizacją, m.in. poprzez zmiany trybu przesłuchań. Przesłuchanie pokrzywdzonych przestępstwem seksualnym utrwalane będą za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą. Ustanowiono również delegację Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania oraz warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań, w tym ich wyposażenia technicznego, mając na względzie konieczność zapewnienia swobody wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa osób przesłuchiwanym.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane w 2014 r.

Działanie nr 2

Wypracowanie procedury postępowania służb medycznych, policji i prokuratury wobec osób doświadczających przemocy seksualnej mającej na celu przeciwdziałanie ich wtórnej wiktymizacji (str. 89 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Zdrowia

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Prace nad procedurami prowadzone były przez Pełnomocniczkę Rządu do Spraw Równego Traktowania w latach 2010-2011. Efekty prac nie zostały szeroko rozpowszechnione. W związku z wejściem w życie w dniu 27 stycznia 2014 r. ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz ustawy - Kodeks postępowania karnego podjęta została decyzja o przygotowaniu nowych zaktualizowanych procedur. Projekt został opracowany przez Fundację Feminoteka we współpracy z Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania. W kwietniu 2014 przeprowadzono konsultacje rządowe oraz społeczne. Po analizie uwag przygotowano propozycje kompromisowych zapisów w procedurach. Ostateczna wersja procedur zostanie skierowana do właściwych podmiotów na początku 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, w ramach swojej właściwości, udziela wsparcia Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Równego Traktowania przy realizacji Programu Progress - instrumentu finansowego, który wspiera rozwój i koordynację polityki UE, między innymi w zakresie równości kobiet i mężczyzn oraz przeciwdziałania dyskryminacji.

Należy zwrócić uwagę na inicjatywy, dotyczące zwalczania przemocy seksualnej, realizowane w Policji na poziomie lokalnym. Przykładem mogą być prowadzone w latach 2013-2014 przez Komendę Stołeczną Policji szkolenia pt. *Postępowanie z ofiarami przestępstw seksualnych*. Przedmiotowe szkolenia skierowane były do policjantów pionu kryminalnego i miały na celu rozwijanie umiejętności prowadzenia rozmowy z osobą zgłaszającą przestępstwo seksualne (zasady rozmowy z ofiarą przemocy seksualnej) i radzenia sobie z tego typu sytuacją.

Przedstawiciele Komendy Głównej Policji uczestniczyli w pracach nad projektami procedur wymienionych przy opisie działań Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

- **Ministerstwo Zdrowia**

Ministerstwo Zdrowia uczestniczyło w ramach prac nad projektami procedur postępowania Policji oraz placówek medycznych z osobą, która doświadczyła przemocy seksualnej. Projekty powyższych procedur zostały opracowane przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na podstawie materiału przygotowanego przez fundację Feminoteka w ramach projektu *Stop gwałtom* współfinansowanego przez Fundację im. S. Batorego. Po dokonaniu analizy powyższych procedur we współpracy z Konsultantem Krajowym w dziedzinie ginekologii i położnictwa oraz Konsultantem Krajowym w dziedzinie medycyny sądowej resort przesłał swoje uwagi i sugestie. Przekazano również rekomendacje

Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego dotyczące postępowania w przypadku podejrzenia wykorzystania seksualnego osoby nieletniej do ewentualnego wykorzystania. Prace nad projektami procedur są kontynuowane w 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Działanie nr 3

Prawne umocowanie procedury postępowania służb medycznych, policji i prokuratury wobec osób doświadczających przemocy seksualnej (str.89 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Formalne rozpoczęcie realizacji zadania możliwe będzie dopiero po ostatecznym wypracowaniu i przyjęciu procedur postępowania służb wobec osób doświadczających przemocy seksualnej mającej na celu przeciwdziałanie ich wtórnej wiktyimizacji.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane, wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 5

Zainicjowanie debaty publicznej na temat wyłączenia konieczności zgody na badanie oraz inne świadczenia medyczne przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego osoby niepełnoletniej w sytuacji, gdy jest ona ofiarą przemocy seksualnej (str. 89 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się do Ministra Zdrowia z prośbą o analizę problemu wyrażania zgody na świadczenie zdrowotne w przypadku osób małoletnich, w tym ofiar przemocy seksualnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, z późn. zm.) przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych przez lekarza w stosunku do pacjenta małoletniego, wymaga wyrażenia zgody przez jego przedstawiciela ustawowego bądź, w niektórych okolicznościach, opiekuna faktycznego lub sąd opiekuńczy. W przypadku małoletnich pacjentów, którzy ukończyli lat 16 dla przeprowadzenia badania, dodatkowo, konieczna jest również ich zgoda. Tym samym nastoletni pacjenci nie mają możliwości wizyty u ginekologa lub urologa i wykonywania

badania na obecność chorób przenoszonych drogą płciową bez zgody przedstawiciela ustawowego, a ich dostęp do nowoczesnych metod antykoncepcyjnych i informacji na temat ich zdrowia jest poważnie ograniczony. Problem ten może być szczególnie istotny w sytuacji, gdy konieczność badania lub innego świadczenia zdrowotnego wynika z przemocy seksualnej, której doznała osoba małoletnia.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.3

Uregulowanie w polskim systemie prawnym zagadnienia przemocy ekonomicznej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.3

Działanie nr 1

Analiza miejsca przemocy ekonomicznej w polskim systemie prawnym pozwalająca na zdiagnozowanie czy obecne prawo jest wystarczające żeby ścigać sprawców przemocy ekonomicznej i jasno odczytywać jej przesłanki (str. 90 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Wstępna analiza została dokonana przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w ramach przygotowywania wniosku o ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. Jednym z wniosków *de lege ferenda* tej analizy jest konieczność uzupełnienia definicji przemocy w rodzinie zawartej w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.) o przemoc ekonomiczną.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w 2013 r. w ramach realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie zleciło przeprowadzenie badań pt. *Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie*. W badaniach tych uwzględniono problematykę związaną z przemocą w rodzinie, w tym również dokonano zdiagnozowania przemocy ekonomicznej.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane w 2013 r., przed terminem realizacji przewidzianym w harmonogramie.

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

W zakresie swojej właściwości Ministerstwo Sprawiedliwości dokonało analizy miejsca przemocy ekonomicznej w ramach polskiego systemu prawnego – w ramach prawa karnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz procedury cywilnej. Pozwala ona na postawienie diagnozy, że przepisy polskiego prawa są wystarczające, by ścigać sprawców przemocy ekonomicznej i jasno odczytywać jej przesłanki. Przeprowadzona analiza wykazała, że pomimo braku w Kodeksie karnym definicji przemocy ekonomicznej i odrębnego przestępstwa takiej przemocy, prawo karne posiada odpowiednie instrumenty reakcji na tego rodzaju zachowania, które będą mogły być kwalifikowane np. z następujących przepisów Kodeksu karnego: art. 209 (niealimentacja), 191 (zmuszanie do określonego zachowania), art. 207 (znęcanie się nad osobą najbliższą) czy art. 217 (naruszenie nietykalności cielesnej), a także większość z czynów dotyczących przestępstw przeciwko mieniu, w sytuacji, gdy sprawca dokonuje tych czynów na szkodę osoby najbliższej. Brak odrębnego przestępstwa przemocy ekonomicznej nie narusza przepisów Konwencji o zapobieganiu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej która wymaga penalizacji przemocy fizycznej (art. 35), psychicznej (art. 33) oraz seksualnej (art. 36), lecz już nie przemocy ekonomicznej, która może być zwalczana środkami innymi niż prawnokarne.

Należy przy tym nadmienić, że Ministerstwo Sprawiedliwości ściśle współpracuje z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej, w celu uzupełnienia definicji przemocy w rodzinie, zawartej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie o przemoc ekonomiczną. W ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości, uzupełnienie takie wypełniałoby przepis art. 3 pkt b. wskazanej Konwencji.

Również polskie prawo rodzinne, zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości, należycie zabezpiecza wszystkich członków rodziny przed ewentualnymi zachowaniami noszącymi znamiona przemocy ekonomicznej. W tym kontekście należy wskazać na przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 128 – 144), które zapewniają skuteczne dochodzenie roszczeń alimentacyjnych przez dzieci, współmałżonków, a nawet innych krewnych. Podobne znaczenie mają przepisy (art. 28 – 28¹ krio) dotyczące obowiązku obojga małżonków do przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych. Należy podkreślić, że zadośćuczynienie temu obowiązkowi polega także na osobistych staraniach o wychowanie dzieci i na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym. Natomiast w przypadku gdy jeden z małżonków nie spełniałby ciężącego na nim obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, sąd może nakazać, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka. Nakaz ten zachowuje moc mimo ustania po jego wydaniu wspólnego pożycia małżonków. Ponadto w przypadku gdy prawo do mieszkania przysługuje jednemu małżonkowi, drugi małżonek jest uprawniony do korzystania z tego mieszkania w celu zaspokojenia potrzeb rodziny. Przepis ten stosuje się odpowiednio do przedmiotów urządzenia domowego.

Zjawisku przemocy ekonomicznej zapobiegają również przepisy dotyczące małżeńskiego ustroju majątkowego (art. 31 - 54 krio), które konstytuują zasadę małżeńskiej wspólności majątkowej i współdziałania małżonków w zarządzie majątkiem wspólnym. Wyniki analizy nie pozostawiają również wątpliwości co do zabezpieczającego charakteru przepisów dotyczących rozwodu i separacji. Rozwiązania te, zwłaszcza odnoszące się do podziału majątku i alimentów, skutecznie chronią członków rodziny przed przemocą ekonomiczną.

Jeżeli chodzi o stosunki między rodzicami a dziećmi, to rodzice mają obowiązek (art. 95 krio) wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny, a rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Należy wskazać, że wykonywanie władzy rodzicielskiej podlega kontroli sądowej.

Z uwagi na rangę i charakter wierzytelności alimentacyjnych przepisy prawa zarówno na etapie postępowania sądowego, jak i na etapie postępowania egzekucyjnego traktują dochodzenie tego rodzaju roszczeń priorytetowo. Z tej przyczyny osoby uprawnione do alimentów, dochodzące swoich praw przed sądem, korzystają z szeregu ułatwień i przywilejów, jak choćby zwolnienia od opłat i ponoszenia kosztów sądowych czy też z możliwości dochodzenia roszczeń przed sądem właściwości uprawnionego. Jeżeli w toku postępowania uprawniony domaga się zabezpieczenia dochodzonego roszczenia na czas trwania procesu podstawą udzielenia zabezpieczenia jest jedynie uprawdopodobnienie istnienia roszczenia, a zatem korzysta on z domniemania istnienia interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia (art. 753 § 2 k.p.c.).

Również egzekucja świadczeń alimentacyjnych została przez ustawodawcę potraktowana w sposób szczególny i uregulowana w przepisach art. 1081 – 1088 Kodeksu postępowania cywilnego. Regulacja ta wprowadza szereg odmienności sprowadzających się do złagodzenia obowiązków i rygorów ich niewykonania nałożonych na wierzycieli, tj. uprawnionych do alimentów oraz przerwania na sądy i komorników sądowych obowiązku działania z urzędu. Z uwagi na cel świadczeń alimentacyjnych w przepisach zminimalizowano również ograniczenia egzekucji, rozszerzając tym samym wykaz i rozmiar przedmiotów oraz praw majątkowych, z których egzekucja w celu zaspokojenia świadczeń alimentacyjnych jest możliwa (art. 1025 § 1 k.p.c. i art. 1083 § 1 i § 2 k.p.c.). Wszystkie te rozwiązania prawne mają służyć przeprowadzeniu sprawnej i skutecznej egzekucji zmierzającej do zaspokojenia uprawnionego do alimentów wierzyciela a w konsekwencji przeciwdziałania stosowaniu przemocy ekonomicznej.

Wobec powyższego należy uznać, że przepisy polskiego prawa rodzinnego w sposób wystarczający chronią obywateli przed zjawiskiem przemocy ekonomicznej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Ewentualne zdefiniowanie i wprowadzenie do polskiego porządku prawnego zagadnienia przemocy ekonomicznej – w zależności od wyniku analizy określonej w działaniu 1 (str. 90 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Przedstawicielka Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania zgłosiła propozycję włączenia przemocy ekonomicznej do definicji przemocy w rodzinie w ramach prac Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zespół stanowi organ opiniodawczo-doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Do jego zadań należy w szczególności inicjowanie i wspieranie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W roku 2014 rozpoczęła się nowa, II kadencja działania Zespołu. Odbyły się 4 spotkania Zespołu, które poświęcone były m.in. pracom nad zmianami do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Propozycja włączenia przemocy ekonomicznej do projektu nowelizacji została uwzględniona.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, w ramach prac Zespołu Monitorującego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, rozpoczęło pracę nad zmianami do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Mającymi na celu rozszerzenie dotychczasowej definicji przemocy w rodzinie o przemoc ekonomiczną. Planuje się, że właściwe prace legislacyjne nad zmianami do ustawy rozpoczną się w 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Ministerstwo Sprawiedliwości wspiera działania prowadzone przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, w celu ujęcia definicji przemocy ekonomicznej w polskim prawie, poprzez czynny udział w pracach Zespołu Monitorującego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zmierzających m.in. do stosownej nowelizacji definicji przemocy w rodzinie zawartej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Cel szczegółowy 1.4

Upowszechnianie zagadnień z obszaru przeciwdziałania przemocy z uwzględnieniem perspektywy płci.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.4

Działanie nr 3

Upowszechnianie tematyki przeciwdziałania i zwalczania przemocy seksualnej w programie wychowawczym szkoły i/lub programie profilaktyki szkół i placówek systemu oświaty (str. 90 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Treści nauczania dotyczące szeroko rozumianej ludzkiej seksualności, w tym zagadnienia dotyczące m.in. przemocy i przestępstw seksualnych, możliwości zapobiegania, sposobów obrony, przemocy w rodzinie, wykorzystywania seksualnego, profilaktyki zostały uwzględnione w podstawie programowej kształcenia ogólnego i są obowiązkowo realizowane w szkołach. Dopelnieniem działalności edukacyjnej szkoły są: program wychowawczy i program profilaktyki. Program wychowawczy i program profilaktyki to dokumenty wewnętrzne szkoły uchwalane przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Celem tych programów jest rozwijanie i pogłębianie treści wychowawczych i profilaktycznych zawartych w podstawie programowej, z uwzględnieniem specyfiki szkoły. Dotyczy to również oddziaływania wychowawczego szkoły w obszarze życia seksualnego, zasad świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa.

Określeniu potrzeb uczniów i wskazaniu najważniejszych problemów i zagrożeń służy przeprowadzenie diagnozy sytuacji w tym zakresie. W tym celu wykorzystuje się dokumenty, dostępne w instytucjach współdziałających ze szkołą (poradniach psychologiczno-pedagogicznych, placówkach doskonalenia zawodowego, policji, organizacjach pozarządowych i in. W kwietniu 2014 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło ankietę dotyczącą działań szkół w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa uczniów. Analizie ogólnej poddano 3.112 ankiet ze szkół publicznych i niepublicznych, z tego 1.425 ze szkół podstawowych (45,8%), 855 z gimnazjów (27,5%), 830 z liceów ogólnokształcących (26,7%). Z przeprowadzonego badania wynika, że w prawie 99% szkół realizowano programy wychowawcze szkół i programy profilaktyki. Programy wychowawcze szkół i programy profilaktyki na wysokim poziomie uwzględniały działania z zakresu: kształtowania postaw prospołecznych (99,8%), propagowania zdrowego stylu życia (99,6%) oraz przeciwdziałania przemocy rówieśniczej (99,5%), integracji społeczności lokalnej (99,5%), profilaktyki uzależnień (99,2%), rozwijania zainteresowań i pasji (99,1%).

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 4

Przygotowanie i upowszechnianie za pomocą wielu nośników (w tym z wykorzystaniem mediów elektronicznych) materiałów edukacyjnych skierowanych do szerokiego grona odbiorców na temat zjawiska przemocy i sposobów jej zapobiegania (str. 90 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W roku 2014 Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania rozpoczęło realizację dwuletniego projektu *Prawa dla ofiar przemocy seksualnej: nowe podejście systemowe. Wszelkie usługi informacyjne, szkolenia i działania*. Projekt, realizowany w partnerstwie z Prokuraturą Generalną i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, jest współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach Programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej PROGRESS (2007-2013). Głównym celem projektu jest poprawa obecnego systemu dostarczania informacji i obsługi ofiar przestępstw seksualnych przez policję, sąd i prokuraturę. Jednym z głównych działań przeprowadzonych w ramach projektu w 2014 r. było przygotowanie ulotek i broszur informacyjnych skierowanych do osób, które doświadczyły przemocy seksualnej i ich bliskich. Ulotki (w liczbie 1,5 mln sztuk) zostaną rozdystrybuowane wśród ponad 5 tys. instytucji (ośrodki pomocy społecznej, komendy policji etc.).

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Materiały informacyjne i edukacyjne dla kadry pedagogicznej i rodziców można znaleźć na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji (www.ore.edu.pl). Wśród tych materiałów znajdują się m. in. poradniki poświęcone tematyce zapobiegania agresji i przemocy w szkołach, sytuacjom kryzysowym w szkole, rozwijaniu kompetencji społecznych u dzieci i młodzieży, a także scenariusze zajęć z zakresu kształtowania umiejętności psychospołecznych uczniów.

W roku szkolnym 2012/2013 – ogłoszonym przez Ministra Edukacji Narodowej Rokiem Bezpiecznej Szkoły – szczególnie podkreślana była rola, jaką w działaniach szkoły pełni wychowanie i zapewnienie uczniom poczucia bezpieczeństwa. Minister Edukacji Narodowej zainicjował stworzenie koalicji na rzecz dbałości o sprzyjające rozwojowi i bezpieczne dla uczniów środowisko. W skład Koalicji na rzecz Bezpiecznej Szkoły, weszło 16 organizacji pozarządowych działających na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży.

Partnerzy zobowiązali się m. in. do podejmowania działań skierowanych na wzmacnianie bezpieczeństwa uczniów oraz współpracę przy planowanych w przyszłości projektach, w tym z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy. Na stronie internetowej Roku

Bezpiecznej Szkoły⁵ zostały zamieszczone materiały we wszystkich obszarach w zakresie bezpiecznego otoczenia ucznia i bezpiecznego zachowania ucznia. W ten sposób powstała swoista mapa obszarów bezpieczeństwa w szkole. Każdy z obszarów zawiera informacje o partnerach i działaniach, skierowanych do szkół. Zagadnienia z zakresu przeciwdziałania przemocy uwzględniono m.in. w obszarach „przeciwdziałamy agresji i przemocy”, „reagujemy w sytuacjach nadzwyczajnych”, „przeciwdziałamy wykluczeniu”, „przeciwdziałamy uzależnieniom”.

Ze względu na swoją wagę zadanie podniesienia poziomu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach systemu oświaty nie zostało zakończone po realizacji Roku Bezpiecznej Szkoły. W roku szkolnym 2013/2014 Minister Edukacji Narodowej, ustalając kierunek polityki oświatowej państwa „Działania szkoły na rzecz zdrowia i bezpieczeństwa uczniów”, podkreślił, że zadania dotyczące bezpieczeństwa uczniów będą kontynuowane.

Mając na względzie m.in. konieczność wzmacniania kondycji psychicznej oraz promowania zdrowego trybu życia wśród dzieci i młodzieży, Minister Edukacji Narodowej ogłosił rok szkolny 2013/2014 Rokiem Szkoły w Ruchu. Większość organizacji pozarządowych sygnatariuszy listu intencyjnego Roku Bezpiecznej Szkoły kontynuowała współpracę w ramach priorytetu Roku Szkoły w Ruchu. Również na stronie internetowej tego projektu⁶ publikowane były liczne materiały edukacyjne dotyczące przeciwdziałania przemocy, skierowane do nauczycieli, rodziców, organów prowadzących, a także do dzieci i młodzieży.

Na lata 2014 – 2016 Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało program Bezpieczna i przyjazna szkoła⁷, który wszedł w życie 28 lipca 2014 roku. Uwzględniono w nim wnioski z badań European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD), Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), World Health Organization (WHO) dotyczących agresji i przemocy w szkole, cyberprzemocy, używania substancji psychoaktywnych przez młodzież, zaburzeń zdrowia psychicznego, odżywiania się i aktywności fizycznej. Wnioski z badań stanowiły podstawę konstruowania celów, zadań i wskaźników programu.

Celem głównym programu jest zwiększenie skuteczności działań wychowawczych i profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa i tworzenia przyjaznego środowiska w szkołach i placówkach. W programie przyjęto cele szczegółowe: *Kreowanie zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkoły i placówki; Zapobieganie problemom i zachowaniom problemowym dzieci i młodzieży; Promowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży.* Program ma charakter ramowy i rekomenduje zadania, które mają przyczynić się do osiągnięcia założonych celów. Zaznaczono w nim jednak, że podczas realizacji zawsze należy mieć na uwadze uwarunkowania lokalne oraz konieczność zdiagnozowania problemu, ustalenia przyczyn jego powstania, określenie sposobu rozwiązania, a następnie wyznaczenia adekwatnych zadań, które pozwolą na wyeliminowanie niekorzystnych zjawisk w perspektywie krótko i długoterminowej.

W części X programu opisano realizację celu szczegółowego nr 2 dotyczącego zapobiegania problemom i zachowaniom problemowym dzieci i młodzieży; w podrozdziale 2.4. *Rozwiązywanie kryzysów rozwojowych i życiowych uczniów i wychowanków*, m.in.

⁵ www.bezpiecznaszkola.men.gov.pl

⁶ www.szkolawruchu.men.gov.pl

⁷ Jest on kontynuacją rządowego programu na lata 2008 - 2013 Bezpieczna i przyjazna szkoła.

związanych z przemocą w rodzinie zostały wyszczególnione do realizacji przez szkoły i placówki systemu oświaty rekomendowane zadania:

- uwzględnienie tematyki przeciwdziałania przemocy seksualnej w działalności szkoły i placówki,
- doskonalenie kompetencji nauczycieli i wychowawców oraz specjalistów zatrudnionych w szkołach i placówkach w zakresie udzielania pomocy uczniom z problemami rozwojowymi i życiowymi,
- doskonalenie kompetencji nauczycieli oraz dyrektorów szkoły i placówki w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie i stosowania procedury Niebieskie Karty,
- udostępnianie rodzicom i opiekunom materiałów informacyjnych i edukacyjnych na tematy związane z kryzysami rozwojowymi i życiowymi dzieci i młodzieży,
- monitorowanie aktywności przedstawicieli oświaty w pracach zespołów interdyscyplinarnych i grupach roboczych w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych,
- tworzenie lokalnych sieci wsparcia dla uczniów i wychowanków przeżywających kryzysy rozwojowe i życiowe,
- uwzględnienie tematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie w działalności szkoły i placówki.

W zaplanowanych zadaniach podmiot realizujący projekt w ramach Programu musi wziąć pod uwagę własne zasoby i możliwości, a także potencjał środowiska lokalnego. Położono nacisk na konieczność realizacji działań we współpracy z policją, szczególnie w sytuacji przestępstw i wykroczeń popełnianych w szkołach i placówkach i w bezpośrednim sąsiedztwie szkół i placówek, ze strażą gminną (miejską) oraz instytucjami i podmiotami, które mogą wspierać działania szkoły lub placówki w środowisku lokalnym.

Koordinatorem Programu jest Minister Edukacji Narodowej, który powoła Zespół Koordynujący, w skład którego wejdą również przedstawiciele resortów: Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Komendy Głównej Policji, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Głównego Inspektoratu Sanitarnego, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Rynku Rolnego.

Zespół Koordynujący pełnić będzie rolę opiniodawczo - doradczą wobec Ministra Edukacji Narodowej w zakresie skuteczności zadań realizowanych w programie.

Na poziomie wojewódzkim zadania wynikające z programu będzie koordynował wojewoda, przy pomocy wojewódzkiego zespołu koordynującego, w skład którego wejdą przedstawiciele: jednostek samorządu terytorialnego, szkół i placówek, kuratorów oświaty, poradni psychologiczno - pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych, policji, organizacji pozarządowych oraz podmiotów w środowisku lokalnym właściwych do podejmowania określonych działań, współpracujących ze szkołą i placówką. Zadaniem wojewódzkiego zespołu koordynującego będzie, m.in. przygotowanie dla wojewody opinii o nasileniu problemów i zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży w świetle wyników badań dostępnych na obszarze województwa. Wojewódzki zespół koordynujący będzie rekomendować wojewodzie priorytetowe zadania do realizacji w projektach, które mogą być finansowane lub dofinansowane w ramach programu.

Ocena skuteczności Programu dokonywana będzie przez coroczną ewaluację, której wyniki pozwolą na modyfikację działań w przypadku niskiej skuteczności oraz ewaluację końcową, zaplanowaną do końca czerwca 2017 r.

Oceny efektów działań podejmowanych na poziomie centralnym dokona Zespół Koordynujący przy Ministrze Edukacji Narodowej, a na poziomie wojewódzkim – zespoły koordynujące przy wojewodach.

Działania Ośrodka Rozwoju Edukacji:

W ramach zadania pt. *Przeciwdziałanie przemocy domowej wobec dziecka oraz wdrożenie procedury Niebieskie Karty w oświacie* upowszechniano informację nt. procedury Niebieskie Karty w oświacie, opracowano podstronę internetową w zakładce Wydziału Wychowania i Profilaktyki, na której udostępniane są materiały informacyjne i metodyczne z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej wobec dzieci. Materiały adresowane do kadry pedagogicznej szkół i placówek obejmują:

- obowiązujące akty prawne,
- poradnik dla pracowników oświaty dotyczący zjawiska przemocy w rodzinie pt. *Przemoc w rodzinie wobec dziecka. Procedury interwencyjne w szkole*,
- linki do instytucji zajmujących się problematyką przemocy domowej i pomocą dzieciom krzywdzonym,
- informacje o aktualnej ofercie szkoleniowej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Opis sposobu realizacji działania jak w Działaniu nr 5.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 5

Przeprowadzenie kampanii społecznej na temat zjawiska przemocy i sposobów jej zapobiegania (str. 90 KPDRD).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2014 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zrealizowało ogólnopolską kampanię społeczną pt. *Reaguj na przemoc*. Celem kampanii było m.in.:

- zwiększenie wiedzy na temat dostępnych sposobów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym m.in. procedury Niebieskie Karty i działalności zespołów interdyscyplinarnych,
- wskazywanie na prawa i możliwości ubiegania się o pomoc przez osoby doznające przemocy w rodzinie,

- uwrażliwienie społeczeństwa na zjawisko przemocy w rodzinie, w tym przemocy, której świadkami są dzieci i młodzież,
- uświadamianie społeczeństwu, że symptomy przemocy w rodzinie mogą być obecne nie tylko na ciele, lecz również w psychice osoby doznającej krzywdy ze strony najbliższych,
- przełamanie stereotypów związanych z przeświadczeniem, że problem przemocy w rodzinie jest prywatną sprawą i powinien zostać zachowany w tajemnicy,
- informowanie o dostępnych formach pomocy dla ofiar i świadków przemocy w rodzinie, np. telefonach zaufania.

Materiały edukacyjne zostały przekazane do Urzędów Marszałkowskich celem dalszej bezpłatnej dystrybucji do samorządów gminnych i powiatowych realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 2. Podniesienie jakości działań w obszarze prewencji, reagowania i ewaluacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy, w tym przemocy w rodzinie

Cel szczegółowy 2.1.

Usprawnienie funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych powołanych na mocy ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.).

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.1

Działanie nr 3

Szkolenia członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych w zakresie zjawiska przemocy z uwzględnieniem perspektywy płci (str.92 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej z udziałem Marszałków Województw, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Zgodnie z harmonogramem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zatwierdzonego Uchwałą Nr 162/2006 z dnia 25 września 2006 r., w 2014 r. zostały przeprowadzone przez Marszałków Województw szkolenia dla przedstawicieli i służb zajmujących się zawodowo tematyką związaną z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Szkolenia skierowane były przede wszystkim do członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych. Tematyka obejmowała szeroki zakres zagadnień dotyczących

przeciwdziałania przemocy w rodzinie z uwzględnieniem perspektywy płci. W szkoleniu udział wzięło ok. 5 000 osób.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

PARPA przeprowadziła szkolenie dla przedstawicieli grup roboczych. Szkolenie dotyczyło zagadnień związanych z realizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i procedury Niebieskie Karty. Wzięły w nim udział 52 osoby. Przedsięwzięcie jest realizowane co roku i adresowane jest do przedstawicieli grup roboczych z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania).

W ramach prac Zespołu Monitorującego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, zostały przyjęte *Wytyczne do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014 – 2015 r.* Przedstawicielka Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, jako członkini Zespołu, aktywnie uczestniczyła w merytorycznym opracowaniu *Wytycznych*. W opisie merytorycznym szkoleń wytyczne zawierają moduł dotyczący przemocy wobec kobiet, który odnosi się bezpośrednio do oceny zjawiska przemocy z uwzględnieniem perspektywy płci.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 4

Wprowadzenie koniecznych korekt prawnych dotyczących funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonych działań 1 i 2 (str. 92 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej z udziałem Marszałków Województw

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W dniu 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów zatwierdziła Uchwałą Nr 76 *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020*. Program został dostosowany do obowiązujących aktów prawnych oraz wyznaczył nowe kierunki działań w zakresie realizacji zadań przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze. Ponadto, Zespół Monitorujący do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – organ opiniotawczo-doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego - jest w trakcie prac roboczych nad

opracowaniem propozycji zmian do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz do aktów wykonawczych.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 2.2

Uwzględnianie perspektywy płci w programach szkoleniowych przeznaczonych dla służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, w tym przemocy w rodzinie.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.2

Działanie nr 1

Kontynuacja szkoleń przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, w tym przemocy w rodzinie, z uwzględnieniem perspektywy płci (str. 92 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Opis działania tak jak w celu szczegółowym 2.1, Działanie 3.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej** (jako podmiot współpracujący przy realizacji zadania)

W ramach realizacji ww. działania Ośrodek Rozwoju Edukacji zrealizowało zadanie pt. *Szkolenia dla pracowników szkół w zakresie prowadzenia efektywnej interwencji w przypadku podejrzenia przemocy domowej wobec ucznia*. Szkolenia te adresowane były do pedagogów i psychologów szkolnych różnych typów szkół.

Termin realizacji działania: działania realizowane w 2014 r.

- **Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych** (jako podmiot współpracujący przy realizacji zadania)

PARPA kontynuowała działania służące podnoszeniu kompetencji służb pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W 2014 roku:

- zorganizowano i przeprowadzono XVIII ogólnopolską konferencję przeciw przemocy w rodzinie. Tematem wiodącym była rodzina jako środowisko wychowawcze i wpływ różnych zjawisk zachodzących w systemie rodzinnym na zachowanie dzieci i młodzieży. W konferencji wzięło udział ponad 110 osób,
- przeprowadzono szkolenie dla członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. W szkoleniu adresowanym do przedstawicieli gmin

wiejskich i miejsko-wiejskich wzięło udział 36 osób. Szkolenie przygotowywało uczestników do kontaktu z nadużywającym alkoholu lub uzależnionym i stosującym przemoc wobec swoich bliskich klientem oraz działań związanych z uruchamianiem procedury Niebieskie Karty przez członków gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,

- we współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim zrealizowano dwa szkolenia dla przedstawicieli ochrony zdrowia, których tematem było przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Dotyczyły one podejmowania interwencji w oparciu o procedurę Niebieskie Karty w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie, zagadnień psychologicznych i prawnych zjawiska przemocy w rodzinie oraz diagnostyki zespołu dziecka krzywdzonego i interwencji w przypadku podejrzenia przemocy wobec dziecka. W obydwu przedsięwzięciach uczestniczyło 180 przedstawicieli ochrony zdrowia,
- przeprowadzono szkolenie dla sędziów wydziałów karnych sądów rejonowych na temat prawnych i psychologicznych aspektów przemocy w rodzinie. W szkoleniu udział wzięło 50 sędziów,
- zrealizowano szkolenie dla osób pracujących z dziećmi w świetlicach socjoterapeutycznych, szkołach i innych placówkach, z których oferty korzystają dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i przemocą. Szkolenie dotyczyło m.in. rozpoznawania przemocy wobec dzieci, podejmowania interwencji z wykorzystaniem procedury Niebieskie Karty oraz zasad kontaktu z rodzicami. W szkoleniu wzięło udział 41 osób,
- przeprowadzono kolejną edycję 130-godz. szkolenia pod nazwą "Interdyscyplinarne szkolenie dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie", którą ukończyło 69 osób. Uczestnicy szkolenia otrzymują podstawową wiedzę na temat psychologicznych i prawnych aspektów pracy z osobami doświadczającymi przemocy (dorosłymi i dziećmi) oraz stosującymi przemoc w rodzinie, obowiązujących procedur i współpracy służb w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W grudniu 2014 r. przedstawicielka Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania przedstawiła nowe Wytyczne do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014 – 2015 r. w ramach ogólnokrajowej Konferencji antyprzemocowej zorganizowanej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, której uczestnikami byli członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych z całej Polski.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel szczegółowy 2.3

Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu przedstawicieli służb zajmujących się zwalczaniem przemocy, w tym przemocy w rodzinie.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.3

Działanie nr 1

Szkolenia mające na celu wzmocnienie psychologiczne osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą, w tym przemocą w rodzinie, uwzględniające pracę ze stresem (str. 93 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Opis działania tak jak w celu szczegółowym 2.1, Działanie 3.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

W roku 2014 w ramach projektu *Wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy w rodzinie* realizowanego przez Ministerstwo Sprawiedliwości, w ramach Programu Operacyjnego Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć, w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014, zorganizowane zostało szkolenie dla 46 osób pracujących z osobami pokrzywdzonymi przemocą w rodzinie. W ramach szkolenia poruszono zarówno aspekty psychologiczne jak i prawne. Szkolenie obejmowało 102 godziny dydaktyczne.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przy udziale Policji, Fundacji Dzieci Niczyje oraz Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia został opracowany w 2013 r. algorytm i kwestionariusz oceny ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie. Celem wdrożenia algorytmów, oprócz zapewnienia skuteczniejszej ochrony osób najsłabszych zagrożonych przemocą – dzieci, kobiet, osób starszych, jest przede wszystkim podniesienie kompetencji funkcjonariuszy Policji wykonujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz zapewnienie praktycznego wsparcia dla funkcjonariuszy Policji, którzy w czasie wykonywania obowiązków służbowych mają kontakt z ofiarami przemocy w rodzinie. Od dnia 1 stycznia 2014 r. algorytmy są stosowane na terenie całego kraju.

Minister Spraw Wewnętrznych jest głównym koordynatorem działań realizowanych w ramach rządowego programu ograniczania przestępczości i społecznych zachowań Razem bezpieczniej. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z obszarów działania programu jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. W tym obszarze w ramach programu Razem bezpieczniej w 2014 r. dofinansowanie uzyskało 14 projektów.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na inicjatywy szkoleniowe, odnoszące się do zagadnienia przemocy w rodzinie, realizowane w Policji. Przykładem mogą być działania Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP oraz wydziałów prewencji KWP/KSP, które organizują szkolenia pod kątem omówienia zjawiska, przepisów oraz sposobów podejmowania interwencji. Innym przykładem jest Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie I stopnia opracowane w 2014 r. w KWP w Gorzowie Wielkopolskim.

Szkolenia mające na celu wzmocnienie psychologiczne osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą były realizowane m.in. na obszarze właściwości KWP w Katowicach. W 2014 r. w szkoleniach zorganizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bojszowach uczestniczyli funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji w Bieruniu. Szkolenia, dotyczące omawianego zagadnienia, odbyły się również w KMP w Bielsku-Białej. Adresowane były do dzielnicowych – członków grup roboczych oraz członków zespołów interdyscyplinarnych.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 3. Przeciwdziałanie przemocy fizycznej i psychicznej oraz mowie nienawiści wobec osób z grup narażonych na dyskryminację.

Cel szczegółowy 3.1

Zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.1

Działanie nr 1

Prowadzenie działań uświadamiających skierowanych do ogółu społeczeństwa uwrażliwiających na zjawisko przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnością (str. 93 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W 2014 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zrealizowało ogólnopolską kampanię społeczną pt. *Reaguj na przemoc* (szczegóły w opisie celu szczegółowego 1.4, działanie 5.).

Działanie było realizowane w ramach Rządowego Programu Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS).

Przykładowy projekt: *Beskidzka Akademia Bezpiecznego Seniora*, realizowany przez Fundację K2 Żywiec. W ramach projektu przeprowadzony zostanie Kurs Bezpieczeństwa Osobistego dla seniorów (60+), który jest odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne w zakresie edukacji związanej z wyjaśnieniem sposobów unikania zagrożeń przez osoby starsze. W ramach szkoleń seniorzy odbędą zajęcia ze specjalistami ds. bezpieczeństwa, doradcą w zakresie fizycznej oraz technicznej ochrony osób i mienia, a także z instruktorem samoobrony i walki wręcz.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 3.2

Podniesienie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy wobec osób o innym niż polskie pochodzeniu etnicznym lub narodowym.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.2

Działanie nr 1

Prowadzenie monitoringu przestępstw z nienawiści popełnianych z powodu przynależności narodowej i etnicznej oraz analiza uzyskanych informacji w celu opracowania charakterystyki zjawiska (str. 93 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych kontynuowało prowadzenie monitoringu przestępstw z nienawiści, w tym tych popełnianych ze względu na pochodzenie narodowe, etniczne oraz orientację seksualną i tożsamość płciową.

Odnosząc się do monitorowanych przypadków, które miały miejsce w 2014 r., należy zauważyć, że istotna część prowadzonych w tych sprawach postępowań nie została jeszcze zakończona, a w związku z tym Ministerstwo nie posiada jeszcze całościowej informacji o zdarzeniach. Pomimo tego można przedstawić wstępne dane dotyczące monitorowanych w 2014 r. spraw. Trzeba jednocześnie zaznaczyć, że poniższa statystyka wraz z pozyskiwaniem dokładniejszych informacji od podmiotów prowadzących konkretne postępowania może ulegać zmianom.

W 2014 r. Ministerstwo w ramach monitorowania przestępstw z nienawiści zarejestrowało w sumie 314 zdarzeń, w tym:

- a) 109 spraw odnosiło się do mniejszości narodowych i etnicznych:
  - 56 spraw związanych było ze społecznością romską,
  - 36 spraw dotyczyło antysemityzmu,

- 9 spraw związanych było z pochodzeniem rosyjskim,
- 4 sprawy związane były z pochodzeniem ukraińskim,
- 2 sprawy związane były z pochodzeniem niemieckim,
- 2 sprawy związane były z pochodzeniem ormiańskim,
- b) 8 spraw dotyczyło osób narodowości czeczeńskiej,
- c) 4 sprawy dotyczyły innych narodowości,
- d) 12 spraw dotyczyło religii lub wyznania:
  - 8 spraw było związanych z Islamem,
  - 3 sprawy były związane ze Świadkami Jehowy,
  - 1 sprawa była związana z wyznaniem prawosławnym,
- e) 59 spraw było związanych z propagowaniem ustroju totalitarnego (manifestowaniem haseł lub symboli faszystowskich, neonazistowskich lub komunistycznych oraz z działalnością grup skrajnie prawicowych),
- f) 77 spraw związanych było z rasizmem (z wyłączeniem przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych),
- g) 4 sprawy związane były z homofobią,
- h) 4 sprawy związane były z różnicami światopoglądowymi,
- i) 1 sprawa dotyczyła przestępstwa motywowanego inną przesłanką,
- j) w stosunku do 36 spraw brak jest szczegółowych danych co do charakteru zdarzenia.

Niezależnie od powyższego, mając na celu opracowanie charakterystyki monitorowanych przypadków przestępstw motywowanych pochodzeniem narodowościowym, etnicznym, rasowym oraz wyznaniem, opracowano analizę jakościową 372 tego rodzaju spraw. Analiza objęła okres między styczniem 2013 r. a listopadem 2014 r. Jej celem nie było przedstawienie informacji ilościowych o poszczególnych rodzajach przestępstw, ale odkrycie zależności pomiędzy nimi oraz cech szczególnych, które nie mogłyby zostać wykryte w zwykłym badaniu o charakterze ilościowym. Pytania badawcze, jakie zostały postawione, dotyczyły przede wszystkim specyfiki poszczególnych rodzajów przestępstw z nienawiści, symboli nienawiści pojawiających się w odniesieniu do czynów wymierzonych w poszczególne grupy mniejszościowe, a także różnicy pomiędzy przestępstwami popełnianymi w Internecie a przestępstwami popełnianymi w świecie rzeczywistym. Rezultaty analizy, wraz z opisem zastosowanej metodologii, znajdują się w przygotowywanej obecnie publikacji pokonferencyjnej podsumowującej konferencję *Jak rozbroić bombę nienawiści – skuteczna współpraca imigrantów i organów ścigania*, która została zorganizowana w listopadzie 2014 r. przez Ministerstwo.

Termin realizacji działania: działanie ciągle realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 3.3

Podniesienie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy wobec osób LGBT.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.3

Działanie nr 1

Prowadzenie monitoringu przestępstw z nienawiści popełnianych z powodu orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej oraz analiza uzyskanych informacji w celu opracowania charakterystyki zjawiska (str. 94 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Opis jak w Działaniu nr 1, cel szczegółowy 3.2.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 3.4

Podniesienie poziomu ochrony prawnej grup narażonych na dyskryminację.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.4

Działanie nr 1

Analiza porządku prawnego, w tym prawa karnego, pod kątem właściwych zmian organizacyjnych lub legislacyjnych (zgodnie z celem szczegółowym 3.4), (str.94 KPDRT).

Działanie nr 2

Zmiana przepisów prawa karnego – w zależności od wyniku analizy określonej w pkt 1 (str.94 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sprawiedliwości

Problematyka prawnokarnej ochrony grup narażonych na dyskryminację w kontekście ewentualnych zmian legislacyjnych była przedmiotem analizy w MS, m.in. w związku z poselskimi projektami objętymi drukami sejmowymi nr 340, 1078 i 2357. W stanowisku do projektu objętego drukiem sejmowym nr 1078 Rząd zgłosił uwagi co do proponowanych zmian i wniósł o łączne prowadzenie prac nad wszystkimi projektami w celu wypracowania rozwiązań optymalnych, wolnych od wad każdego z tych projektów. Decyzję o wspólnym procedowaniu wskazanych projektów podjęła Komisja Nadzwyczajna do spraw zmian w kodyfikacjach, w związku z czym MS nie prowadzi obecnie odrębnych prac legislacyjnych, przychylając się jednocześnie do postulatów wprowadzenia szczególnego typu przestępstw o charakterze dyskryminacyjnym popełnionym z uwagi na niepełnosprawność, orientację seksualną lub tożsamość płciową pokrzywdzonego.”

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania).

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania analizowała porządek prawny pod kątem przestrzegania zasady równego traktowania m.in. poprzez zgłaszanie uwag do projektów ustaw. We wrześniu 2014 r. Pełnomocniczka zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie prac legislacyjnych, których skutkiem byłyby penalizacja „mowy nienawiści” między innymi z takich przesłanek jak płeć, niepełnosprawność, wiek, orientacja seksualna oraz tożsamość płciowa. Postulowana nowelizacja przepisów ustawy – Kodeks karny miałyby zapewnić skuteczniejszą ochronę praw i wolności członków wszystkich mniejszości narażonych na zachowania o charakterze dyskryminacyjnym. Minister Sprawiedliwości poinformował Pełnomocniczkę, że przedstawiona analiza prawna dotycząca kryminalizacji zachowań składających się na zjawisko określane jako „mowa nienawiści” wskazuje, iż polskie prawo karne posiada odpowiednie instrumenty reakcji na negatywne zachowania nienawiści powodowane płcią, niepełnosprawnością, wiekiem, orientacją seksualną oraz tożsamością płciową. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania, nie podzielając argumentacji Ministra Sprawiedliwości, zwróciła się w styczniu 2015 r. ponownie w tej sprawie do Ministra Sprawiedliwości.⁸

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 3

Rozwijanie integracji i współpracy resortów w zakresie przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści w ramach pracy Rady do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji (str. 94 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Minister Administracji i Cyfryzacji został przewodniczącym Rady do spraw Przeciwdziałania Dyskryminacji rasowej, Ksenofobii i związanej z nimi Nietolerancji zgodnie z postanowieniem zarządzenia Prezesa Rady Ministrów Nr 6 z dnia 13 lutego 2013 r. (M.P. poz. 79). Podmioty współpracujące w ramach Rady zostały wymienione w zarządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2013 r. Oprócz podmiotów wymienionych w zarządzeniu, w spotkaniach biorą także udział osoby zapraszane przez przewodniczącego Rady. W 2014 odbyły się cztery posiedzenia Rady. Skład Rady umożliwia zebranie w jednym miejscu podmiotów funkcjonujących na różnych poziomach i w różnym zakresie. Pozwala to skutecznie realizować główny cel Rady, czyli koordynację działań.

---

⁸ W lutym 2015 r. Ministerstwo Sprawiedliwości przychyliło się do postulatów Pełnomocniczki Rządu do Spraw Równego Traktowania dotyczących podjęcia prac legislacyjnych celem zmiany przepisów Kodeksu karnego w zakresie wprowadzenia penalizacji czynów o podłożu dyskryminacyjnym z uwagi na przesłanki: niepełnosprawności, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej.

Co roku Rada opracowuje plan działań członków Rady na kolejny rok. Dokument ten daje przegląd działań kilkudziesięciu podmiotów.

Przewodniczący Rady ma również możliwość powoływania grup roboczych do zajęcia się określoną sprawą. W trakcie dotychczasowych prac Rady zostały utworzone dwa takie zespoły:

- grupa robocza zajmująca się utworzeniem repozytorium raportów i danych statystycznych, której celem jest stworzenie systemu służącego do gromadzenia oraz analizy danych z badań na temat postaw Polaków względem różnych grup (etnicznych, narodowych, społecznościowych). Badania prowadzone byłyby na podstawie dostępnych raportów w postaci danych surowych „raw data” np. CBOS i OBOP.
- grupa robocza zajmująca się stworzeniem definicji terminów związanych z mową nienawiści. Celem grupy jest określenie stopnia nasilania zjawiska w przestrzeni publicznej oraz opracowanie słownika z definicjami.

Podmioty współpracujące przy realizacji zadania: podmioty wymienione w zarządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2013 r. oraz przedstawiciele takich organizacji społecznych jak: Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie Nigdy Więcej, Stowarzyszenie Pro Humanum, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Stowarzyszenie Otwarta Rzeczpospolita, Fundacja „Wiedza Lokalna”, Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, a także grono praktyków i ekspertów z zakresu edukacji i badań antydyskryminacyjnych.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Przedstawicielka Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania uczestniczyła regularnie w pracach Rady.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 4

Przeprowadzenie na poziomie województw serii debat na temat przestępstw z nienawiści (str. 94 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Wojewódzcy Koordynatorzy do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

27 czerwca 2014 roku Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania zorganizowało konferencję *Przeciw mowie nienawiści – myśl globalnie, działaj regionalnie*

*i lokalnie, podsumowującą projekt *Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia w Regionach* realizowany przez Biuro Pełnomocnika, współfinansowany w ramach programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej Progress (2007-2013). Celem konferencji było przedstawienie i ocena działań przeprowadzonych w ramach projektu *Równe Traktowanie Standardem Dobrego Rządzenia w Regionach* oraz debata nad jednym z priorytetowych zagadnień związanych z realizowaniem zasady równego traktowania – przeciwdziałaniem mowie nienawiści. W dyskusji w czasie konferencji skoncentrowano się na problemach i sukcesach działań w tym zakresie prowadzonych w województwach i lokalnie. W konferencji wzięli udział m.in. Pełnomocnicy Wojewodów do Spraw Równego Traktowania. Debaty w wybranych województwach mają być kontynuowane w 2015 roku.*

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte w 2014 r., wymaga kontynuacji w 2015 r.

IV. Obszar: Równe traktowanie w systemie edukacji

Cele i kluczowe działania w obszarze Równe traktowanie w systemie edukacji

Cel główny 1: Eliminowanie przejawów nierówności i dyskryminacji występujących w procesie edukacji

Cel szczegółowy 1.1

Diagnoza przyczyn utrzymywania się treści niezgodnych z zasadą równego traktowania w procesie edukacji.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 1

Analiza możliwości wykluczania błędów utrwalających treści niezgodne z zasadą równego traktowania z podręczników szkolnych (str. 102 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ministerstwo Edukacji Narodowej stoi na stanowisku, że analiza ewentualnych błędów utrwalających treści niezgodne z zasadą równego traktowania w podręcznikach szkolnych odbywa się każdorazowo w trakcie ich opiniowania przez rzeczoznawców. Rzeczoznawcy oceniają:

- zgodność podręcznika z podstawą programową kształcenia ogólnego, która również wskazuje, że wszyscy ludzie mają równe prawa;
- jego poprawność: merytoryczną, dydaktyczną, wychowawczą i językową;
- uwzględnienie aktualnego stanu wiedzy naukowej.

Ponadto, weryfikują czy podręcznik zawiera treści zgodne z przepisami prawa, w szczególności z Konstytucją RP oraz ratyfikowanymi przez Polskę umowami międzynarodowymi.

Podręcznik dopuszczony do użytku szkolnego musi spełniać wszystkie ww. warunki. W związku z powyższym w podręcznikach dopuszczonych do użytku szkolnego musi być zachowana zasada równości praw wszystkich ludzi.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 1.2

Propagowanie i upowszechnianie treści dotyczących równego traktowania w programach szkolnych, materiałach edukacyjnych i dydaktycznych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia celu 1.2

Działanie nr 2

Promowanie podręczników posiadających dużą wartość edukacyjną w zakresie problematyki równego traktowania (rekomendacja Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na wniosek Kapituły składającej się z różnych środowisk w tym środowisk naukowych, eksperckich, przedstawicieli kościołów i związków wyznaniowych), (str. 102 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Działanie nierealizowane w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie nierealizowane w 2014 r., wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 3

Prowadzenie szkoleń z zakresu edukacji antydyskryminacyjnej dla rzeczoznawców oraz nauczycieli w celu eliminowania błędów oraz wprowadzania do podręczników, materiałów edukacyjnych i dydaktycznych treści uwzględniających problematykę równego traktowania (str. 102 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji

W podręcznikach dopuszczanych do użytku szkolnego musi być zachowana zasada równości praw wszystkich ludzi. Jest to weryfikowane podczas postępowania w sprawie dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego. Warunkiem dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego jest uzyskanie pozytywnych opinii rzeczoznawców, którzy oprócz oceniania zgodności podręcznika z podstawą programową oraz jego poprawności merytorycznej, dydaktycznej, wychowawczej i językowej, weryfikują także, czy podręcznik zawiera treści zgodne z przepisami prawa, w szczególności z Konstytucją, jak też z ratyfikowanymi przez Polskę umowami międzynarodowymi. Dopiero podręcznik spełniający wszystkie te warunki zostaje dopuszczony do użytku szkolnego.

Działania Ośrodka Rozwoju Edukacji:

Konferencja *Szkoła bez dyskryminacji - bezpieczna szkoła* zorganizowana 10 grudnia 2014 r. w dniu obchodów Światowego Dnia Praw Człowieka była okazją do zwrócenia uwagi na znaczenie przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji w szkole. Było to wydarzenie,

które umożliwiło spotkanie wielu środowisk edukacyjnych podejmujących działania w tym obszarze.

Podczas konferencji:

- zwrócono uwagę na problemy dyskryminacji, mowy nienawiści i przemocy motywowanej uprzedzeniami jako istotne zagrożenia dla bezpieczeństwa uczniów i uczennic w szkole,
- pokazano sposoby realizacji działań antydyskryminacyjnych kierowanych do całej społeczności szkoły,
- pokazano sposób łączenia perspektywy przeciwdziałania dyskryminacji z rozwiązaniami na rzecz bezpieczeństwa uczniów/uczennic,
- przedstawiono narzędzia, przykłady dobrych praktyk oraz materiały edukacyjne służące przeciwdziałaniu dyskryminacji, mowie nienawiści i przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Konferencja *Szkoła bez dyskryminacji – bezpieczna szkoła* została zorganizowana w partnerskiej współpracy z Fundacją im. Stefana Batorego (w ramach programu Obywatele dla Demokracji finansowanego z Funduszy EOG) oraz Towarzystwem Edukacji Antydyskryminacyjnej.

Przeprowadzono również szkolenia, które dotyczyły następujących zagadnień:

- *Praca z uczniem przejawiającym problemowe zachowania w szkole,*
- *Orzeczenia dla uczniów z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera* – kontynuacja kursów doskonalących dla przewodniczących zespołów orzekających poradni psychologiczno-pedagogicznych rozpoczętych w 2013 roku,
- szkolenie *Nowatorskie rozwiązania w WWRD – superwizyjny przegląd dokonań Liderów ds. WWRD.*

Działania powyższe stanowią kontynuację szkoleń realizowanych w 2013 roku.

W ramach realizacji działania ORE przeprowadził również szkolenie e-learningowe (pierwsza edycja) *Rozpoznawanie ryzyka dysleksji w edukacji wczesnoszkolnej.*

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane częściowo, wymaga podjęcia w 2015 r., w zakresie szkoleń dla rzeczoznawców.

Działanie nr 4

Opracowanie programów doskonalenia nauczycieli oraz materiałów metodycznych dla nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (w tym pedagogów, psychologów, logopedów, doradców zawodowych) uwrażliwiających na problematykę równego traktowania, różnorodność oraz niedyskryminację i promowanie tej problematyki w programach kształcenia nauczycieli (str. 102 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego⁹ jednym z wymagań określonych dla przedszkoli, szkół i placówek jest realizacja działań antydyskryminacyjnych. Do wspierania przedszkoli, szkół i placówek w jego spełnieniu – podobnie jak i innych – zobowiązane są placówki doskonalenia nauczycieli prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego¹⁰. Działania wspierające mają obowiązek organizować i prowadzić również poradnie psychologiczno-pedagogiczne¹¹ i biblioteki pedagogiczne¹².

Wspomaganie szkół i placówek musi być zgodne z potrzebami danego przedszkola, szkoły lub placówki. Punktem wyjścia wszelkich działań w tym zakresie jest diagnoza potrzeb przeprowadzana przez dyrektora przedszkola, szkoły lub placówki przy pomocy placówek tworzących system wspomagania, uwzględniająca efekty kształcenia, w szczególności wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej, wyniki sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych, kierunki polityki oświatowej państwa.

Spełnianie przez przedszkola, szkoły i placówki określonych dla nich wymagań, w tym także dotyczących problematyki równego traktowania i antydyskryminacji, badane jest przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny w procesie ewaluacji zewnętrznej.

Obowiązkowym zadaniem publicznych placówek doskonalenia nauczycieli jest organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie wynikającym z kierunków polityki oświatowej państwa ustalanych przez ministra edukacji narodowej na dany rok szkolny.

Na rok szkolny 2013/2014 i 2014/2015 minister edukacji narodowej ustalił m.in. następujące kierunki polityki oświatowej państwa:

- kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych (kierunek polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2013/2014);
- edukacja włączająca uczniów niepełnosprawnych (kierunek polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2014/2015).

W tym też zakresie Ministerstwo Edukacji Narodowej, we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, udostępniło w 2014 r. następujące publikacje dla nauczycieli i specjalistów:

1. *„Samorządy i administracja rządowa na rzecz osób niepełnosprawnych”* – publikacja jest praktycznym narzędziem dla poszukujących informacji, dotyczących uprawnień dzieci z niepełnosprawnością. Zebrano w niej nie tylko informacje w zakresie kształcenia dzieci niepełnosprawnych, ale również informacje dotyczące opieki zdrowotnej i społecznej. Publikacja dostępna jest pod adresem:

⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324, z późn. zm.).

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 200, poz. 1537, z późn. zm.).

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego w sprawie szczegółowych zasad działania poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199).

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania bibliotek pedagogicznych (Dz. U. poz. 369).

<http://www.men.gov.pl/index.php/aktualnosci7/1136-samorzady-i-administracja-rzadowa-na-rzecz-osob-niepełnosprawnych>

2. „Diagnoza psychologiczna w kontekście wielokulturowości i wielojęzyczności” – publikacja ma na celu uwrażliwienie kadry odpowiedzialnej za diagnozę możliwości intelektualnych dzieci na odmienną kulturę oraz na umiejętności w zakresie posługiwania się językiem polskim osób badanych. Publikacja została wydana w cyklu „One są wśród nas” dostępnym m.in. pod adresem:

<http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=23>”.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 1.3

Zmniejszenie barier w kształceniu dla osób z niepełnosprawnością oraz dzieci migrantów i dzieci należących do mniejszości romskiej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.3

Działanie nr 1

Inicjowanie i promowanie działań mających na celu dostosowanie przedszkoli, szkół i uczelni do potrzeb osób z niepełnosprawnością (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Zgodnie z wytycznymi podpisanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 6 września 2012 r. dokumentu ratyfikacyjnego Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które dotyczą m.in. uznania prawa osób niepełnosprawnych do edukacji, Ministerstwo Edukacji Narodowej w przekazywanych do zaopiniowania regionalnych programach operacyjnych, zgłosiło propozycję uwzględnienia potrzeb i praw osób z niepełnosprawnością we wszystkich sferach życia społecznego, w tym szczególnie potrzeb dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością w zakresie ich edukacji.

W ramach działań zaplanowanych do realizacji w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020 na poziomie centralnym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), planowane są działania na rzecz podniesienia efektywności diagnozy i terapii poradni psychologiczno - pedagogicznych, służące stworzeniu kompleksowego modelu pracy poradni, którego istotną część będą stanowiły standardy dotyczące funkcjonowania tych placówek. Ważną częścią tych standardów będzie dotyczyła narzędzi diagnostycznych stosowanych w poradniach. Wyposażenie poradni w narzędzia będzie sprzyjało poprawie jakości funkcjonowania poradni, a w efekcie wpłynie na poprawę jakości kształcenia uczniów. Opracowane narzędzia umożliwią prowadzenie szeroko rozumianej diagnozy dzieci o zróżnicowanych potrzebach i planowanie odpowiedniego dla nich wsparcia.

W ramach projektu planowane jest również zaprojektowanie systemowych szkoleń dla pracowników systemu poradnictwa psychologiczno - pedagogicznego. Działania zaplanowane w projekcie wpłyną w istotny sposób na poprawę ram funkcjonowania poradni psychologiczno - pedagogicznych, w tym łatwiejszy, równomierny w całej Polsce i według jednolitych standardów dostęp do procedur dotyczących diagnozy specjalistycznej oraz wsparcia udzielanego przez poradnie.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Zadanie jest realizowane w trybie ciągłym. Zakres dotacji kierowanej do uczelni nie uległ zmianie w porównaniu do stanu realizacji w 2013 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Promocja „racjonalnych usprawnień” w edukacji ¹³ (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Opis jak w działaniu nr 1, Celu szczegółowego 1.3.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Stan realizacji zadania porównywalny z 2013 r. Studenci i doktoranci z niepełnosprawnością otrzymywali wsparcie finansowe w postaci stypendium specjalnego dla osób z niepełnosprawnością przysługującego na pierwszym kierunku studiów pierwszego i drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

---

¹³ „racjonalne usprawnienia” według Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (art. 2) oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.

Działanie nr 3

Analiza raportów Regionalnych Izb Obrachunkowych oraz Najwyższej Izby Kontroli o dotychczasowym systemie dystrybucji środków pochodzących z subwencji oświatowych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci z niepełnosprawnością (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2014 r. zostało przeanalizowane *Sprawozdanie z działalności regionalnych izb obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w roku 2013*. Zawiera ono m.in. treści dotyczące finansowania kształcenia osób z niepełnosprawnością. Tematyka sprawozdania była też przedmiotem analizy podczas posiedzenia Komisji do Spraw Kontroli Państwowej w dniu 16 grudnia 2014 r., na którym podsekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej przedstawiał odpowiedź na dezyderat w sprawie udzielania dotacji z budżetów jednostek samorządu terytorialnego jednostkom oświatowym, dla których organem prowadzącym są podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego. W odpowiedzi na dezyderat poruszona została również tematyka dotowania uczniów z niepełnosprawnością. Ministerstwo Edukacji Narodowej analizuje też raporty z kontroli przeprowadzonych przez NIK.

Ponadto, w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw¹⁴ w związku z realizacją ustawy budżetowej w przepisie art. 32 został określony sposób finansowania edukacji uczniów, w tym uczniów niepełnosprawnych, na rok 2015. Wprowadza on obowiązek przeznaczenia na realizację zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy środków w wysokości nie niższej niż zostały naliczone w subwencji oświatowej dla każdej jednostki samorządu terytorialnego.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 4

Dostosowywanie materiałów edukacyjnych, w tym elektronicznych, do rodzaju niepełnosprawności uczniów i studentów (w przypadku studentów – przez uczelnie), (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

---

¹⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 1877.

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

W ramach współpracy prowadzonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej z Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej w ramach rządowego procesu legislacyjnego, w ustawie z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 811) uwzględniono propozycje MPiPS, wprowadzając przepisy dotyczące dostosowania podręczników do potrzeb uczniów z niepełnosprawnością. Podręczniki do zajęć z zakresu edukacji: polonistycznej, matematycznej, przyrodniczej i społecznej w klasach I-III zapewnianych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania są dostosowane do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów z niepełnosprawnością.¹⁵ W związku z wprowadzeniem ww. przepisów w 2014 r. wykonano adaptację opracowywanego na zlecenie MEN podręcznika do klasy pierwszej szkoły podstawowej „Nasz elementarz” do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności: z dysfunkcją wzroku (cz. I – III podręcznika), mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się (cz. I – IV), w tym z upośledzeniem umysłowym, niesłyszących, słabosłyszących, z autyzmem i afazją (w tym adaptacja w polskim języku migowym). Zgodnie z zapotrzebowaniem złożonym przez szkoły zaadaptowane I-III części podręcznika zostały wydrukowane i przekazane do szkół.

Ponadto, wprowadzono wymóg opracowywania podręczników w postaci elektronicznej w sposób pozwalający na zastosowanie rozwiązań umożliwiających odczyt przez uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.¹⁶ Spełnienie tego warunku będzie wymagane w stosunku do podręczników w postaci elektronicznej złożonych z wnioskiem o dopuszczenie do użytku szkolnego od dnia 1 stycznia 2015 r.

W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. poz. 909) zostały określone warunki, jakie powinien spełniać podręcznik w postaci elektronicznej, aby umożliwić jego odczyt przez uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

W 2014 r. kontynuowane były działania¹⁷, związane z dofinansowaniem podręczników szkolnych i książek pomocniczych do kształcenia specjalnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym, niewidomych, słabowidzących i niesłyszących. Były one realizowane w sposób dostosowany do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności:

- dofinansowanie do zakupu podręczników szkolnych dostępnych na rynku w ramach rządowego programu realizowanego z rezerwy celowej nr 26 Narodowy Program Stypendialny, w tym *Wyprawka szkolna*,
- wykonanie na zlecenie MEN adaptacji podręczników szkolnych i książek pomocniczych w systemie Braille'a dla uczniów niewidomych, w druku powiększonym dla uczniów słabowidzących (w 2014 r. wykonano 86 ww. adaptacji

---

¹⁵ Zgodnie z art. 22ad. ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.).

¹⁶ Zgodnie z art. 22ao ust. 3 pkt 6 ustawy o systemie oświaty w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z dnia 30 maja 2014 r.

¹⁷ Wynikające z przepisów art. 71d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

podręczników; według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. dostępnych było 722 adaptacji),

- wydruk i przekazanie do szkół i placówek zaadaptowanych podręczników szkolnych dla uczniów w ramach posiadanych środków finansowych,
- dofinansowanie wydruku i/lub zakupu podręczników szkolnych i książek pomocniczych dla uczniów niewidomych w ramach środków pozyskanych przez MEN z rezerwy celowej nr 26; zadanie publiczne realizowane było przez organy prowadzące szkoły, do których uczęszczali uczniowie niewidomi, wydruku i/lub zakupu podręczników szkolnych i książek pomocniczych przeznaczonych dla tych uczniów.

Zgodnie z założeniami realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji projektu pn. *E-podręczniki do kształcenia ogólnego* jednym z kluczowych celów jest, aby e-podręczniki tworzone w ramach projektu były dostępne dla uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w szczególności niewidomych i słabowidzących. Aplikacje i treści tworzone w ramach projektu będą spełniały międzynarodowe standardy Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG), co znacznie przyczyni się do poprawy dostępności do podręczników w formie elektronicznej dla powyżej wspomnianych uczniów. Wszystkie e-podręczniki tworzone w ramach projektu, zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego, w tym do: edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, historii, historii i społeczeństwa, wiedzy o społeczeństwie, przyrody, biologii, geografii, fizyki, chemii, matematyki, zajęć komputerowych, informatyki, edukacji dla bezpieczeństwa, obejmujących co najmniej jeden etap edukacyjny, a w przypadku podręczników do nauczania: biologii, chemii, geografii, fizyki, historii, wiedzy o społ., informatyki i edukacji dla bezpieczeństwa – do gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej, są dostosowywane do potrzeb uczniów z różnego rodzaju dysfunkcjami, deficytami i trudnościami, w tym m.in. uczniów niewidomych i słabowidzących. W celu zapewnienia pełnej zgodności ze standardem WCAG 2.0 aplikacji i treści e-podręczników tworzonych w ramach projektu Ośrodek Rozwoju Edukacji zawarł umowę na bieżące testowanie e-podręczników pod kątem ich zgodności ze standardami dostępności WCAG 2.0. Udostępnienie bezpłatnych e-podręczników zgodnych ze standardem WCAG 2.0 powinno w istotny sposób przyczynić się do znoszenia barier w dostępie do wysokiej jakości edukacji. Możliwa też będzie indywidualizacja procesu kształcenia, w tym również uwzględnienie potrzeb uczniów z różnego rodzaju dysfunkcjami, deficytami i trudnościami. Dla uczniów niewidomych i słabowidzących w 2014 r. zostało zaadaptowanych 86 pozycji (w tym 44 pozycje w Braille'a, 42 w druku powiększonym) – adaptacje te są udostępnione na stronie Adaptacje.ore.edu.pl w systemie Podręczniki dla uczniów z dysfunkcją wzroku.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Stan realizacji zadania jest porównywalny z 2013 r. Dotację z budżetu MNiSW, uczelnie mogą przeznaczyć na wynagrodzenie tłumaczy języka migowego, kursy języka migowego dla pracowników uczelni, zakup specjalistycznych urządzeń, dostosowanie materiałów dydaktycznych i naukowych do potrzeb niepełnosprawnych studentów i doktorantów.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 5

Kontynuacja debaty publicznej na temat korzyści płynących z edukacji osób z niepełnosprawnością w oddziałach integracyjnych na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Ośrodek Rozwoju Edukacji przeprowadził następujące działania:

- konferencja *Tworzenie w szkołach ogólnodostępnych warunków do edukacji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi* – prezentująca wypracowany przez zespół model współpracy pomiędzy szkołami i instytucjami,
- pilotaż modelu współpracy instytucji i placówek oświatowych realizujących kształcenie dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi pn. *Tworzenie w szkołach ogólnodostępnych warunków do edukacji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Celem działań jest wdrożenie modelu współpracy wybranych JST na terenie kraju. W ramach projektu pilotażowego zorganizowano 3 seminaria dotyczące tworzenia w szkołach ogólnodostępnych warunków do edukacji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Uczestnikami seminarium byli przedstawiciele kuratoriów oświaty, ośrodków doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz szkół ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych. Pilotaż modelu współpracy rozpoczęty w lipcu 2014 r. był kontynuacją działań zapoczątkowanych w roku 2013 r. W okresie wrzesień/ październik 2015 r. przewiduje się konferencję podsumowującą,
- konferencja *Uśłysz dziecko z mutyzmem w ciszy* – uczestnicy konferencji zapoznali się z zagadnieniami dotyczącymi diagnozy i terapii dziecka z mutyzmem, wsparcia dla jego rodziny oraz propozycji pomocy dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- konferencja: *Orzecznictwo dla dzieci i młodzieży z dysfunkcją słuchu* - adresowana do przedstawicieli poradni psychologiczno-pedagogicznych członków zespołów orzekających,
- w ramach projektu *Uczeń z zaburzeniami zachowania w szkole* zrealizowano szkolenie *Praca z uczniem przejawiającym problemowe zachowania w szkole* prowadzone przez autorkę publikacji *Metody budowania strategii pracy na rzecz ucznia przejawiającego zaburzenia zachowania*. Uczestnikami szkolenia byli psychologowie i pedagodzy, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków doskonalenia nauczycieli,
- kształcenie uczniów z niepełnosprawnością w szkołach ogólnodostępnych – w tym zakresie przygotowano zbiór materiałów zamieszczonych w wersji elektronicznej na stronie internetowej ORE <http://www.ore.edu.pl/s/1436> do wykorzystania przez

nauczycieli, rodziców i innych pracowników oświaty. Materiały mogą stanowić pomoc dla nauczycieli mających uczniów z niepełnosprawnością w klasie ogólnodostępnej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 6

Działania promocyjne mające na celu podnoszenie poziomu świadomości i wiedzy wśród kadry akademickiej, administracyjnej i technicznej uczelni na temat warunków funkcjonowania osób z niepełnosprawnością (str. 103 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Stan realizacji zadania porównywalny jest z 2013 r. Uczelnie publiczne otrzymywały z budżetu państwa dotację, którą mogą przeznaczyć na finansowanie kosztów szkoleń podnoszących świadomość związaną z niepełnosprawnością i obecnością osób z niepełnosprawnością w uczelni.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 7

Promowanie zapisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz włączającego systemu edukacji, tak aby jak największa grupa uczniów z niepełnosprawnością kształciła się jak najbliżej miejsca zamieszkania (str. 104 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Szczegółowe informacje nt. promowania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych zostały opisane w Działaniu nr 10, Cel szczegółowy 2.1, Cel główny 2, Obszar Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego.

Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, powołany zarządzeniem nr 26 z 28 sierpnia 2013 r. Ministra Pracy i Polityki Społecznej, koordynujący prace Rady Ministrów nad wdrażaniem Konwencji zaplanował, iż jedno z kolejnych posiedzeń – zaplanowane na początek 2015 r., dotyczyć będzie tematyki edukacji osób z niepełnosprawnością.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizuje pilotażowy program *Aktywny samorząd Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym*.

Celem programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających udział osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez m.in. poprawę szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy dzięki podwyższaniu swoich kwalifikacji. Zakres pomocy udzielanej w ramach programu to: opłata za naukę (czesne), dodatek na pokrycie kosztów kształcenia, dodatek na uiszczenie opłaty za przeprowadzenie przewodu doktorskiego. Program stanowi uzupełnienie do pozostałych, prowadzonych przez PFRON programów (m.in. „STUDENT - kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych” oraz „STUDENT II – kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych”).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Opis jak w działaniu nr 5, Celu szczegółowego 1.3

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel szczegółowy 1.4

Ułatwienie awansu edukacyjnego dla dzieci migrantów oraz dzieci należących do mniejszości romskiej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.4

Działanie nr 2

Analiza realizacji w praktyce regulacji prawnych związanych z funkcjonowaniem dziecka cudzoziemskiego oraz dziecka należącego do mniejszości romskiej (str. 104 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

W trakcie prac nad projektem rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i trybu przyjmowania do publicznych przedszkoli, szkół i placówek osób niebędących obywatelami polskimi oraz obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, a także organizacji dodatkowej nauki języka polskiego, dodatkowych zajęć wyrównawczych oraz nauki języka i kultury kraju pochodzenia Ministerstwo Edukacji Narodowej dokonało analizy i weryfikacji dotychczasowych rozwiązań w celu zapewnienia przejrzystych i spójnych zasad przyjmowania do publicznych szkół i placówek cudzoziemców i obywateli polskich, którzy pobierali naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw. Przepisy dają szkołom i jednostkom samorządu terytorialnego duże możliwości stwarzania

i wyrównywania szans edukacyjnych wszystkim uczniom bez względu na ich pochodzenie. Nowe rozporządzenie weszło w życie w dniu 9 stycznia 2015 r.

W 2014 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej udostępniło na swojej stronie internetowej informację o warunkach kształcenia dzieci cudzoziemców w polskim systemie oświaty, możliwości zatrudniania przez dyrektora szkoły osoby władającej językiem kraju pochodzenia uczniów jako pomocy nauczyciela, dostępnych zasobach edukacyjnych, które mogą być wykorzystane do podnoszenia kompetencji językowych i kulturowych uczniów cudzoziemców. MEN zwróciło się również z prośbą do kuratorów oświaty o opublikowanie tych treści na stronach internetowych kuratoriów oświaty.¹⁸

Ponadto w 2014 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej – podobnie jak w latach ubiegłych – ogłosiło konkurs ofert na realizację zadania publicznego pod nazwą: *Wsparcie inicjatyw edukacyjnych na rzecz uchodźców, mniejszości narodowych/etnicznych mieszkających w Polsce, służących nauczaniu języka polskiego lub kultywowaniu języka, tradycji i kultury mniejszości narodowych/etnicznych*, którego celem jest m.in. intensywna nauka języka polskiego oraz integracja pomiędzy dziećmi uchodźczymi oraz dziećmi polskimi, ograniczenie zjawisk przemocy i patologii, rozwój współpracy z rodzicami dzieci uchodźców (przygotowanie do relacji szkoła - rodzic) oraz zapewnienie różnorodnych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz adaptacji szkolnej dzieci uchodźców. Projekty na rzecz dzieci cudzoziemskich otrzymały dofinansowanie na kwotę ok. 87 tys. zł.¹⁹

Polska doświadcza nowych wyzwań stojących przed systemem oświaty w związku z obecnością dzieci z rodzin imigranckich, których liczba w polskim systemie oświaty w ostatnich latach systematycznie wzrasta. O ile w roku w szkolnym 2012/2013 według danych Systemu Informacji Oświatowej we wszystkich typach szkół publicznych i niepublicznych i na wszystkich poziomach systemu oświaty było 7311 cudzoziemców, to w kolejnym roku szkolnym (2013/14) ich liczba wzrosła do 8174 (na ogólną liczbę ok. 4,3 mln uczniów).

Praca z uczniami pochodzącymi spoza Polski wymaga od szkoły i jej pracowników systematycznego rozwijania kompetencji międzykulturowych, dostosowania treści i metod pracy dydaktyczno - wychowawczej do potrzeb uczniów i ich rodziców oraz podejmowania działań, które szkołę uczynią środowiskiem przyjaznym uczniom z innych kultur.

W tym celu Ośrodek Rozwoju Edukacji opracował program rozwoju kompetencji społecznych i obywatelskich, skierowany do rad pedagogicznych i umożliwiający opracowanie indywidualnej ścieżki rozwoju w zależności od zdiagnozowanych potrzeb konkretnej szkoły.

Program ten oparty jest na publikacji Rady Europy pt. *Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka jako zadanie wszystkich nauczycieli. Opis kompetencji nauczycielskich oraz sposobów ich rozwijania*. Wersja elektroniczna publikacji dostępna jest na stronie ORE. Na bazie ww. materiałów na bieżąco prowadzone są szkolenia dla nauczycieli, dyrektorów szkół, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych.

---

¹⁸ Informacja o kształceniu cudzoziemców na stronie MEN dostępna jest pod następującym adresem: <http://www.men.gov.pl/index.php/ksztalcenie-cudzoziemcow>.

¹⁹ Pełna informacja o wynikach konkursu w roku 2014 dostępna jest na stronie internetowej: http://www.bip.men.gov.pl/images/stories/Merytoryczna_WIE.pdf.

W 2014 r. ORE rozpoczął realizację 3-letniego projektu *Różnorodność w(śród) nas*, którego głównym celem jest zbudowanie Polskiej Ramy Kompetencji Międzykulturowych dla systemu oświaty. Ma ona stanowić kompleksowy, spójny system pojęć, celów, norm, regulacji, programów kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej oraz wskazówek dla szkół i środowiska okołoszkolnego – służących kształtowaniu kompetencji międzykulturowych uczniów wszystkich etapów edukacyjnych, w ramach kształcenia formalnego. Celem projektu jest także m.in. przygotowanie wytycznych dotyczących funkcjonowania uczniów różnych narodowości w polskiej szkole, określenia zasad udzielania wsparcia psychologiczno-pedagogicznego uczniom, wskazanie możliwości włączania rodziców w proces adaptacji kulturowej uczniów, włączenie władz samorządowych oraz nadzoru pedagogicznego w proces budowania środowiska sprzyjającego kształtowaniu kompetencji międzykulturowych uczniów.²⁰

W ramach projektu *Szkoła wielokulturowa – szkolenia dla kadr pedagogicznych podnoszące umiejętności pracy z uczniami cudzoziemskimi o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, współfinansowanego ze środków MEN wydano publikację *Innowacyjne rozwiązania w pracy z dziećmi cudzoziemskimi w systemie edukacji. Przykłady praktyczne*. Wśród działań i rozwiązań opisanych w publikacji znalazły się m.in. takie, jak zatrudnienie w szkole pomocy nauczyciela lub osoby pracującej jako asystent międzykulturowy, działania skierowane do polskich rodziców i opiekunów, zwiększające ich wiedzę na temat uchodźstwa i migracji oraz działania wspierające naukę języka polskiego jako drugiego.

Polski Komitet ds. UNESCO przy finansowym wsparciu MEN kontynuuje na poziomie regionalnym realizację wcześniejszego projektu *W kręgu kultury islamu* w formie warsztatów dla nauczycieli. W trakcie szkoleń oprócz wykładów oraz warsztatów na temat kultury islamu uwzględnia się także taką problematykę jak wielokulturowa klasa szkolna (problemy i propozycje rozwiązań) czy przygotowanie polskiej szkoły na przyjęcie dziecka z innej kultury lub dziecka polskiego powracającego z rodzicami z zagranicy.

W warsztatach wzięło udział dotychczas ponad 500 nauczycieli z dziewięciu województw.²¹ Kontynuacja działań związanych z realizacją w praktyce regulacji prawnych zapewniających równy dostęp do edukacji dzieciom należącym do romskiej mniejszości etnicznej były możliwe dzięki przyjęciu kolejnego programu rządowego – Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020.

W ramach programu w 2014 r. były realizowane zadania z obszaru edukacji, których głównym celem było wyrównanie szans edukacyjnych uczniów romskich. Koordynatorem programu jest Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.

Ministerstwo Edukacji Narodowej współuczestniczy w realizacji programu, przekazując z części 30. budżetu państwa dotacje jednostkom samorządu terytorialnego i organizacjom romskim dotacje na realizację zadań określonych w składanych przez nie wnioskach. Ogółem w 2014 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej przekazało dotacje 37 wnioskodawcom na realizację łącznie 53 zadań służących poprawie funkcjonowania dziecka romskiego w obszarze edukacji.

---

²⁰ Opis i założenia projektu dostępne są na stronie internetowej ORE.

²¹ Pełna informacja o projekcie dostępna jest na stronie internetowej Polskiego Komitetu UNESCO:
<http://www.unesco.pl/edukacja/article/26/zapraszamy-nauczycieli-na-warsztatyedukacji-międzykulturowej/>.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Obecny stan prawny jest satysfakcjonujący w odniesieniu do edukacji uczniów wywodzących się z mniejszości narodowych i etnicznych i nie wymaga dodatkowych działań. Problemem w odniesieniu do uczniów romskich jest utrzymująca się w kilku województwach nadreprezentacja uczniów romskich w systemie szkolnictwa specjalnego. W związku z tym w 2014 r. MEN przygotował projekt rozporządzenia w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, który w grudniu 2014 r. został skierowany do konsultacji międzyresortowych.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

W czerwcu 2014 r. z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i we współpracy z Mazowieckim Urzędem Wojewódzkim w Warszawie oraz Fundacją przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, zostało zorganizowane spotkanie szkoleniowo-informacyjne dla kadry wybranych placówek opiekuńczo-wychowawczych m.st. Warszawy nt. Wsparcia i ochrony małoletnich cudzoziemców bez opieki - potencjalnych ofiar handlu ludźmi.

Jednocześnie pod koniec 2014 r. MSW zleciło wykonanie analizy na temat identyfikacji ofiar handlu ludźmi wśród małoletnich cudzoziemców bez opieki. Przedmiotowa analiza ma być wykorzystywana przez pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych. W oparciu o powstały materiał wiosną 2015 r. zostanie przeprowadzone szkolenie na temat identyfikacji oraz pracy z małoletnimi ofiarami handlu ludźmi, będącymi jednocześnie cudzoziemcami bez opieki.

W zakresie właściwości Straży Granicznej podkreślenia wymaga, że w 2014 r. kontynuowano, rozpoczęte w 2013 r., zmiany organizacyjne i legislacyjne w zakresie detencji małoletnich cudzoziemców. Wyznaczenie ośrodków strzeżonych, w których mogą być umieszczane osoby małoletnie umożliwiło poprawę warunków bytowych, jak też skutkowało lepszym dostępem małoletnich cudzoziemców do opieki zdrowotnej i edukacji.

Dzieci przebywające wraz z rodzicami mogą obecnie być umieszczone wyłącznie w dwóch strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców, tj. w Strzeżonym Ośrodku w Kętrzynie oraz Strzeżonym Ośrodku w Białej Podlaskiej (wyjątkowo w przypadku dzieci w wieku pozaszkolnym - w Strzeżonym Ośrodku w Przemyślu), gdzie zapewnione są optymalne warunki dla pobytu dzieci. Małoletni bez opieki będący w procedurze uchodźczej nie mogą być umieszczani w strzeżonych ośrodkach. Osoby należące do tej kategorii kierowane są do placówek interwencyjno-wychowawczych lub poddane pieczy zastępczej w rodzinie zastępczej. Natomiast małoletni bez opieki, którzy nie złożyli wniosku o nadanie statusu uchodźcy, mogą zostać umieszczeni wyłącznie w jednym strzeżonym ośrodku, tj. w Strzeżonym Ośrodku w Kętrzynie.

Zgodnie z art. 397 ust. 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.), która weszła w życie dnia 1 maja 2014 r., w strzeżonym ośrodku dla

cudzoziemców mogą być umieszczani wyłącznie małoletni bez opieki, którzy ukończyli 15 rok życia. Ponadto, sąd, zgodnie z ust. 2 tego artykułu, podejmując decyzję o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku małoletniego cudzoziemca przebywającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez opieki, będzie zobligowany brać pod uwagę okoliczności zatrzymania, stopień rozwoju fizycznego i psychicznego, cechy osobowości małoletniego, warunki osobiste przemawiające za umieszczeniem w strzeżonym ośrodku. W przypadku małoletnich cudzoziemców znajdujących się pod opieką, ww. ustawa wprowadziła środki alternatywne do detencji, które to będą mogły być stosowane wobec cudzoziemców, a zatem zarówno wobec opiekunów małoletnich, jak też samych dzieci.

Dodatkowo, w celu wyeliminowania wątpliwości dotyczących wieku cudzoziemca, do nowej ustawy o cudzoziemcach wprowadzono rozwiązanie, zgodnie z którym w przypadku wątpliwości dotyczących wieku cudzoziemca, który podaje się za małoletniego, poddaje się go, za jego zgodą lub za zgodą jego przedstawiciela ustawowego, badaniom lekarskim w celu ustalenia rzeczywistego wieku. Wyniki badań lekarskich powinny informować o granicy błędu. Małoletni przebywający w strzeżonych ośrodkach są również objęci systemem badań profilaktycznych i okresowych na zasadach, z jakich korzystają z nich dzieci obywateli RP. Straż Graniczna zabezpiecza również dostęp do szczepień okresowych.

Jednocześnie należy zauważyć, że w okresie sprawozdawczym nie wprowadzono nowych rozwiązań prawnych odnoszących się do dzieci cudzoziemskich w postępowaniu uchodźczym prowadzonym przez Urząd do Spraw Cudzoziemców.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Analiza realizacji w praktyce regulacji prawnych w odniesieniu do dzieci cudzoziemców pod kątem ich dostępu do edukacji (str. 104 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Wszystkim małoletnim cudzoziemcom przebywającym w strzeżonych ośrodkach umożliwia się realizację obowiązku szkolnego. Jak wskazano wcześniej, dookreślono profile poszczególnych strzeżonych ośrodków. W rezultacie wyznaczono trzy strzeżone ośrodki, w których mogą być umieszczane osoby małoletnie. W dwóch z nich realizowany jest obowiązek szkolny tj. w Strzeżonym Ośrodku w Kętrzynie i Białej Podlaskiej. Do strzeżonego ośrodka w Przemyślu kierowani są małoletni cudzoziemcy w wieku pozaszkolnym. Zajęcia edukacyjne (na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum oraz liceum) odbywają się na terenie strzeżonych ośrodków, natomiast treści programowe oraz liczba godzin dydaktycznych oraz wybór i delegowanie wykwalifikowanej kadry nauczycieli pozostają w kompetencji dyrektorów lokalnych szkół. Zajęcia lekcyjne prowadzone są przez kadrę nauczycielską z wyznaczonych szkół, na podstawie porozumień podpisanych przez

komendantów oddziałów Straży Granicznej z władzami lokalnymi właściwymi w sprawach szkolnictwa.

Małoletnim pobierającym naukę dostarczane są podręczniki i potrzebne materiały szkolne. Małoletni mają możliwość uczestniczenia w zajęciach prowadzonych w języku polskim, z takich przedmiotów jak: język polski, matematyka, przyroda z elementami geografii Polski i świata, zajęcia artystyczne. Zajęcia lekcyjne odbywają się w grupach, z uwzględnieniem wieku i stopnia zaawansowania znajomości języka polskiego. W celu zapewnienia wysokiego poziomu edukacji Straż Graniczna, za pośrednictwem MSW, wystąpiła do Ministerstwa Edukacji Narodowej z prośbą o opracowanie podstaw programowych nauczania dzieci umieszczonych w strzeżonych ośrodkach.

Poza lekcjami funkcjonariusze i pracownicy sekcji dydaktyczno-wychowawczej w ośrodkach strzeżonych, mający wykształcenie pedagogiczne, prowadzą, w miarę możliwości, zajęcia rekreacyjne i wychowawcze, które dostosowane są do potrzeb małoletnich. Formy i metody pracy uwarunkowane są potrzebami dzieci oraz uwzględniają także różne grupy wiekowe. Ośrodki wyposażone są w świetlice, w których dostępne są m.in. zabawki i gry planszowe. Zajęcia rekreacyjne i wychowawcze prowadzone są również w godzinach popołudniowych oraz w dni wolne od pracy, zależnie od potrzeb. Biblioteki znajdujące się w ośrodkach strzeżonych mają w swoich zasobach książki dla dzieci w różnym wieku.

Kierownictwo strzeżonych ośrodków zostało zobligowane do opracowywania zróżnicowanego programu dnia na poszczególne dni tygodnia w celu planowania w sposób różnorodny czasu wolnego cudzoziemców. Zadanie to jest realizowane przez wyspecjalizowane sekcje dydaktyczno-wychowawcze z uwzględnieniem, w miarę możliwości, preferencji i potrzeb osób umieszczonych w ośrodkach. Od 2014 r. wydłużono czas pracy tych sekcji.

W okresie sprawozdawczym nie odnotowano zmian w zakresie dostępu do edukacji dzieci objętych pomocą ze strony Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Należy jednak przypomnieć, że zgodnie z ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP (Dz. U. z 2012 poz. 680, z późn. zm.), Urząd zapewnia naukę języka polskiego i podstawowe materiały niezbędne do nauki tego języka, pokrycie – w miarę możliwości – kosztów zajęć pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych, jak również pomoce dydaktyczne (podręczniki i wyprawki szkolne).

Odnosząc się do kwestii zapewnienia dzieciom zajęć z języka polskiego należy podkreślić, że w 2014 r. we wszystkich ośrodkach dla cudzoziemców Urząd prowadził lekcje języka polskiego, a w ośrodkach w Lininie, Dębaku i na Targówku także zajęcia z zakresu edukacji przedszkolnej. Zajęcia te były prowadzone przez nauczycieli, z którymi zawarto umowy na świadczenie usług edukacyjnych na okres do dnia 30 czerwca 2015 r. Rolą nauczyciela jest głównie nauczanie języka polskiego, pomoc dzieciom w odrabianiu lekcji, wyrównywanie poziomu wiedzy, ale także bieżąca współpraca ze szkołami, służąca monitorowaniu postępów w nauce. Liczba godzin pracy nauczyciela waha się od 40 do 80 godzin miesięcznie i jest uzależniona od liczby dzieci. Zajęcia odbywają się z podziałem na grupy.

W zakresie zapewniania pomocy dydaktycznych dzieciom cudzoziemskim uczęszczającym do szkół, w roku szkolnym 2013/14 Urząd do Spraw Cudzoziemców zakupił 1030 kompletów podręczników i wyprawek szkolnych, zaś w roku szkolnym 2014/15 (do dnia 31 grudnia 2014

r.) – 885 takich kompletów. Ponadto, w 2014 r. Urząd zapewnił 38 dzieciom pokrycie kosztów zajęć pozalekcyjnych i rekreacyjno-sportowych.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Opis jak w działaniu nr 2, Celu szczegółowego 1.4.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 4

Analiza standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela pod kątem przygotowywania kadry (nauczycieli przedmiotów, nauczycieli wspierających, asystentów kulturowych) do pracy w klasach wielokulturowych już na poziomie studiów pedagogicznych i w formie doszkalania oraz ewentualna modyfikacja właściwych dokumentów (str. 104 KPDR).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Od roku akademickiego 2012/2013 obowiązują nowe standardy kształcenia nauczycieli uwzględniające przygotowanie nauczycieli do pracy w klasach wielokulturowych.

Absolwent studiów po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela posiada m.in.: wiedzę psychologiczną i pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania – uczenia się, umiejętności i kompetencje niezbędne do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły, charakteryzuje się wrażliwością etyczną, empatią, otwartością, refleksyjnością oraz postawami prospołecznymi i poczuciem odpowiedzialności, jest praktycznie przygotowany do realizowania zadań zawodowych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) wynikających z roli nauczyciela, a ponadto wykazuje umiejętności uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pedagogicznego. W zakresie kompetencji społecznych ma świadomość:

- konieczności prowadzenia zindywidualizowanych działań pedagogicznych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) w stosunku do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- znaczenia profesjonalizmu, refleksji na tematy etyczne i przestrzegania zasad etyki zawodowej, wykazuje cechy refleksyjnego praktyka,
- istnienia etycznego wymiaru diagnozowania i oceniania uczniów, a ponadto odpowiedzialnie przygotowuje się do swojej pracy, projektuje i wykonuje działania pedagogiczne (dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze).

Przyszły nauczyciel potrafi m.in.: dokonywać obserwacji sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, wykorzystywać wiedzę teoretyczną z zakresu pedagogiki oraz psychologii do analizowania i interpretowania określonego rodzaju sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, a także motywów i wzorów zachowań uczestników tych sytuacji, posługiwać się wiedzą teoretyczną z zakresu pedagogiki, psychologii oraz dydaktyki i metodyki szczegółowej w celu diagnozowania, analizowania i prognozowania sytuacji pedagogicznych oraz dobierania strategii realizowania działań praktycznych na poszczególnych etapach edukacyjnych, samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje profesjonalne umiejętności związane z działalnością pedagogiczną (dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą), korzystając z różnych źródeł i nowoczesnych technologii. Posiada również umiejętności diagnostyczne pozwalające na rozpoznawanie sytuacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, opracowywanie wyników obserwacji i formułowanie wniosków, rozwinięte kompetencje komunikacyjne - potrafi porozumiewać się z osobami pochodzącymi z różnych środowisk, będącymi w różnej kondycji emocjonalnej, dialogowo rozwiązywać konflikty i konstruować dobrą atmosferę dla komunikacji w klasie szkolnej.

Moduł przygotowujący w zakresie psychologiczno-pedagogicznym uwzględnia treści kształcenia dotyczące:

- teorii i struktur osobowości (psychologii różnic indywidualnych),
- poznania i spostrzegania społecznego (w tym postaw, stereotypów, uprzedzeń, zachowań społecznych i ich uwarunkowań),
- komunikacji i kultury języka (w tym procesów komunikowania się, komunikacji niewerbalnej, porozumiewania się emocjonalnego w klasie, barier komunikacyjnych w klasie),
- poznawania uczniów (w tym kwestii etycznych, sposobów funkcjonowania uczniów w klasie, pozycji społecznej ucznia w klasie, typów uczniów, innego i obcego, ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, trudności i niepowodzeń szkolnych, międzynarodowych i krajowych regulacji dotyczących praw człowieka, dziecka, ucznia oraz osób z niepełnosprawnością).

Szkoły wyższe podejmujące się kształcenia nauczycieli są obowiązane do prowadzenia studiów i studiów podyplomowych z uwzględnieniem standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

Odpowiedzialności uczelni pozostawiono określenie warunków rekrutacji na studia, jak również przygotowanie planów studiów i programów kształcenia w taki sposób, aby umożliwić podejmującym studia uzyskanie kwalifikacji i kompetencji do zajmowania stanowiska nauczyciela. Pierwsi absolwenci wykształceni zgodnie z ww. standardami na studiach pierwszego stopnia uzyskają dyplomy w 2015 r., absolwenci studiów drugiego stopnia w 2017 r.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Informacja o standardach kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela pozostaje bez zmian w odniesieniu do sprawozdania za 2013 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji** (jako podmiot współpracujący przy realizacji działania)

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji systematycznie wspierało coroczne szkolenia dla asystentów edukacji romskiej i nauczycieli wspomagających, realizowane w ramach Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004-2013 przez organizacje pozarządowe, przy ścisłej współpracy merytorycznej MAC. W roku 2014 z uwagi na przedłużające się prace nad przyjęciem przez Radę Ministrów kolejnego Programu integracji społecznej Romów w Polsce na lata 2014-2020, przyjętego ostatecznie 7 października 2014 r. nie można było zrealizować tego zadania. Powrót do systematycznych szkoleń dla asystentów edukacji romskiej jest możliwy od 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie nie mogło być realizowane w 2014 r., planowana kontynuacja w 2015 r.

Działanie nr 5

Promocja instytucji „asystenta kulturowego” (str. 104 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu *Wspieranie uczniów wielojęzycznych i odmiennych kulturowo* zorganizowano w maju 2014 r. szkolenie poświęcone roli asystenta kulturowego.

W 2015 r. planowana jest organizacja ogólnopolskiej konferencji pn. *Działania na rzecz dzieci wielojęzycznych i wielokulturowych – rozwiązania lokalne i systemowe (ze szczególnym uwzględnieniem roli samorządów lokalnych)*.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Asystent edukacji romskiej pełni rolę asystenta kulturowego w szkole. W 2013 r. MAC ogłosił konkurs na szkolenie dla asystentów edukacji romskiej, w wyniku którego szkolenie przeprowadziła organizacja romska - Stowarzyszenie Romów w Polsce z siedzibą w Oświęcimiu.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Dotychczasowe obserwacje wskazują, że instytucja asystenta kulturowego sprawdziła się jako instrument wsparcia dzieci cudzoziemskich w systemie edukacji. Dlatego też należy dążyć do dalszego rozwijania tej instytucji. Niemniej z uwagi na fakt, że asystent jest zatrudniany na wniosek szkoły przez organ prowadzący szkołę, inicjatywy w zakresie promocji roli asystenta kulturowego wydają się leżeć w gestii organu prowadzącego szkołę.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane, wymaga podjęcia w 2015 r.

Działanie nr 6

Wzbogacanie i rozwijanie portalu Scholaris oraz strony internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji o informacje na temat metod pracy i dobrych praktyk oraz instytucji działających na rzecz wielokulturowości i zajmujących się integracją i przeciwdziałaniem wykluczeniu (str. 105 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W ramach realizacji działania przygotowano materiał edukacyjny *Uczniowie odmienni kulturowo i wielojęzyczni w przedszkolu i szkole*. Jest to broszura dla nauczycieli i specjalistów, którzy pracują z uczniami cudzoziemskimi, uczniami z mniejszości etnicznych i narodowych oraz uczniami powracającymi z zagranicy. Publikacja przygotowana w formie elektronicznej zostanie zamieszczona na stronie internetowej ORE.

Ponadto zamieszczono *Dobre Praktyki w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych*:

- program terapeutyczny – Ortograficzna corrida – dla uczniów ze specyficznymi trudnościami w pisaniu,
- Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych w bibliotece szkolnej - uczeń z trudnościami w nauce,
- Dziecko autystyczne i z zespołem Aspergera w przedszkolu i szkole. Włączanie do grupy rówieśniczej i tworzenie warunków sprzyjających uczeniu się,
- Zamojski Przegląd „Reportaż” – rozwijanie indywidualnych potrzeb młodzieży szkolnej,
- O pomaganiu i współpracy. Nauczyciele i inni specjaliści wobec rodziców dzieci ze specjalnymi potrzebami,
- Galeria Artystyczna „Wieszak”. Jak kształtować aktywnych twórców i świadomych odbiorców kultury,

Strona internetowa www.polska-izrael.edu.pl, zarządzana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji ma na celu gromadzenie materiałów merytorycznych dotyczących organizacji, przeprowadzania i ewaluacji spotkań młodzieży polskiej i izraelskiej *Blżej Siebie* w ramach

programu *Zachować pamięć. Historia i kultura dwóch narodów*. Na stronie zamieszczane są m.in.: informacje o wydarzeniach dotyczących tematyki strony, sprawozdania ze spotkań polsko-izraelskich tworzone przez nauczycieli będących koordynatorami tych spotkań, baza szkół – adresy i dane szkół, które wzięły udział w programie, materiały – opisy programów, publikacje do pobrania, artykuły prasowe, scenariusze zajęć, opisy własnych projektów dotyczących tej tematyki, sprawozdania z wizyt i wskazówki bibliograficzne, forum, linki do instytucji realizujących podobne programy. Celem programu jest wspieranie edukacji na rzecz zapobiegania przejawom antysemityzmu, rasizmu i nietolerancji, stworzenie przestrzeni dla dialogu pomiędzy młodymi Izraelczykami i Polakami, budowanie więzi na bazie wspólnych zainteresowań oraz rozwinięcie kontaktów i współpracy pomiędzy szkołami. Okazją ku temu są coroczne przyjazdy szkolnej młodzieży izraelskiej do Polski w ramach edukacyjnych wyjazdów studyjnych, współorganizowanych przez izraelskie ministerstwo edukacji. Corocznie w Polsce odbywa się około 150 jednodniowych spotkań. Kilkunastu szkołom polskim w wyniku wcześniejszych spotkań udało się nawiązać stałą wymianę młodzieży i nauczycieli.

Ponadto w ramach projektu *Wspieranie uczniów wielojęzycznych i odmiennych kulturowo* zorganizowano w październiku 2014 r. pierwsze szkolenie poświęcone tworzeniu *Szkolnych Kodeksów Równego Traktowania*. Efektem będą Kodeksy udostępnione online. W 2015 roku przewidziano kontynuację prac nad Kodeksami.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 1.6

Wspieranie osób starszych w pełnieniu roli liderów społecznych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.6

Działanie nr 1

Promowanie zwiększenia udziału osób starszych w lokalnym życiu społecznym (str. 106 KPDR).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Departament Polityki Senioralnej w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej realizuje kompleksowe działania na rzecz osób starszych w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS), który został ustanowiony przez Radę Ministrów uchwałą nr 237 z dnia 24 grudnia 2013 r. Program jest integralnym elementem działań na rzecz realizacji Strategii Rozwoju Kraju, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 oraz Strategii Wspierania

Spółczeństwa Obywatelskiego 2009-2015. Program przyczynia się do zwiększenia aktywności społecznej osób starszych, które poprzez włączenie w aktywność społeczną mogą wykorzystać swoje doświadczenie i wiedzę, stając się aktywnymi uczestnikami życia społeczności lokalnych. Oferta działań w ramach różnych priorytetów uwzględnia potrzeby potencjalnych uczestników, którzy narażeni są na tzw. bariery funkcjonalne.

- Priorytet I. *Edukacja osób starszych* – działania na rzecz poprawy aktywności społecznej osób starszych poprzez różne formy edukacji formalnej i pozaformalnej, które pozwalają na aktywne włączenie się w życie społeczności lokalnych; działania te zwiększają integrację wewnątrzpokoleniową osób starszych,
- Priorytet II. *Aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz i międzypokoleniową* – zakłada rozwój różnych form aktywności dla osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej, w tym instytucji kultury (takich jak m.in. biblioteki publiczne, domy kultury, świetlice, teatry, muzea); ponadto poprzez współpracę międzypokoleniową, działania te sprzyjają wzajemnemu rozwojowi umiejętności społecznych również wśród młodszego pokolenia,
- Priorytet III. *Partycypacja społeczna osób starszych* – działania na rzecz zwiększenia udziału osób starszych w życiu społecznym, które będą sprzyjały rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego, takie jak wspieranie uczestnictwa i integracji w życiu społecznym/publicznym, włączanie osób starszych w proces tworzenia i funkcjonowania grup obywatelskich oraz organizacji pozarządowych, tworzenie sieci pomocowo-informacyjnej,
- Priorytet IV. *Usługi społeczne dla osób starszych (usługi zewnętrzne)* – działania służące rozwojowi różnych form wsparcia (w formule partnerstwa publiczno-społecznego, w tym realizowane przez organizacje pozarządowe działające w sferze pożytku publicznego), poprzez zwiększanie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych dla osób starszych, poprzez zwiększenie zaangażowania opiekunów-wolontariuszy, tworzenie środowiska samopomocy oraz zwiększenie sieci wyszkolonych wolontariuszy.

W ramach Rządowego Programu Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 realizowano projekt *Liderzy społeczności - Liderzy obywatelskości*. Projekt realizowany jest przez Fundację Edusilesia z Lubiąża (Priorytet III ASOS). Głównym celem projektu jest zwiększenie wiedzy i umiejętności 36 mieszkańców obszaru wiejskiego gminy Legnickie Pole w wieku 60+ w zakresie aktywnego udziału w życiu społecznym i obywatelskim, co będzie sprzyjało podejmowanej przez nich aktywności społecznej i, w konsekwencji, rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego gminy i powiatu. Nastąpi to dzięki kompleksowemu i skoordynowanemu działaniu skierowanemu do 36 seniorów w postaci 5-dniowych wyjazdów szkoleniowych, indywidualnego coachingu dla każdego z uczestników projektu oraz spotkań tematycznych, poświęconych aktywności społecznej i obywatelskiej oraz roli osób starszych w życiu publicznym ich wspólnot lokalnych.

Realizowano również działania w ramach rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Przykładowy projekt: *Czas seniora*, realizowany przez Fundację Pomocy Dzieciom "Świat to za mało!". Projekt ma za zadanie zapobieganie marginalizacji

i wykluczeniu społecznemu seniorów poprzez wzmocnienie integracji międzypokoleniowej, rozbudzenie i podtrzymywanie ich aktywności obywatelskiej. Ma też za zadanie zachęcanie seniorów do aktywności społecznej i wolontariatu, przez szerokie wsparcie merytoryczne, wzmocnienie ich kompetencji, umożliwianie aktywności wolontariackiej i pracy na rzecz lokalnej społeczności oraz umożliwienie realizacji pasji.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego**

Zadania nie realizowano. Realizacja wymaga zmiany rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 marca 2013 r. w sprawie nagród ministra dla nauczycieli akademickich (Dz. U. poz. 296), którego przepisy wyłączają z grona osób rekomendujących kandydata do tego wyróżnienia emerytowanych naukowców.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane, wymaga realizacji w 2015 roku.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania obejmowała patronatami honorowymi wydarzenia seniorskie np. corocznie Pełnomocniczka obejmuje patronatem Forum III Wieku, które jest imprezą towarzyszącą Forum Ekonomicznemu w Krynicy i skupia środowisko seniorskie z całej Polski oraz Kongres *Obywatel Senior* – coroczną konferencję w Katowicach poświęconą problematyce osób starszych.

Ponadto przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania aktywnie uczestniczyli w posiedzeniach Rady ds. Polityki Senioralnej, która została powołana w lutym 2013 r., w ramach komponentu systemowego Rządowego Programu Aktywność Społeczna Osób Starszych. Rada jest organem pomocniczym Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Objęcie programem szkoleniowym i mentoringowym osób starszych w celu rozwijania ich talentów liderekich (str. 106 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Opis jak w Działaniu nr 1, Celu szczegółowego 1.6.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Wsparcie dla organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką osób starszych (str. 106 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Opis jak w Działaniu nr 1, Celu szczegółowego 1.6.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

V. Obszar: Równe traktowanie w systemie ochrony zdrowia

Cele i kluczowe działania w obszarze Równe traktowanie w systemie ochrony zdrowia

Cel główny 1. Zapewnienie realizacji przepisów obowiązującej ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży

Cel szczegółowy 1.1

Opracowanie i uruchomienie skutecznej procedury kierowania pacjentek do placówek, które realizują przepisy obowiązującej ustawy.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 1

Zmiana zapisów art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634 z późn. zm.), w zakresie obowiązku wskazania, przez lekarza korzystającego z „klauzuli sumienia” realnej możliwości uzyskania świadczenia zdrowotnego u innego lekarza lub w podmiocie leczniczym (str.111 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Zdrowia

Klauzula sumienia – dane ze szpitali:

W celu zgromadzenia danych dotyczących powoływania się przez lekarzy na wymienioną powyżej klauzulę sumienia Ministerstwo Zdrowia skierowało do 406 szpitali, w których funkcjonują oddziały ginekologiczne lub ginekologiczno-położnicze pismo z prośbą o informacje na temat liczby przypadków, w których w 2013 r. w danym podmiocie leczniczym lekarze powoływali się na klauzulę sumienia w odniesieniu do kobiet w ciąży w sytuacji dotyczącej:

- a) odmowy wykonania zabiegu przerywania ciąży,
- b) odmowy wystawienia skierowania na badania prenatalne.

Odpowiedzi na pismo Ministerstwa Zdrowia udzieliło 375 podmiotów, z czego:

- 3 podmioty wskazały, że w 2013 r. w lekarz powołał się w nich na tzw. „klauzulę sumienia” (łącznie 3 przypadki),
- 2 podmioty wskazały, że nie wykonuje się w nich zabiegów przerywania ciąży,
- 1 podmiot wskazał, że w 2013 r. nie zgłosiła się do niego żadna pacjentka celem wykonania zabiegu przerywania ciąży, aczkolwiek w przypadku zaistnienia konieczności realizacji tego świadczenia pacjentce wskazany zostanie po uzgodnieniu inny szpital,
- 2 podmioty wskazały, że lekarze pracujący w szpitalu nie mieli w 2013 r. pacjentki, wobec której musieliby powoływać się na klauzulę sumienia,
- 4 podmioty wskazały, że nie wykonano w nich w 2013 r. zabiegu przerywania ciąży, nie odnosząc się do powoływania się przez lekarzy na klauzulę sumienia.

Pozostałe szpitale wskazały, że w 2013 r. lekarze nie powoływali się w nich na klauzulę sumienia w sytuacjach opisanych w wystosowanym przez Ministerstwo Zdrowia piśmie.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że w połowie 2014 r. do Trybunału Konstytucyjnego wpłynął wniosek Naczelnej Rady Lekarskiej o zbadanie zgodności art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634, ze zm.) z Konstytucją i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartym do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), sygn. Akt K 12/14. Przedmiotowa sprawa nie znalazła jeszcze rozstrzygnięcia przez Trybunał. Orzeczenie Trybunału w tej sprawie będzie z pewnością istotne dla ewentualnej zmiany rozważanego przepisu.

Termin realizacji działania: z uwagi na powyższe wyjaśnienie, działanie wymaga monitorowania.

Cel główny 2. Doskonalenie prawa w zakresie ochrony praw człowieka w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny

Cel szczegółowy 2.1

Przygotowanie do ratyfikacji Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny: Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie oraz Protokołu dodatkowego do Konwencji.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 2.1

Działanie nr 2

Przedstawienie projektów ustaw wykonujących przepisy Konwencji i Protokołu, których bezpośrednie stosowanie nie jest możliwe (str. 111 KPDR).²²

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

W uzasadnieniu do wniosku ratyfikacyjnego Konwencji i Protokołu wyraźnie wskazano istniejące sprzeczności i luki w prawie polskim. Powszechnie obowiązujące przepisy prawa stanowią, że uzasadnienie do wniosku ratyfikacyjnego obejmować ma różnice między dotychczasowym stanem prawnym a wynikającym z będących przedmiotem ratyfikacji umów międzynarodowych.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane w 2014 r.

---

²² Zarówno Działanie nr 2, jak i Działanie nr 3 przewidziane były do realizacji w 2013 r. W celu przedstawienia pełnego obrazu prac zmierzających do osiągnięcia Celu głównego 2, umieszczono opis powyższych działań w tekście raportu przedstawiającym działania za 2014 r.

Działanie nr 3

Przeprowadzenie procesu przygotowania wniosku o ratyfikację Konwencji i Protokołu (str. 111 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

W 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania prowadziła prace nad wnioskiem o ratyfikację Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny. Konwencja o prawach człowieka i biomedycynie oraz Protokołem dodatkowym do tej Konwencji w sprawie zakazu klonowania istot ludzkich. W pierwszej połowie 2014 r. odbyły się spotkania eksperckie z przedstawicielami resortów, nauki oraz organizacji pozarządowych. W czerwcu 2014 r. dokumenty ratyfikacyjne zostały przekazane Sekretarzowi Rady Ministrów w celu przedłożenia ich do zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

Termin realizacji działania: działanie kontynuowane w 2015 r.

Działanie nr 4

Przedłożenie do ratyfikacji Konwencji i Protokołu Prezydentowi RP po uprzednim wyrażeniu zgody przez Sejm RP (str. 111 KPDRT)

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

Minister Spraw Zagranicznych przedstawił Sekretarzowi Rady Ministrów wniosek Pełnomocniczki Rządu ds. Równego Traktowania dotyczący ratyfikacji za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny: Konwencji o prawach człowieka i biomedycynie oraz Protokołu dodatkowego do Konwencji dotyczącego zakazu klonowania w dniu 18 czerwca 2014 r. wskazując równocześnie, że wniosek Pełnomocniczki nie został uzgodniony w trakcie konsultacji międzyresortowych. W dniu 28 listopada 2014 r. nowa Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania podtrzymała wniosek poprzedniczki. W dniu 18 grudnia 2014 r. Minister Spraw Zagranicznych w odpowiedzi na zapytanie Sekretarza Rady Ministrów podtrzymał stanowisko zaprezentowane przy piśmie z dnia 18 czerwca 2014 r. oraz wskazał na konieczność przedłożenia przez Pełnomocniczkę Rządu do Spraw Równego Traktowania nowej wersji wniosku z uwagi na upływ czasu, który spowodował utratę aktualności uzasadnienia do wniosku z czerwca 2014 r.

Termin realizacji działania: Brak możliwości wskazania konkretnego terminu realizacji działania.

Działanie nr 5

Koordinacja wykonywania Konwencji (str. 111 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania nie prowadziła w 2014 r. koordynacji wykonania przepisów Konwencji z uwagi na fakt, że nie została ona do końca 2014 r. ratyfikowana.

Termin realizacji działania: brak możliwości wskazania konkretnego terminu podjęcia działania.

Cel główny 3. Przeciwdziałanie nierównościami w dostępie osób starszych do usług medycznych

Cel szczegółowy 3.1

Poprawienie jakości opieki geriatrycznej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.1

Działanie nr 1

Uruchomienie krótkiej ścieżki specjalizacyjnej w zakresie geriatry w celu zwiększenia liczby lekarzy posiadających tę specjalizację (str. 112 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia.

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Zdrowia

Ministerstwo Zdrowia podejmuje szereg działań mających na celu zwiększenie liczby lekarzy geriatrów w Polsce. Jednym z ważniejszych działań podjętych w tym zakresie jest wprowadzenie nowego, modułowego systemu specjalizacji lekarskich. System ten, wprowadzony ustawą z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty oraz rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 2 stycznia 2013 r. w sprawie specjalizacji lekarzy i lekarzy dentystów (Dz. U. poz. 26), umożliwia lekarzowi uzyskiwanie tytułu specjalisty w krótszym niż dotychczas czasie poprzez utworzenie możliwości odbywania szkolenia specjalizacyjnego w dotychczas szczegółowej dziedzinie medycyny,

jaką była m.in. geriatrycja, przez lekarza bez specjalizacji, będącego bezpośrednio po stażu podyplomowym, a po likwidacji stażu podyplomowego – bezpośrednio po uzyskaniu dyplomu. W związku z powyższym, droga do uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie geriatrycji uległa skróceniu o 2-3 lata. Szkolenie w ww. systemie modułowym jest dostępne dla lekarzy, którzy do odbywania szkolenia specjalizacyjnego zakwalifikowali się począwszy od postępowania kwalifikacyjnego przeprowadzonego w terminie 1-31.10.2014 r.

Należy przy tym zaznaczyć, że dotychczas szkolenie specjalizacyjne w dziedzinie geriatrycji mogli realizować wyłącznie lekarze posiadający specjalizację II stopnia lub tytuł specjalisty w dziedzinie: chorób wewnętrznych, medycyny rodzinnej, medycyny ogólnej lub neurologii, w związku z czym lekarze nie mieli możliwości ubiegania się o rezydenturę w dziedzinie geriatrycji, bowiem zgodnie z art. 16h ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty, szkolenie specjalizacyjne w ramach rezydentury może odbywać wyłącznie lekarz nieposiadający I lub II stopnia specjalizacji lub tytułu specjalisty. W ww. systemie modułowym o odbywanie szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie geriatrycji może się ubiegać lekarz nieposiadający żadnej specjalizacji, zatem nie będzie już przeszkód w uzyskaniu rezydentury w dziedzinie geriatrycji.

Specjalizacja w dziedzinie geriatrycji w modułowym systemie specjalizacji lekarskich trwa 5 lat (3-letni moduł podstawowy w dziedzinie chorób wewnętrznych i 2-letni moduł specjalistyczny w dziedzinie geriatrycji). Specjalizację w dziedzinie geriatrycji mogą również odbywać lekarze posiadający specjalizację II stopnia lub tytuł specjalisty w dziedzinie chorób wewnętrznych, medycyny rodzinnej, medycyny ogólnej lub neurologii, a ponadto lekarze posiadający specjalizację I stopnia w dziedzinie chorób wewnętrznych. Dla ww. lekarzy zostały opracowane odpowiednie wersje programów specjalizacji, krótsze niż dla lekarzy bez specjalizacji, tj. trwające 2 lata.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Wprowadzenie fakultatywnego trybu kształcenia gerontologicznego dla studentów uczelni medycznych nieobjętych obowiązkowym kształceniem gerontologicznym (str.112 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Zdrowia

Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa (Dz. U. poz. 631), tematyka geriatrycji poruszana jest w trakcie toku studiów na kierunku lekarskim w ramach nauczania naukowych podstaw medycyny, nauk przedklinicznych, nauk behawioralnych i społecznych z elementami profesjonalizmu oraz nauk klinicznych niezabiegowych.

W zakresie wiedzy absolwent kierunku lekarskiego:

1. zna mechanizmy starzenia się organizmu,

2. zna główne mechanizmy działania leków oraz ich przemiany w ustroju zależne od wieku,
3. rozumie znaczenie zdrowia, choroby, niepełnosprawności i starości w relacji do postaw społecznych, konsekwencje społeczne choroby i niepełnosprawności oraz bariery społeczno-kulturowe oraz zna aktualną koncepcję jakości życia uwarunkowaną stanem zdrowia,
4. zna i rozumie przebieg oraz objawy procesu starzenia się, a także zasady całościowej oceny geriatrycznej i opieki interdyscyplinarnej w odniesieniu do pacjenta w podeszłym wieku,
5. rozumie przyczyny i zna podstawowe odrębności w najczęstszych chorobach występujących u osób starszych oraz zasady postępowania w podstawowych zespołach geriatrycznych,
6. zna i rozumie podstawowe zasady farmakoterapii chorób ludzi w podeszłym wieku,
7. zna i rozumie zagrożenia związane z hospitalizacją ludzi w podeszłym wieku,
8. zna i rozumie podstawowe zasady organizacji opieki nad osobą starszą i obciążenia opiekuna osoby starszej,
9. zna specyfikę zaburzeń psychicznych i ich leczenia u dzieci, młodzieży oraz w okresie starości.

Zgodnie z archiwalnym rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów: lekarskiego, lekarsko-dentystycznego, farmacji, pielęgniarstwa i położnictwa, tematyka geriatry, poruszana była w trakcie toku studiów na kierunku lekarskim w ramach kształcenia w zakresie socjologii w medycynie, kształcenia w zakresie psychiatrii, kształcenia w zakresie medycyny rodzinnej, kształcenia w zakresie rehabilitacji

Proces kształcenia w ramach autonomii uczelni może być organizowany w formie kursów (przedmiotów) odpowiadających poszczególnym dyscyplinom nauk medycznych, kursów zintegrowanych, łączących dwie lub więcej dyscyplin (np. choroby wewnętrzne i diagnostykę laboratoryjną, choroby zakaźne i mikrobiologię) oraz wielodyscyplinarnych modułów poświęconych określonym tematom (np. mechanizm i leczenie bólu, choroby autoimmunologiczne).

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga monitorowania w 2015 r.

Cel szczegółowy 3.2

Weryfikacja zasadności istniejących limitów wiekowych w dostępie do badań profilaktycznych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.2

Działanie nr 1

Analiza przyczyn wprowadzania ograniczeń wiekowych w dostępie do badań profilaktycznych w celu weryfikacji ich zasadności (str. 112 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Zdrowia

Badania profilaktyczne są ogólnodostępne dla osób w każdym wieku. O potrzebie ich wykonania u osób nie mieszczących się w określonych limitach wiekowych zarezerwowanych dla bezpłatnych programów profilaktycznych np.: badania cytologiczne (25-59 rok życia), badania mammograficzne (od 50-69 roku życia) zawsze decyduje lekarz, który ma możliwość wystawienia stosownego skierowania na badanie poza programem. Wprowadzone limity wiekowe w programowych badaniach profilaktycznych zostały określone na podstawie badań częstości występowania danego schorzenia w danym przedziale wiekowym.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Narodowy Fundusz Zdrowia** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Narodowy Fundusz Zdrowia w sprawie wątpliwości związanych ze wskazaniem odpowiednich grup wiekowych, które powinny zostać objęte poszczególnymi programami profilaktycznymi wskazuje, iż zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.) program polityki zdrowotnej (program zdrowotny) jest to zespół zaplanowanych i zamierzonych działań z zakresu opieki zdrowotnej ocenianych jako skuteczne, bezpieczne i uzasadnione, umożliwiających osiągnięcie w określonym terminie założonych celów, polegających na wykrywaniu i zrealizowaniu określonych potrzeb zdrowotnych oraz poprawy stanu zdrowia określonej grupy świadczeniobiorców. Zatem z samej definicji ustawowej wynika, iż program skierowany jest do określonej populacji. NFZ finansuje programy profilaktyczne określone przez Ministra Zdrowia w rozporządzeniu z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu programów zdrowotnych (Dz. U. poz. 1505). Programy te zostały opracowane przez zespoły specjalistów w poszczególnych dziedzinach jako efektywne medycznie i ekonomicznie.

Ponadto, w odniesieniu do realizacji świadczeń przeznaczonych dla osób starszych Narodowy Fundusz Zdrowia poinformował również, iż w 2014 r. objął świadczeniami w zakresie geriatry w rodzajach: ambulatoryjna opieka specjalistyczna oraz leczenie szpitalne 35 705 pacjentów na łączną kwotę 63 583 176,5 zł.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel główny 5. Podniesienie standardów opieki medycznej skierowanej do kobiet, uwzględniających różnorodność kulturową.

Cel szczegółowy 5.1

Poprawa dostępu kobiet do adekwatnej kulturowo opieki ginekologicznej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 5.1

Działanie nr 1

Analiza istniejących rozwiązań w celu poprawy systemu opieki ginekologicznej adekwatnej do potrzeb kobiet (zgodnie z zapisem celu szczegółowego 5.1), (str. 113 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia, Urząd do Spraw Cudzoziemców

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Zdrowia**

Poszanowanie godności osób korzystających z usług systemu ochrony zdrowia jest obowiązkiem wszystkich lekarzy i innych pracowników opieki zdrowotnej. Powinni się oni odnosić z jednakowym szacunkiem do każdej osoby, niezależnie od jej płci, wieku, statusu społecznego, stanu cywilnego, wykształcenia, koloru skóry, rasy, choroby, orientacji seksualnej, poglądów, a także stylu życia. Pacjentka ma prawo oczekiwać, że podczas udzielania jej świadczeń medycznych zostaną uszanowane jej decyzje, także te dotyczące życia seksualnego, posiadania dzieci, metod zapobiegania ciąży. Działania lekarza powinny służyć dobru pacjentki. Udzielane porady powinny być bezstronne i umożliwić jej podjęcie najlepszej we własnym odczuciu decyzji. Lekarz nie jest upoważniony do oceny zachowań pacjentki. Przeciwnie, powinien dbać o to, by jego podejście było wolne od uprzedzeń i stereotypów ograniczających możliwość nawiązania dobrego kontaktu z kobietą, a tym samym skuteczność leczenia.

Zgodnie z art. 20 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta pacjent ma prawo do poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych.

Zgodnie z ustawą o zawodach lekarza i lekarza dentysty lekarz ma obowiązek wykonywać swój zawód zgodnie ze wskazaniami aktualnej wiedzy medycznej, dostępnymi mu metodami i środkami zapobiegania, rozpoznawania i leczenia chorób, zgodnie z zasadami etyki zawodowej oraz z należytą starannością. Artykuł 36 ust. 1 wskazuje, iż lekarz podczas udzielania świadczeń zdrowotnych ma obowiązek poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta, a także dbać, aby inny personel medyczny w postępowaniu z pacjentem przestrzegał powyższych zasad.

W myśl art. 12 Kodeksu Etyki Lekarskiej:

1. Lekarz powinien życzliwie i kulturalnie traktować pacjentów, szanując ich godność osobistą, prawo do intymności i prywatności.

2. Relacje między pacjentem, a lekarzem powinny opierać się na ich wzajemnym zaufaniu; dlatego pacjent powinien mieć prawo do wyboru lekarza.

W 2014 r. do Ministerstwa Zdrowia nie wpływały skargi dotyczące opieki ginekologicznej adekwatnej do potrzeb kobiet (zgodnie z celem 5.1) od cudzoziemek ani od podmiotów sprawujących nadzór i opiekę nad nimi w Polsce. W związku z brakiem sygnałów dotyczących nieprawidłowości w kwestii poszanowania praw kobiet do opieki ginekologicznej ze względu na różnorodność kulturową, nie podejmowano analizy istniejących rozwiązań w celu poprawy systemu opieki ginekologicznej adekwatnej do potrzeb kobiet w tym zakresie. Aktualne regulacje prawne i rozwiązania systemowe zapewniają opiekę ginekologiczną adekwatną do potrzeb kobiet cudzoziemek w Polsce. W incydentalnych przypadkach możliwe jest zapewnienie konsultacji lekarza ginekologa kobiety w trybie doraźnej zmiany organizacyjnej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (w tym: Straż Graniczna i Urząd do Spraw Cudzoziemców)**

Zgodnie z nową ustawą o cudzoziemcach w areszcie dla cudzoziemców może przebywać kobieta do czwartego miesiąca ciąży. Organ Straży Granicznej, któremu podlega areszt dla cudzoziemców, może wystąpić do sądu z wnioskiem o umieszczenie w strzeżonym ośrodku kobiety w ciąży, przebywającej w areszcie, jedynie przed upływem 3. miesiąca ciąży. Ponadto, w myśl przepisów ustawy o cudzoziemcach postanowienia o umieszczeniu cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub o zastosowaniu wobec niego aresztu dla cudzoziemców nie wydaje się, jeżeli mogłoby to spowodować niebezpieczeństwo dla jego życia lub zdrowia lub też stan psychofizyczny cudzoziemca może uzasadniać domniemanie, że był on poddany przemocy.

Wszystkie osoby przebywające w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców i aresztach dla cudzoziemców mają zapewnioną opiekę zdrowotną, także ginekologiczną, finansowaną przez Straż Graniczną. Za jakość i organizację świadczonych usług medycznych odpowiadają Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (PZOZ) poszczególnych oddziałów Straży Granicznej. Realizacja usług przebiega w oparciu o personel PZOZ lub podmioty zewnętrzne, w zależności od lokalizacji ośrodka względem PZOZ Straży Granicznej. Pomoc medyczna (podstawowa oraz specjalistyczna) w ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców nie odbiega pod względem jakości oraz procedury dostępu od pomocy medycznej, z której korzystają obywatele RP.

Zgodnie z ustawą o cudzoziemcach, cudzoziemca przyjętego do strzeżonego ośrodka lub aresztu dla cudzoziemców poddaje się niezwłocznie badaniu lekarskiemu oraz - w miarę potrzeby - zabiegom sanitarnym. Jednym z praw cudzoziemca jest prawo do korzystania z opieki zdrowotnej i umieszczenia w zakładzie opieki zdrowotnej, jeżeli stan jego zdrowia tego wymaga. Zgodnie z § 24 regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia (Dz. U. Nr 190, poz. 1953), cudzoziemca poddaje się badaniom kontrolnym nie

rzadziej niż raz w miesiącu oraz bezpośrednio przed jego zwolnieniem i, w miarę możliwości, gdy zachodzi konieczność jego przetransportowania. Osobom umieszczonym w strzeżonych ośrodkach i aresztach dla cudzoziemców udzielane są świadczenia zdrowotne na zasadach określonych w Kodeksie karnym wykonawczym.

Od 2014 r. w strzeżonych ośrodkach wydłużono czas pracy personelu medycznego oraz zatrudniono psychologów zewnętrznych.

W okresie sprawozdawczym opiekę medyczną, w tym ginekologiczną dla cudzoziemców objętych pomocą socjalną przez Urząd do Spraw Cudzoziemców świadczył Centralny Szpital Kliniczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, z którym Urząd zawarł umowę na świadczenie usług zdrowotnych na okres od dnia 1 października 2011 r. do dnia 30 czerwca 2015 r.

Odnosząc się do zagadnienia zapewnienia przez CSK MSW usług medycznych realizowanych przez kobiety-ginekologów należy zauważyć, że nadal obowiązującą zasadą jest umawianie cudzoziemek na wizyty lekarskie zgodnie z ich preferencjami oraz z uwzględnieniem różnic kulturowych. Niemniej jednak mogą nadal występować przypadki, w których cudzoziemki mogą mieć ograniczony dostęp do adekwatnej kulturowo opieki lekarskiej, w tym do kobiety-ginekologa. Należy jednak podkreślić, że dotyczy to przede wszystkim wizyt pilnych, wcześniej nieplanowanych, gdy lekarzem dyżurującym w danym momencie jest mężczyzna.

Problem dostępu do kobiety-ginekologa dotyczyć może cudzoziemców mieszkających w znacznych odległościach od ośrodków dla cudzoziemców, a co za tym idzie na obszarach, gdzie CSK MSW ma ograniczone możliwości świadczenia określonej usługi. W takiej sytuacji szpital korzysta z usług podwykonawców świadczeń medycznych wyłonionych w drodze postępowania konkursowego zgodnie z art. 26 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217, z późn. zm.), gdzie, co do zasady, przy wyborze podmiotu realizującego świadczenie wykluczone jest stosowanie preferencji, co do płci personelu medycznego wykonującego to świadczenie.

W związku ze zbliżającym się terminem zakończenia obowiązywania przedmiotowej umowy na świadczenie opieki medycznej, Urząd do Spraw Cudzoziemców prowadzi prace nad nowym postępowaniem przetargowym. Jego założeniem ma być ułatwienie dostępu do usług medycznych cudzoziemcom objętym pomocą socjalną ze strony Urzędu, w szczególności tym, którzy mieszkają w znaczących odległościach od ośrodków dla cudzoziemców.

Biorąc pod uwagę obecny system świadczonej opieki medycznej, Urząd do Spraw Cudzoziemców we współpracy z Centralnym Szpitalem Klinicznym Ministerstwa Spraw Wewnętrznych stale podejmuje inicjatywy, głównie o charakterze informacyjnym, zmierzające do usprawniania dostępu kobiet do ginekologów z uwzględnieniem różnic kulturowych. Należy odnotować, że w okresie sprawozdawczym, tak jak w ostatnich trzech latach, do Urzędu do Spraw Cudzoziemców nie wpłynęły ani informacje, ani skargi od cudzoziemców, dotyczące braku dostępu do opieki ginekologa, w zakresie uwzględniania różnorodności kulturowej kobiet. W ocenie Urzędu do Spraw Cudzoziemców informacja na temat ilości skarg lub ich braku stanowi przydatne tło dla aktualnego stanu omawianego zjawiska. W ramach długoletnich doświadczeń w pracy socjalnej z osobami ubiegającymi się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce pochodzącymi z kilkudziesięciu państw świata wypracowane zostały podstawy prawne i organizacyjne, jak również praktyczne mechanizmy

działania służące realizacji potrzeb tych osób, w tym uwarunkowanych kulturowo potrzeb zdrowotnych.

Działalność Urzędu do Spraw Cudzoziemców wobec cudzoziemców poddana jest stałej kontroli Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców z siedzibą w Warszawie, wraz z którym Urząd realizuje, między innymi, projekt służący identyfikacji osób wymagających szczególnego traktowania. Organizacje pozarządowe pracujące na rzecz cudzoziemców w ośrodkach, jak również personel Biura UNHCR w Warszawie, darzony dużym stopniem zaufania przez cudzoziemców, nie sygnalizowali w ostatnich latach zgłaszanych do nich przez cudzoziemców problemów z dostępem do adekwatnej kulturowo pomocy ginekologicznej.

W związku z powyższymi wyjaśnieniami najbardziej prawdopodobną przyczyną braku skarg czy uwag związanych z zapewnieniem adekwatnej opieki ginekologicznej jest, realizowanie jej na poziomie zgodnym z potrzebami podopiecznych Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Doskonalenie modelu świadczenia opieki ginekologicznej uwzględniającej kulturową różnorodność kobiet (str. 113 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia, Urząd do Spraw Cudzoziemców

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Zdrowia

Opis sposobu realizacji działania identyczny jak przy Działaniu nr 1, Celu szczegółowego 5.1

Termin realizacji działania: z przekazanych informacji nie wynika sposób realizacji działania.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (w tym: Straż Graniczna i Urząd do Spraw Cudzoziemców)**

Opis jak w Działaniu nr 1, cel szczegółowy 5.1.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 7. Poprawa dostępu do świadczeń medycznych osób dotkniętych przestępstwem seksualnym

Cel szczegółowy 7.1

Wypracowanie nowych rodzajów świadczeń zdrowotnych finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia skierowanych do osób dotkniętych przestępstwem seksualnym.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 7.1

Działanie nr 1

Konsultacje eksperckie w zakresie:

- określenia typu zagrożeń zdrowotnych dla osób dotkniętych przestępstwem seksualnym,
- określenia typu badań koniecznych do przeprowadzenia w przypadku osób dotkniętych przestępstwem seksualnym,
- wyceny pakietu świadczeń (str. 114 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

W marcu 2014 r. Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciło się do Departamentu Matki i Dziecka w Ministerstwie Zdrowia z prośbą o przekazanie informacji dotyczącej niezbędnych do przeprowadzenia badań medycznych w tym dotyczących chorób przenoszonych drogą płciową w przypadkach postępowania placówki medycznej z osobą, która doznała przemocy seksualnej. Dodatkowo Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciło się z prośbą o rozważenie możliwości opracowania standardu postępowania z ofiarami przestępstw seksualnych na wzór standardu okołoporodowego lub możliwości wydania zaleceń konsultanta krajowego właściwego dla ww. tematyki.

W odpowiedzi na wystąpienie Biura, Ministerstwo Zdrowia poinformowało o powołaniu grupy roboczej mającej za zadanie opracowanie Standardu Postępowania Placówki Medycznej z ofiarą przemocy seksualnej, w skład której wchodzić będą zewnętrzni eksperci, specjaliści z dziedzin: medycyny, psychologii, prawa a także przedstawiciele ministerstwa Zdrowia. Grupa robocza w zakresie realizacji powierzonych zadań przeanalizuje kwestie przeprowadzania badań medycznych, w tym dotyczących chorób przenoszonych drogą płciową.

W grudniu 2014 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się do Narodowego Funduszu Zdrowia z prośbą o przeprowadzenie analizy umożliwiającej opracowanie i wycenę pakietu świadczeń niezbędnych do zapewnienia pomocy medycznej osobie, która doznała przemocy seksualnej.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

- **Ministerstwo Zdrowia** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W Ministerstwie Zdrowia 7 kwietnia 2014 r. został przygotowany komunikat dotyczący przypomnienia obowiązku zgłaszania przypadków przemocy w rodzinie, a także przepisów nowelizacji Kodeksu Karnego przewidujący wnioskowy tryb ścigania przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, wobec czego przemoc seksualna stała się przestępstwem ściganym z urzędu. Powyższy komunikat został przekazany do Narodowego Funduszu

Zdrowia, Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia, Naczelnej Izby Lekarskiej i Naczelnej Izby Pielęgniarskiej i Położnych, a także zamieszczony na stronie internetowej Ministerstwa Zdrowia w celu rozpowszechnienia jego treści w podmiotach leczniczych i właściwych grupach zawodowych.

Ministerstwo Zdrowia w dniu 21 maja 2014 r. w ramach prac nad procedurami postępowania Policji oraz placówek medycznych z osobą, która doświadczyła przemocy seksualnej opracowanych przez fundację Feminoteka we współpracy z Biurem Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania przekazało wstępne uwagi do projektów procedur. Zgłaszane uwagi były wynikiem analiz z udziałem Konsultanta Krajowego w dziedzinie ginekologii i położnictwa oraz Konsultanta Krajowego w dziedzinie medycyny sądowej. Przekazano również rekomendacje Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego dotyczące postępowania w przypadku podejrzenia wykorzystania seksualnego osoby nieletniej do ewentualnego wykorzystania.

Ministerstwo Zdrowia ze względu na zakres świadczeń zdrowotnych udzielanych ofiarom przemocy seksualnej finansowanych ze środków publicznych na zasadach ogólnych oraz istniejące różnice w postępowaniu personelu medycznego w sposobie udzielania świadczeń medycznych w niniejszym zakresie i zabezpieczenia przez w/w personel dowodów przestępstwa rekomenduje opracowanie i wydanie standardu Postępowania Placówki Medycznej z ofiarą przemocy seksualnej.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

VI. Obszar: Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług

Cele i kluczowe działania w obszarze Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług

Cel główny 1. Poprawa dostępu do dóbr i usług dla osób z niepełnosprawnością oraz osób starszych

Cel szczegółowy 1.1

Przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnością oraz osób starszych poprzez ograniczenie barier uniemożliwiających im właściwe funkcjonowanie w przestrzeni publicznej.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 1.1

Działanie nr 2

Analiza standardów kształcenia dla kierunków studiów architektura i urbanistyka oraz wzornictwo przemysłowe pod kątem możliwości szerszego zaakcentowania problematyki projektowania uniwersalnego oraz ewentualna modyfikacja właściwych dokumentów (str. 122 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Znowelizowana w 2014 r. ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.) przewiduje określenie standardów kształcenia, jako zbioru reguł kształcenia, jedynie na studiach przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zawodów, dla których wymagania dotyczące procesu kształcenia i jego efektów są określone w przepisach prawa Unii Europejskiej m.in. zawód architekta. Wśród tych kierunków określono standardy kształcenia dla kierunku „architektura”, inaczej niż zapisano w Programie: „architektura i urbanistyka”.

Kierunek „architektura” prowadzi do uzyskania kwalifikacji związanych z tworzeniem środowiska zabudowanego. Treści kształcenia na tym kierunku studiów określone zostały w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie standardów kształcenia dla kierunków studiów weterynarii i architektury (Dz. U. Nr 207, poz. 1233) w załączniku nr 2. Wśród kwalifikacji uzyskiwanych przez absolwentów studiów pierwszego stopnia wymieniono m. in. umiejętność kształtowania środowiska człowieka zgodnie z jego potrzebami użytkowymi – z uwzględnieniem osób z niepełnosprawnością, zaś absolwentów studiów drugiego stopnia – umiejętność stosowania procedur opracowywania projektów obiektów architektonicznych z uwzględnieniem czynników społecznych, rozwiązywania problemów funkcjonalnych, użytkowych, budowlanych, konstrukcyjnych, inżynierskich i technologicznych w stopniu zapewniającym bezpieczeństwo i komfort użytkowania obiektów, w tym osobom z niepełnosprawnością.

Uczelnie mają także możliwość uzupełnienia treści programowych dodatkowymi, tak aby każdy student osiągnął zakładane efekty kształcenia. Nie ma wobec tego przeszkód aby kształcenie to zostało wzbogacone o istotne, z punktu widzenia wszystkich użytkowników projektowanych obiektów – także osób z niepełnosprawnością, zasady uniwersalnego projektowania.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

Działanie nr 3

Przystosowywanie polskich urzędów i instytucji do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością poprzez wprowadzenie rozwiązań uwzględniających potrzeby obydwu grup (str. 122 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: wszystkie resorty i urzędy podległe

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych udostępnia rozwiązania i usługi umożliwiające kontakt osobom uprawnionym, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. Nr 209, poz. 1243, z późn. zm.) poprzez:

- pocztę elektroniczną,
- faks,
- formularz kontaktowy „Napisz do nas”, umieszczony na stronie Biura (niepełnosprawni.gov.pl).

Informacje o usługach pozwalających na komunikowanie się są umieszczone na stronie Biura, w zakładce „Kontakt”.

Jednocześnie Biuro zapewnia dostęp do świadczenia usługi tłumacza polskiego języka migowego i systemu języka migowego przy zastosowaniu wideotelefonu. Wideotelefon pozostaje do dyspozycji całego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Ponadto Ministerstwo korzysta z usług tłumaczy języka migowego m.in. w zakresie:

- tłumaczenia na język migowy tekstów specjalistycznych,
- tłumaczenia w zakresie języka migowego posiedzeń Polskiej Rady Języka Migowego,
- tłumaczenie na język migowy tekstów przeznaczonych do publikacji (w formie elektronicznej),
- tłumaczeń podczas spotkań, konferencji, manifestacji itp.

W dniu 1 kwietnia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1243), która m.in. określa zasady obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się. Zgodnie z przepisami ww. ustawy organ administracji publicznej zapewnia dostęp do świadczenia usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Świadczenie to może być realizowane również przez pracownika organu

administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby niepełnosprawnej w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.).

Polska Rada Języka Migowego powstała na mocy ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się jako organ doradczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego stanowiący forum współpracy na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących przedstawicieli organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. W ramach promocji języka migowego w 2014 r. Polska Rada Języka Migowego przygotowała plakat/infografikę, dotyczącą stosowania polskiego języka migowego. Infografika będzie sukcesywnie rozsyłana do urzędów i instytucji.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych**

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podejmowało działania na rzecz osób z niepełnosprawnością zatrudnionych w resorcie. Przystosowano stanowiska pracy osób z niepełnosprawnością do wymagań ergonomii, przy zastosowaniu przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przeprowadzono pomiary natężenia oświetlenia na stanowiskach pracy osób z niepełnosprawnością oraz dostosowano natężenie oświetlenia do rodzaju wykonywanych prac i wymaganej dokładności określonej w Polskiej Normie PN-EN 12464-1:2004.

Budynek gmachu głównego MSW przy ul. Batorego 5 w Warszawie jest przystosowany do obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością.

W 2014 r. ponownie przeprowadzono przegląd stanowisk pracy, na których zatrudnione są osoby z niepełnosprawnością. Jednocześnie Ministerstwo zorganizowało staże dla 5 osób z niepełnosprawnością w ramach współpracy z podmiotami pozarządowymi. W tym samym roku zorganizowano także staże dla 5 osób w wieku 50+.

W odniesieniu do kwestii właściwego traktowania osób z niepełnosprawnością, zarówno pracowników urzędu, jak i jego klientów, należy zwrócić uwagę na organizację dla pracowników MSW szkoleń *Savoir-vivre w odniesieniu do osób niewidomych* oraz *Osoba z niepełnosprawnością w miejscu pracy*.

Zgodnie z ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. poz. 1741, z późn. zm.) przewidziano ułatwienia dla osób z niepełnosprawnością:

- 1) możliwość dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego w miejscu pobytu osoby, której osobisty udział w tej czynności w siedzibie urzędu stanu cywilnego nie jest możliwy z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody, jeżeli pozwalają na to okoliczności (art. 17);
- 2) możliwość dokonania zgłoszenia urodzenia dziecka przez pełnomocnika (art. 57 ust. 2).

Ponadto, generalnym ułatwieniem, które jest adresowane do wszystkich obywateli, w tym również do osób z niepełnosprawnością, czy osób starszych, jest odmiejszczenie szeregu czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego oraz wprowadzenie możliwości uzyskania

poszczególnych dokumentów z zakresu rejestracji stanu cywilnego (np. odpisu aktu stanu cywilnego) w formie dokumentu elektronicznego.

W zakresie właściwości Straży Granicznej, należy wskazać, że budowane lub modernizowane obiekty wyposażane są w elementy do obsługi osób z niepełnosprawnością. Są to między innymi podjazdy do budynków administracyjnych oraz pomieszczenia sanitarne w tych obiektach.

W 2014 r. rozpoczęto prace nad stworzeniem nowego portalu zewnętrznego Straży Granicznej, który będzie zgodny z regulacjami zawartymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. poz. 526, z późn. zm.) i tym samym będzie bardziej przyjazny dla osób z niepełnosprawnością, dając możliwość powiększenia czcionki, czy zastosowania wysokiego kontrastu.

Cudzoziemcy ubiegający się o udzielenie ochrony międzynarodowej, będący osobami z niepełnosprawnością, zostają zakwaterowani w dostosowanych do tego celu ośrodkach dla cudzoziemców, które posiadają podjazdy oraz pokoje ze specjalnie przystosowanymi łazienkami. Obecnie w taki sposób dostosowane zostały cztery ośrodki. W porównaniu do 2013 r. liczba ta zwiększyła się o jeden ośrodek. Jest to rezultatem remontu przeprowadzonego w 2014 r. w ośrodku Urzędu w Czerwonym Borze, w ramach którego dostosowano obiekt do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Osoby z niepełnosprawnością mają zapewnioną w ośrodku stałą pomoc medyczną oraz wsparcie ze strony pracownika socjalnego. Zgodnie z ustawą o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istnieje także możliwość przyznania osobom wymagającym specjalistycznej opieki świadczenia pieniężnego na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Cudzoziemcom przebywającym w ośrodku, jeżeli wymaga tego ich stan fizyczny lub psychiczny, zapewniany jest przewóz w celu złożenia zeznań i oświadczeń w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy. Możliwe jest również wykonywanie ww. czynności w miejscu pobytu cudzoziemca. W uzasadnionych przypadkach Urząd do Spraw Cudzoziemców zapewnia także przewóz osób z trwałymi lub czasowymi urazami na badania specjalistyczne oraz konsultacje z prawnikami, bądź mentorami kulturowymi.

Odnosząc się do działań realizowanych przez Policję, należy zauważyć, że trwa aktualnie realizacja Programu Standaryzacji Komend i Komisariatów Policji, która ma poprawić warunki obsługi interesantów oraz pracy funkcjonariuszy i pracowników cywilnych. Jego celem jest także stworzenie jednolitego standardu komend i komisariatów w całym kraju, w szczególności w części odwiedzanej przez interesantów. Program jest realizowany w latach 2013-2015 przez Komendę Główną Policji we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych. Obecnie jednostki Policji nie posiadają jednolitego standardu pod względem rozwiązań architektonicznych i wyposażenia. Standaryzacja odbywa się między innymi w oparciu o Wytyczne nr 3 KGP z dnia 17 listopada 2009 r. w sprawie standardów technicznych, funkcjonalnych i użytkowych obowiązujących w obiektach służbowych Policji, uwzględniające potrzeby osób z niepełnosprawnością. W ramach realizacji Programu standaryzacji komend i komisariatów w 2014 r. realizowano 141 zadań, w tym 72 inwestycji i 69 remontów. Na ich wykonanie do końca 2015 r. zaplanowano 690 485 445 zł.

Wybrane inicjatywy dotyczące zapewnienia właściwych warunków dla osób starszych i z niepełnosprawnością, realizowane w Policji na poziomie lokalnym.

KWP w Gdańsku opracowała i wdrożyła do realizacji procedurę postępowania w przypadku ujawnienia osoby z niepełnosprawnością – dorosłej ofiary przemocy w rodzinie. Przedmiotowa procedura została umieszczona w wojewódzkim programie Wspólnie Przeciw Patologiom.

Resort spraw wewnętrznych zapewnia możliwość korzystania przez osoby uprawnione z pomocy tłumacza języka migowego, zgodnie z art. 10 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania. Świadczenie to jest bezpłatne dla osoby uprawnionej, będącej osobą z niepełnosprawnością w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.). W Biuletynie Informacji Publicznej MSW znajduje się informacja, w jaki sposób zgłosić zapotrzebowanie na skorzystanie z tłumaczenia języka migowego, wraz z formularzem wniosku. Wybór tłumacza jest dokonywany w oparciu o listy tłumaczy, które są opracowywane przez wojewodę. Jednocześnie należy zasygnalizować, że na pokrycie kosztów tłumaczeń corocznie w budżecie Ministerstwa zabezpieczane są środki finansowe.

Obowiązek zapewnienia tłumacza języka migowego jest realizowany także przez jednostki Policji. Jako przykład można przywołać rozwiązania przyjęte w garnizonie pomorskim. Na stronie internetowej KWP w Gdańsku znajduje się zakładka Tłumacze języka migowego, w której zawarta jest procedura komunikowania się osoby z niepełnosprawnością z jednostką Policji. Dyżurni jednostek są w posiadaniu list tłumaczy, wykorzystywanych w przypadku, gdy osoba z niepełnosprawnością nie ma tłumacza lub przewodnika w trakcie zgłaszania zdarzenia lub wykonywania czynności procesowych. Niezależnie od powyższego należy zasygnalizować, że w niektórych jednostkach Policji pracują osoby znające język migowy.

Innym przykładem jest aplikacja Numer ratunkowy SMS, obsługiwana przez służby dyżurne KWP w Katowicach. Jest ona przeznaczona dla osób z niepełnosprawnością (głównie dla osób niedosłyszących), które mogą za pomocą wiadomości SMS przesłać informację do KWP w Katowicach o zaistniałym zdarzeniu. Dyżurny KWP w Katowicach informację taką następnie przesyła za pomocą SWD (Systemu Wspomagania Dowodzenia) do jednostki terenowej Policji, właściwej ze względu na miejsce zdarzenia. Informacja o numerze telefonu (695 997 997) oraz o przeznaczeniu całego systemu umieszczona jest na stronie internetowej KWP w Katowicach.

We współpracy z Fundacją Instytutu Rozwoju Regionalnego KWP w Krakowie zorganizowała szkolenie dla funkcjonariuszy, którego tematyką było zachowanie się wobec osób niepełnosprawnych. Osoby przeszkolone przekazują pozyskaną wiedzę w swoich jednostkach.

Na stronie internetowej www.podkarpacka.policja.gov.pl umieszczony został w 2014 r. baner pn. *Przyjazna Policja*, kierowany do osób z niepełnosprawnością słuchową. Z tego miejsca następuje odesłanie do serwisu youtube, na którym zamieszczony został film zrealizowany przez KWP w Rzeszowie w porozumieniu z Polskim Związkiem Głuchoniemych. Zawiera wypowiedź w języku migowym pt. *Informacja dla osób niesłyszących*, dotyczącą form kontaktu z *Policją*. Do Informacji odsyłają również Biuletyn Informacji Publicznej KWP w Rzeszowie oraz biuletyny komend miejskich i powiatowych.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Finansów**

W ramach otoczenia cyfrowego Ministerstwo Finansów w 2014 r. zorganizowano szkolenia dla redaktorów portalu Ministerstwa oraz redaktorów stron Izb Skarbowych, Izb Celnych i Urzędów Kontroli Skarbowej z zakresu standardu WCAG 2.0, w celu zwiększenia dostępności stron internetowych resortu finansów dla osób z niepełnosprawnością.

W Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów, utworzono zakładkę *Ministerstwo Finansów/Jak załatwić sprawę/ Sprawa do załatwienia/Informacja dla osób niepełnosprawnych*, zawierającą niezbędne informacje dla osób z niepełnosprawnością ruchową oraz niesłyszących, dotyczące przystosowania gmachu Ministerstwa do obsługi osób mających trudności w poruszaniu się oraz mającym trwale lub okresowe trudności w komunikowaniu się. Informacje z ww. zakresu zawarto również na stronach BIP UKS Białystok, Bydgoszcz, Szczecin, Warszawa.

W ramach otoczenia architektonicznego Ministerstwo Finansów podjęło działania związane ze stworzeniem bezpiecznych i dogodnych warunków pracy dla osób z niepełnosprawnością, mające na celu likwidację barier architektonicznych.

Urzędy Kontroli Skarbowej w 2014 r. prowadziły działania w zakresie:

- dostosowania obiektów, w celu zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z nich przez osoby z niepełnosprawnością oraz osoby starsze,
- wydzielenia miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnością,
- dostosowania lokalizacji biura podawczego do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością,
- dostosowania stanowisk pracy osób z niepełnosprawnością do ich potrzeb.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju**

Obecne przepisy, zarówno ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z późn. zm.) jak i rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.), regulują oraz zapewniają ochronę praw osób z niepełnosprawnością.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że zagadnienia dotyczące dostosowania przestrzeni i obiektów budowlanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością są na bieżąco przekazywane do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Budowlanego, w ramach tworzonego Kodeksu Urbanistyczno-Budowlanego.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Obrony Narodowej**

Ministerstwo zawarło umowę z Polskim Związkiem Głuchych w zakresie pomocy tłumacza języka migowego na wezwanie osoby uprawnionej w rozumieniu ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

W celu ułatwienia poruszania się osobom z niepełnosprawnością w obiektach Ministerstwa Obrony Narodowej, w trakcie przeprowadzanych remontów, w miarę możliwości konstrukcyjnych budynku, poszerzane są otwory drzwiowe oraz likwidowane progi. Nowo wybudowana hala sportowa w kompleksie przy ul. Rakowieckiej 4 została wyposażona w urządzenia pozwalające na korzystanie z obiektu przez osoby z niepełnosprawnością (winda - platforma, toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością).

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje działania w celu całkowitego wyeliminowania barier architektonicznych w budynkach sądów, które utrudniają właściwą obsługę osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością. Resort podjął w tym zakresie współpracę z zespołem Fundacji „Court Watch Polska”, która przekazała raport z realizacji projektu „Obywatelski Monitoring Sądów 2012 - 2013”. Opracowanie to posłużyło do skierowania pisma do prezesów sądów apelacyjnych sygnalizującego zastrzeżenia m.in. w obszarze infrastruktury sądów i jednocześnie zwracającego uwagę na potrzebę zmian w tym zakresie.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

W 2014 r. nie zostały podjęte działania w zakresie przystosowania urzędu do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością z uwagi na to, że budynek Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi dostosowany jest do potrzeb osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością. Przy pracach nad dostosowaniem budynku do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością zastosowano racjonalne usprawnienia. Ponadto, w celu uczynienia obsługi klienta bardziej dostępną, w szczególności dla osób starszych, a także osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w budynku Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zorganizowany jest punkt obsługi interesantów, którego zadaniem jest pomoc wszystkim osobom z zewnątrz, w sprawnym załatwieniu zgłaszanych spraw.

Termin realizacji działania: działanie nie było realizowane z uwagi na zastosowanie odpowiednich rozwiązań już w 2013 roku.

- **Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS)** – jako urząd podległy

W ramach ułatwienia dostępu do usług administracyjnych dla osób z niepełnosprawnością w jednostkach organizacyjnych KRUS prowadzone były prace adaptacyjno-modernizacyjne mające na celu przystosowanie nieruchomości KRUS do zatrudnienia i obsługi osób z niepełnosprawnością. Dostosowanie budynków na potrzeby osób z niepełnosprawnością polegało przede wszystkim na:

- oznakowaniu stanowisk postojowych dla osób z niepełnosprawnością,
- likwidacji progów i różnic w poziomach podłóg,
- wyłożeniu podłóg i schodów wykładziną antypoślizgową,
- dostosowaniu sanitariatów dla osób z niepełnosprawnością,

- dostosowaniu bram i furtek wejściowych prowadzących do wejść do budynku,
- oznakowaniu stopni schodów pasem kontrastowym o odpowiedniej szerokości,
- wykonaniu remontu pochylni dla osób z niepełnosprawnością.

Należy jednocześnie wskazać, że Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w komunikacie nr 1 z dnia 18 maja 2012 r. określił sposoby komunikowania się z osobami wymagającymi usług tłumacza PJM, SJM i SKOBN przy załatwianiu indywidualnych spraw wydawanych w KRUS w drodze decyzji administracyjnej. Ponadto w odniesieniu do komunikowania się z osobami z niepełnosprawnością poprzez Internet KRUS dostosowała swoje strony www do standardów usług dla potrzeb osób niewidzących, słabowidzących lub niesłyszących.

Zakres modyfikacji narzędzi i mechanizmów administrowania serwisami www KRUS objął:

- udźwiękowienie plików tekstowych przy pomocy narzędzia iWebReader,
- wdrożenie mechanizmu umożliwiającego 3-stopniowe powiększanie czcionki,
- przemapowanie stron i dodanie skontrastowanego serwisu w wersji tekstowej,
- wdrożenie opcji podświetlania linków po kliknięciu klawisza „tab” i czytania „po klawiszach”, tj. poruszania się po menu przy pomocy klawiatury,
- dodanie tekstów alternatywnych przy plikach typu flash, jpg i grafikach, a także opcji powiększania zdjęć,
- trwałe usunięcie widocznych na stronie zbędnych znaczników HTML i zastosowanie kontrastujących oraz mniej wyrazistych nowych kolorów w linkach, tabelach i w całym menu przedmiotowym na stronach www.krus.gov.pl, www.bip.krus.gov.pl i na podstronach: www.krus.gov.pl/ue, www.krus.gov.pl/en/.

W zakresie wyrównywania szans w dostępie do usług administracyjnych osób sprawujących opiekę nad małymi dziećmi w jednostkach organizacyjnych KRUS organizowane są w salach obsługi interesantów „kącki dla dzieci” oraz stwarzane są udogodnienia umożliwiające opiekunom karmienie dzieci, czy zabiegi pielęgnacyjne. Z udogodnień tych chętnie korzystają osoby z małymi dziećmi załatwiające sprawy w jednostkach KRUS.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Środowiska**

Każdorazowo w miarę modernizacji pomieszczeń są one dostosowywane do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Zapewniono także dostęp do urzędzeń i wprowadzono ułatwienia tak dla pracowników, jak i klientów urzędu. Istnieje możliwość doposażania pomieszczeń w zależności od specyficznych potrzeb zdrowotnych danej osoby, stosowanie oprogramowania dla osób z niepełnosprawnością słuchową lub wzrokową, wskazanie na możliwość obsługi w języku migowym przez przeszkolonych pracowników, udostępnienie pokoju wypoczynkowego.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Gospodarki**

Ministerstwo jest przystosowane do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością poprzez wykorzystanie rozwiązań infrastruktury urzędu, które

uwzględniają potrzeby obydwu grup. W 2014 roku w budynkach Ministerstwa zakończono wymianę ośmiu dźwigów osobowych. Dźwigi w ramach istniejących możliwości technicznych, zostały dostosowane do obsługi osób z niepełnosprawnością i słabowidzących oraz starszych (np. przyciski z podświetleniem i z dodatkową informacją w alfabecie Braille'a, zamontowane poręcze w kabinach, zwiększony udźwig oraz antypoślizgowa powierzchnia podłogi).

W 2014 r. Ministerstwo Gospodarki kontynuowało działania zachęcające osoby z niepełnosprawnością do udziału w procesie rekrutacyjnym na wolne stanowiska pracy, w taki sam sposób, w jakim zadanie realizowane było w 2013 roku.

W 2014 roku Ministerstwo Gospodarki realizowało zadania związane z budową elektronicznego Punktu Kontaktowego, którego prowadzenie, zgodnie z przepisami rozdziału 2a ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie gospodarczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 672, z późn. zm.) należy do właściwości Ministra Gospodarki. Zadaniem Punktu Kontaktowego jest udzielanie informacji oraz udostępnianie i utrzymywanie usług umożliwiających realizację przez Internet procedur administracyjnych, związanych z inicjowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Warto podkreślić, że możliwość załatwienia sprawy urzędowej drogą elektroniczną jest szczególnie istotna dla osób z niepełnosprawnością. Stosownie do postanowień ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (dz. U. z 2014 r. poz. 1114) i rozporządzenia w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, portal Punktu Kontaktowego jest zgodny z wytycznymi dla dostępności treści internetowych WCAG 2.0 na poziomie AA co oznacza, że jest przyjazny dla osób niewidomych, niesłyszących oraz niesprawnych ruchowo.

W ramach portalu uruchomiono usługę Centrum Pomocy, która umożliwia uzyskanie pomocy ekspertów w zakresie spraw dotyczących inicjowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Centrum Pomocy oferuje wsparcie za pośrednictwem wirtualnego urzędnika, usługi LiveChat, telefonu, a nowością jest wsparcie tłumacza języka migowego, dzięki czemu z pomocy mogą skorzystać osoby o różnym rodzaju niepełnosprawności.

W 2014 r. przeprowadzono wdrożenie pilotażowe, które ma na celu uruchomienie w dwóch wytypowanych urzędach infokiosków przystosowanych dla osób z niepełnosprawnością. Za pośrednictwem infokiosków możliwe będzie skorzystanie z usług Punktu Kontaktowego, w tym z Centrum Pomocy.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

W 2014 r. wykonano przebudowę wejścia B. Strefa wejścia zgodnie z opracowaną w 2013 r. dokumentacją projektową zapewnia swobodny dostęp dla osób z niepełnosprawnością, w szczególności dostosowano system kontroli poprzez bramki uchylne, które po otwarciu umożliwiają swobodny przejazd, zlikwidowano różnicę poziomów pomiędzy chodnikiem przez wejściem a posadzką wewnątrz. Przed wejściem został zamontowany sygnał dźwiękowy, który informuje ochronę obiektu, że należy zapewnić pomoc osobie z niepełnosprawnością. Kontrola osób z niepełnosprawnością odbywa się na parterze.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Główny Urząd Statystyczny**

W 2014 roku GUS wznowił w trybie przetargu nieograniczonego postępowanie na realizację zadania dotyczącego remontu schodów i podjazdu do bloku D oraz łazienek przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnością w gmachu GUS – do upływu terminu do składania ofert w przedmiotowym postępowaniu nie złożono żadnej oferty. Postępowanie zostało unieważnione.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, przewidziane do kontynuacji w 2015 roku.

Działanie nr 4

Włączanie cyfrowe osób starszych i osób z niepełnosprawnością poprzez:

- organizowanie kampanii społecznych mających na celu przełamywanie strachu oraz pokazywanie korzyści płynących z umiejętności obsługi nowych technologii,
- organizowanie kursów przy wykorzystaniu istniejącego już potencjału (np. kursy w bibliotekach).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

W zakresie działalności Latarników Polski Cyfrowej.

Jednym z celów Projektu systemowego – działania na rzecz rozwoju szerokopasmowego dostępu do internetu - jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, w szczególności osób z grupy wiekowej 50+, zamieszkałych przede wszystkim w małych miejscowościach i wsiach. Podejmowane w tym celu działania opierają się przede wszystkim na działalności Latarników Polski Cyfrowej.

Latarnicy to wolontariusze, których zadaniem jest wprowadzenie w cyfrowy świat osób wykluczonych cyfrowo. Uczestnikami zajęć prowadzonych przez latarników są osoby w wieku 50+ które nie potrafią, nie czują potrzeby albo boją się korzystać z internetu. Często są to mieszkańcy małych miejscowości i wsi.

Latarnicy to członkowie lokalnych społeczności. Zadaniem Latarników jest przełamanie obaw i pokazanie korzyści z wykorzystania nowoczesnych technologii. Warsztaty odbywają się w małych grupach (mogą to być spotkania indywidualne). Spotkania odbywają się w świetlicach, domach kultury itp. Spotkania są „szyte na miarę” zarówno pod względem poruszanych tematów, jak i metod pracy.

Działania przeprowadzone w 2014 r. obejmowały, między innymi:

- przeszkolenie przez Latarników 95399 osób w wieku 50+,
- przeprowadzenie 13011 zajęć z osobami wykluczonymi cyfrowo. Liczba godzin przepracowanych przez latarników w 2014 roku w ramach zajęć dla 50+ wyniosła 25850,
- przeszkolenie ponad 200 nowych Latarników (na koniec 2014 r. w całym kraju działało ponad 2900 Latarników),

- przeprowadzenie kampanii viralowej filmu promującego edukację cyfrową pokolenia 50+ pt. „Cyfrowe perypetie Andrzeja Grabowskiego”, skierowanej do wykluczonych cyfrowo osób z pokolenia 50+ oraz potencjalnych przyszłych Latarników Polski Cyfrowej,
- utrzymanie i aktualizację portalu latarnicy.pl, na którym zamieszczane są między innymi pomoce dydaktyczne dla Latarników, jak i informacje dla osób 50+,
- organizację warsztatów i spotkań dla Latarników mających na celu podniesienie kompetencji Latarników i wymianę doświadczeń.

W zakresie wdrażania Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007 -2013, Działanie 8.3 – Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion.

Działanie polegało na sfinansowaniu dostępu do Internetu osobom o niskich dochodach lub z niepełnosprawnością, które są zagrożone wykluczeniem cyfrowym. Miało ono charakter dotacji przekazywanej jednostkom samorządu terytorialnego (JST) lub konsorcjom JST i organizacji pozarządowych, które były odpowiedzialne za kompleksową realizację działań związanych z udzieleniem wsparcia uprawnionym gospodarstwom domowym na terenie danej gminy. Wsparcie było przeznaczone na zapewnienie dostępu do Internetu oraz serwisowanie urządzeń, a także na przeprowadzenie niezbędnych szkoleń dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – przy uwzględnieniu konieczności zapewnienia odpowiednich warunków użytkowania przez grupy docelowe. Projekty, zgodnie z założeniami Działania 8.3 PO IG, kierowane były do osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym z powodu trudnej sytuacji materialnej lub niepełnosprawności. Wsparciem mogły zostać objęte gospodarstwa domowe spełniające kryterium dochodowe upoważniające do otrzymania pomocy w ramach systemu pomocy społecznej lub systemu świadczeń rodzinnych, dzieci i młodzież ucząca się z rodzin w trudnej sytuacji materialnej i społecznej uprawniającej do uzyskania stypendiów socjalnych, osoby ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, samotni rodzice, osoby z grupy 50+ oraz dzieci i młodzież uczącą się z bardzo dobrymi wynikami w nauce. Dzięki 744 realizowanym przez 637 gmin projektom ok. 90 tysięcy rodzin uzyska bezpłatny dostęp do Internetu oraz możliwość rozwinięcia swoich kompetencji cyfrowych, a tym samym te wszystkie osoby, w tym także osoby z niepełnosprawnością, dzięki wdrożeniu Działania 8.3 włączają się w nurt rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

W zakresie wspierania przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji trzech projektów dotyczących tematyki włączenia cyfrowego osób z niepełnosprawnością i starszych.

W 2014 r. Minister Administracji i Cyfryzacji wsparł finansowo realizację trzech projektów dotyczących tematyki włączenia cyfrowego osób z niepełnosprawnością i starszych. Projekty zostały wyłonione w ramach otwartych konkursów ofert na realizację zadania publicznego pt. *Działania na rzecz poprawy dostępności zasobów i serwisów internetowych dla osób niepełnosprawnych i seniorów oraz Działania na rzecz poprawy poczucia bezpieczeństwa w środowisku cyfrowym poprzez rozwijanie świadomości zagrożeń, kształtowanie odpowiednich postaw oraz rozwijanie umiejętności wykorzystywania dostępnych narzędzi.*

Projekt Polska Akademia Dostępności: wiedza, narzędzia, rozwiązania realizowany przez Fundację Widzialni

Polska Akademia Dostępności to kompleksowy projekt kierowany do obecnych i przyszłych twórców, administratorów oraz redaktorów stron internetowych mający na celu upowszechnienie wiedzy i narzędzi, a także rozwinięcie umiejętności w zakresie dostosowywania portali do potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz starszych. Projekt zakładał opracowanie narzędzi informatycznych i zasobów edukacyjnych przeznaczonych dla twórców i administratorów serwisów internetowych oraz działania o charakterze badawczym, szkoleniowym i informacyjnym. Zakres projektu przewidywał opracowanie:

- ogólnodostępnych szablonów stron internetowych wraz z systemem zarządzania treścią stron (CMS) spełniającym wymagania standardu dostępności WCAG 2.0 na poziomie AA, wyposażonym w system podpowiedzi w zakresie wprowadzania treści w sposób zgodny z zasadami dostępności,
- scenariuszy szkoleń oraz kursów e-learningowych z zakresu standardów dostępności stron internetowych, tworzenia dostępnych dokumentów, administrowania dostępnymi serwisami internetowymi oraz wdrożenia i zarządzania narzędziami informatycznymi,
- portalu udostępniającego bazę wiedzy oraz narzędzia przeznaczone do dostosowania stron do wymogów WCAG.

W ramach działań edukacyjnych projekt zakładał przeprowadzenie serii szkoleń warsztatowych dla trzydziestu twórców i administratorów stron internetowych, organizację ogólnopolskiej konferencji upowszechniającej wiedzę i produkty wypracowane podczas projektu. Przeprowadzona została konkurs *The best of accessibility project* na najciekawszy projekt przełamujący bariery w dostępie do informacji publicznej, którego laureatem został Narodowy Instytut Audiowizualny za portal Ninateka.

Badania dotyczyły poziomu dostępności zasobów internetowych instytucji publicznych (jednostek samorządu terytorialnego, instytucji edukacyjnych, instytucji kultury, instytucji opieki zdrowotnej), potrzeb i barier wdrażania standardów dostępności w instytucjach publicznych oraz poziomu kompetencji ich pracowników. Szczegółowe wyniki i wnioski z badań przedstawione zostały w Raporcie z badań przeprowadzonych w ramach projektu Polska Akademia Dostępności opracowanym przez naukowców z Uniwersytetu Śląskiego.

Projekt Postaw na dostępność! Fundacji Szansa dla Niewidomych

Zakładaniem celem projektu *Postaw na dostępność!* było podniesienie wiedzy i umiejętności osób związanych zawodowo z funkcjonowaniem publicznych serwisów internetowych w zakresie merytorycznych i praktycznych aspektów wdrażania standardów dostępności WCAG.

Projekt zakładał przeprowadzenie ogólnopolskich szkoleń dla projektantów stron internetowych (ok. 320 osób) na temat zagadnień programistycznych oraz szkoleń dla redaktorów publicznych serwisów internetowych (ok. 320 osób) w odniesieniu do systemów zarządzania treścią (CMS). Szkolenia zaplanowano we wszystkich 16 województwach. Projekt zakładał również przeprowadzenie szkoleń centralnych dotyczących metodologii przeprowadzania audytów dostępności (16 osób), a także przeprowadzenie audytów dostępności stron internetowych zainteresowanych instytucji publicznych (ok. 80 stron).

W ramach działań informacyjnych przewidziano organizację konferencji w celu prezentacji dobrych praktyk w zakresie dostosowywania stron internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Projekt zakładał również opracowanie narzędzi edukacyjnych w postaci quizu internetowego dotyczącego standardów WCAG oraz dwie publikacje poradnikowe:

- Samouczek dla twórców i redaktorów treści cyfrowych zawierający przykłady zastosowań najpopularniejszych technologii tworzenia stron internetowych w kontekście standardów e-dostępności (400 egz. drukowanych, w tym 100 egz. w języku Braille'a),
- specjalny numer kwartalnika HELP poświęcony tematyce e-dostępności (3300 egz. drukowanych, w tym 100 egz. w języku Braille'a).

Publikacje zostaną rozdystrybuowane wśród osób niewidomych, słabowidzących oraz ich widzących przyjaciół, podczas ogólnopolskich konferencji oraz za pośrednictwem wojewódzkich tyflopunktów prowadzonych przez Fundację Szansa dla Niewidomych.

Projekt Internet – Uwaga Niebezpiecznie - Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki

Projekt *Internet – Uwaga Niebezpiecznie*, zakładał upowszechnienie wśród osób głuchych i słabosłyszących informacji i wiedzy na temat zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu, w tym promocji rozwiązań technicznych służących ochronie dzieci i młodzieży przed nieodpowiednimi treściami w Internecie.

Działania w ramach projektu zakładały:

- stworzenie strony internetowej dla osób głuchych i słabosłyszących z bazą wiedzy (w języku migowym oraz z napisami) na temat zagrożeń cyfrowych, zasad bezpiecznego korzystania z Internetu oraz dostępnych narzędzi kontroli rodzicielskiej, zawierającej treści skierowane zarówno do dzieci jak i osób dorosłych,
- produkcję i dystrybucję spotu promującego tematykę bezpieczeństwa w Internecie wśród osób głuchych i słabosłyszących oraz zachęcającego do korzystania z bazy wiedzy, poprzez publikację na portalach społecznościowych oraz stronach internetowych instytucji i organizacji działających na rzecz osób głuchych (oddziały PZG, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze),
- przeprowadzenie konkursu kierowanego do ośrodków szkolno-wychowawczych dla uczniów głuchych, którego przedmiotem była realizacja krótkich filmów w języku migowym dotyczących bezpiecznych zasad korzystania z Internetu.

Niezależnie od powyższego Ministerstwo w ramach projektu *Nowoczesne kadry polskiej teleinformatyki administracji publicznej – narzędzia wymiany doświadczeń i podnoszenia kompetencji* zorganizowało warsztaty skierowane do informatyków oraz redaktorów serwisów on-line zatrudnionych w administracji rządowej na temat tego, czym jest dostępność stron www, jakie są podstawowe bariery uniemożliwiające osobom z niepełnosprawnością dostęp do treści cyfrowych w Internecie, a także jak zamówić i utrzymać stronę internetową zgodną ze standardami WGAG 2.0.

Przy realizacji działania ministerstwo współpracowało z następującymi podmiotami:

W zakresie działalności Latarników Polski Cyfrowej współpraca ze Stowarzyszeniem „Miasta w Internecie” – partner Projektu systemowego – działania na rzecz rozwoju szerokopasmowego internetu (koordynator komponentu projektu pn. *Latarnicy Polski Cyfrowej*).

W zakresie wdrażania Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007 -2013, Działanie 8.3 – Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion. Realizacja zadania dokonuje się poprzez wdrażanie Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007 - 2013, Działanie 8.3 – Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion.

W zakresie wspierania przez MAC trzech projektów dotyczących tematyki włączenia cyfrowego osób niepełnosprawnych i starszych. Organizacje pozarządowe, których inicjatywy wspierane są przez MAC w ramach procedury otwartych konkursów ofert na realizację zadania publicznego przeprowadzanych na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w 2014 roku kontynuowało zaangażowanie w proces dostosowywania serwisów internetowych podmiotów realizujących zadania publiczne do międzynarodowych standardów dostępności WCAG 2.0. W związku z wejściem w życie z końcem maja 2015 r. art. 19 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych, Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych dwukrotnie (w latach 2013 i 2014) wystąpił do kierowników wszystkich resortów z apelem o dopilnowanie, by serwisy poszczególnych resortów zostały dostosowane do ww. standardów dostępności w oznaczonym terminie.

Ponadto, w ramach Poddziałania 1.3.6 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki PFRON w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Integracji realizował projekt Wsparcie osób niepełnosprawnych w swobodnym dostępie do informacji i usług zamieszczonych w Internecie II, do którego Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych opracowało główne założenia. W ramach projektu przeprowadzono audyty dostępności serwisów internetowych objętych projektem (m.in. PUP, PCPR, UP); zorganizowano dwa szkolenia e-learningowe z zakresu tworzenia i administrowania stron internetowych dostępnych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności skierowane do redaktorów serwisów www oraz programistów. Realizacja projektu zakończyła się w 2014 roku. Jako rezultat projektu powstały raporty z przeprowadzonych audytów oraz podręcznik nt. dobrych rozwiązań w projektowaniu serwisów www, który jest dostępny w wersji papierowej, e-booka oraz w formacie DAISY. Platforma LMS (Learning Management System) w oparciu o system open source Moodle i standardy WCAG 2.0 jest dostępna pod adresem: www.edukacja.pfron.pl, natomiast system internetowy projektu pod adresem: www.dostepnestrony.pl.

W serwisie internetowym BON opublikowano osobną zakładkę dotyczącą dostępności serwisów internetowych, w której zamieszczono publikacje nt. dostosowywania serwisów do ww. standardów.

W 2014 r. przedstawiciele BON uczestniczyli w pierwszym posiedzeniu Komitetu Monitorującego PO Polska Cyfrowa. Ponadto, temat dostępności do informacji i komunikacji,

w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych był przedmiotem jednego posiedzeń Zespołu ds. wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych we wrześniu 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Działanie nr 5

Analiza przepisów regulujących dostęp do głosowania dla osób z niepełnosprawnością pod kątem zapewnienia niezależności i samodzielności w głosowaniu tych osób (str. 122 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych

Trwa analiza prawa wyborczego pod kątem uwzględniania potrzeb osób z niepełnosprawnością w zakresie ich pełnego udziału w wyborach.

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Działanie nr 6

Analiza możliwych rozwiązań w zakresie stworzenia warunków funkcjonowania instrumentów umożliwiających osobom z niepełnosprawnością skorzystanie przez określony czas ze sprzętu ułatwiającego funkcjonowanie osobie z niepełnosprawnością (str. 122 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

W Biurze Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych trwają obecnie prace analityczne nad całym systemem rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. W ich trakcie zostaną przeanalizowane różne rozwiązania mające na celu poprawę funkcjonowania instrumentów wsparcia osób niepełnosprawnych, w tym umożliwiających osobom z niepełnosprawnością skorzystanie przez określony czas ze sprzętu ułatwiającego funkcjonowanie.

Od 2012 r. PFRON prowadzi pilotażowy program *Aktywny samorząd*, adresowany do osób z niepełnosprawnością – pełnoletnich oraz dzieci i młodzieży. Warunkiem zasadniczym jest

posiadanie dokumentu prawnego potwierdzającego niepełnosprawność (orzeczenie o niepełnosprawności, orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne). W ramach tego programu osoby z niepełnosprawnością mogą uzyskać środki PFRON po spełnieniu warunków uczestnictwa określonych w programie m.in.:

- a) likwidację bariery transportowej poprzez pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu (Obszar A Zadanie nr 1),
- b) likwidację barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym poprzez pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania (Obszar B Zadanie nr 1),
- c) likwidację barier w poruszaniu się poprzez:
  - pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (Obszar C Zadanie nr 1),
  - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym (Obszar C Zadanie nr 2),
  - pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (Obszar C Zadanie nr 3),
  - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (Obszar C Zadanie nr 4).

W programie obowiązują zasady dotyczące częstotliwości udzielania pomocy na ten sam cel, wskazujące minimalny okres użytkowania przedmiotów dofinansowanych ze środków PFRON. Co do zasady, kolejną pomoc na ten sam cel można uzyskać po upływie trzech lat od wcześniejszego zakupu – z wyjątkiem wsparcia kosztów utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub wysokospecjalistycznej protezy – kiedy to kolejną pomoc można uzyskać po upływie obowiązującego okresu gwarancji.

Program realizują wszystkie samorządy powiatowe, które zostały wyposażone także w odpowiednie kompetencje, aby w razie konieczności - skrócić okres karencji w uzyskaniu kolejnych środków PFRON. Do okoliczności uzasadniających podjęcie decyzji należą:

- a) zmiany w stanie fizycznym lub pogorszenie stanu zdrowia osoby z niepełnosprawnością, które powoduje, że nie może ona korzystać z posiadanego, uprzednio dofinansowanego ze środków PFRON przedmiotu dofinansowania,
- b) zdarzenia losowe, skutkujące utratą przedmiotu dofinansowania albo jego zniszczeniem w stopniu uniemożliwiającym użytkowanie i naprawę.

W planie finansowym PFRON na 2014 r. na realizację programu przewidziano kwotę 142.902.000,00 zł. Szczegółowe dane rzeczowo-finansowe z realizacji programu w 2014 r. będą dostępne po złożeniu przez samorządy powiatowe sprawozdania z realizacji programu – jednak nie wcześniej niż po 15 lutego 2015 r.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 7

Integracja dzieci z niepełnosprawnością na poziomie systemu edukacji (zwiększenie możliwości uczenia się w zintegrowanej grupie rówieśniczej), (str. 122 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Edukacji Narodowej

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Edukacji Narodowej

W 2014 r. kontynuowane były działania Ministerstwa Edukacji Narodowej służące tworzeniu rozwiązań o charakterze systemowym i organizacyjnym, wpływających na efektywność kształcenia dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W tym zakresie znowelizowano lub wydano następujące akty prawne regulujące obszar kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi:

- 1) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie:
  - *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych*²³;
  - *warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach*²⁴;
  - *w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży*²⁵;
  - *w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych*²⁶;
- 2) w ustawie z dnia 30 maja 2014 r. *o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw*²⁷ wprowadzono nowe zasady wyboru przez nauczycieli podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych oraz zagwarantowano uczniom szkół podstawowych i gimnazjów prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych, przeznaczonych do obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, określonych w ramowych planach nauczania dla tych szkół, w przypadku uczniów z niepełnosprawnością uwzględniających ich potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne.

Trwały także prace nad wydaniem nowego rozporządzenia, które zastąpi rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 września 2008 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych²⁸.

---

²³ Dz. U. z 2014 r. poz. 414.

²⁴ Dz. U. z 2014 r. poz. 392.

²⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 1157.

²⁶ Dz. U. z 2014 r., poz. 893, z późn. zm.

²⁷ Dz. U. z 2014 r., poz. 811.

²⁸ Dz. U. z 2008 r., Nr 173, poz. 1072.

Wdrażanie rozwiązań prawnych i organizacyjnych w przedszkolach, szkołach i placówkach systemu oświaty jest kontrolowane i analizowane m. in. w trybie nadzoru pedagogicznego. Problematyka kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest przedmiotem kontroli prowadzonych w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty.

W roku szkolnym 2013/2014 przeprowadzone zostały kontrole w zakresie organizacji kształcenia uczniów z niepełnosprawnością w publicznych przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, w publicznych przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi oraz w publicznych przedszkolach i szkołach integracyjnych.

W ramach ustalonego na rok szkolny 2014/2015 kierunku polityki oświatowej państwa: *Edukacja włączająca uczniów niepełnosprawnych* organy sprawujące nadzór pedagogiczny obowiązane są przeprowadzić kontrole planowe m. in.:

- w publicznych przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach, oddziałach ogólnodostępnych i/lub integracyjnych nt.: *Prawidłowości organizacji zajęć rewalidacyjnych, w tym liczba godzin i rodzaj tych zajęć oraz ich zgodność z zaleceniami zawartymi w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność w szkole ogólnodostępnej;*
- w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych nt.: *Prawidłowości wydawania przez zespoły orzekające działające w poradniach psychologiczno-pedagogicznych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego.*

W celu lepszego kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w nowej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 zaplanowano wykorzystanie środków UE m. in. na realizację projektów na poziomie regionalnym i centralnym, których zadaniem będzie wsparcie jednostek systemu oświaty w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniem młodszym.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 3. Poprawa w zakresie rozwiązań wspomagających osoby wymagające pomocy w uzyskaniu mieszkania, a także osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej ze względu na wiek, niepełnosprawność, chorobę oraz osoby posiadające status uchodźcy

Cel szczegółowy 3.1

Zwiększenie dostępu do lokali socjalnych, mieszkań komunalnych oraz mieszkań chronionych dla osób, które wymagają pomocy w uzyskaniu mieszkania, a także osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej ze względu na wiek, niepełnosprawność, chorobę oraz dla osób posiadających status uchodźcy.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.1

Działanie nr 1

Analiza aktów prawnych regulujących dostęp do lokali socjalnych, mieszkań komunalnych oraz mieszkań chronionych w celu podniesienia jakości działań samorządów w tym zakresie (str. 123 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju**

W celu umożliwienia gminom prowadzenia racjonalnej i elastycznej polityki mieszkaniowej, Ministerstwo opracowało projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Projekt został skierowany pod obrady Stałego Komitetu Rady Ministrów.

Obecnie w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju analizowane są przepisy ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. Nr 251, poz. 1841, z późn. zm.) pod kątem możliwości usprawnienia funkcjonowania programu.

Niezależnie od realizacji działania polegającego na analizie aktów prawnych regulujących dostęp do lokali socjalnych, mieszkań komunalnych oraz mieszkań chronionych, państwo wspiera samorządy w tworzeniu budownictwa socjalnego. W roku 2014 z budżetu państwa na zasilenie Funduszu Dopłat z przeznaczeniem na finansowe wsparcie budownictwa socjalnego przeznaczono środki w kwocie 80 mln zł. W 2014 r. gminy wykorzystywały 85,1 mln zł (dodatkowe środki na sfinansowanie obu edycji 2014 r. pochodziły z puli środków niewykorzystanych we wcześniejszych edycjach). W ramach tej kwoty udzielono finansowego wsparcia na utworzenie 887 lokali socjalnych, 11 mieszkań chronionych, 820 mieszkań komunalnych (dodatkowo powstanie odpowiednia liczba lokali socjalnych) oraz 98 miejsc noclegowych. W roku 2015 na realizację programu zaplanowano 80 mln zł. Następną edycja składania wniosków rozpocznie się 1 marca br.

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

W ramach przygotowywania dokumentu *Polska polityka integracji cudzoziemców – założenia i wytyczne* prowadzono analizy z zakresu dostępu cudzoziemców objętych ochroną międzynarodową do mieszkań. Zaproponowane zostały także konkretne rozwiązania mające na celu zwiększenie dostępu cudzoziemców z tej grupy do mieszkań socjalnych, które to rozwiązania zostaną implementowane po przyjęciu dokumentu przez Radę Ministrów (zakłada się, że dokument zostanie przyjęty do połowy 2015 r.). Podstawowe środki, jakie

planuje się podjąć polegają na zniesieniu barier, które często mają charakter nie prawny, a wynikają z praktyki stosowanej przez poszczególnych urzędników.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem

Cel szczegółowy 3.2

Zwiększenie dostępności lokali mieszkalnych na rynku w odniesieniu do ludzi młodych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 3.2

Działanie nr 1

Promowanie mechanizmów wsparcia dla młodych ludzi w nabyciu pierwszego mieszkania zaproponowanych w ustawie z dnia 27 września 2013 r. o pomocy państwa w nabyciu pierwszego mieszkania przez młodych ludzi (Mieszkanie dla Młodych), (str. 124 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju**

W ramach programu *Mieszkanie dla młodych* wspierane są finansowo małżeństwa i osoby, które nabywają lokale mieszkalne lub domy jednorodzinne na rynku pierwotnym.

W ramach programu wykorzystywane są dwa podstawowe instrumenty wsparcia:

1. dofinansowanie wkładu własnego w wysokości 10% wartości odtworzeniowej mieszkania dla małżeństw i osób bezdzietnych lub 15% wartości odtworzeniowej mieszkania dla małżeństw z dziećmi i osób samotnie wychowujących dzieci. Dofinansowanie to zwiększa zdolność kredytową nabywców i obniża poziom zaciągniętego kredytu na zakup mieszkania, co z kolei przedkłada się na zmniejszenie wysokości rat w ramach obsługi kredytu,
2. spłata części kredytu (5% wartości odtworzeniowej mieszkania) w przypadku beneficjentów programu, którzy w okresie 5 lat od dnia nabycia mieszkania urodzą lub przysposobią dziecko, będące 3 (lub kolejnym) wychowywanym dzieckiem.

W pierwszym roku funkcjonowania programu (2014 r.):

- udzielono 13 968 kredytów na kwotę 2 564,9 mln zł;
- wypłacono 9 145 dofinansowań wkładu własnego na kwotę 207,3 mln zł. 6 890 dofinansowań na kwotę 139,3 mln zł wypłacono beneficjentom nieposiadającym dzieci (przeciętna wysokość dofinansowania – 20,2 tys. zł). 2 255 dofinansowań na kwotę 68,1 mln zł wypłacono beneficjentom posiadającym przynajmniej jedno dziecko (przeciętna wysokość dofinansowania – 30,2 tys. zł);
- wypłacono 5 dofinansowań związanych z urodzeniem 3 (lub kolejnego) dziecka na łączną kwotę 50,7 tys. zł.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 4. Poprawa jakości usług instytucji obsługujących cudzoziemców

Cel szczegółowy 4.1

Poprawa jakości obsługi cudzoziemców przez urzędy, do których głównych zadań należą sprawy cudzoziemców.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 4.1

Działanie nr 1

Prowadzenie szkoleń dla urzędników na temat obsługi osoby pochodzącej z innej kultury (str. 124 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd do Spraw Cudzoziemców

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, (w tym: Policja, Straż Graniczna i Urząd do Spraw Cudzoziemców)

W ramach projektu *Prawa migrantów w praktyce*, realizowanego przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji w partnerstwie z MSW, w okresie od października 2012 r. do kwietnia 2014 r. przeprowadzonych zostało 20 szkoleń antydyskryminacyjnych. Szkolenia organizowane były dla inspektorów pracy, funkcjonariuszy Straży Granicznej, przedstawicieli pracodawców i organizacji udzielających pomocy imigrantom, a ich tematyka obejmowała kwestie praw i obowiązków migrantów w Polsce, rozpoznawania sytuacji związanych z dyskryminacją oraz sposobów zapobiegania takim sytuacjom, a także trening komunikacji międzykulturowej.

Szkolenia mające na celu właściwą obsługę osób pochodzących z innych kultur, w tym edukację na temat różnic międzykulturowych oraz kształtowanie właściwych postaw wobec przedstawicieli różnych kultur i religii, prowadzone są systematycznie w ośrodkach szkoleniowych Straży Granicznej. W tym miejscu należy wskazać przykładowe szkolenia z tego zakresu organizowane w 2014 r. przez Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie:

1. W ramach szkolenia podstawowego:

- temat: *Kulturowe uwarunkowania komunikacji interpersonalnej* (kultura i jej wymiary, bariery utrudniające skuteczne komunikowanie międzykulturowe: stereotypy etniczne i uprzedzenia, kulturowe różnice w stylach komunikacji niewerbalnej),
- temat: *Stereotypy etniczne i uprzedzenia* (pojęcie stereotypu oraz uprzedzenia, pojęcie etnocentryzmu, społeczno-kulturowe uwarunkowania stereotypów i uprzedzeń funkcjonariuszy SG, strategie osłabiania stereotypów i uprzedzeń w Straży Granicznej),

- temat: *Kultura i jej wpływ na komunikowanie interpersonalne* (rodzaje kultur, komunikacja interpersonalna uwarunkowana kulturowo, odprawa graniczna, prowadzenie wywiadu z cudzoziemcem).
2. W ramach szkolenia w zakresie szkoły podoficerskiej:
- temat: *Kulturowe modele zachowań przedstawicieli kultury azjatyckiej* (elementy komunikacji interpersonalnej przedstawicieli kultury azjatyckiej, organizacja przestrzeni i dystanse społeczne w ujęciu kulturowym, kulturowe rozumienie dotyku, postawa, gesty, kontakt wzrokowy, wyrażanie emocji nacechowane kulturowo, pozycja i rola kobiet w kulturze azjatyckiej),
  - temat: *Kulturowe modele zachowań przedstawicieli ludów Afryki*,
  - temat: *Kulturowe modele zachowań przedstawicieli kultury arabskiej*,
  - temat: *Kulturowe modele zachowań przedstawicieli Kaukazu i Azji Centralnej*,
  - temat: *Trening kształtowania kompetencji międzykulturowych* (odkrywanie różnic w wybranych religiach, różne pojmowanie czasu, najważniejsze wartości w różnych kulturach i religiach, rodzaje konfliktów międzykulturowych),
  - temat: *Ubiór i przedmioty kultu religijnego* (postępowanie z cudzoziemcem, którego obowiązują kulturowe i religijne zasady dotyczące ubioru, postępowanie z przedmiotami kultu religijnego).
3. W ramach szkolenia w zakresie szkoły chorążych:
- temat: *Komunikacja interpersonalna – uwarunkowania kulturowe* (kulturowe różnice zachowań komunikacyjnych, praktyczne wskazówki do prowadzenia rozmowy z osobą pochodzenia azjatyckiego i arabskiego).
4. W ramach przeszkolenia specjalistycznego do mianowania na pierwszy stopień oficerski Straży Granicznej w zakresie kształcenia kompetencji kierowniczych:
- temat: *Różnice kulturowe jako bariera w sprawnej komunikacji z cudzoziemcami* (podłoże różnic kulturowych – wymiary kultury, religia jako źródło odmiennych systemów wartości, komunikacja niewerbalna uwarunkowana kulturowo).

Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie w latach 2013-2014 realizowało m.in. szkolenia *Komunikacja interpersonalna – uwarunkowania kulturowe* oraz *Różnice kulturowe jako bariera w sprawnej komunikacji z cudzoziemcami*.

Problematyka właściwej obsługi cudzoziemców znalazła się w programach następujących szkoleń, realizowanych w 2014 r. przez Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych w Lubaniu:

1. W ramach szkolenia podstawowego, na zajęciach z etyki (oprócz tematu *Poszanowanie godności w świetle praw człowieka*) realizowano tematy:
  - *Kulturowe uwarunkowania komunikacji interpersonalnej* (stereotypy etniczne i uprzedzenia, kulturowe różnice w stylach komunikacji niewerbalnej),
  - *Religia i jej wpływ na komunikowanie* (systemy wartości, zasady postępowania wobec ubiorów i przedmiotów kultu religijnego).
2. W szkoleniu podoficerskim w ramach przedmiotu *Podstawy komunikacji społecznej* realizowane były tematy:
  - *Wybrane problemy procesu adaptacji migranta i uchodźcy* (zasady postępowania wobec osób po traumatycznych przeżyciach, rozpoznawanie problemów adaptacyjnych w strzeżonych ośrodkach),

- *Trening kształtowania kompetencji międzykulturowych* (odkrywanie różnic kulturowych, rodzaje konfliktów międzykulturowych).

Tematyka związana z uwrażliwianiem funkcjonariuszy na wartości innych kultur obecna była także w programach kursów, dotyczących identyfikacji kulturowej poszczególnych grup etnicznych, religijnych lub kulturowych. W 2014 r. zrealizowano następujące kursy:

- *Rozwiązywanie sytuacji konfliktowych w relacjach funkcjonariusz – cudzoziemiec w środowisku wielokulturowym* (szkolenie prowadzone przez trenerów z ośrodka mediacyjnego *Mediatorzy.pl*).
- *Komunikacja z cudzoziemcami i interwencja w sytuacjach trudnych podczas wydalenia* (szkolenie przeznaczone dla służb konwojowo – ochronnych Straży Granicznej, poświęcone metodom konstruktywnego rozwiązywania sytuacji konfliktowych i kryzysowych, z wykorzystaniem elementów negocjacji i mediacji),
- seminarium *Kultura jako element identyfikacji cudzoziemców*, w ramach którego odbyły się między innymi panele: *Komunikacja międzykulturowa w Straży Granicznej*, *Komunikacja z cudzoziemcami jako wyzwanie dla polskich służb publicznych*, *Identyfikacja kulturowa cudzoziemców jako problem badawczy*.

Należy podkreślić, że w szkoleniach dla funkcjonariuszy Straży Granicznej z zakresu obsługi cudzoziemców coraz większą rolę odgrywają organizacje pozarządowe. Przykładem może być realizowane przez Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu *La Strada* szkolenie *Spoleczno–kulturowa identyfikacja zjawiska handlu ludźmi – poziom III*.

W 2014 r. w ramach projektu *Wewnątrzinstytucjonalny model rozwiązywania konfliktów występujących w relacjach funkcjonariusz – cudzoziemiec w środowisku wielokulturowym Straży Granicznej*, realizowanego przez Komendę Główną Straży Granicznej we współpracy z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, zaprojektowano i wdrożono w życie pilotażowy projekt mający na celu wsparcie Straży Granicznej w zakresie rozwiązywania konfliktów pomiędzy funkcjonariuszami Straży Granicznej a cudzoziemcami, w szczególności tymi przebywającymi w strzeżonych ośrodkach i aresztach dla cudzoziemców. Potrzeba przeprowadzenia projektu wynikała z chęci udoskonalenia i podwyższenia standardów relacji międzyludzkich w tak trudnym obszarze jakim jest migracja. W ramach projektu odbyły się szkolenia z zakresu mediacji międzykulturowej, w których uczestniczyli pracownicy i funkcjonariusze Straży Granicznej.

Wymaga podkreślenia, że priorytetem Straży Granicznej jest staranny dobór funkcjonariuszy typowanych do służby w bezpośrednim kontakcie z cudzoziemcami. Szczególny nacisk kładzie się na znajomość języków obcych oraz na posiadanie wiedzy z zakresu odmienności kulturowych poszczególnych grup narodowościowych. W tym celu rozszerzono profil badań kwalifikujących osoby do podjęcia pracy w strzeżonych ośrodkach o obligatoryjne przeprowadzanie badań psychologicznych (również pod kątem funkcjonowania w miejscu zamkniętym, z narażeniem na występowanie sytuacji nadzwyczajnych powodujących stres). W procesie rekrutacyjnym brane pod uwagę są również postawy prezentowane przez kandydatów wobec cudzoziemców, aby wybrać osoby pozbawione uprzedzeń ze względu na odmienność rasy, wyznawanej religii, czy kulturowych obyczajów i zachowań.

W zakresie właściwości Urzędu do Spraw Cudzoziemców pracownicy zajmujący się bezpośrednią obsługą cudzoziemców uczestniczyli w 2014 r., podobnie jak w 2013 r.,

w szkoleniach pod nazwą *Komunikacja i mediacje międzykulturowe*. Przedmiotowe szkolenie obejmowało m.in. takie tematy jak *Pojęcie komunikacji międzykulturowej, Różnice międzykulturowe w komunikacji werbalnej i niewerbalnej, Rozwiązywanie konfliktów międzykulturowych za pomocą mediacji*. Innym szkoleniem, w którym brali udział pracownicy Urzędu, były zajęcia organizowane w Specjalistycznym Ośrodku Szkoleń Straży Granicznej w Lubaniu z zakresu identyfikacji cudzoziemców, strategii komunikowania się oraz obsługi osoby pochodzącej z innego kręgu kulturowego.

Przechodząc do inicjatyw realizowanych w Policji, należy zwrócić uwagę na opracowanie poradnika środowiskowego pt. *Po pierwsze człowiek – Działania antydyskryminacyjne w jednostkach Policji – praktyczny poradnik*. Poradnik, jako praktyczny materiał edukacyjny dla środowiska zawodowego funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Policji, przedstawia szereg informacji na temat mniejszości: narodowych, etnicznych, wyznaniowych, seksualnych oraz innych grup społecznych, które mogą być szczególnie narażone na dyskryminację. Poradnik jest przejrzystym kompendium wskazówek na temat właściwego postępowania Policji w kontaktach z przedstawicielami tych grup, postępowania, które cechować powinno zachowanie najwyższych standardów ochrony praw i wolności człowieka. Poradnik został rozdystrybuowany we wszystkich jednostkach Policji w liczbie ok. 4000 egzemplarzy. Na policyjnych stronach internetowych dostępna jest wersja elektroniczna poradnika do bezpłatnego pobrania. Jednocześnie należy zauważyć, że przedmiotowy materiał był wykorzystywany do prowadzenia szkoleń.

Szkolenia dotyczące omawianego zakresu realizowane są w Policji przede wszystkim na poziomie lokalnym. W tym miejscu warto zasygnalizować wybrane inicjatywy, realizowane w okresie sprawozdawczym. W garnizonie lubelskim szkolenia przygotowano na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej a Komendą Wojewódzką Policji w Lublinie w 2012 r. Opracowany został cykl szkoleń dla kadry kierowniczej garnizonu lubelskiego z zakresu ochrony praw człowieka. Szkolenia były prowadzone przez ekspertów z Wydziału Politologii UMCS, Uniwersytetu Warszawskiego i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Pełnomocnika Lubelskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji ds. Ochrony Praw Człowieka.

W garnizonie dolnośląskim funkcjonariusze brali udział m.in. w szkoleniach pn. *Żywa Biblioteka* (4 edycje), dotyczących kontaktu z mniejszościami kulturowymi oraz *Różnorodność w praktyce – edukacja antydyskryminacyjna*. Z kolei w jednostkach organizacyjnych Policji województwa wielkopolskiego wyznaczono dodatkowe osoby do kontaktów poza służbą dyżurną. Osoby takie objęto szkoleniem zrealizowanym przez Stowarzyszenie PRO HUMANUM pn. *Różnorodność w praktyce - edukacja antydyskryminacyjna dla urzędników i funkcjonariuszy publicznych*.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Odpowiednie przygotowanie językowe urzędników zapewniające właściwą komunikację i/lub zapewnienie tłumacza (str. 124 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd do Spraw Cudzoziemców

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, (w tym: Policja, Straż Graniczna i Urząd do Spraw Cudzoziemców)

Znajomość języka obcego jest jednym z istotnych kryteriów (obligatoryjnym lub fakultatywnym) naboru do służby lub pracy w Straży Granicznej. Istnieje też możliwość dofinansowania nauki języka obcego w przypadku, gdy jego znajomość jest potrzebna w służbie, czy pracy. Nauka języka angielskiego, rosyjskiego lub niemieckiego wchodzi w zakres szkoleń kwalifikowanych (podstawowego i podoficerskiego) funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Oferta szkoleniowa uzupełniona została też o kursy językowe, wprowadzone w ramach kursów doskonalących przez:

1. Centralny Ośrodek Straży Granicznej w Koszalinie:
  - roczne, intensywne kursy języka gruzińskiego, wietnamskiego oraz urdu – realizowane w latach 2013/2014,
  - intensywny kurs języka angielskiego do kadry kierowniczej niższego i średniego szczebla zarządzania obejmujący 4 poziomy nauczania,
  - język angielski administracyjny,
  - język angielski w komunikacji morskiej,
  - język ukraiński w procedurach administracyjnych z cudzoziemcami.
2. Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie:
  - doprowadzenie i wydalenie – język angielski – 2 edycje,
  - warsztaty językowe dla funkcjonariuszy pełniących służbę w ośrodkach strzeżonych i aresztach w celu wydalenia - język angielski – 1 edycja,
  - język angielski - język spotkań – 4 edycje,
  - doprowadzenie i wydalenie – język rosyjski – 2 edycje,
  - zadania z zakresu prowadzonego postępowania administracyjnego wobec cudzoziemców – język rosyjski – 2 edycje,
  - język rosyjski - język spotkań – 2 edycje,
  - zadania z zakresu prowadzonego postępowania administracyjnego wobec cudzoziemców – język angielski – 2 edycje.
3. Ośrodek Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu organizował w 2014 r. roczny, intensywny kurs języka gruzińskiego, wietnamskiego oraz urdu. Kurs będzie kontynuowany w 2015 r.

Odnosząc się do działań realizowanych przez Urząd do Spraw Cudzoziemców, należy podkreślić, że pracownicy Urzędu w sposób ciągły podnoszą swój poziom znajomości języków obcych, uczestnicząc w zajęciach językowych (język angielski i rosyjski), zorganizowanych w ramach projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców pod nazwą *Szkolenie językowe i merytoryczne dla pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców*. Należy także podkreślić, że wszyscy cudzoziemcy składający wniosek o nadanie statusu uchodźcy, stosownie do treści art. 43 ust.4 ustawy o udzielaniu

cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mają faktyczną, zagwarantowaną przepisami prawa możliwość skorzystania z tłumacza zapewnianego przez Urząd w ramach realizacji umowy z wyspecjalizowaną firmą tłumaczeniową.

Także Policja, w przypadku wystąpienia problemów komunikacyjnych z powodu bariery językowej, zapewnia pomoc tłumacza. Policjanci mają możliwość uczestniczenia w kursach języka angielskiego realizowanych w ramach doskonalenia centralnego. W październiku 2014 r. rozpoczęło się szkolenie realizowane w ramach projektu *Nowe wyzwania dla użytkowników SIS związane z wdrażaniem SIS II*, współfinansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Należy zasygnalizować także wybrane inicjatywy, obejmujące omawiany zakres, realizowane na poziomie lokalnym. KWP w Białymstoku w 2014 r. opracowała poradnik dla obcokrajowców, w trzech wersjach językowych (polski, angielski, rosyjski). Treść poradnika dotyczy wybranych zagadnień z zakresu *Kodeksu karnego* i *Kodeksu wykroczeń* oraz procedur policyjnych. Poradnik zawiera także dane kontaktowe jednostek Policji. Materiał rozdystrybuowany został podczas spotkań policjantów z zagranicznymi studentami na białostockich uczelniach wyższych.

W ramach zadania *Prowadzenie szkoleń dla urzędników na temat obsługi osoby pochodzącej z innej kultury*, Pełnomocnik KWP w Bydgoszczy ds. Ochrony Praw Człowieka zorganizowała w 2014 r. szkolenie *Żywa Biblioteka*. Podczas szkolenia policjanci poznali specyficzne aspekty innych kultur poprzez spotkania z takimi osobami jak ortodoksyjny Żyd/Rabin, Muzułmanka/Czeczenka, Muzułmanin/Tunezyjczyk.

Natomiast w Komendzie Stołecznej Policji, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom cudzoziemców, został przygotowany poradnik w kilkunastu wersjach językowych, który zawiera podstawowe informacje o przepisach prawa w Polsce, a także najważniejsze porady dotyczące bezpieczeństwa cudzoziemców na terenie garnizonu stołecznego. Poradnik dostępny jest na stronie internetowej Komendy Stołecznej Policji.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Przygotowanie podstawowych i najpopularniejszych informacji oraz materiałów urzędowych w obcych językach (także na stronach internetowych) w oparciu o bieżącą analizę przepisów dotyczących cudzoziemców (str. 124 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

W 2014 r. w ramach prac grupy eksperckiej ds. wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi został opracowany materiał pt. *Prawa ofiar handlu ludźmi w Polsce*. Pod koniec 2014 r. materiał został przetłumaczony na wybrane języki obce (angielski, francuski, rosyjski, ukraiński, bułgarski, rumuński, chiński, arabski oraz wietnamski). W 2015 r. planuje się opublikowane i rozpowszechnienie materiału.

W 2014 r. zostały również wydrukowane ulotki informacyjne na temat *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi (cudzoziemca)* w następujących językach obcych: angielskim, francuskim, rosyjskim, ukraińskim, bułgarskim, rumuńskim, wietnamskim, chińskim i arabskim.

Należy zasygnalizować, że podejmowane są działania mające na celu zachęcenie ofiar i świadków przestępstw z nienawiści do zgłaszania takich zdarzeń na Policję. W tym kontekście należy wspomnieć o realizacji przez MSW projektu pn. *Imigranci wobec przestępstw z nienawiści – czyli jak skutecznie dochodzić swoich praw*, dofinansowywanego ze środków Unii Europejskiej (Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich). W ramach projektu w okresie od marca do czerwca 2014 r. przeprowadzona została kampania informacyjna, skierowana do cudzoziemców – obywateli państw trzecich, pod nazwą *Racism. Say it to fight it*. Jej celem było przekazanie cudzoziemcom wiedzy na temat obowiązującego w Polsce prawa w zakresie problematyki przestępstw z nienawiści, a także informacji o tym, jakie działania mogą oni podjąć w związku z doświadczeniem zachowań mających znamiona przestępstw motywowanych nienawiścią. Jednocześnie, kampania miała na celu zachęcenie cudzoziemców do zgłaszania przestępstw z nienawiści organom ścigania, a także zwrócenie uwagi całego społeczeństwa na to zagadnienie.

Kampania miała zasięg ogólnokrajowy. Jej głównymi środkami przekazu były ulotki i strona internetowa www.reportracism.pl, dostępne w 10 językach. Informacje o kampanii były rozpowszechniane na plakatach, billboardach oraz citylightach. Billboardy i citylighty pojawiły się na ulicach wszystkich miast wojewódzkich, plakaty zawisły w jednostkach Policji, na uczelniach i w urzędach. W ramach kampanii powstał również spot, który był wyświetlany na peronach i w wagonach metra, w środkach komunikacji miejskiej, w Internecie, a także w stacjach telewizyjnych. Należy zauważyć, że w ramach projektu opracowano ulotki, zawierające najważniejsze informacje o przestępstwach z nienawiści. Były one rozpowszechniane wśród cudzoziemców za pośrednictwem organizacji pozarządowych, urzędów wojewódzkich, urzędów miast, uczelni, urzędów pracy i innych podmiotów. Warto zaznaczyć, że kampania była odpowiedzią na potrzeby zgłoszone MSW przez samych cudzoziemców, jak również na rekomendacje kierowane przez organizacje międzynarodowe.

Odnosząc się do działań podejmowanych przez Straż Graniczną należy podkreślić, że podstawowe informacje dla cudzoziemców, w tym dotyczące zasad przekraczania granicy, przewozu towarów, pobytu na terytorium RP, konsekwencji wynikających z nielegalnego pobytu, czy dla ofiar przestępstw, dostępne są na stronach internetowych. Na tych stronach zamieszczone są dane kontaktowe (numer telefonu, faksu oraz adres poczty elektronicznej) osób lub komórek organizacyjnych, do których można zwrócić się z pytaniami, problemami, czy złożyć skargę. Na stronie internetowej zamieszczony jest numer całodobowego telefonu interwencyjnego oraz numer telefonu Pełnomocnika ds. Ochrony Praw Człowieka i Równego Traktowania. Strona internetowa Komendy Głównej Straży Granicznej i Morskiego OSG dostępna jest także w języku angielskim.

W ramach kontroli legalności pobytu, cudzoziemcowi wręczane jest pouczenie o zasadach i trybie przeprowadzania kontroli legalności pobytu na terytorium RP. Pouczenie to przetłumaczone jest na następujące języki: angielski, francuski, rosyjski, ukraiński, białoruski, arabski, chiński, gruziński, hindi, urdu, mongolski, perski, ormiański, wietnamski, bengalski,

hiszpański. Cudzoziemcowi zatrzymanemu w trybie przepisów ustawy o cudzoziemcach wręczane jest pouczenie o prawach zatrzymanego cudzoziemca. Przedmiotowe pouczenie przetłumaczone jest na następujące języki: angielski, francuski, rosyjski, ukraiński, białoruski, arabski, chiński, gruziński, hindi, urdu, mongolski, perski, ormiański, wietnamski, bengalski, hiszpański, azerski, kazachski, nepalski, pasztu, suahili, tadżycki, tamilski, turecki i uzbecki. Natomiast cudzoziemcowi, wobec którego wszczynane jest postępowanie w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu wręczane jest pouczenie o zasadach i trybie postępowania w sprawie zobowiązania cudzoziemca do powrotu. Pouczenie to przetłumaczone jest na następujące języki: angielski, francuski, rosyjski, ukraiński, białoruski, arabski, chiński, gruziński, hindi, urdu, mongolski, perski, ormiański, wietnamski, bengalski, hiszpański.

Ponadto, prawo cudzoziemców do zapoznania się z przysługującymi im prawami i obowiązkami jest realizowane we wszystkich strzeżonych ośrodkach i aresztach dla cudzoziemców. Cudzoziemiec przyjmowany do strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców lub wobec którego zastosowano areszt dla cudzoziemców otrzymuje na piśmie pouczenie o przysługujących mu prawach i nałożonych na niego obowiązkach oraz zasadach pobytu w strzeżonym ośrodku lub areszcie dla cudzoziemców. Informacje te zostały przetłumaczone na następujące języki: angielski, francuski, rosyjski, ukraiński, arabski, chiński, gruziński, hindi, urdu, mongolski, perski, ormiański, wietnamski, bengalski, hiszpański i są umieszczone w miejscach ogólnodostępnych (biblioteka, tablice informacyjne). W razie potrzeby, na poziomie lokalnym, informacje te tłumaczone są na inne języki.

Dodatkowo ujednolicono zasady przesyłania korespondencji, opracowując jednolity wzór formularza korespondencji z organizacjami pozarządowymi wraz z jego wersjami przetłumaczonymi na języki obce. Przedmiotowy formularz powstał z inicjatywy organizacji pozarządowych, m.in. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Stowarzyszenia Informacji Prawnej. Jego założeniem jest wskazanie minimalnego zakresu potrzebnych informacji, które przekazywane są organizacjom pozarządowym. Dzięki temu cudzoziemiec nie jest zmuszony do przygotowywania długich pism opisujących swój problem.

Na wewnętrznym portalu intranetowym Straży Granicznej zostały umieszczone dokumenty wykorzystywane w postępowaniach przygotowawczych (do wręczenia cudzoziemcowi): pouczenie o uprawnieniach osoby zatrzymanej (w 44 językach), druk postanowienia o przedstawieniu zarzutów (w 19 językach), pouczenie podejrzanego (w 32 językach).

Urząd do Spraw Cudzoziemców, poza wynikającą z przepisów ustawy o cudzoziemcach działalnością informacyjną w językach obcych (wzory wniosków, pouczenia, tłumaczenia treści decyzji), rozpoczął w 2014 r. prace nad stworzeniem nowej, bardziej przyjaznej dla cudzoziemców formuły strony internetowej Urzędu. W ich wyniku nowa strona internetowa rozpoczęła funkcjonowanie od początku 2015 r. Należy wspomnieć również o skierowanej głównie do cudzoziemców kampanii informacyjnej pod nazwą *Polska. Tu mieszkam*, dotyczącej rozwiązań prawnych związanych z legalizacją pobytu w Polsce, a wynikających z nowej ustawy o cudzoziemcach. W ramach kampanii informacyjnej, która trwała przez cały 2014 r., odbyło się szereg wydarzeń promocyjnych skierowanych do cudzoziemców. Celem kampanii było wskazanie na korzystne rozwiązania prawne wynikające z nowej ustawy. Dodatkowo, przy współpracy organizacji pozarządowych, zostały rozpowszechnione wielojęzyczne ulotki i plakaty służące, między innymi, poprawie wizerunku cudzoziemców

w Polsce. W 2014 r. stacje telewizyjne i radiowe wyemitowały spoty informacyjne na temat nowej ustawy przygotowane przez Urząd do Spraw Cudzoziemców.

W ramach ww. kampanii przygotowano następujące broszury informacyjne w 10 językach (angielski, arabski, chiński, francuski, gruziński, ormiański, polski, rosyjski, ukraiński, wietnamski): *Zmiany w ustawie o cudzoziemcach*, *Edukacja a legalizacja pobytu w Polsce*, *Możliwości legalizacji pobytu w Polsce*, *Małżeństwo i łączenie rodzin a legalizacja pobytu w Polsce*, *Praca i działalność gospodarcza a legalizacja pobytu w Polsce*, *Stały pobyt w Polsce*.

W 2015 r. planowana jest realizacja projektu, w ramach którego przygotowane zostaną zaktualizowane informatory oraz film instruktażowy, przedstawiający krok po kroku drogę cudzoziemca ubiegającego się w Polsce o udzielenie ochrony międzynarodowej, od momentu złożenia wniosku w przedmiotowej sprawie do chwili otrzymania decyzji ostatecznej oraz na temat jego dalszych praw i obowiązków wynikających z rodzaju otrzymanej decyzji. Będzie to swoiste nawiązanie do przygotowanego w 2013 r. opracowania pt. *Pierwsze kroki w Polsce – praktyczny informator dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce*, dostępnego w sześciu językach. Omawiane opracowanie zawiera informacje z zakresu: procedur uchodźczych, pomocy socjalnej oraz najważniejszych aspektów związanych z funkcjonowaniem na terytorium RP, tj. opieki medycznej, transportu, edukacji, podstawowych przepisów prawnych z zakresu prawa drogowego, czy rodzinnego, a także krótką informację, co cudzoziemiec powinien zrobić po otrzymaniu decyzji ostatecznej w sprawie nadania statusu uchodźcy.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

Od 2012 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej publikuje materiały informacyjne w językach białoruskim, gruzińskim, mołdawskim, rosyjskim i ukraińskim dotyczące możliwości podejmowania pracy przez obywateli Białorusi, Gruzji, Mołdowy, Ukrainy, Rosji, na zasadach uproszczonych określonych w § 1 pkt 22 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2015 r. poz. 95). Celem publikacji materiałów, które są dystrybuowane m.in. w placówkach dyplomatycznych krajów procedury uproszczonej oraz wielu instytucjach mających styczność z migrantami na terenie Polski, jest informowania cudzoziemców zamierzających podjąć pracę w Polsce o zasadach legalnego i bezpiecznego zatrudnienia w ramach procedury oraz o przysługujących im prawach. W 2014 r., w związku z włączeniem Armenii do grona państw procedury uproszczonej, opublikowano także materiały w języku armeńskim.

W ramach uruchomionego w 2014 r. Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia (www.psz.praca.pl), stworzono zakładkę skierowaną do cudzoziemców, gdzie znajdują się m.in. informacje na temat zasad zatrudniania w Polsce oraz możliwej do uzyskania pomocy publicznych służb zatrudnienia i innych praw obywateli krajów trzecich. W najbliższym czasie przygotowane zostaną również wersje obcojęzyczne informacji dla cudzoziemców (w tym w języku ukraińskim).

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel główny 5. Zapewnienie równych szans w dostępie do dóbr i usług dzieciom, których rodzice pracują poza granicami Polski

Cel szczegółowy 5.1

Wyeliminowanie nierównego traktowania dzieci, których rodzice, w celach zarobkowych, pozostają przez długi okres czasu poza granicami Polski.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 5.1

Działanie nr 1

Zmiana w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r. poz. 788) oraz w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135²⁹), związana z wprowadzeniem instytucji patrona (str. 125 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Ministerstwo Sprawiedliwości w toku przygotowywania założeń nowelizacji Kodeksu cywilnego, Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej proponowało wprowadzenie do polskiego prawa instytucji patronatu. Jednak wobec zgłaszanych w toku konsultacji międzyresortowych zasadniczych wątpliwości co do słuszności i zgodności z krajowym porządkiem prawnym tej propozycji, ostatecznie od niej odstąpiono.

Termin realizacji działania: działanie nierealizowane w 2014 r. z uwagi na powyższe stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej**

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej nie prowadzi prac nad nowelizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, związanej z wprowadzeniem instytucji patrona. Departament Polityki Rodzinnej MPiPS nie sprzeciwia się wprowadzeniu instytucji patrona, jednak uważa, że instytucja ta nie powinna się znaleźć w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W opinii MPiPS właściwym w tym zakresie jest będąca w kompetencji Ministerstwa Sprawiedliwości ustawa – Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

---

²⁹ Aktualny adres publikacyjny to Dz. U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.)

Termin realizacji działania: działanie nie było realizowane z uwagi na powyższe stanowisko MPiPS.

Cel główny 6. Zwiększenie udziału kobiet w procesie podejmowania decyzji

Cel szczegółowy 6.1

Zwiększenie liczby kobiet w Parlamencie i we władzach samorządowych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 6.1

Działanie nr 1

Działania na rzecz wzmocnienia potencjału politycznego kobiet (edukacja, programy mentorskie, networking) (str. 125 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Ze względu na niską reprezentację kobiet we władzach samorządowych, jak i w polskim Parlamencie, Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się do szefów partii politycznych oraz członkiń i członków zarządów partii o podjęcie działań zmierzających do zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w procesie wyborczym. W kontekście wyborów samorządowych oraz parlamentarnych Pełnomocniczka zwróciła szczególną uwagę na konieczność podejmowania działań zmierzających do poprawy reprezentacji kobiet w procesie podejmowania decyzji. Podkreśliła wagę wprowadzania mechanizmów zmierzających do zapewnienia kobietom i mężczyznom równych szans w wyborach, tak aby ich wyniki wykazały realny wzrost liczby kobiet we władzach obydwu szczebli.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania zwróciła się również do Przewodniczących Sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej oraz Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka o przyspieszenie prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy, tak aby możliwe było wprowadzenie naprzemiennego umieszczania kobiet i mężczyzn na listach wyborczych przed wyborami parlamentarnymi mającymi odbyć się w 2015 r.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania, we współpracy z Instytutem Spraw Publicznych oraz organizacjami pozarządowymi, w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów zorganizowała dwie konferencje, których zakres tematyczny dotyczył udziału kobiet w wyborach samorządowych. Podczas konferencji dyskutowano na temat szans i barier awansu kobiet w polityce lokalnej oraz przedstawiono wyniki badań Instytutu Spraw Publicznych dotyczące partycypacji kobiet w wyborach. Przeprowadzono również blok szkoleniowy dla grupy kobiet-kandydatek w wyborach samorządowych.

Pełnomocniczka zorganizowała także konferencję prasową na temat *Udziału kobiet w wyborach samorządowych*. W konferencji udział wzięły również przedstawicielki Stowarzyszenia Kongres Kobiet oraz Obserwatorium Równości Płci przy Instytucie Spraw Publicznych. Podczas konferencji przedstawione zostały m.in. argumenty przemawiające za koniecznością równego udziału kobiet i mężczyzn we władzy. Przedstawiono także relację z monitoringu list wyborczych w całym kraju.

Pełnomocniczka wzięła również aktywny udział w wydarzeniu organizowanym przez Kancelarię Prezydenta RP wspólnie z Kongresem Kobiet, Szkołą Liderów oraz Fundacją Wspomagania Wsi. W ramach działań wspierających kobiety, które zdecydowały się startować w wyborach samorządowych odbyło się spotkanie kandydujących kobiet z Parą Prezydencką. W ramach wydarzenia przedstawione zostały m.in. informacje na temat zmian w systemie wyborczym oraz ich skutków. Przeprowadzono także warsztaty dla kandydujących kobiet, których tematem były wybory samorządowe.

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania w ramach udzielanego wsparcia inicjatywom mającym na celu promowanie zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji, udzieliła honorowego matronatu nad inicjatywą Stowarzyszenia Kongres Kobiet *Kobiety wybierają*. Akcja miała na celu udzielenie wsparcia kobietom z całej Polski z różnych partii, ugrupowań i komitetów, które zdecydowały się na startowanie w wyborach.

Ponadto informacja dotycząca organizowanego corocznie przez Pełnomocniczkę Rządu do Spraw Równego Traktowania konkursu *Jestem Szefową*, znajduje się w opisie Działania nr 3, Celu szczegółowego 1.6, Celu głównego 1, Obszaru Równego traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Zainicjowanie i przeprowadzenie debaty publicznej na temat korzyści płynących ze zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn w polityce (z udziałem polityków oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych), (str. 125 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi, które aktywnie działają na rzecz zwiększenia udziału kobiet we władzach zarówno samorządowych, jak i parlamentarnych. W swojej bieżącej działalności Pełnomocniczka bierze udział w licznych wydarzeniach, które koncentrują się na tematyce zwiększenia udziału kobiet w procesie decyzyjnym. W ramach współpracy z Kongresem Kobiet uczestniczy w regularnie organizowanych Regionalnych Kongresach Kobiet, których stałym elementem jest podejmowanie działań edukacyjnych zmierzających do zwiększonego

udziału kobiet we władzach samorządowych oraz parlamentarnych. Podczas Kongresów przeprowadzane są również debaty na temat korzyści, jakie płyną ze zrównoważonego udziału kobiet i mężczyzn na wszystkich szczeblach władzy oraz mechanizmów wspomagających większy udział kobiet w polityce.

Ponadto Pełnomocnik podejmowała inicjatywy opisane w Działaniu nr 1, Celu szczegółowego 6.1.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Cel główny 7. Równe traktowanie kobiet i mężczyzn oraz osób starszych i osób z niepełnosprawnością w sporcie

Cel szczegółowy 7.1

Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w sporcie.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 7.1

Działanie nr 1

Promowanie idei równości kobiet i mężczyzn w sporcie (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Resort sportu i turystyki zlecił w 2014 r. Fundacji Instytutu Społeczno-Ekonomicznych Ekspertyz opracowanie projektów badawczych Raportów: *Bariery dla równouprawnienia kobiet w sporcie, Naruszenie nietykalności fizycznej i psychicznej wobec sportowców* oraz raportu dotyczącego wybranych przejawów dyskryminacji (rasizm, antysemityzm, ksenofobia i homofobia) w polskim sporcie ze szczególnym uwzględnieniem środowiska kibiców sportowych.

W ramach badania przeprowadzono szczegółową analizę literatury przedmiotu, danych zastanych, w tym badań empirycznych i regulacji poszczególnych związków sportowych oraz pomocniczo przeprowadzono badania jakościowe skutkujące wytworzeniem powyżej wymienionych ekspertyz/raportów badawczych.

Rezultatem badania jest stworzenie trzech ekspertyz, w których omówiono: definicje, regulacje i rozwiązania systemowe, dobre praktyki oraz przedstawiono rekomendacje dla Ministerstwa Sportu i Turystyki dotyczące poszczególnych obszarów.

Wnioski i rekomendacje przedstawione w ww. dokumentach będą miały kluczowe znaczenie przy implementacji działań oraz planowaniu środków zmierzających do zapobiegania wszelkim formom dyskryminacji w stosunku do osób ze względu na rasę, wyznanie, poglądy polityczne, płeć, niepełnosprawność, wiek lub jakiegokolwiek innego względu w sporcie oraz w budowaniu wzajemnego szacunku dla różnorodności.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn w dostępie do sportu (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Ministerstwo Sportu i Turystyki realizuje działania związane z wyrównywaniem szans kobiet i mężczyzn w dostępie do sportu zgodnie z ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2014 r. poz. 715). Ustawa zapewnia wszystkim sportowcom dostęp do sportu na równych zasadach. Zarówno kobiety jak i mężczyźni, w tym osoby z niepełnosprawnością, objęci są tą samą regulacją i są traktowani w taki sam sposób w zakresie dostępności i możliwości szkoleniowych.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy o sporcie oraz rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz. U. poz. 1130), wysokość stypendium sportowego przyznawanego przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej członkom kadry narodowej jest jednakowa dla kobiet i dla mężczyzn. W art. 32 pkt 6 ustawy o sporcie znalazła się regulacja, zgodnie z którą członkini kadry narodowej, która stała się niezdolna do uprawiania sportu wskutek ciąży lub urodzenia dziecka, wypłaca się stypendium w pełnej wysokości przez okres ciąży i połowę przyznanego stypendium przez okres 6 miesięcy po urodzeniu dziecka. Powyższe rozwiązanie pozwala utalentowanym zawodniczkom na łączenie macierzyństwa z rozwojem kariery sportowej.

Na podstawie art. 34 ustawy o sporcie oraz rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe (Dz. U. poz. 1107) wysokość przyznawanych przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej nagród za osiągnięcie wysokich wyników w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym jest taka sama dla kobiet i mężczyzn.

Na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy o sporcie świadczenia pieniężne dla medalistów igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych wypłacane są w jednakowych wysokościach zarówno dla kobiet jak i dla mężczyzn.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Aktywne upowszechnianie sportów z udziałem kobiet i dziewcząt (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Na rzecz popularyzacji sportu kobiet, aktywnie działają dwa podmioty o zasięgu ogólnopolskim tj. Polskie Stowarzyszenie Sportu Kobiet (PSSK) oraz Komisja Sportu Kobiet przy Polskim Komitecie Olimpijskim (PKOl).

Polskie Stowarzyszenie Sportu Kobiet założone w 1994 r. zrzesza zawodniczki, w tym olimpijki, oraz przedstawicielki różnych środowisk zainteresowanych rozwojem sportu kobiecego. Jest to organizacja non-profit, a wszystkie jej członkinie działają na zasadach wolontariatu. PSSK od 2002 r. jest członkiem PKOl.

W celu popularyzacji sportu kobiet i promowania wybitnych indywidualności trenerskich Komisja Sportu Kobiet realizuje projekt *Trenerka roku*. W 2014 r. rozstrzygnięta została 14. edycja tego konkursu w takich kategoriach jak:

- nagroda dla trenerki za osiągnięcia w danym roku,
- nagroda dla trenera pracującego z kobietami,
- nagroda dla trenerki lub trenera za całokształt pracy z kobietami,
- nagroda za promowanie sportu kobiet w mass mediach, pracach naukowych oraz podczas organizowanych imprez.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 7.2

Poprawa statusu sportów z udziałem osób z niepełnosprawnością.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 7.2

Działanie nr 1

Działania promocyjne na rzecz sportów z udziałem osób z niepełnosprawnością (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Kluczowe działania promocyjne na rzecz sportów z udziałem osób z niepełnosprawnością realizowane w ramach *Promocji aktywności fizycznej i sportu dla wszystkich, w tym sportu osób niepełnosprawnych* ministerstwo dofinansowało ze środków pochodzących z budżetu Państwa na następujące projekty:

- Polska Fundacja Paraolimpijska wydała w nakładzie 1500 egzemplarzy album fotograficzny *Zimowe Igrzyska Paraolimpijskie Soczi 2014*, który dokumentuje przebieg Igrzysk, prezentując poszczególne sporty i zawodników w nich uczestniczących. Zorganizowała ponadto cykl wystaw fotograficznych *Zimowe*

Igrzyska Paraolimpijskie Soczi 2014 – dwie w Warszawie, w tym w siedzibie Sejmu RP, Elblągu, Białymstoku, Działdowie, Gdańsku, Mławie, Olsztynie i Rybnie,

- Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska wydało w nakładzie 1000 egzemplarzy biuletyn informacyjny *Jezyk*, promujący sport osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- Polski Związek Siermierny zorganizował w Warszawie pokazy siermierny dla dzieci i młodzieży pt.: *Integracja drogą do sukcesu*.

Wszystkie projekty realizowane w ww. obszarze kierowane były do trenerów, nauczycieli, przedstawicieli samorządów terytorialnych, reprezentantów szkół specjalnych, środowisk akademickich, sportowych, biznesowych, szkół i rodzin osób z niepełnosprawnością. Warto podkreślić, że w ogłaszanych przez Ministra Sportu i Turystyki konkursach na dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu upowszechniania sportu osób z niepełnosprawnością, wśród priorytetów wskazano m.in. włączenie społeczne osób z niepełnosprawnością, w szczególności w kategorii wiekowej 50+ a także promocję zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej wśród osób z niepełnosprawnością.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem.

Cel szczegółowy 7.3

Zwiększenie udziału osób starszych w aktywnościach sportowych.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 7.3

Działanie nr 1

Stworzenie szerokiej oferty umożliwiającej podjęcie systematycznej aktywności sportowej przez osoby starsze (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

W 2014 r. w ramach projektu *Wspierania prozdrowotnych programów aktywności fizycznej* MSiT ze środków budżetu Państwa w drodze otwartych konkursów ofert przeznaczyło na realizację przez organizacje pozarządowe projektów kwotę w wysokości ok.1 mln złotych. Wśród najważniejszych projektów należy wymienić:

- Ogólnopolską Kampanię Prozdrowotną *Miesiąc dla Zdrowia – Aktywni przez całe życie* – zrealizowaną przez Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Zarząd Główny, z udziałem ok. 300 tys. osób,
- kampanię informacyjno-edukacyjną dla słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku: *UTW bez granic* – zrealizowaną przez Fundację Instytut Łukasiewicza w Krakowie. Wydano 3 numery gazety (łącznie w nakładzie 67,5 tys.), które trafiły m.in. do 400 UTW w całym kraju,

- *Ogólnopolski Prozdrowotny Program Aktywności Seniorów – Program Rekreacji Ruchowej osób 50+* zrealizowany przez Europejskie Stowarzyszenie Promocji Aktywności Ruchowej 50+ z udziałem ponad 1,3 tys. osób,
- ogólnopolski projekt pn. *Pro Kobieta 50+* i *Pro Men 50+* aktywizacji rekreacyjnej kobiet i mężczyzn w wieku 45-60 lat przeciwdziałający nadwadze i otyłości zrealizowany przez Europejskie Stowarzyszenie Promocji Aktywności Ruchowej 50+ dla ok. 200 osób,
- *Program aktywizacji i terapii ruchowej dla osób III wieku* zrealizowany przez Zarząd Główny Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, w 30 Ośrodkach Terapii Ruchowej z udziałem 880 seniorów,
- projekt *Warmia Mazury Senior Games 2014* zrealizowany przez Organizację Środowiskową Akademickiego Związku Sportowego województwa Warmińsko-Mazurskiego z udziałem ok. 1,5 tys. osób,
- ogólnopolski program aktywności z zakresu prawidłowej techniki Nordic Walking dla seniorów pn. *AKTYWNI 50+* zrealizowany przez Polskie Stowarzyszenie Nording Walking dla ok. 5 tys. osób,
- projekt *Idę po zdrowie*, w tym organizacja zajęć sportowych dla osób 50+ oraz działań edukacyjnych, zrealizowany przez Polskie Stowarzyszenie Nording Walking dla ok. 2 tys. uczestników,
- różne formy aktywności fizycznej, wykłady, spotkania integracyjne realizowane przez Stowarzyszenie Babiniec Klucze dla ok. 450 osób w ramach projektu pn. *Strefa aktywnego seniora*,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku AWF Warszawa w ramach *Międzypokoleniowej Akademii Aktywności* zorganizował zajęcia sportowe oraz cykl wykładów dla ok. 500 uczestniczek,
- Stowarzyszenie FST Sport Team Toruń przeprowadziło debłowy turniej tenisowy *BABA CUP 2014* dla 150 kobiet amateerek,
- program edukacji i aktywizacji osób w wieku starszym (50+) *Aktywni i sprawni każdego dnia* akcja zrealizowana przez Akademicki Związek Sportowy Środowisko Warszawa dla 80 osób.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 2

Promocja aktywnego stylu życia wśród osób starszych (str. 126 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sportu i Turystyki

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sportu i Turystyki

W ogłaszanych przez Ministra Sportu i Turystyki konkursach na dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu upowszechniania sportu, wśród priorytetów wskazano m.in. włączenie społeczne poprzez sport, solidarność międzypokoleniową, pobudzanie aktywności

fizycznej osób starszych, osób defaworyzowanych, nieaktywnych sportowo, społecznie i zawodowo, jak również promowanie prozdrowotnych, społecznych, wychowawczych i edukacyjnych wartości sportu sprzyjających przeciwdziałaniu nadwadze i otyłości.

Termin realizacji działania: działanie ciągle, realizowane zgodnie z harmonogramem.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W 2014 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zorganizowało kampanie informacyjne o aktywnym starzeniu się w zdrowiu: 3 programy telewizyjne o zasięgu ogólnopolskim, które miały na celu promocję Rządowego Programu Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 (ASOS), jak również wskazywanie konkretnych inicjatyw dla osób starszych realizowanych na poziomie lokalnym oraz 2 cykle artykułów prasowych prezentujących aktywność seniorów, rekomendacje zawarte w ZDPS oraz relacje międzypokoleniowe.

Kampanie były bezpośrednio skierowane do osób 60+, jak również ich najbliższego otoczenia, np. członków rodziny – dzieci, wnuków. Programy poprzez promowanie aktywnego i zdrowego starzenia się prezentowały pozytywny wizerunek seniorów. Głównym celem była motywacja osób starszych oraz ich rodzin do podjęcia aktywnego trybu życia. Prezentowane były przykłady aktywnych osób starszych, mogących stanowić inspirację dla widza, przedstawiały praktyczne informacje na temat podejmowania danego rodzaju aktywności na starość. Dodatkowym walorem było ukazanie seniorów wśród członków ich rodzin (dzieci, wnuków), aby prezentować aktywny tryb życia w sposób międzypokoleniowy. Efekt motywujący osoby starsze do podjęcia aktywnego trybu życia został dokonany poprzez prezentację inspirujących przykładów m.in. uczestnictwa w edukacji, aktywności zawodowej lub społecznej, rozwoju zainteresowań i realizacji swoich pasji oraz ukazanie korzyści ze zmiany trybu życia w ramach działań prowadzonych i finansowanych ze środków Programu ASOS. Wszystkie dotychczas wyemitowane programy dostępne są na stronie: senior.gov.pl.

Działanie było realizowane również w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO).

Przykładowy projekt: *Aktywny senior, zdrowy senior* realizowany przez Integracyjny Klub Sportowy "TARPAN". Celem projektu jest promocja różnorodnych formy aktywności sportowej, rekreacyjnej i turystycznej, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz cyfrowemu, jak również szeroko rozumiana edukacja prozdrowotna mieszkańców regionu zamojskiego (osoby dorosłe 50+). Ponadto poprzez włączenie do działań projektowych młodzieży szkolnej, projekt promować będzie budowanie więzi wewnątrz i międzypokoleniowej oraz wykształcenie właściwej postawy osób młodych wobec seniorów. Ideą przedsięwzięcia jest zaoferowanie osobom starszym (50+) z terenu Miasta Zamościa oraz 2 gmin powiatu zamojskiego bogatej i różnorodnej oferty spędzenia czasu wolnego ujętej w ciekawych blokach tematycznych: *Sprawny senior, Roztocze znane i nieznanne*, „Spotkajmy się w sieci” oraz „Zdrowie na widelcu”. Atutem projektu jest wykorzystanie lokalnych walorów regionu. Finalnym punktem projektu będzie impreza sportowo rekreacyjna o charakterze integracyjnym, która zgromadzi wszystkich uczestników zadania.

Termin realizacji działania: działanie realizowane w 2014 r.

Cel główny 8. Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w systemie sądownictwa rodzinnego

Cel szczegółowy 8.1

Eliminowanie nierówności w procesie orzekania o prawach rodzicielskich i sprawowaniu opieki nad dzieckiem.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 8.1

Działanie nr 1

Analiza ilościowa i jakościowa stosowanej praktyki orzeczniczej w sprawach o przyznanie praw rodzicielskich i sprawowania opieki nad dzieckiem (str. 127 KPDRT).

Działanie nr 2

Analiza prawa rodzinnego pod kątem dyskryminacji ze względu na płeć oraz wprowadzenie koniecznych zmian przepisów prawa wynikających z ww. analizy (str. 127 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Ministerstwo Sprawiedliwości dokonało analizy powyższego problemu. Prawo rodzinne, zarówno w aspekcie materialnym, jak i procesowym, nie zawiera klauzul dyskryminujących rodziców ze względu na płeć. Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oparte są na przesłance dobra dziecka. Przesłanka ta determinuje wszelkie działania i decyzje sądu opiekuńczego. W tym stanie rzeczy posługiwanie się sformułowaniem o nierównym traktowaniu rodziców w sprawach sądowych nie jest uzasadnione obowiązującymi przepisami, które nie posługują się pojęciami „matka - ojciec”, ale „rodzice - rodzic”. Niemniej Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi dane statystyczne dotyczące praktyki orzeczniczej w sprawach o przyznanie praw rodzicielskich i sprawowanie opieki nad dzieckiem. Pozwala to przeanalizować stosowanie prawa rodzinnego pod kątem dyskryminacji ze względu na płeć w celu wprowadzenia ewentualnych zmian przepisów prawa. Dane statystyczne z lat 2010 - 2013 dotyczące decyzji sądu w zakresie powierzenia władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi w sprawach o rozwód i separację wskazują na tendencje wzrostową liczby orzeczeń, w których wykonywanie tej władzy powierzano ojcu. Należy podkreślić, że Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie zawiera żadnych preferencji dla matki lub ojca w zakresie powierzenia władzy rodzicielskiej. W celu wykluczenia pochopnych rozstrzygnięć pozostawiających pełnię władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom nie będącym ze sobą choćby we wspólnym pożyciu, ustawodawca przewidział, podobnie jak w przypadku rozwodu, pozostawienie pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom wtedy, gdy przedstawią sądowi zgodne z dobrem dziecka pisemne porozumienie o sposobie jej wykonywania i utrzymywaniu kontaktów przy jednoczesnym zaistnieniu podstaw do przyjęcia, że rodzice będą współdziałać w sprawach dziecka (tzw. pozytywna prognoza).

Warto wspomnieć, że wskazane wyżej regulacje nie stwarzają przeszkód do tzw. pieczy naprzemiennej, która polega na tym, że dziecko przebywa na przemian u każdego z rodziców. Taki podział pieczy jest dopuszczalny w obecnym stanie prawnym, w odróżnieniu od „podziału w czasie” władzy rodzicielskiej, która nie może być sprawowana na przemian.

Jeżeli utrzymanie pełnej władzy rodzicielskiej obojga rodziców - po ich rozstaniu na skutek rozwodu, separacji bądź rozłączenia - nie byłoby możliwe ze względu na układ relacji pomiędzy jej członkami, należy rozważyć możliwość powierzenia wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, z jednoczesnym ograniczeniem władz drugiego do określonych uprawnień i obowiązków w stosunku do osoby dziecka. Taka sytuacja może mieć miejsce w wypadku braku codziennej styczności jednego z rodziców z dzieckiem wskutek osobnego zamieszkiwania rodziców bądź braku rękojmi należytego wykonywania władzy rodzicielskiej jednego z rodziców.

Mając powyższe rozwiązania prawne na względzie przyjąć należy, że obowiązujący porządek prawny zapewnia równoprawne traktowanie rodziców realizujących swoje prawa.

W sferze realizacji celu, określonego jako przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć w systemie sądownictwa rodzinnego, rozumianego w szczególności jako eliminowanie nierówności w procesie orzekania o prawach rodzicielskich i sprawowaniu opieki nad dzieckiem podjęto prace legislacyjne nad przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego projektem założeń ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Projekt założeń utrzymuje zasadę, że o wykonywaniu władzy rodzicielskiej w pierwszej kolejności powinni decydować rodzice w drodze porozumienia. Jeżeli sąd uwzględni porozumienie jako zgodne z dobrem dziecka, to niezależnie od tego, czy rodzice uregulowali w nim tryb kontaktów, czy też pozostawiają tę kwestię do ustalania na bieżąco, sąd nie ma być zmuszony do orzekania w tym przedmiocie. W przypadku braku porozumienia lub jego nieuwzględnienia przez sąd projekt założeń przewiduje szersze niż dotychczas możliwości ukształtowania władzy rodzicielskiej przez sąd. Zasadnicza zmiana obowiązujących przepisów sprowadzać się ma do przyjęcia jako zasady pozostawienia pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Tym samym usuwa się dotychczasowy automatyzm ograniczenia władzy rodzicielskiej jednego z rodziców w przypadku nie zawarcia porozumienia co do wykonywania władzy rodzicielskiej i ustalenia kontaktów. Ograniczenie czy pozbawienie władzy rodzicielskiej przez sąd możliwe będzie jedynie wówczas, gdy przemawia za tym dobro dziecka.

Termin realizacji działania: zgodnie z harmonogramem.

Działanie nr 3

Cykliczne szkolenia dla sędziów sądów rodzinnych z zakresu równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć (str. 127 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Sprawiedliwości

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury przeprowadziła w 2014 r. w 6 apelacjach szkolenia z zakresu ochrony praw człowieka i zakazu dyskryminacji, w których uczestniczyli również sędziowie rodzinni. W Warszawie zorganizowano również specjalne seminarium poświęcone tematyce antydyskryminacyjnej, a dodatkowo sędziom polskim umożliwiono udział w licznych szkoleniach zagranicznych dotyczących tej problematyki.

Termin realizacji działania: działanie ciągłe, realizowane zgodnie z harmonogramem

Cel główny 9. Przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć, wiek, pochodzenie narodowe i etniczne, niepełnosprawność oraz orientację seksualną w mediach

Cel szczegółowy 9.1

Zmiana dyskryminującego wizerunku osób należących do grup narażonych na nierówne traktowanie w przekazie medialnym.

Kluczowe działania prowadzące do osiągnięcia Celu 9.1

Działanie nr 1

Zainicjowanie i przeprowadzenie szerokiej debaty publicznej na temat sposobu przedstawiania osób należących do grup narażonych na nierówne traktowanie w przekazie medialnym (z udziałem znanych postaci publicznych, przedstawicieli środowisk naukowych oraz medioznawców), (str. 127 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania podjęła ścisłą współpracę z Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na rzecz realizacji działania. W przygotowanej przez KRRiT Strategii Regulacyjnej na lata 2014 – 2016 przewidziany jest szereg działań na rzecz równości płci w przekazie medialnym oraz przeciw stereotypizacji ról społecznych kobiet w mediach. Strategia przywołuje cel przewidziany KPDRT. W 2015 roku planowane jest podjęcie działań poświęconych zagadnieniom równego traktowania w mediach.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

Działanie nr 2

Zawiązanie szerokiej koalicji „Media równych szans” w celu propagowania tematyki równego traktowania w środkach masowego przekazu (str. 127 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Została nawiązana współpraca z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji. Prace na rzecz realizacji działania będą kontynuowane w 2015 roku.

Termin realizacji działania: działanie podjęte zgodnie z harmonogramem, wymaga kontynuacji w 2015 r.

**DZIAŁANIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W 2013 ROKU,
WYMAGAJĄCE KONTYNUACJI W 2014 ROKU**

Obszar I: Polityka antydyskryminacyjna

Cel główny 1. Podniesienie standardów prowadzenia polityki antydyskryminacyjnej

Cel szczegółowy 1.4

Stworzenie skutecznego mechanizmu współpracy w ramach administracji rządowej na szczeblu centralnym i wojewódzkim.

Działanie nr 1

Wyznaczenie we wszystkich ministerstwach i wybranych jednostkach podległych Koordynatorów ds. Równego Traktowania (str.46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: wszystkie ministerstwa oraz wybrane jednostki podległe

Sposób realizacji działania:

Dokonano monitoringu stanu realizacji działania, który wykazał, że we wszystkich ministerstwach funkcjonują Koordynatorzy do Spraw Równego Traktowania. Na uwagę zasługuje fakt, że w Ministerstwie Obrony Narodowej stworzono odrębny etat dla Koordynatora do Spraw Równego Traktowania.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane.

Działanie nr 2

Powołanie w urzędach wojewódzkich Pełnomocników Wojewody ds. Równego Traktowania (str. 46 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Wojewodowie

Sposób realizacji działania:

Dokonano monitoringu stanu realizacji działania, który wykazał, że we wszystkich Urzędach Wojewódzkich funkcjonują Pełnomocnicy Wojewody do Spraw Równego Traktowania.

Termin realizacji działania : działanie zrealizowane.

Obszar II: Równe traktowanie na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego

Cel główny 2. Równe traktowanie na rynku pracy grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów

Cel szczegółowy 2.1

Wspieranie grup narażonych na dyskryminację ze względu na wiek, niepełnosprawność, pochodzenie narodowe i etniczne, orientację seksualną oraz migrantek i migrantów na rynku pracy.

Działanie nr 7

Przygotowanie Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020 (str. 79 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Sposób realizacji działania:

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji

Prace nad nowym programem integracji społecznej Romów rozpoczęły się w grudniu 2012 roku. W grudniu 2013 roku projekt został skierowany do Stałego Komitetu Rady Ministrów. W dniu 7 października 2014 roku Program został przyjęty przez Radę Ministrów. uchwałą nr 202/2014. Program będzie realizowany do 2020 roku. Jednym z czterech obszarów wsparcia w Programie jest „Praca”. Celem tej części Programu jest podniesienie poziomu aktywności zawodowej Romów. Cel szczegółowy dla dziedziny praca może być realizowany w szczególności poprzez następujące działania:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu,
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych,
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą,
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi, mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, a także wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia lub podjęcia działalności w formie spółdzielni socjalnej,
- prace społecznie użyteczne,
- roboty publiczne,
- poradnictwo prawne,
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych,

- staże zawodowe.

Termin realizacji działania: działanie rozpoczęte zgodnie z harmonogramem w 2013 r. sfinalizowane w 2014 r.

Obszar III: Przeciwdziałanie przemocy, w tym przemocy w rodzinie, i zwiększenie ochrony osób doświadczających przemocy

Cel główny 1. Doskonalenie prawa i jego stosowania w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy wobec kobiet oraz przemocy w rodzinie

Cel szczegółowy 1.1

Przygotowanie wniosku o ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej oraz wdrożenie postanowień Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 roku ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzje ramową Rady 2001/220/WSiSW.

Działanie nr 2

Przeprowadzenie procesu przygotowania wniosku o ratyfikację Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (str. 88 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

W dniu 7 listopada 2013 r. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania skierowała do Sekretarza Rady Ministrów, za pośrednictwem MSZ, projekt wniosku o udzielenie zgody przez Radę Ministrów na ratyfikowanie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. W dniu 29 kwietnia 2014 r., Rada Ministrów podjęła decyzję o przekazaniu do Sejmu ustawy ratyfikującej Konwencję. Pełnomocniczka Rządu do Spraw Równego Traktowania razem z Ministrem Sprawiedliwości, Ministrem Spraw Zagranicznych i Ministrem Pracy i Polityki Społecznej na bieżąco uczestniczyła w pracach parlamentarnych. Na 86. posiedzeniu Sejmu, w dniu 6 lutego 2015 r., Sejm uchwalił ustawę o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. Senat nie zgłosił poprawek, ustawę przekazano do Prezydenta RP. W trakcie procedowania Raportu z realizacji KPDRT Prezydent Bronisław Komorowski ratyfikował w dniu 13 kwietnia 2015 r. Konwencję Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Termin realizacji działania: działanie zrealizowane.

Cel szczegółowy 1.5

Uruchomienie ogólnopolskiego telefonu zaufania dla osób doświadczających przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć.

Działanie nr 1

Uruchomienie całodobowego, bezpłatnego, ogólnokrajowego telefonu zaufania (działającego 7 dni w tygodniu), udzielającego porad w sprawie wszystkich form przemocy z poszanowaniem poufności lub anonimowości osób dzwoniących (str. 91 KPDRT)

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Zdrowia, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Zdrowia**

Działania w powyższym zakresie są realizowane przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) w ramach Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz zadań wynikających z ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.) i wpisują się w obszar pod nazwą "Przeciwdziałanie przemocy, w tym przemocy w rodzinie i zwiększenie ochrony osób doświadczających przemocy" określony w Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania.

- **Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

Na zlecenie Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych kontynuowało działalność Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia". W ramach Pogotowia działał Ogólnopolski Telefon dla Ofiar Przemocy w Rodzinie 801-12-00-02 (poniedziałek-sobota w godz. 8.00-22.00, niedziele i święta w godz. 8.00- 16.00), w którym przeprowadzono 12.281 rozmów z ofiarami i świadkami przemocy w rodzinie.

W działającej w Pogotowiu "Niebieska Linia" poradni prawnej udzielono 858 konsultacji prawnych, a w poradni e-mailowej (niebieskalinia@niebieskalinia.info) udzielono odpowiedzi na 909 listów. Uruchomiono 437 interwencji, w tym 16 w sytuacji, gdy osoba skazana za przemoc w rodzinie przebywała na warunkowym zwolnieniu lub miała zawieszony wyrok kary pozbawiania wolności i nadal stosowała przemoc wobec swoich najbliższych. Z konsultacji specjalistów zatrudnionych w Pogotowiu "Niebieska Linia" korzystali także przedstawiciele służb działających w środowiskach lokalnych (163 telefony i 41 e-maili). Ponadto zorganizowano 8 seminariów szkoleniowych, w których wzięły udział ogółem 303 osoby. W Pogotowiu "Niebieska Linia" dostępna była ogólnopolska baza danych placówek udzielających pomocy osobom doznającym przemocy oraz strona internetowa www.niebieskalinia.info.

Nie udało się uruchomić całodobowej linii telefonicznej. Środki na to zadanie są zarezerwowane w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, który przewiduje uruchomienie całodobowej linii telefonicznej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie w 2017 roku.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane w 2014 r., przewidziane do realizacji w 2017 r.

- **Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej** (jako podmiot współpracujący na rzecz realizacji działania)

W dniu 29 kwietnia 2014 r. Rada Ministrów zatwierdziła Uchwałą Nr 76 Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, który został opublikowany w Monitorze Polskim Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 czerwca 2014 r. Zgodnie z harmonogramem Programu, od 2017 r. zostaną przekazane dodatkowe środki finansowe w wys. 340 tys. rocznie na utworzenie całodobowej, bezpłatnej, ogólnopolskiej linii telefonicznej dla ofiar przemocy w rodzinie i ze względu na płeć.

Termin realizacji działania: działanie przewidziane do realizacji w 2017 r.

Działanie nr 2

Promocja nr 112 jako numeru ratunkowego dla osób dotkniętych przemocą w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia(str. 91 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Sposób realizacji działania:

- **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Zgodnie z opracowaną w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji ustawą z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (dz. U. poz. 1635, z późn. zm.), na ministra właściwego do spraw administracji publicznej nałożono obowiązek upowszechniania wiedzy o numerach alarmowych. Zasadniczym celem tego przedsięwzięcia jest propagowanie w społeczeństwie wiedzy o istnieniu numeru alarmowego 112 oraz jego zastosowaniu (tj. zgłaszaniu za jego pośrednictwem zdarzeń lub zagrożeń, które wymagają interwencji właściwych służb ratowniczych), np. poprzez strony internetowe, organizację seminariów i konferencji oraz publikację broszur o tej tematyce.

W 2014 r. w MAC podejmowano działania na rzecz promowania numeru alarmowego 112 – jako ogólnopolskiego numeru alarmowego. W tym celu podejmowano szereg działań na rzecz upowszechnienia numeru alarmowego 112, w szczególności przygotowana i rozpowszechniona została seria filmów informujących o sposobie obsługi zgłoszeń alarmowych kierowanych na ten numer. Filmy zostały udostępnione w Internecie, m.in. w serwisie YouTube. Ponadto opracowano logo systemu powiadamiania ratunkowego. Podkreślenia wymaga przy tym, że działania te dotyczą promowania numeru alarmowego

112, jako numeru, na który powinny być kierowane zgłoszenia alarmowe, w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy o systemie powiadamiania ratunkowego, w tym od osób dotkniętych przemocą. Zasadniczym celem działań podejmowanych w MAC w tym zakresie było budowanie świadomości społecznej, jak i kiedy zgłaszać informacje o wystąpieniu lub podejrzeniu wystąpienia różnego rodzaju zagrożeń.

Termin realizacji działania: Działanie podjęte w 2014 r., wymaga kontynuacji w 2015 roku.

- **Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania**

Działanie nie było realizowane w 2014 r.

Termin realizacji działania: działanie niezrealizowane w 2014 r., wymaga realizacji w 2015 roku.

Obszar VI: Równe traktowanie w dostępie do dóbr i usług

Cel główny 2. Podniesienie ochrony prawnej osób z zaburzeniami psychicznymi i osób z niepełnosprawnością intelektualną

Cel szczegółowy 2.1

Zreformowanie instytucji ubezwłasnowolnienia w celu zwiększenia ochrony godności osób z zaburzeniami psychicznymi i osób z niepełnosprawnością intelektualną

Działanie nr 1

Opracowanie projektu założeń ustawy reformującej instytucję ubezwłasnowolnienia przez zniesienie nadmiernych ograniczeń praw osób z zaburzeniami psychicznymi i osób z niepełnosprawnością intelektualną (str. 123 KPDRT).

Podmiot odpowiedzialny za realizację działania: Ministerstwo Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości

W ramach realizacji celu podniesienia ochrony prawnej osób z zaburzeniami psychicznymi, jeszcze w 2013 r., opracowano projekt założeń ustawy fundamentalnie zmieniającej instytucję ubezwłasnowolnienia przez zniesienie nadmiernych ograniczeń praw osób z zaburzeniami psychicznymi i osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz podjęto prace legislacyjne nad tym projektem. Przygotowując przedmiotowy projekt założeń uwzględniono istnienie pilnej potrzeby kompleksowych zmian w zakresie ochrony praw osób z niepełnosprawnościami, wynikającej ze zmieniających się warunków społecznych (zmian demograficznych i kulturowych, zwłaszcza dotyczących postrzegania osób z niepełnosprawnościami), rozwoju nauk medycznych (rozwoju rehabilitacji, metod diagnostycznych i terapeutycznych), rozwoju nauk społecznych, m.in. doświadczeń psychologii społecznej dotyczących inkluzji i walki z uprzedzeniami, którym to zjawiskom towarzyszy dynamiczny rozwój idei praw człowieka (poprzez normy konstytucyjne i umowy międzynarodowe), które przenikają do prawa cywilnego. Rozwiązania mające na celu zastąpienie ubezwłasnowolnienia innymi środkami opracowano, uwzględniając standardy służące ochronie osób z niepełnosprawnością,

szczegółowo określone w aktach prawa międzynarodowego, w tym w szczególności w ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (dalej jako Konwencja ONZ). Analizowano również zalecenia szeregu dokumentów międzynarodowych, tj. rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr (99)4 z dnia 23 lutego 1999 r. w sprawie zasad dotyczących ochrony prawnej niepełnosprawnych osób dorosłych, a także zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy nr (2006)5 z dnia 5 kwietnia 2006 r. – Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006 - 2015. Wzięto również pod uwagę, że na gruncie prawa krajowego problem niewłaściwej ochrony osób ubezwłasnowolnionych dostrzeżony został m.in. przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 7 marca 2007 r., (sygn. K 28/05).

Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw przewiduje wprowadzenie podstawowego standardu wynikającego z art. 12 Konwencji ONZ przez zastąpienie dotychczasowego ubezwłasnowolnienia całkowitego i częściowego czterema formami opieki:

- opieką asystencyjną, pozostawiającą osobie korzystającej z ochrony pełną zdolność do czynności prawnych, a polegającą na udzielaniu podopiecznemu wsparcia w podejmowaniu decyzji,
- opieką z reprezentacją „równoległą”, pozostawiającą osobie korzystającej z ochrony zdolność do czynności prawnych, a jednocześnie nadającą opiekunowi upoważnienie do reprezentowania podopiecznego w oznaczonym zakresie,
- opieką z kompetencją do współdecydowania, polegającą na zastrzeżeniu zgody lub potwierdzenia opiekuna dla ważności oznaczonych rodzajów czynności prawnych osoby korzystającej z ochrony,
- opieką połączoną z umocowaniem do wyłącznego zastępstwa, w której upoważnienie do podejmowania czynności prawnych w oznaczonym w orzeczeniu zakresie miałyby tylko opiekun, a nie miałyby go osoba z zaburzeniami psychicznymi.

Decyzja o wyborze jednej lub kilku z tych form (dla różnych zakresów czynności prawnych) należeć ma do sądu opiekuńczego, który decyzje podejmował będzie w zależności od ściśle określonych i indywidualnych potrzeb danej osoby.

Naturalną konsekwencją odstąpienia od instytucji ubezwłasnowolnienia oraz od nieodpowiadającej standardom norm prawa międzynarodowego terminologii *choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego* są zmiany w zakresie zdolności do zawierania małżeństw przez osoby z zaburzeniami psychicznymi odpowiadające regulacji przewidzianej w art. 23 ust. 1a Konwencji ONZ.

Po okresie sprawozdawczym projekt ten został zaakceptowany przez Radę Ministrów, działająca przy Ministrze Sprawiedliwości Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego opracowuje na podstawie wskazanych założeń projekt nowelizacji ww. ustaw.

Wspomnieć należy, że na początkowym etapie prac nad przedmiotowym projektem założeń przewidywał on również propozycję wprowadzenia regulacji dotyczącej uzupełnienia systemu prawnego o instrument umożliwiający rodzicom – jeszcze przed zaistnieniem przeszkody, na czas niemożności wykonywania władzy rodzicielskiej – wskazanie faktycznego opiekuna dziecka, przekazanie mu pieczy nad dzieckiem oraz wyposażenie

w niezbędne w danej sytuacji uprawnienia i obowiązki z zakresu reprezentacji dziecka, zarządu jego majątkiem oraz kierowania i wychowania. Jednak wobec zgłaszanych zasadniczych wątpliwości co do słuszności i zgodności z krajowym porządkiem prawnym tego rodzaju propozycji, ostatecznie odstąpiono od prac nad zmianami w tym zakresie.

Termin realizacji działania: działanie kontynuowane w 2014 r., planowane zakończenie działania w 2015 r.

PODSUMOWANIE

Drugi Raport z realizacji działań przyjętych w ramach Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania (KPDRT) obejmuje okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. Raport przedstawia działania przewidziane do realizacji w okresie sprawozdawczym, w odniesieniu do poszczególnych celów zawartych we wszystkich obszarach ujętych w KPDRT.

Zgodnie z konstrukcją Programu, wszelkie działania powinny uwzględniać zasadę równego traktowania na wszystkich etapach ich realizacji, tj. od momentu planowania poprzez wdrożenie, po ewaluację. W ten sposób poszczególne działania powinny być realizowane we współpracy pomiędzy wszystkimi właściwymi podmiotami. Jednocześnie, w ramach struktury administracji państwowej, każdy podmiot realizuje działania w ramach swoich kompetencji, z poszanowaniem kompetencji innych podmiotów.

Główny wniosek wypływający z przeprowadzonej analizy sprawozdań z realizacji działań w ramach Programu dotyczy trudności w pogodzeniu stosowania horyzontalnej zasady wpisanej w politykę równego traktowania z wertykalną strukturą funkcjonowania urzędów administracji państwowej. W efekcie, większość instytucji wskazanych w Programie jako odpowiedzialne za realizację działania, rzadko podejmuje współpracę z innym podmiotem administracji państwowej, czego wynikiem jest często brak komplementarności pomiędzy poszczególnymi działaniami w ramach tego samego celu.

Kolejny wniosek wynikający z analizy przesłanych sprawozdań prowadzi do spostrzeżenia, że nadal wiele podmiotów nie odnajduje się w zadaniach, do realizacji których zobowiązały się wszystkie resorty. Przykładem może być działanie *Współpraca administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi i partnerami społecznymi w zakresie monitoringu polityki równościowej* (Działanie nr 3, Cel szczegółowy 1.2, Cel główny 1, Obszar I). W swoich sprawozdaniach, do realizacji powyższego działania odniosło się jedynie sześć podmiotów. Jednocześnie, w porównaniu do sytuacji w 2013 r. w przypadku działań:

- *Szkolenia dla przedstawicieli instytucji publicznych z zakresu problematyki równego traktowania* (Działanie nr 3, Cel szczegółowy 1.5, Cel główny 1, Obszar I),
- *Przystosowywanie polskich urzędów i instytucji do właściwej obsługi osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością poprzez wprowadzenie rozwiązań uwzględniających potrzeby obydwu grup* (Działanie nr 3, Cel szczegółowy 1.1, Cel główny 1, Obszar VI),
- *Dążenie poprzez realizację działań ujętych w „Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013-2016” do osiągnięcia poziomu 10% społecznych zamówień publicznych udzielanych przez polskie instytucje zamawiające, mierzonego w oparciu o metodologię Urzędu Zamówień Publicznych (postulowany poziom do osiągnięcia w perspektywie do końca 2016 r.)*, (Działanie nr 4, Cel szczegółowy 2.1, Cel główny 2, Obszar II)

liczba podmiotów odnoszących się do działań nieznacznie wzrosła.

Pozytywnie należy odnotować aktywność Głównego Urzędu Statystycznego, który współpracował na rzecz realizacji każdego z powyższych działań, pomimo braku wskazania w KPDRT tego urzędu jako współpracującego.

Z analizy poszczególnych sprawozdań wynika ponadto, że wciąż utrzymuje się tendencja do umieszczania w opisie realizacji działania dosłownie przytaczanych treści określonych dokumentów lub brzmienia przepisów prawnych zamiast przedstawienia informacji, w jaki sposób działanie było realizowane. Przytoczenie treści przepisów bez informacji o ich realizacji może wskazywać na fakt, że resorty zdają sobie sprawę z istniejących obowiązków, ale albo godzą się z tym, że nie są one realizowane, albo nie monitorują i nie gromadzą informacji na temat wykonania obowiązków.

W przypadku działań, których treścią jest promocja określonych rozwiązań lub idei, należy zauważyć małą aktywność i brak koncepcji podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację.

Części działań nie udało się zrealizować zgodnie z harmonogramem. W przypadku niektórych działań nie było to możliwe np. ze względu na czas potrzebny do przeprowadzenia procesu legislacyjnego. W innych przypadkach nie sposób ustalić jednoznacznej przyczyny takiego stanu rzeczy. W każdym przypadku działania powinny zostać podjęte lub kontynuowane w kolejnym roku obowiązywania KPDRT.

Ze względu na przedłużające się procedury legislacyjne w 2014 roku nie udało się powołać Międzyresortowego Zespołu do spraw monitorowania realizacji Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania. Fakt ten utrudnił w znacznym stopniu komunikację między podmiotami realizującymi poszczególne działania. Taki stan rzeczy rzutował na sprawne podejmowanie współpracy w zakresie poszczególnych działań w obrębie danego celu. Powołanie Zespołu planowane jest w 2015 roku.

Jednocześnie pozytywnie należy ocenić starania Ministerstwa Obrony Narodowej w zakresie zapewnienia realnego i rzetelnego wypełniania obowiązków przez Koordynatora do Spraw Równego Traktowania. Decyzją nr 463/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 listopada 2014 r. w sprawie powołania Koordynatora do Spraw Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej, ustanowiono etatowe stanowisko Koordynatora, podporządkowanego merytorycznie Podsekretarzowi Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej właściwemu do spraw społecznych. Jednocześnie straciła moc decyzja nr 108/MON z dnia 16 kwietnia 2013 r. w sprawie powołania Koordynatora do Spraw Równego Traktowania w resorcie obrony narodowej, zgodnie z którą zadania Koordynatora realizowane były w ramach funkcji nieetatowej.

Ponadto docenić należy działania Koordynatora do Spraw Równego Traktowania w Ministerstwie Środowiska. Opis sposobu realizacji działania *Upowszechnianie wśród osób kierujących urzędami administracji rządowej oraz podległych im służb dokumentów*

międzynarodowych, opracowań i analiz dotyczących zasady równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji (Działanie nr 4, Cel szczegółowy nr 1.5, Cel główny 1, Obszaru I) wskazuje na znaczącą aktywność Koordynatora angażującego możliwie dużą liczbę pracowników resortu na rzecz realizacji działań z zakresu równego traktowania. Sytuacja ta świadczy o stworzeniu możliwości sprawnego funkcjonowania Koordynatora w ramach struktury ministerstwa.

REKOMENDACJE

1. Powołanie Międzyresortowego Zespołu do spraw monitorowania realizacji Krajowego Programu Działań na Rzecz Równego Traktowania.
2. Wzmocnienie roli Koordynatorów do Spraw Równego Traktowania funkcjonujących w resortach. Jako osoby stanowiące niezbędne ogniwo w procesie sprawnej realizacji zasady równego traktowania powinni posiadać wyraźnie określony status i stopień samodzielności niezbędny do pełnienia swoich funkcji.
3. Przekazywanie przez podmioty sprawozdające się pełnej informacji o sposobie realizacji działania zamiast – wyłącznego – cytowania regulacji prawnych związanych z tym działaniem.
4. Formułowanie opisów realizacji działań w sposób umożliwiający jasną ocenę, czy działanie było realizowane i w jakim zakresie. W przypadku nierealizowania danego działania należy wyraźnie wskazać ten fakt w corocznych sprawozdaniach z wykonania KPDRT.
5. Zwrócenie większej uwagi, aby w działaniach, których treścią jest analiza określonych zagadnień, stosować perspektywę badawczą uwzględniającą złożoność danego zjawiska.
6. Przywiązywanie należytej uwagi przez podmioty realizujące działania do rzeczywistego zakresu treści działania w odniesieniu do celów.
7. Realizacja działań promocyjnych powinna opierać się o konkretną koncepcję lub strategię, która pozwoli na realne upowszechnienie określonych idei i stosowanych rozwiązań. Ponadto należy w większym stopniu wykorzystywać narzędzia, którymi już dysponują dane podmioty.
8. Diagnozowanie przez podmioty barier, które uniemożliwiły realizację działania w określonym czasie i podjęcie odpowiednich kroków zmierzających do realizacji działania - w przypadku podmiotów, które nie podjęły lub nie zrealizowały działania zgodnie z harmonogramem.